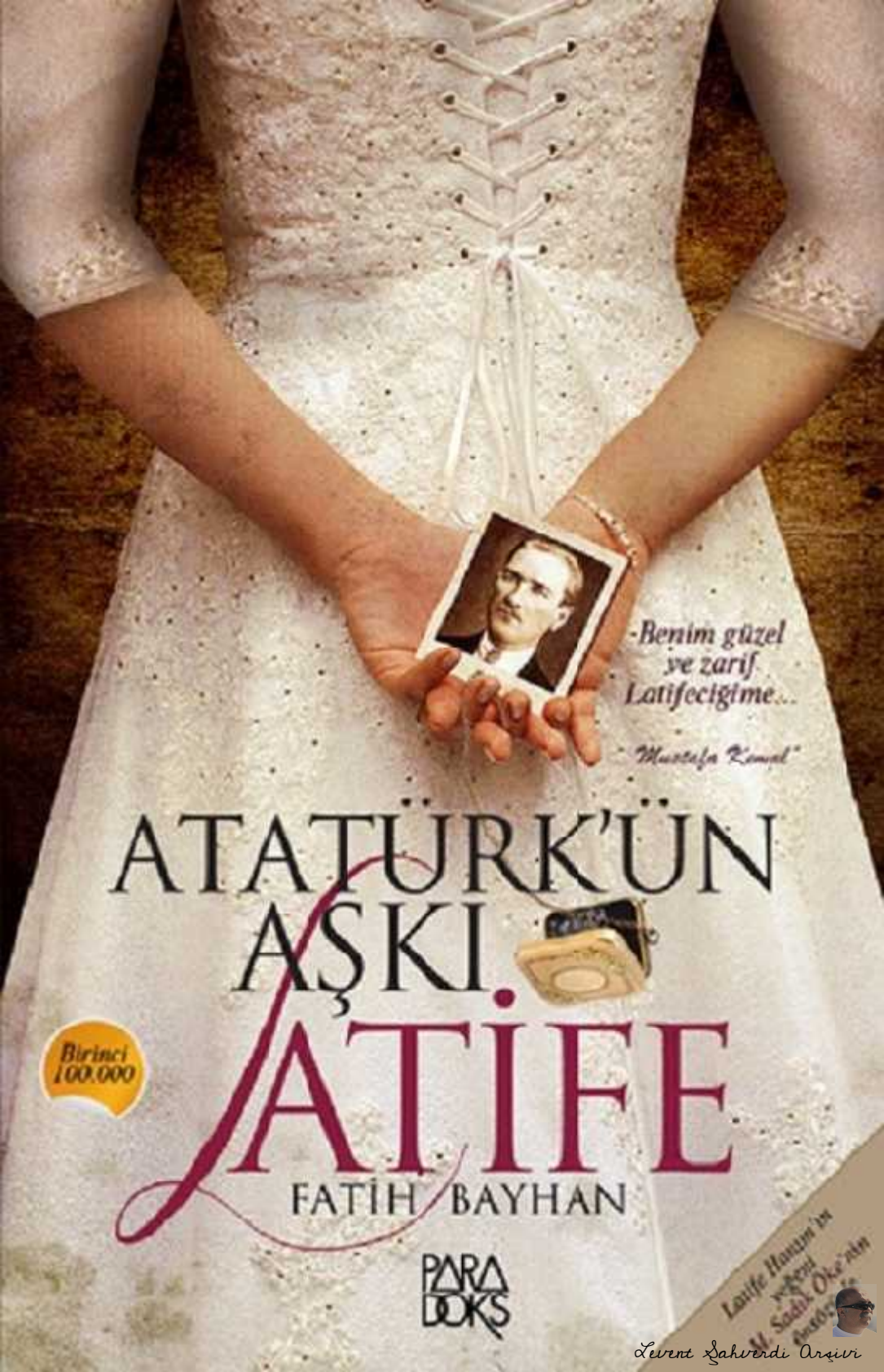

ATATÜRK'ÜN AŞKI LATİFE

Birinci 100.000

FATİH BAYHAN

PARA DOKS

Levent Şahverdi Arşivi

BÜYÜK AŞK ROMAN OLDU

Yüzyılın Komutanı, Yüzyılın Aşkı

"Senin kısmetinde sarı saçlı, mavi gözlü biri var. Başkası da olmayacak. Senin hem sebeb-i felaketin, hem sebeb-i saadetin olacak. En büyük yıkımı da en büyük mutluluğu da bu kişiyle yaşayacaksın..."

Levent Şahverdi Arşivi

Atatürk'ün Aşkı

Latife

FATİH BAYHAN

Levent Şahverdi Arşivi

Roman
Atatürk'ün Aşkı Latife
Fatih Bayhan

© Fatih Bayhan, 2012
© Paradoks Kitap, 2012

© Bütün yayın hakları BSR YAYIN GRUBU'na aittir. İzinsiz basılamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Yayın No: 25
ISBN: 978-605-5304-03-4
Sertifika No: 16092

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Sabri Beşer
Genel Müdür: Yusuf Aydın
Editör: Rifat Özçöllü, Ömer Ayhan
Sayfa Düzeni: Adem Şenel
Kapak Tasarım: Ferhat Çınar
Baskı-Cilt: Ezgi Matbaacilik San.Tic.Ltd.Şti
Sanayi Cad. Altay Sok. No:10 Bahçelievler-İstanbul
Tel: 0212 452 23 02

1. Baskı Ocak 2012
2. Baskı Şubat 2012 (1. Yüzbin)

"Bu bir BSR YAYIN GRUBU ürünüdür."

BSR YAYIN GRUBU
Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok. Gendaş Han No: 19/2
Cağaloğlu–Fatih / İstanbul
Tel: 0 212 528 22 06 – 0 212 528 02 72
Fax: 0 212 528 02 73
info@bsryayingrubu.com.tr / www.bsryayingrubu.com.tr

Atatürk'ün Aşkı

Latife

FATİH BAYHAN

Fatih Bayhan

Gazeteci-Yazar-Stratejist. 1975 Adana doğumlu. İlkokul ve liseyi Adana'da tamamladı. Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü mezunu. PRCI Turkey'de "Marka ve İmaj" üzerine eğitim aldı. Gazeteciliğe 1994'te İstanbul'da muhabir olarak başladı. Siyaset, Yakın Tarih ve Dış Politika Stratejileri alanında araştırmaları ve eserleri olan Bayhan'ın çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış bir çok makalesi bulunuyor. İnceleme-Araştırma dalında 2003'te "Yılın Gazetecisi", 2007'de "Yılın Gazetecisi", 2009'da "Yılın Yazarı" ödüllerinin sahibidir. Yayımlanmış 19 eseri vardır.

LATİFE HANIM'IN YEĞENİ MEHMET SADIK ÖKE'NİN

Önsözü

2005 yılı Uşşakizade Ailesi vârisleri açısından karışık ve sıkıntılı bir yıldı. Zira; 1975 yılında vefat eden teyzemiz-halamız Latife Uşşaki'nin Türk Tarih Kurumu'na ailemiz tarafından verilen anıları üzerine, mahkeme tarafından 1980 yılında konulan 25 yıllık yayın yasağı sona ermek üzereydi. Bu sırada kamuoyunda çeşitli kesimlerce yerli yersiz konuşmalar yapılıyor, gazetelerde köşe yazarlarınca akıllı akılsız yazılar yazılıyor ve saçma sapan fikirler ileri sürülüyordu.

Bu mesnetsiz fikirler 25 yıllık yayın yasağına istinaden gündeme getiriliyor ancak gerçekleri aileye sormak, ailenin neden bu kâğıtları Türk Tarih Kurumu'na verdiğini araştırmak, mahkemenin hangi nedenle yayın yasağı koyduğunu sorgulamak bir yana, ne mahkemesi olduğunu araştırmak bile kimsenin aklına gelmiyordu. Kulaktan dolma yalan yanlış bilgilerle içinde

Atatürk aleyhine yazılar olabileceği ve hükümetin bu kâğıtlara el koyduğu söylentileri pompalanarak, ulu önder Atatürk'ü ve eşinin ailesini siyasi bir kamplaşmanın içine çekmeye çalışıyorlardı. Türk Tarih Kurumu adına belgeleri inceleyen Ord. Prof. Reşat Kaynar'ın, 'Latife Hanım'ın belgeleri olmadan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi yazılamaz' ve 'bu anılar kimi yerde Latife Hanım'ın bazı hissî feveranlarını içermekle birlikte birincil elden belgedirler ifadesine rağmen, kafa karıştırıcı anlatımlar gazetelere ve belgesellere konu olmaya devam ediyordu.

Hiç kimse, 25 sene önce Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk için tehlikeli! olabilecek bir şeyin nasıl olup da 25 sene sonra tehlikesiz olup açıklanabileceği gerçeğini sorgulamıyordu bile. Elbette yazılanlarda böyle bir tehlike yoktu. Ama kimin umurunda!.. O günlüklerde ve mektuplarda bir dönem ve büyük bir aşk vardı. Hüzünlü, yarım yüzyılı devirmiş bir aşk. Modern bir genç kadının aşkı ve birey olma savaşının getirdiği zorluklara bir de bir ülkenin kurtuluşu aşamasındaki zorluklar ve reisicumhur eşi olmanın getirdiği ek yükleri düşünün. Tüm bunlara kocasının dayanılmaz karizması ve genç kadının sevdiği adamı elbette kıskanmasının ve yeni bir devlet kurmak için delicesine çalışan kocasının sağlığını koruma çabasının getirdiği zorluklar da cabası. Kimin dost görünüp aslında düşman olduğu, kimin kocasının, paşasının sağlığını bozduğu... İşte tüm bunlar. Acı bir hayat, acı bir aşk...

Gerçekler ve günün şartları, sansasyonel haber açlığıyla savaşa hazır medyamızı pek de fazla ilgilendirmiyordu. Latife Hanım intihar ettiği söylenen Fikriye Hanım gibi romantizm açlığımızı giderebilecek bir kadın değildi onlara göre. Mustafa

Kemal'in ileride Türk kadınında görmek istediği hasletleri boşanma pahasına bulduğu karısını neden seçtiğini, onda ne bulduğunu neden başkası ile değil de özellikle onunla evlenmek istediğini anlamaya çalışmaktan bile kaçan bir anlayış! Hatta Fikriye Hanım'ı ve Zübeyde Hanım'ı gerçek manada "tanıma"yı reddediş. İşte bu ortam içinde yıllarca Avrupa'yı dolaşmış, hukuk okumuş Latife Hanım'ı, Ata'ya hayatı zehir eden şirret ve şımarık, aklı havada bir genç kız olarak göstermeye çalışarak küçük düşürüp ulu önderi yücelteceğini zannederken, aslında eşi nezdinde modern Türk kadınını ve ne yazık ki farkında olmadan Atatürk'ü de küçülten, 1935'li yılların tek parti tek adam zihniyetinde, erkek egemen, şoven ve faşizan yaklaşımlarla örülmüş bir aymazlık…

İşte bu noktada 2007 yılında, bir kitapçıda Fatih Bayhan imzasıyla "Latife Hanım'ın Kâğıtları" adlı eseri gördüm. İlk hissettiğim, her zaman olduğu gibi eyvah acaba bu sefer ne felaket yazmışlar korkusu ve üzüntüsü oldu. Ancak kitabı elime aldığımda, sonradan tanıştığım zarif eşi Selma Hanım'a ithaf edilmiş olduğunu fark ettim. Yazar bir kadın olmasa da kadın duyarlığını yabana atmayan biriydi. Kitabı aldım ve okudum. Eserin derin bir araştırma içeren dengeli, zarif ve samimi bir çalışma olduğunu söylemek bile hafif kalabilir. Gerçekler aile dışından objektif bir gözle anlatılarak kaleme alınmış ama bu sırada birbirlerine olan duyguları ve dönem gerçekleri tahrif ve tahrip edilmeden yerli yerine yerleştirilmişti. Kitabı annem Gülümser Öke'ye verdim ve annem her satırı dikkatle inceledi. Sonuçta kitabın yazarı ile tanışmak istediğini söyledi, çünkü tebrik ve teşekkür etmek istemişti. O sırada kanser sebebi ile ağır bir tedavi görmesine rağmen tanışmaya muvaffak

oldular. Özellikle kitabı eşine ithaf ettiği için sevgili Fatih'i annem çok takdir etmişti.

O günden bu güne dört hatta beş sene geçti. Şimdi ailelerine sevgili küçük Aras da katıldı. Mutlulukları hep artarak daim olsun inşallah. O zaman başlayan dostluğumuz hep kuvvetlenerek devam edip annemin de vasiyeti ile "Teyzem Latife" adlı röportaj, kitaba dönüştü. Ama arada Mustafa Kemal'i ve dönemi daha iyi anlamak adına inanılmaz bir özveri ile ince ince araştırılarak hazırlanmış "Fikriye Hanım" ve "Zübeyde Hanım" isimli iki kitap daha ortaya çıkardı Fatih. Bugünün en önemli sorununun, Mustafa Kemal'i doğru anlayabilmek olduğunu gördüğü için, onun coşkun ruhunun kilitlerini açabilecek kadınları kaleme aldı. Bugün mesele Mustafa Kemal'i saymak ya da körü körüne sevmek değil, onu anlayabilmektir. Onu bugünün şartlarında yargılayarak değil de, o günlerin penceresinden değerlendirebilmek için zamana bir noktalı virgül koymaya ihtiyaç var. Bu da ancak, Mustafa Kemal'in düşünce dünyasının temellerini atarak ona yön veren duygu dünyasını kavramakla başarılabilir. Bu zorlu iş ancak çocukluk aşkı annesini, gençlik aşkı Fikriye'yi ve ölümüne kadar âşık olduğu yegâne kadın olan Latife'yi anlamaya ve anlatmaya çalışmaktan daha iyi yapılabilir mi?.. 1930 yılında, Serbest Fırka'nın kuruluşu esnasında yeniden barışma durumu söz konusu olunca, Latife Hanım bu teklifi kendince belki de haklı sebeplerle reddettiğinde, *'Gel gitme kadın'* şarkısını gramofondan dinleyerek bir hafta ağlayan bir erkeğin aşkının derinliğini sorgulamak herhalde kimsenin haddine değildir. Bununla birlikte bunu araştırmak ve yerine yerleştirmek de boynumuzun borcudur.

İşte şimdi elinizde buluna güzel eser, bu duygularla kaleme alınmış bir bütünleme olarak karşınızda. Mustafa Kemal-Latife aşkının derinliklerine dalarken trajik bir dönemi; bir imparatorluğun sonunu, ümitsizlikten doğan umudu ve yepyeni bir devletin kuruluşunun sancılarını, tarihin bu müstesna şahsiyetinin etrafındaki insanların, ailesinin gerçeklerini okuyacaksınız. Zamanının ötesine taşan insanlara ve onların aşkına tanık olacaksınız. Teşekkürler sevgili arkadaşım. İyi ki varsın. Teşekkürlerimle...

Mehmet Sadık ÖKE
Latife Uşşaki'nin yeğeni
21.12.2011
Bomonti/ İstanbul

KARARIM KATİDİR, BOŞANIYORUZ

Gecenin derin sessizliğini bozan o gürültülü kavga, hiç bitmeyecek bir karanlığın başlangıcıydı. Ankara'nın geceye yaslanan soğuğu, Çankaya tepelerinde uğultuyla dolanıyor, açık gördüğü kapıları bir bir vurup geçiyordu. Köşkün bahçesine kurulu çilingir sofrasında kimse kalmamıştı. Masa örtüsü esen rüzgârla bir o yana bir bu yana savruluyor, yarım bırakılmış sigaralar yere düşüyordu. Zeytinyağlı mezeler, beyaz leblebi ve peynir tabaklarıyla bir hayalet sofrasına dönüşen masada, bir süre önce şen şakrak bir sohbet yaşanıyor, kahkahalar az aşağıdaki sokaktan duyuluyor, zaman zaman ud ve piyano eşliğinde şarkılar söyleniyordu.

"Bunu da mı görecektim…" diye hıçkırıklara boğulan Latife, Çankaya'nın sessizliğini bozmak istercesine bağırıyor, ayaklarını haşince ahşap köşkün yer karolarına vuruyordu. Bir ara bu bağrışmaya bir cam kırığı sesi karıştı.

Latife, parmaklarını sürekli birbirine kenetliyor, terleyen avuç içlerini yüzüne siliyor ve durmaksızın ağlıyordu. Bu sinir

harbinde tuvalet aynasının önündeki güzellik aynasını bir hışımla fırlatmış ve ayna kırılmıştı…

"Bunlar da mı başıma gelecekti… Bunu da mı görecektim…"

Odasına kapanmıştı. Odanın içinde dört dönüyor, bir türlü ne yapacağına karar veremiyordu. Onun bu halini frenleyemeyen kardeşi İsmail'in eşi Melahat da köşkteydi. O olmasaydı kime sarılıp gözyaşı dökebilirdi…

Kapıyı hızla açtı ve üzgün olduğu her halinden belli olan Melahat'a sarılarak hıçkırıklarla ağladı.

"Neden hep benim başıma geliyor bu sorunlar? Neden beni buluyor tüm dertler? Ben mutluluğu neden yakalayamıyorum?" diye gözyaşı ile ıslanan dudaklarından bu sözler dökülüyordu.

Haksız da değildi Latife, henüz yirmisinde bir genç kızdı o. Ne kadar okumuş, kültürlü, eğitimli olursa olsun, sonuçta yaşının getirdiği sorumlulukların çok üstünde bir hayatın içindeydi. Bu hayat şartları onu erken olgunlaşmak zorunda bırakmışsa da, nihayetinde bir genç kızdı. Savaş ortamının tüm çocukları gibi erken büyümüştü. Onun yaşıtı erkek çocukları daha bıyıkları yeni terlemeye başlamışken orduya katılmış, birçok cephede çarpışmak zorunda kalan milletin Kurtuluş Savaşı'nda hayatı ve yaşamayı öğrenmeden, ölümü ve gözyaşını tanımıştı.

Genç kız, ailesiyle birlikte doğup büyüdüğü İzmir'i ve ülkesini, yaşanan Yunan ve İngiliz işgali yüzünden terk etmek zorunda kalmış, ne olacağı belirsiz bir geleceğe doğru akıp gitmişti.

Yurda yeniden döndüğünde ise İzmir'in muzaffer komutanıyla tanışmış ve evlenmişti. Babasının her türlü itirazına rağmen

'tutkuyla bağlandığı Mustafa Kemal'e' hayır diyememiş ve hayatını birleştirmişti. Bir genç kızın savaş ortamında yaşadığı evlilikte neler olabilirdi? Birlikte el ele tutuşup kırlara açılabilir, fayton gezintisine çıkıp fotoğraf çektirebilir, balayı gezisinde saadetli günler mi yaşayabilirdi? Latife, evliliğine dair bir kare fotoğrafın dahi çekilemediği bir nikâh yapmıştı. Nikâh gecesini mutfakta geçirmiş, ertesi gün resmî seyahate çıkmak zorunda kalmıştı. Ama babası onu daha işin başındayken uyarmıştı; "sıradan bir insanla evlilik yapmıyorsun, normal bir yaşantın olmayacak, yarın ayrılmak zorunda kalırsan bana dert yanma."

İlk aylar güzel ve hızlı geçti, ancak yirmi yaşındaki bir genç kız için ortam oldukça ağırdı. Yeni bir devlet kuruluyor, yeni anayasa şekilleniyor, dünyayla her şey yeniden kuruluyordu. Bu ortam, özel aile ilişkilerine pek de fırsat vermedi. Hızlı geçen 2,5 yılda güzel günler yaşanmıştı ama kim bilir kaç defa ayrılığın eşiğinden dönülmüştü. Kaç gece kavgalar yaşanmış, seyahatler zehir olmuştu. İşte bu gece, zihninde sürekli yeni devletin şekillenmesiyle meşgul asker yöneticinin, bir türlü kuramadığını itiraf ettiği ailesinin büyük depremi yaşadığı gün oldu.

Latife, Melahat ile uzun süre ağlaştı. Ancak bir yandan da sonrasını düşünüyordu. Şimdi ne olacaktı? Çünkü Mustafa Kemal, o tartışmanın sonrasında köşkten ayrılmıştı. Çocuksu yanıyla sordu, "Dönecek tabii değil mi Melahat? Burası onun evi, ben de onun karısıyım. Dönecek değil mi?" diyordu.

Melahat, olan bitenin şaşkınlığı içinde ne yapacağını şaşırmış bir haldeydi. Bir yandan da sürekli gözyaşı döken Latife'yi teskin etmeye çalışıyordu.

"Dönecektir elbet Latife. Sen müsterih ol, aile içinde olur böyle tartışmalar. Ama sabah olduğunda her şey düzene girer, Paşa makul adamdır, sen müsterih ol, hadi artık ağlama!" dedi.

Latife, teskin edici sözler üzerine biraz olsun rahatlamış buldu kendisini. Ama içten içe, "geri dönüşü olmayan bir yola girdiği" hissini yaşıyordu. O son bakışı aklına geldi Paşa'nın ve tekrar ağlamaya başladı…

"Melahat ne olacak böyle? Ne olacak bir şeyler söyle haydi!.. Sabah olduğunda her şey eskisi gibi olacak mı? Emin misin" diye tekrar ağlamaya başladı…

Melahat, omzuna eğilmiş gözyaşlarına boğulan Latife'nin saçlarını büyük bir şefkatle okşuyor, "Benim güzel kardeşim, ne olurdu biraz sakinleşseydiniz, ne olurdu, hem o kadar insan vardı masada, sana kaç kez söyledim Latife, biraz sakin ol. O bir erkek, unutma sakın bunu. Bir de onun devlet başkanı olduğunu düşün, tamam sen onun eşisin ama onu da bu kadar sıkma. Paşa da bir an olsun kızdı işte. Bir de alkol var, zaten her şeyin asıl müsebbibi o değil mi? Adam içmek istiyor, neden bu kadar engellemeye çalışıyorsun. A kızım, aklı başında bir adam, koca devleti yönetiyor, askeri yönetiyor, sen de durmadan adamın kurulu masasına müdahale ediyorsun. Bir daha yapma olur mu? Hadi ağlama artık… Gel şöyle otur bakalım… Otur haydi, otur bak sana şöyle bir bardak su getireyim, hele bir iç, kendine gel biraz, öyle konuşalım olur mu?"

Melahat, Latife'yi salondaki kanepeye yatırdı ve mutfaktan ılık bir bardak su getirerek içirmeye çalıştı. Belki bu su ile bir nebze olsun kendine gelir, toparlanır. Yoksa kız harap olacak, diye düşünüyordu.

"Latife, haydi kaldır canım başını, şu suyu içer misin? Haydi, lütfen ama…"

Latife'nin başını iki eliyle kaldıran Melahat, masaya bıraktığı bardağı aldı ve suyu bir çocuk gibi Latife'ye içirmeye başladı.

"Dur yavaş, tamam içiyorum, dur…"

Ilık su iyi gelmişti Latife'ye… Ama şimdi de müthiş bir başağrısı başlamıştı. Gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştü. Göz çeperleri kırmızıya çalmış, akan rimelleri yüzünde siyah bir çizgi bırakmıştı. Kucağına uzanan Latife'yi bir çocuk gibi teskin etmeye devam eden Melahat, köşkteki sessizlikten rahatsız olmuştu. Uzun zamandır bu sessizlik vardı köşkte ama nasılsa onu hiç bu kadar rahatsız etmemişti. Gece olmuş ve vakit hayli ilerlemişti. Göz ucuyla pencereden dışarıya baktı. Hava simsiyahtı ve her şeyi biraz daha tekinsizleştiren kesif bir sis vardı. Yaverler, kapıdaki nöbetçiler yerinde duruyordur herhalde diye düşündü. Sonra tekrar Latife'ye sarıldı, "Benim canım kardeşim…" dedi.

Latife'nin gözyaşları dinmiş, kanepede Melahat'ın kucağında uyuyakalmıştı. Melahat da, Latife'nin bu halini bozmak istememiş, yarı uyur, yarı uyanık vaziyette salonda kalmıştı.

Olaya tanık olanlar neler düşünmüştü kim bilir? Melahat'ın eşi İsmail, masada Kâzım Paşa, İsmet Paşa, Alman Maslahatgüzarı, Amerika Maslahatgüzarı… Aman Allah'ım biz ne yaşadık bu gece böyle, diyerek içten içe olan biteni anlamaya çalışıyordu Melahat. İsmail salona girdi, herkesin köşkten ayrıldığını söyledi Melahat'a. Misafirleri de o uğurlamıştı. "Latife nasıl?" diye sordu.

"Latife şimdi iyi, ama çok üzgün İsmail. Neler oldu böyle. Misafirler bir şey söyledi mi?"

İsmail de endişeliydi.

"Melahat, sen de kendini harap etme, olan oldu. Artık sabah bakalım. Latife zaten çok harap olmuş durumda. Baksana, gözaltları şişmiş ağlamaktan. Allah'ım! Babam bu halimizi görse bize ne derdi acaba? Ah benim canım Latifem, ah güzel ablacığım…" diye söylenip durdu.

DİREKSİYON BİNASI

Mustafa Kemal, bir hışımla çıktığı köşkten yaverlerle birlikte ayrılmıştı. Yaver,

"Güzergâhımız nereye Paşam?" diye sorduğunda cevap veremedi Paşa…

"Sür çocuk sür, bakalım nereye gideceğiz," diyebildi.

O da olan bitenden çok rahatsızdı. "Evlendik ama bunu yürütmek bana göre değil" sözleri kulaklarında çınlıyordu. Bir akşam silah arkadaşlarıyla oturduğu masada söz evlilikten açıldığında söylemişti bunu. O söz şimdi kaderine dönüşecekti belki, ama karar vermekte zorlanıyordu. 'Şimdi bu halde değil. Böyle olmaz.' Bir sigara yaktı…

Araba, Çankaya'nın sırtlarından şehir merkezine doğru ağır aksak ilerliyordu. Gecenin sessiz çığlığını bozan hiçbir şey yoktu sanki. Yaver ve şoförün de ağzını bıçak açmıyordu. Çünkü onlar Paşa'nın huyunu suyunu kapmışlardı. Kızgın olduğunda susarak ve sadece ne emrederse onu yaparak bir sinir kazasına kurban gitmek istemiyorlardı. Hem Paşa alkol almıştı, bu halde kızar da sever de, ama sabah olduğunda birkaç

fincan kahveden sonra eski haline döner diye düşünüyorlardı. Araba ilerliyordu ama istikameti henüz söylenmemişti. Ulus'a doğru yönelirken talimat geldi;

"Direksiyon binasına!"

Talimatı alan şoför hemen Ankara Garı'nda bulunan direksiyon binasına doğru yöneldi. Burası köşkten önce Mustafa Kemal'e ev sahipliği yapmış, karargâh olarak kullanılmış bir yerdi. Ama buranın Paşa için en anlamlı tarafı, Fikriye ile beraber kaldığı bir yer olmasıydı.

Fikriye, onun sevgiyle, tutkuyla bağlandığı aşkıydı. Şimdi Latife ile tartışma yaşadığı bu geceyi Fikriye'nin masum ve sessiz hatırasıyla dindirmek istiyordu.

Araba binanın önünde durdu, yaver inip kapısını açtı, selamını çaktı;

"Buyurun Paşam!"

Mustafa Kemal, içeriye girmeden binaya şöyle bir göz attı. Tam üç yıl önce bu binada ne hatıralar yaşadığını düşündü. Biraz kederlendi ama birden toparlanarak açılan kapıdan yukarıya doğru çıktı.

Merdiveni ağır adımlarla çıkıyordu…

Önünden ilerleyip ona yol açan yaver, yatak odasına yöneldiğinde;

"Hayır, hayır. Çalışma odasına geçeceğim, bana bir kahve hazırla" dedi.

Odasına girdi, paltosunu yavere teslim edip çalışma masasına oturdu. Yaver paltoyu asmış, ışıklandırmayı açmış ve kahve hazırlamak için odadan ayrılmıştı.

Mustafa Kemal bir zamanlar çalışmalarını yürüttüğü odadaki her şeye tek tek göz gezdiriyordu. Âdeta odanın her noktasında bıraktığı bir hatırayı arar gibi mahzunlaşmıştı. Bir yandan da sigarasını hiç söndürmüyor, derin derin içine çekip hemen bir sonrakini yakıyordu.

"Ah Latiffff ah! Latiffff" diyordu mırıldanarak. "Bana en zor kararı aldıracaksın Latif… Seni kaç kez uyardım ben, kaç kez… Bu nasıl bir özgüvendir, nasıl bir tavırdır. Sen bir devlet başkanının karısısın, masamda büyükelçi var, Başbakan var, arkadaşlarım var nasıl böyle davranırsın, nasıl nasıl nasıl" diye hayıflanıyordu…

Mustafa Kemal'in en zor gecelerinden biri haline gelecek o gece, Çankaya Köşkü'nde önemli bir davet vardı. Latife Hanım'ın da büyük bir keyifle katıldığı bu davette güzel yemekler yenilmiş, sohbet edilmiş ve ülke meseleleri konuşulmuştu. Ancak zaman ilerledikçe içilen alkol artmıştı. Masanın bu durumundan pek hoşnut olmayan ve zaten Mustafa Kemal'in fazla içki içmesinden de rahatsızlık duyan Latife Hanım'ın iyice canı sıkılmıştı. Tam bu esnada Mustafa Kemal eline rakı kadehini aldı ve Latife'ye dönerek,

"Latif, hadi piyanonun başına geç de senin nasıl güzel piyano çaldığını herkes görsün," dedi.

Latife Hanım hem masanın içkili ortamından hem de hoşnutsuzluğundan dolayı;

"Paşam, ortam uygun değil, başka zaman çalayım" diyerek Mustafa Kemal'in teklifini geri çevirdi.

Mustafa Kemal şaşırdı, ancak bozulduğunu da hissettirmemeye çalıştı, kızdı ama masada yabancı konuklar vardı. Ayağa kalktı ve piyanonun başına giderek bu sefer Latife'nin yeğeni Vedat'ı piyano başına çağırdı. "Sen çal bakalım" diyerek ondan bir resital istedi.

Vedat da en az Latife kadar iyi piyano çalıyordu. Vedat, Mustafa Kemal'in âdeta emir telakki ettiği isteğiyle piyano başına geçti ve çalmaya başladı. O çaldıkça Mustafa Kemal'in gözü Latife'ye gidiyordu, çünkü Latife bir yandan kulak kabartıyor, bir yandan da sinirlendiğini belli edercesine iki elini birbirine bağlamış, "hadi benim gibi çalsın da görelim" edasında oturuyordu. Vedat parçayı bitirdi ve bir alkış koptu. İlk alkış Mustafa Kemal'in alkışıydı ve tüm misafirler, Paşa alkışı bitirene kadar alkışlamaya devam edecekti.

Nihayet Paşa elleri yorulunca alkışı bitirdi ve Vedat'ın yanına gidip onu alnından öptü. İşte ne olduysa o öpücükten sonra oldu. Latife'nin kızgınlığı daha da artmıştı, "Yanlış çaldın Vedat," dedi. Ama kimse o yanlışın farkında değildi. Mustafa Kemal gelip tekrar Latife'nin yanına oturdu. Latife'nin kızdığının farkındaydı, ama o hiç bir şey olmamış gibi devam etmeye kararlıydı. "Yanlış çaldı," dedi bir kez daha. Mustafa Kemal, Latife'ye bakarak, "Vedat bizi neşelendirdi, eline sağlık" deyince tartışma büyüdü. Gerilim öylesine artmıştı ki, Latife elindeki yelpazeyi sertçe açıp kapıyor, eline, avucunun içine vuruyordu. Sonunda öyle sert vurdu ki elini kanattı ve yelpazeye kan sıçradı. Olan bitenden hayli rahatsız olan Mustafa Kemal, "Latife, kendine gel artık!" diye yüksek sesle bağırdı.

Masada herkes şoke olmuştu. Ortam bir anda buz kesti.

Latife birkaç şey daha söylemişti ki bu sefer Mustafa Kemal'in eli havaya kalktı, Latife yine alttan almıyordu;

"Vur paşam, vur da kadına nasıl vurduğunuz da görülsün." dedi.

Mustafa Kemal gerildi, kaldırdığı elini indirmekte zorlanırken Latife, yelpazeyi tuttuğu eliyle Paşa'nın elini tuttu ve indirdi. İşte o sırada yelpazeye bulaşan Latife'nin avucundaki kesiğin kanı Mustafa Kemal'in yüzüne sıçradı.

Masadaki tüm heyet ne olduğunu anlayamadı… Mustafa Kemal, yüzüne sıçrayan kanı sildi ve tartışma yeni bir safha aldı. Masadaki hanımlar tartışma büyüdükçe rahatsız olup izin isteyerek ayrılırken, Latife Hanım da masadan ayrılmak zorunda kaldı ve odasına çekildi.

Zor bir geceydi. Kötü bir geceydi herkes için…

Az sonra ortamın yumuşaması beklenirken masadaki kalabalık bir bir izin isteyince, Mustafa Kemal de köşkten hızla ayrılmıştı.

Masadaki yabancı sefirler, ülkelerine gizli kriptoyla, "Mustafa Kemal eşiyle kavga etti, her an darbe olabilir" diye bir not geçtiler. Görünen o ki, akşam köşkün bahçesinde yaşananlar daha sabah olmadan diplomatik bir sorun halini alacaktı.

Mustafa Kemal, zor bir karar vereceğinin farkındaydı. Bu karar onun bütün hayatını etkileyebilecek çapta kritik bir karar olacaktı. Daha önce de birkaç kez ayrılık fikrine karar vermiş, ancak Latife'nin ve araya giren yakın dostların, ailesinin

konuşmalarıyla bu kararından vazgeçmişti. Ama şimdi durum çok daha farklıydı, o da artık sıkılmıştı ve bu durumu neticelendirmek niyetindeydi. 'Kafamdaki bir çivi Latife, onu söküp atmalıyım' diyordu.

Derin düşüncelere boğulmuştu, kısa zamanda halka halka odayı saran sigara dumanı, içindeki ruh halinin eseriydi. Kapı çaldı…

Mustafa Kemal;

"Gel buyur yaver" dedi.

"Paşam kahvenizi getirdim."

"Sağ ol çocuk sağ ol…"

Yaver kahveyi masaya bıraktı, odadan ayrılırken;

"Bana İsmet'i çağırın" dedi.

İsmet Paşa, masada ortamı yumuşatmaya çalıştıysa da başarılı olamamıştı. Bir yandan misafirleri o uğurlamış, bir yandan Mustafa Kemal'i teskin edecek sözler söylemiş, bir yandan da sevdiği ve değer verdiği Latife'yi, "aman bu tartışma büyümesin" diye uyarmıştı. Köşk'ten ayrılır ayrılmaz, belki işler düzelir diye dua üstüne dua ederek evine geçmiş ve eşi Mevhibe'ye durumu anlatmıştı. Onu da uyku tutmamıştı, bu gece olanlar çok kötü şeylerdi, nasıl felaha erecek, nasıl sabah olacak, sular nasıl durulacak diye Mevhibe ile münazara ederken kapısı çaldı. Kapıyı çalan yaveriydi.

"Paşam, Mustafa Kemal Paşa sizi emretmiş, yaveri geldi şimdi direksiyon binasında sizi bekliyormuş."

İsmet Paşa "eyvah" dedi mırıldanarak. "Eyvah, eyvah Mevhibe" diyerek kapıyı kapattı. "Mevhibe, çok fena şeyler olabilir. Bu saatte çağrılmak hayra alamet değil. Ben gar binasına gideceğim ama sen Latife'ye gidiver, orada durum ne öğren," dedi.

İsmet Paşa alelacele konağından çıktı ve aracıyla gar binasının yolunu tuttu. Sigarasını yakıp, yol boyunca Mustafa Kemal'in ne söyleyeceğine dair kurgular yapmaya başladı. Paşa'yı belki herkesten iyi tanıyordu. Olaylar karşısında nasıl bir refleks göstereceğini az çok tahmin edebilecek birkaç kişi arasındaydı. "Bu defa boşanırlar" dedi önce. "Mustafa Kemal bu gece olanlardan sonra boşanır Latife'den" diye devam etti. 'Ama bu olmamalı. Zaten Paşa'nın yanında kimsesi kalmadı. Latife'den boşanırsa iyice yalnız kalacak, bu onu kötü etkiler.' Mustafa Kemal'in asker arkadaşları içinde düzenli aile hayatını sağlamca sürdüren biriydi İsmet Paşa. Kâzım ve Fevzi Paşaların da aile hayatları iyiydi. Bu yüzden Mustafa Kemal'in bir aile hayatı içinde olmasını en çok bu yakın çevre arzuluyordu. İsmet Paşa, "Mustafa Kemal çok kızmıştır şimdi. Biraz dertleşiriz, ben de teskin ederim. Olayı yatıştırırız nasipse" diye düşündü. Sigarası eriyordu ağzında, ama o hâlâ kararsızlığından bir şey kaybetmemişti. "Ne olacak?" sorusunun hâlâ bir cevabı yoktu. Sonra Latife açısından düşünmeye başladı. Çünkü Latife'yi severdi İsmet Paşa, aile olarak da Latife'nin en sık görüştüğü iki kadından biriydi eşi Mevhibe.

'Bu iş ayrılığa gitmemeli, böyle bakınca… Latife çok genç, henüz daha yirmi beşinde bile değil... Bu kız için büyük yıkım olur. Ya ailesi ne olacak? Muammer Bey, İzmir, iş hayatı...

Hepsi olumsuz etkilenecek. Bu iş ayrılığa giderse korkarım ki tüm aileyi etkileyecek.'

Ağır ağır ilerleyen aracı Ulus'a yaklaşmıştı. İsmet Paşa biraz kendini toparladı. Elbisesini düzeltti. Gecenin bir vaktiydi ama her şey iyi olsun istiyordu. Ya bir de yarın sabah tüm meclis, ülke, basın bunu duyarsa… Aman Allah'ım bu işe mani olmalıyım, paşayı teskin etmeliyim diye tekrar telaşlandı.

Araç gar binasının önüne gelmişti, Paşa şoförü beklemeden kapısını açtı ve indi. Doğru direksiyon binasına yöneldi, kapıda bekleyen yaverler selam verip esas duruşla Paşa'yı içeri aldılar. İsmet Paşa koşar adımlarla yukarıda bulunan çalışma odasına gidiyordu. Kapıya vurdu.

"Gel," dedi içerdeki ses.

İsmet Paşa, "Paşam geldim, beni emretmişsiniz, buyurun." dedi.

Mustafa Kemal, sigara dumanından ışığa çöken isin arasında, koltuğuna oturmuş, üzgün olduğu her halinden belli bir tavırla;

"Gel İsmet, otur şöyle, otur. Bak ne hale düşürdü bir kadın bizi," dedi kısık bir sesle.

İsmet Paşa söze girmek için henüz çok erken olduğunu düşündü ve gözlerini Mustafa Kemal'e yönelterek, "Üzülmeyin Paşam." diyebildi.

Mustafa Kemal, sahiden çok üzgündü ve konuşmak istiyordu.

"Nasıl üzülmeyeyim İsmet, nasıl? Olanları görmüyor musun? Kaç defa uyardım Latife'yi, kaç defa. Köşke protokol getirmeler, randevular, masaya müdahaleler… Bunlara karışmamasını kaç

Levent Şahverdi Arşivi

defa söyledim ona. Ama olmuyor, Latife kendine ait bir kurgunun peşinde hem kendini, hem bizi sürüklemek istiyor. Bu gece olanları zaten değil konuşmak, hatırlamak bile istemem. Onca neşeli dakikalar nasıl da bir anda hezeyana dönüştü, görmüyor musun İsmet?"

İsmet Paşa sadece dinliyordu. Az sonra Mustafa Kemal, kendine bir sigara arkadaşı olsun istedi ki, "Yaksana bir tane" diye bir sigara uzattı.

İsmet Paşa, hiçbir yorum yapmıyordu. Mustafa Kemal'in ne kadar kızgın olduğunu görmüştü ve ne söylese mutlaka bir cevap vereceğini düşündüğü için sadece dinlemede kalmayı istiyordu. Bu halde vereceği bir kararın menfi olmasından endişe ediyordu. Ama Paşa, en çok yabancı maslahatgüzarların önünde bu olayın cereyan etmesinden rahatsızlık duyduğunu belli etmişti.

"Paşam, misafirleri düşünmeyin siz. Olan biteni az çok ben izah ettim onlara, sizin adınıza yolcu ettim. Yarın da gerekirse bir kez daha görüşür konunun uzamamasını sağlarım," Teskin edici sözler söylediğini düşünüyordu. Ama derin bir sessizliğe gömülmüştü ortam…

"Yaver, kahve getir bize" diye seslendi Mustafa Kemal sonunda.

Sonra İsmet Paşa'ya döndü.

"Latife'yi kaç kez uyardığımı biliyorsun İsmet. Tokat gezisi dönüşünde Salih'e verdiğim boşanma mektubunu bile Kayseri'de yok etmek zorunda bırakmıştınız beni. Belki de, doğrusu o zaman bunu yapmaktı. Ama çok dil döktü. Çok ağladı ve çok

pişmandı. Biliyorsun, kadınların ağlamasına dayanamam. Yaşı genç, bir ailesi var, bir hayatı var, bütün bunların hepsini anlıyorum. Ama Latife, bir devlet başkanının eşi olduğunu unutuyor bazen. İşte bu gece olanlar ortada."

İsmet Paşa temkinli, dinliyordu. Çünkü Paşa'nın ses tonu yüksekti ve görünen o ki, kızgınlığından hiçbir şey kaybetmemişti.

Yaver, yanında bir bardak suyla kahveleri getirdi. Mustafa Kemal bu kez önce suyu içti ve ayağa kalktı. "İsmet," dedi.

İsmet Paşa da ayağa kalkmıştı, "Buyur paşam!"

"İsmet, bu kez başaracağım, beynimdeki urdan kurtulacağım… Latife'yi boşayacağım" dedi.

İsmet Paşa telaşlandı. Önce Mustafa Kemal'in yüzüne baktı, bir nebze yumuşama aradı, ama yoktu, onu yüzünün yorgun çizgilerinde bulamadı. Ama bir şey söylemesi gerektiğini düşünüyordu.

"Paşam" diye başladı. "Bunu bir kez daha düşünseniz?" diyebildi ancak.

"Neyi" dedi Mustafa Kemal, "neyi düşüneyim artık İsmet? Düşünecek bir şey bıraktı mı? Görmüyor musun olanları, beni ne hale düşürdüğünü görmüyor musun? Bu kez kararım katidir. Lütfen gereğini yapınız," dedi.

İsmet paşa yutkundu, sessizce bekledi. Bu hiddet dinmeden ne söylese geri dönecekti. Uzun bir sessizliğin ardından tekrar söze girdi İsmet Paşa…

"Paşam, aile ortamında bu tür olaylar maalesef herkesin başında. Evet, büyük bir olay var ortada. Ama talâk, bu olaydan çok daha büyük sonuçlar doğuracaktır. Latife çok genç, yaşının getirdiği eksiklikler, yanlışlıklar olduğu ortada. Bunu bir kez daha düşünürseniz iyi olur kanaatindeyim."

Mustafa Kemal sigarasından derin bir duman çekti, izmariti kültablasına basarak söndürürken kararını yineledi.

"Kararım katidir. Lütfen gereğini yapın. Sen de Latife'ye yardımcı ol. Bu sabah ilk İzmir treniyle ailesine ulaşmasını sağlayın. Derhal bir talâkname hazırlayın ve bakanlar kurulunca imzalayıp kendisine ve ailesine teslim edin. Bu işleri senin yürütmeni istiyorum. Konuş Latife ile, hayatını sürdürmek için maddi olarak ne istiyorsa onu da taahhüt edelim, artık bu iş bitsin." dedi ve tekrar kalktı. İsmet Paşa'nın olası bir itirazını duymak istemezcesine adım attı ve "Ben şimdi uyumak istiyorum, sen de bu işleri yürüt," diyerek çalışma odasından ayrılıp yan taraftaki banyoya, oradan da yatak odasına geçti.

İsmet Paşa, deyim yerindeyse donakalmıştı. "Tamam Paşam, emredersiniz." Sesi o kadar kısık çıkmıştı ki, kapıda bekleyen yaverin şaşkın bakışları arasında sandalyeye çöktü âdeta. Şimdi ne yapacaktı? Gecenin en ağır yükü artık onun omuzlarına binmişti. Nasıl söyleyebilecekti bunu Latife'ye? Latife bunu nasıl karşılayacaktı? Zor bir geceydi, ama gecenin en zor görevi onun üzerinde kalmıştı. Sonunda kalktı, üzgün üzgün merdivenlerden indi, aracına bindi. "Meclis'e sür" dedi şoförüne.

Şoför şaşkındı. Sabah olmak üzereydi, bu saatte Meclis'te ne olacaktı. Gar binasının önünden ayrılırken Mustafa Kemal'in

kaldığı odaya ilişti gözü İsmet Paşa'nın… Odanın ışıkları yanıyordu hâlâ. Acaba son bir şans daha olabilir miydi? Paşa pişman olmuş mudur? Şimdi geri dönse, çıksa yukarıya, "Paşam emrinizde kararlı mısınız" diye sorsa tekrar. 'Haklısın İsmet, bu karardan vazgeçelim.' der miydi? Aracı ağır ağır gardan uzaklaşırken bunun mümkün olmayacağına artık kendisi de kâni olmuştu.

BAŞBAKANLIK

Meclis binasının önüne gelindiğinde nöbetçi askerler Başvekil İsmet Paşa'nın giriş yaptığını anladı. Selam verip esas duruşa geçtiler ve ışıkları yaktılar. İsmet Paşa koşar adımlarla odasına doğru giderken bir yandan da yaveri, askerleri yanına çağırıyordu. Odasına geçti, yaverine özel kalem müdürünün derhal çağrılmasını emretti. Yaver bir telaşla araca binip özel kalem müdürünün oturduğu eve doğru ilerledi.

İsmet Paşa bir yandan bu emri nasıl uygulayacağını düşünüyor, bir yandan bu işten talâk olmadan bir çözüm olup olamayacağına dair çare arıyordu. Ama bir türlü çıkar yol bulamıyordu. Sanki kader bir çizgide ilerliyor ve tüm yolları kapatıyordu. Odasını sigara dumanı sarmıştı kısa sürede. Tıpkı Gazi gibi sigaranın biri bitmeden diğerini yakıyordu. Koltuğunda rahatsızca kaykılıyor, odasının penceresine yanaşmış, dışarıya bakıyor, tüm gece boyunca yaşananalar bir film şeridi gibi gözü önünden akıp gidiyordu. Tartışmalar, sözler, misafirler, yemekler, piyano, ud, şarkılar, kahkahalar, olaylar… Ne oldu bu gece, ne oldu, gece vakti buradayım. Allah'ım bu işin sonunu

hayra çıkar, diye dua etmeye başladı. Bir ara aklına tekrar Latife geldi. Ne olacak bu kızcağız şimdi? Bu kararı nasıl karşılayacak? Evine nasıl göndereceğim onu? Ne zor bir görev düştü bana, diye içerledi yeniden.

Bu kararsız ve üzgün hali vakti derinleştiriyor, her saniye bir azaba dönüşüyordu. Horozlar şafak sökerken ötecek, sabahın ilk uyarı fişeğini onlar atıyor. Gece hâlâ sessiz bir gemi gibi ilerliyor derin sularda. Az sonra sabah limanına varılacak, gün ağaracak, güneş o salim yüzünü gösterecek. Ama bugün güneşin aydınlatamayacağı bir hayat var. O güneş, onun hayatından şimdilik çekilecek.

Özel Kalem Müdürü, telaşla kapıyı vurup içeri girince İsmet Paşa'yı ayakta, pencerenin önünde düşünceli bir halde buldu. İçeri girmek zorunda kalmıştı, çünkü kapıyı birkaç defa vurmasına rağmen davet sesi gelmemiş, ancak 'alelacele evden getirtildiğini' düşününce davet beklemeden içeri girerek, "Buyurun efendim" diyebilmişti.

"Geldin mi" dedi başvekil. "İyi o halde, başlayalım. Bir talâkname hazırlayacağız, derhal bir metin hazırlayıp bana getir," dedi. Özel Kalem Müdürü şaşırmıştı, "kim adına, kimler adına hazırlayacağız efendim?"

İsmet Paşa, "Gazi adına" dedi. "Gazi adına önce hükümetimize ıttılaını takdim eden bir dilekçe hazırlayalım, ardından diğerleri hazırlansın denildi."

Özel Kalem Müdürü eline kalemi aldı ve yazmaya başladı. Yazı bir çırpıda yazıldı ama Gazi adına bir boşanma dilekçesi hazırlamak pek de kolay olmadı. Defalarca metinde düzeltmeler

yapılmış, tekrar tekrar okunmuş ve nihayetinde şu metin çıkmıştı ortaya;

"Başvekâlet-i Celile'ye,

*Uşşakizade Latife Hanım Efendi Hazretleri'yle iki buçuk seneden beri devam eden hayat-ı izdivaciyemize hitam vererek birbirimizden ayrılmağa karar verdik. Müşarü'n-ileyhmaya 5 Ağustos 1341 tarihiyle talâkname takdim ettim. Keyfiyeti hükümetin ıttıla*na arz ederim efendim.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal"

Özel Kalem Müdürü yazıyı tamamlayıp İsmet Paşa'ya teslim etti. İsmet Paşa, sükûnetle okuduğu yazıyı yanına alıp tekrar gar binasına doğru hareket etti. Yazıyı Gazi'ye okutacak, uygun bulursa imzasını alacak ve öylece köşke doğru gidecekti. Çünkü sabahın erken saatlerinde İzmir treni vardı ve bu trenden yer ayrılmasını da özel kalem müdürüne emretmişti. Tren, bu ağır gecenin içli yüreğini İzmir'e taşıyacaktı.

Gar binasına geldiğinde, Paşa'nın odasında ışıklar hâlâ yanıyordu. Demek ki Paşa'yı uyku tutmamıştı… Nasıl tutsun ki? Her ne kadar zor olan kararı vermiş olsa da, bu kararın sonuçları en çok onu etkileyecekti. Kapıda nöbetçi ve yaver bekliyordu. Yukarı çıktı ve Mustafa Kemal'in odasına doğru ilerleyip kapıyı çaldı

İçerden hiç ses gelmedi. Biraz bekleyip bu sefer daha sessiz bir tonda tıklattı kapıyı.

Bu defa bir kıpırdanma oldu. Nitekim, "rahatsız etmeyin demiştim" diyen Paşa'nın sesi duyuldu. İsmet Paşa hemen cevaplandırdı:

"Paşam, benim İsmet. Emriniz üzre istediğiniz yazıyı hazırlayıp getirdim, uygun bulursanız hemen harekete geçeceğim."

Az sonra kapı açıldı ve halen üzerindeki elbiseyle duran Mustafa Kemal kapıyı açtı. Belli ki hiç uyumamıştı, hatta uyumaya hazırlık dahi etmemişti. Benzi sapsarı kesilmiş, odası yoğun bir duman hâlesiyle çevrelenmişti.

"Ver bakalım İsmet yazıyı," dedi. Hazır edilen yazıyı aldı ve okudu.

"Uygundur," dedi. Kalem istedi. İsmet Paşa cebindeki kalemi uzattı, Mustafa Kemal, içeriye geçip yazıyı imzalayarak "muvafık olsun temennimi iletin kendisine. Ben de ailesine bir mektup yazdım, lütfen bunu da ailesine elden teslim edin." dedi.

"Emredersiniz Paşam. Ben gereğini yapacağım. Lakin bunun başka bir hal yolu halen yok mudur?"

Mustafa Kemal, gecenin yorgunluğunun hisleri yüz çizgilerine yansımış halde bir gözünü yarım açıp, "Kararım katidir İsmet, artık bundan dönüş yok." dedi. "Artık istirahat etmek istiyorum. Tren kaçta kalkacak?" diye sordu.

"Sabah 9.30 treni." Paşa, tamam manasında başını salladı ve İsmet İnönü'yü köşke çıkmak üzere gönderdi.

Kapıların kapandığı yer aslında gar binası değil, Latife'nin kaderiydi. Ankara'nın ılık bir rüzgârla titrettiği Ağustos gecelerinden biriydi ve tan yeri ağarmak üzereydi. Yoğun geçen gecenin yorgunluğunu iliklerinde hisseden İsmet Paşa, aracına bindi ve "Köşke gidelim" dedi şoförüne.

Artık iş resmî bir hüviyet kazanmıştı. Mustafa Kemal boşanma işlemleri için bizzat Başbakan'ı görevlendirmiş, ardından ailesine bir mektup yazmıştı. Talâknameyi ise bilahare gönderecekti. Köşke yaklaşan İsmet Paşa, bir kadının bir anda değişen kaderinin, ona tebliğ edileceği evrakı getiriyordu.

ÇANKAYA KÖŞKÜ

Sabahın yapraklara bir buse gibi düşen çiy vaktiydi. Sabah ezanı ve ağaran şafakla birlikte doğan güneşe ramak kalmıştı. Bu gürültülü geceyi sona erdirecek karardan habersiz köşkte hizmetçi ve yaverlerin dışında üç kişi vardı. Latife, kardeşi İsmail ve eşi Melahat… Latife başağrısından uyuyakalmış, Melahat ve İsmail'i ise bir türlü uyku tutmamıştı. Sanki kötü şeylerin olacağını hissetmiş gibi, Melahat durmadan, "Bir şey olacak İsmail, bir şey olacak, bak çok kötü şeyler hissediyorum" diye söyleniyordu. İsmail'in de hissettiği şeyler iyi değildi ama eşini teskin etmek ona düşmüştü. "Üzülme Melahat, bir yol bulunur. Eşler arasında böyle olaylar olur, biz de seninle kaç kez uzun süren tartışmalar yaşamadık mı? Merak etme sabah olsun, her şey düzelir. Paşa'da bu durumu affeder, merak etme" diyordu.

Melahat, bir türlü endişeden sıyrılamıyor, sakinleşemiyordu. İsmail'e sarılıp, "Çok korkuyorum İsmail. Latife çok genç, bu durumun ağır sonuçlar doğurmasından çok korkuyorum." diyordu ikide bir.

Uzaklardan gecenin sessizliğini bozan bir motor sesi duyuldu. İsmail ve Melahat birden susup duydukları sesten emin olmak istercesine dikkat kesildiler. Evet, bu bir motor sesiydi. Hemen pencereye doğru koştular. Gelen Mustafa Kemal miydi acaba? Evet, kızgınlığı geçmiş olsa gerekti. Nihayetinde burası onun evi, köşkü, tabii ki düşünüp taşındı, tekrar yuvasına döndü diye düşündüler. Biraz olsun rahatlamışlardı. Ama hâlâ sesin geldiği noktadan bekledikleri araba gelmemişti. Perdeleri çekip meralı bakışlarla dışarıyı araştırırlarken farları açık bir araba belirdi. "İşte" dedi İsmail, "Bak Melahat ne dedim ben sana. Mustafa Kemal geliyor…"

Melahat ondan daha sevinçliydi…

"Evet İsmail, evet... Çok şükür bak gece bitmeden evine döndü. Demek ki affetti Latife'yi."

Araba yaklaşıp köşkün bahçesine girince umutlu çift, köşkün kapısına doğru geçip beklemeye başladılar. İsmail hemen koşup kapıyı açtı, "Paşam hoş geldiniz" dedi ama karşısındaki Mustafa Kemal Paşa değildi…

İsmail hemen toparlanıp, "İsmet Paşam hoş geldiniz" diyebildi şaşkınlıkla…

İsmet Paşa "Hoş bulduk İsmail Bey, Melahat Hanım, uyumadınız mı siz?" dedi.

"Nasıl uyuyalım İsmet Bey, uyku tutmadı, olanlara çok üzüldük. Latife'yi zor teskin ettim. İnanın o kadar ağladı ki, baygın düştü kızcağız. Siz ne yaptınız, gecenin bu vaktinde hayırdır inşallah. Mustafa Kemal nerede?"

İsmet Paşa, yüklendiği zor görevi yapmaya mecbur vaziyette, başını eğip;

"Onun yanından geliyorum. Gar binasında. Bu gece gelmeyecek. Olanlar çok fena. Zor teskin ettim. Ancak…"

İsmail Bey söze girdi..

"Ne oldu Paşam, ancak… yok… lütfen devam edin…"

"Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Biz, Mevhibe, biliyorsunuz tüm aile Latife'yi çok severiz. Ona gelecek bir fenalık bizi derinden sarsar. Gazi ile de çok konuştuk. Ancak o bir karara varmış ve döndürmek artık mümkün görünmüyor."

Melahat hemen atıldı;

"Paşam, boşanıyorlar mı yoksa?"

"Hayır, hayır Melahat, ağzını hayra aç. Ne boşanması. Öyle değil mi İsmet Paşam. Ne boşanması desenize?" dedi İsmail.

Karı kocanın gözü İsmet Paşa'nın dudaklarından çıkacak kelimeleri bekliyordu.

İsmet Paşa, başını öne eğmiş vaziyette böyle zor ve ağır bir kararı bildirmekten başka çaresi kalmamış her insan gibi susuyor ve sessizce, "Maalesef" diyerek başını sallıyordu.

İsmail olduğu yere çöktü. Melahat salonun bir köşesine kendini zor atmıştı. Herkes sustu. Zaman durdu. Bir sancı gibi dimağlarına saplanan gecenin kasveti, şimdi birden çoğalmış ve köşkteki havayı ölümcül bir hale getirmişti.

Herkes ağlıyordu.

Tüm geceyi uykusuz geçiren İsmet Paşa, olayın derin sancısını yüreğinde hisseden bir baba edasıyla ağlıyordu. "Durduramadım," diyordu.

"Artık bu kesin bir karardır. Bunu söylemesi bana düştü ama ne yapayım, böyle istedi Mustafa Kemal. Şimdi bu kararı Latife'ye nasıl söyleyeceğiz. Dilim lal olur, sözlerim bıçak. Ben şair değilim, yazar değilim, askerim. Çok savaşa katıldım, düşmana en ağır kararları bildirdim, ama hiçbiri beni bu kadar zorlamadı. İsmail Bey, ne olur siz bir yakını olarak, bu kararı kendisine bildirin, zira sabahın erken saatlerinde İzmir'e bir tren kalkacak, oradan yer ayırttım. Paşa, Latife'nin İzmir'e, ailesine ulaşmasını emir buyurdu. Hazırlanmamız da lâzım."

Melahat ve İsmail çaresizliğin ağır yükünü omuzlarına almışlardı. Bir yandan ağır bir kararı bildirecekler, daha bu kararın yasını tutmadan apar topar İzmir'e nakil için hazırlanmak zorunda kalacaklardı.

Latife… Ah be kuzum, ah be canım parem… Allah sana dayanacak sabır versin…

İsmail, çaresiz kalktı ayağa, toparlandı, ama gözleri hâlâ ağlamaklıydı. Lavaboya gidip elini yüzünü yıkadı, kurulandı. Latife'ye acı kararı bildirmek için hazır olmak istiyordu.

Latife, üst kattaki odasında baygın vaziyette yatıyordu. Köşkün huzur veren sessizliği, az sonra hayatı boyunca sırtında taşıyacağı bir kararın tebliğ edildiği mekâna dönüşecekti. 2,5 yıldır kaldığı bu köşk, İzmir'den geldikten sonra onun yeni evi olmuş, burayı hem bir karargâh hem de bir resmî konut gibi düzenlemiş, hemen her akşam yemek davetlerinde ev sahipliği yapmıştı. Acı tatlı ne anılar yaşanmıştı burada. Ne kavgalar, ne gülüşmeler, birbirinden canlı hatıralarıyla güzel anlar... Sarı yatak odası takımının geniş odayı daha bir güzelleştirdiği bu ihtişamlı oda, tutkulu öpüşmelerin yaşandığı gecelerden uzaktı

bugün. İsmail ve Melahat'a düşmüştü görev. İsmet Paşa aşağı salonda sigara yakmış, kararın Latife'ye tebliğini bekliyordu. Ruhuna ağır bir acı yüklendiğini hissetmişti. Kaçışı olmayan bu an ile yüzleşecekti. İsmail'le Melahat, yatak odasının kapısına geldiklerinde ağlıyorlardı. Bu haber Latife'ye nasıl verilecekti? Tekrar toparlanmak istediler, gözyaşlarını silip birbirlerine sarıldılar. Melahat'a dönerek;

"Önce sen gir Melahat! Uyandır, ardından ben geleyim" diyebildi İsmail.

Melahat, itiraz etmedi. Başını sallayıp kapıyı vurdu.

Biraz bekledi sonra "Latifeciğim" diye seslenerek içeriye girdi. Melahat yatağın başına gelip bir süre Latife'yi bu halde izlemek istedi. Çünkü az sonra bu sakin ve sessiz kadın, hayatındaki en ağır kararının yıkıcılığıyla kim bilir nasıl ağlayacaktı? Gözlerine hâkim olamadı Melahat, gözyaşı usulca gözlerinden akıp Latife'nin yatağına aktı. "Latife," dedi tekrar. "Canım nasıl oldun? Latife?" diye seslenmeye devam etti. Bir yandan elini yüzünde gezdiriyor, saçlarına dokunuyor, onu tüm şefkatiyle zorlu bir geceden daha ağır bir günün sabahına uyandırıyordu.

"Canım Latifeciğim nasıl oldun? İyi misin?" diyebildi tekrar.

Latife nihayet gözlerini açtı ve sert bir şekilde yatakta doğrularak, "Geldi mi Kemal, Melahat" dedi. "Kemal nerede? Ne oldu?"

"Bir şey yok Latifeciğim, Paşa henüz gelmedi. Sen iyi misin, onu merak ettik. İsmail de çok meraklandı."

"İyiyim, biraz uyku iyi geldi. Ama halen başım ağrıyor. Gece kâbuslar gördüm, çok korktum."

"Korkma canım, biz yanındayız, buradayız. Bak, İsmail de burada," dedi Melahat, kapıda bekleyen İsmail'i işaret ederek. Sonra kocasına seslendi. Kapı yavaşça açıldı, İsmail içeri girdi.

"Nasıl oldun Latife? İyisin ya. Çok merak ettik seni. Daha iyisin değil mi?"

"İyiyim, merak etmeyin. Siz neden uyumadınız? Saat kaç oldu? Kemal hâlâ gelmedi demek?"

İsmail ve Melahat birbirlerine baktı; İsmail konuştu:

"Latife, Paşa gelmedi ama İsmet Paşa aşağıda, seni merak etmiş. Hadi kalk, üzerine bir şeyler giyin, aşağı inelim."

Latife, bir şeylerin ters gittiğini anlamıştı. Hemen yataktan fırladı, yüzünü yıkadı, saçlarını toparlayıp üzerine bir şeyler giyinerek hızlıca hazırlandı. İsmail ve Melahat onu odasının dışında bekliyordu. Latife kapıyı açtı, "İsmail, söylesene bir şey mi oldu?" diyebildi. Gözlerini İsmail'in ve Melahat'ın gözlerine dikmişti. İsmail, Latife'nin ellerini tuttu, gözlerinin içine bakarak;

"Benim canım kardeşim. Biliyorsun sen bizim için çok değerlisin. Çok önemlisin. Senin mutluluğun hepimiz için çok önemli. Seni hayatın boyunca asla yalnız bırakmayacağız. Hepimiz bu gece çok üzüldük, zor ve kötü bir geceydi gerçekten. Ama şunu artık bilmen gerekir, Paşa boşanma varakasıyla birlikte göndermiş İsmet Paşa'yı," dedi. Daha sözü bitmemişti ki Latife, "Nasıl olur" diyerek merdivenlere yöneldi, koşar adımlarla aşağı inip İsmet Paşa'nın oturduğu salona geçti;

"Duyduklarım doğru mu Paşam! Boşanma evrakıyla mı geldiniz?" dedi ve ağlamaya başladı. Bir koltuğa güçlükle oturabildi. Bir yandan gözpınarlarını kurutmak istercesine ağlıyor,

bir yandan da bir şeyler söylemeye çalışıyordu. İsmail kardeşine sarıldı. Başını tutup;

"Ağlama kardeşim, ne olur ağlama artık. Harap ettin kendini. Bir kızgınlık hali var, sabret. Bak her şey iyi olacak," diyebildi.

İsmet Paşa'nın da gözleri dolmuştu. Az sonra eşi Mevhibe de geldi. Latife'nin yanına gelip, "Canım, çok üzüldük. Ama artık kendini harap etme" diye teskin etmeye çalıştı.

Latife üzgün olduğu kadar öfkeliydi.

"O yılanın eseri bütün bunlar" dedi sert sert. "O yılan mahvetti ailemizi, mutluluğumuzu, saadetimizi. Kemal nasıl bunlara değer verir?" diyordu.

Kimseden ses çıkmıyordu.

İsmail yeniden Latife'ye sarıldı.

"Canım kardeşim, ne olur topla kendini. İsmet Paşa'yı dinleyelim, daha ne olup bittiğini tam olarak bilmiyoruz. Az sakinleş, ne olur," dedi.

Latife İsmet Paşa'ya dönerek, "Neler oldu, lütfen anlatın. Nerde Kemal? Ne diyor?" diye sordu.

İsmet Paşa üzgün, başını önüne eğdi. "Latifeciğim, bilirsin seni kızım gibi severim. Mevhibe de seni çok sever. Bu aile saadetinin devam etmesi için elimden geleni yaptığıma inanmanı istiyorum. Gazi çok gergindi, çok kızmış belli ki. Beni çağırdığında bu halde karar vermemesi için büyük gayret gösterdim. Ancak muvaffak olamadım." Latife hemen atıldı?

"Nerde şimdi peki?"

"Gar binasında. Tüm gece oradaydı. Biz de orada görüştük. Onun için de zor bir karar olduğunu düşünüyorum. Ancak 'kararım katidir' dedi."

Latife, yine söze atıldı. "Yanında kimse var mıydı? Alı Kılıç, Salih Yaver ne bileyim her gün yanında bulunanlardan. Kimse yok muydu?"

"Hayır," dedi İsmet Paşa. "Yalnızdı. Yaver Salih yanındaydı ama bu kararı konuşurken kimse yoktu."

"Ben gidiyorum o zaman yanına," dedi kalktı yerinden ama İsmail "hayır" dedi. İsmet Paşa da bu kez "Hayır Latife. Gitmen bir şey değiştirmeyecek artık." dedi.

Latife'yi sessizlik sardı. Ağlaması kesilmişti ama bu kez gözleri dalgın dalgın bakıyor. Başı öne eğik vaziyette oturuyordu.

İsmet Paşa bu sessizliği fırsat bildi ve söze girdi.

"Latife, Gazi boşanma işlemleri için resmî bir yetkilendirmede bulundu. Yazı bende, ailene de bir mektup teslim etmemi istedi. Dahası İzmir treninden yerinizi ayırdım. Sabah 09.30'da kalkacak tren. Gazi böyle istedi. Hazırlansak iyi olacak. Takdir böyleymiş, buna rıza göstermekten başka bir çaremiz yok."

Latife bir şok daha yaşamıştı. Gece boyunca süren fırtına, şimdi bir tsunamiye dönüşmüş, ümit ve saadet adına ne varsa, alıp götürmeye başlamıştı.

"Şimdi, hemen mi gideceğim İzmir'e. Hem de 09.30 treniyle öyle mi? Bu ne acele?" diyebildi. Tekrar ağlamaya başlamıştı. Mevhibe ve Melahat Latife'ye sarılarak teskin etmek istediler. Ama Latife buna izin vermeyerek, "Peki o halde, toparlanıyorum. Madem kararı bu kadar katidir, bu kadar hızlı bir şekilde

boşanmam ve Ankara'yı terk etmem isteniyor. Duracak değilim" dedi ve ayağa kalktı. Yukarıya doğru yönelirken, Mevhibe ve Melahat da arkasından koştular. İsmail de yukarıya çıktı. Kendisine zarar vermesinden korkmuşlardı ama Latife, doğru yatak odasına yöneldi, gardırobun kapaklarını açtı, rafın üzerinden valizlerini indirip özel eşyalarını düzenli düzensiz koymaya başladı. Melahat ve Mevhibe de yardımcı olmak için bir o tarafa bir bu tarafa koşuyor, gördükleri özel eşyaları çantasına koyuyorlardı. Latife, komodinin çekmecelerini boşaltırken, üzerindeki fotoğrafa gözü ilişti. Bu fotoğraf bir tren seyahatinde çekilmiş, mutlu günlerinden kalma bir hatıraydı. Buradaki halini çok sever, bu yüzden onu yakınında tutmak isterdi. Fotoğrafı hiç düşünmeden aldı, çantasına yerleştirdi. Ayakkabılar, elbiseler ne varsa dolduruyordu Latife.

Sabah ezanı okunuyordu. Ankara yeni sabaha uyanırken, köşkteki hareketlilik hâlâ devam ediyordu. Köşk'ün hanımefendisi, bu sabahın hayatı boyunca bu şehirdeki son sabahı olacağını bilmeyerek köşkteki son anlarını yaşıyordu. Etraf yavaş yavaş aydınlanıyordu ama bu sadece Latife'nin hayatını saran karanlığın başlangıcıydı. İsmet Paşa salonda çaresiz otururken, sigara üstüne sigara yaktı. Gece boyunca olup bitenleri yeniden düşünüyor, anlamlandırmaya çalışıyordu. Sonuçtan memnun değildi. 'Bu karar Gazi'yi yalnızlaştıracak, zaten sağlığı da iyi değil. İki defa kalp krizi geçirdi. Ne olacak bu yalnızlığın sonu? Latife onun tüm hizmetini görüyordu.'

Bir ara yukarıya çıkmayı düşündü ama o manzarayı görmek istemediğini hissetti. Salonda bulunan fotoğraflara baktı.

Artık hayale dönüşen karelerin acıya kesmiş bir hatıradan başka bir anlam ifade etmeyeceğini mırıldandı. Şimdi ne olacaktı bu koca köşk? Gazi burada yalnız nasıl yaşardı? Özel hizmetini kim yapacaktı? Çok zor günler olacaktı.

İsmail, Latife'nin doldurduğu valizleri aşağı indiriyordu. Artık gözyaşları dinmiş, ancak kimsenin ağzını bıçak açmıyor. Köşk'ü saran derin sessizlik, yukarıdaki dolap kapaklarının bir bir kapatılmasıyla bozuldu. Latife, eşyasını boşalttıkça her kapağı sert bir biçimde kapatıyor, eşyalarını da valizine gelişigüzel yerleştiriyordu. Banyoya gitti, aynanın karşısına geçti, elini, yüzünü iyice yıkadı. Yüzünde üzüntü ve gözyaşından eser kalsın istemiyordu. Aynada yüzüne baktı, buradaki tüm özel eşyalarını da topladı, artık bir bir odalardan çekiliyordu. Yatak odasındaki eşyalar toplanmıştı, yan odaya geçti, burada zaman zaman otururlar, kitap okumaları yapar, sohbet ederlerdi. Odaya şöyle bir göz gezdirdi. Özel eşyam var mı, diye bakındı. Birkaç küçük şey buldu, onları aldı. Bu kez kütüphaneye yöneldi. Evliliğinde İzmir'deki kütüphanesinden getirdiği yüzlerce kitabı buradaydı. Şimdi hepsini nasıl götürecekti. Bu dar zamanda bunların hazırlanması mümkün değildi. Kitaplar arasında kendisi için çok özel önem taşıyanları seçti, ayırdı. Diğerlerini "sonra getirtirim" diye düşündü. Tekrar yöneldiği yatak odasına şöyle bir göz gezdirdi. Bu sarı yatak odası takımı babası Muammer Bey'in düğün hediyesiydi. Rum Psaldi Ustanın ellerinden çıkmış, orijinal bir takımdı. Kendisine saadet getirmediğini düşündü. Bunu da götürecek değilim, dedi. Odanın kapısını yavaşça kapatırken, geride bıraktığı hatıralar bir bir önünden akıyordu. "Yukarısı tamam, İsmail" dedi. "İnelim."

Merdivenlerden dikkatlice indiler. Eşyalar kapı önünde toplanıyordu. Latife'de üzüntünün tesiri sanki yok olmuş gibiydi. Salona, oturma odasına, girişe, hole tek tek baktı. Zaten bu bölüm misafir ve davetlilerin ağırlandığı bölümdü, şahsi eşyası fazlaca yoktu. Yemek davetlerinin yapıldığı büyük salona geldi, biraz durakladı. Bu salon… ne çok hatıra yüklenmişti. Birkaç fotoğraf vardı, onları almak istedi. Sonra doğruca İsmet Paşa'nın oturduğu salona yöneldi.

"Paşam ben eşyalarımı toparladım. Yalnız kütüphanede bulunan kitaplarım kaldı. Onların zaten bir listesi bende mevcut. Onu rica etsem bilahare gönderir misiniz?"

İsmet Paşa, sanki bundan sonra ne isterseniz yapmaya hazırım edasında;

"Tabii ki Hanımefendi, gereği yapılır merak buyurmayın," dedi.

"O halde ben hazırım," dedi Latife. Hazırım, gidebiliriz."

Hava tamamen aydınlanmıştı, trenin kalkışına birkaç saat vardı, ama artık köşkte beklemek yerine trende, kompartımanda beklemek daha doğruydu. İsmet Paşa saatine tekrar baktı, "olur," dedi. "Eğer hazırsanız gidelim. Yaver arabayı hazır etsin, eşyalar konulsun çıkalım."

İsmail, eşyaların yerleştirilmesiyle ilgileniyordu. Kapıya yanaşan iki araca eşyalar yüklendi. Artık her şey hazırdı. Zaman böyle durumlarda hızlı akıyordu. Daha dün gece, Paşa ile yeni seyahat planları yapmışlar, İstanbul'u ne çok özlediğini konuşmuşlardı. Latife, köşkten ayrılırken mutfağa ilişti gözü, burada

da babasının gönderdiği düğün eşyası tabak, cam, kaşıklar olduğunu hatırladı. Ama onları da götürecek değilim, diye düşündü. Sonra daha dün o mutfakta hazırladığı sade kahve geldi aklına. Paşa'ya sabah erken vakitte kahve hazırlamış, o kahvesini içerken hoş bir sohbet yapmışlardı. 'Daha dün bunlar yaşanırken, şimdi elimde kırık bir ayna, gözümde yaş ile buradan ayrılıyorum.' Yeniden gözleri dolmuştu. Kapıya yöneldi, herkes dışarıdaydı. İsmet paşa ve Mevhibe, Latife'yi yanlarına oturtup köşkün kapısını çektiler. Şimdi Latife için zaman durmuştu. Bu bahçe, bu ev, bu ocak sönmüştü onun için. Yaverler ve nöbetçi askerlerin selamıyla köşkün bahçesinden ağır ağır çıkmaya başladı araç. Latife, gözleri dolu, son kez olduğunu bile bile köşke, bahçeye bakıyor, "Elveda Ankara" diye sessizce vedalaşıyordu. Araba, köşkün bulunduğu sırttan Ulus'taki gara doğru ağır ağır ilerlerken Ankara yeni günün sabahına çoktan uyanmış, tarlasına, işine çıkan insanlar sokakları doldurmuştu. Latife, şehrin her yakasına ayrı ayrı bakıyor, sanki her noktasıyla konuşur gibi, geçirdiği bir hatırasını anar gibi gördüklerini hafızasına nakşediyordu. Gara girene kadar hiçbir şey konuşmadılar. Gar kapısına geldiklerinde Latife'nin gözü az ötede bulunan direksiyon binasına çevrildi. Çünkü Mustafa Kemal şimdi oradaydı, yanına gitmeyi düşündü bir an, gidip konuşmak istedi. Ama cesareti yoktu o an. Garda askerler, hükümet üyeleri ve İsmet Paşa'nın haber verdiği bazı özel kimseler bulunuyordu. Görevliler eşyaları kompartımana yerleştirdiler. Latife, yanında İsmail ve Melahat, yaver ve birkaç askerle beraber kompartımanına yerleşti. Trenin kalkmasına hâlâ zaman vardı. Latife'ye değer veren birçok hükümet üyesi birkaç dakika da olsa özel olarak görüşerek üzüntülerini belirtmek istediler. Latife, metanetini koruyarak hepsiyle görüştü.

Bu sırada kendisini en çok yaralayanlardan biri olduğunu bildiği Ali Kılıç da gelmişti. Bu saatten sonra ona da bir şey söylemeyi anlamsız buldu. Ama o, 'Hanımefendi üzüntülerimi bildiririm' diye yanına geldiğinde, "İşte artık ben yokum. Benim kocam bunu yapmazdı, bunu ona yaptırdınız. Benim saadetime engel oldunuz." dedi. Sitem dolu sözlere karşılık Ali Kılıç bir şey diyemedi, müsaade istedi.

İsmet Paşa, kompartımanda yalnız kalmak istedi. Yanında Mevhibe'yle, Latife'ye tekrar teskin edici sözler söyleyecekti. "Biz her zaman yanında, yakınında olacağız Latife. Bize yazmayı unutma. Bir isteğin olursa mutlaka yaz. Bir derdin, ihtiyacın olursa bizi haberdar et lütfen." dedi.

"Teşekkür ederim," dedi Latife. "Sizi her zaman yanımda, bir dostum bildim, bundan sonra da bu hakikat değişmeyecek. Ama o yılanı asla unutmayacağım. Benim saadetime mani oldular. Allah da onlara saadet göstermesin!" Mevhibe Hanım "Beddua olmaz Latife!.. Beddua bize yakışmaz. Biz her zaman yanında olacağız, bunu sakın unutma. Lütfen artık üzülme, hepimiz yeis içindeyiz. Allah bundan sonra bahtımızı aydınlatsın, güzel günler yaşatsın."

Tren kalkmak üzereydi. Latife, gara şöyle bir bakınca yine o eski saadetli günler aklına geldi. Bu gardan Anadolu seyahatlerine çıkmışlar, özel vagonlarında uzun yolculuklar yapmışlardı. Devlet erkânının hazır bulunduğu resmî törenlerle buradan uğurlanırlar, hangi durakta tren durursa halk orada ellerinde bayraklarla beklerdi. Mustafa Kemal her karşılamada mutlaka trenden iner, halkla buluşur, çocukları sever. Yemek davetini geri çevirmezlerdi. İlk kez bu trene onsuz biniyordu. İlk kez trenin bu kasvetli

havası onu sıkıyor, odadaki pencere açık olduğu halde içi daralıyordu. 2,5 yılını geçirdiği Ankara'yı, Ankaralıları, havasını soluduğu, suyunu içtiği, her sabah toprağının kokusuyla uyandığı bu şehri, şimdi sevdikleri ve nefret duyduklarıyla birlikte terk ediyordu. Başını kaldırdı, direksiyon binasına yeniden baktı. Halen içinde bir umut vardı. Mustafa Kemal oradaydı ve belki her şeye bir son verir. "Gel, gitme kadın." derdi. Ama beklediği yerden ne bir haber vardı ne bir ses… Sanki tüm kapıların kendisine kapandığını, pencerelerin örtüldüğünü ve her yerde duvarların yükseldiğini düşündü. Onun bu dalgın hali Mevhibe'yi endişelendirdi. Vedalaşmak ağırdı ama başka bir yolu yoktu. Mevhibe yeniden sarıldı Latife'ye. İsmet Paşa, elini tuttu, öptü.

"Hanımefendi, artık üzülmeyin lütfen. Sağ salim ailenize intikaliniz yapılacak. Ben yolculuğunuzun iyi geçmesi için her türlü önlemi aldım, talimatları verdim. Lütfen merak buyurmayınız. Yaverler yanınızda, askerler yanınızda ne emredersenız gereği yapılacak. Yeter ki kendinizi üzmeyin. Size hayırlı yolculuklar diliyorum. Ben gerekli resmî işlemleri size ulaştıracağım. Allah yolunuzu açık etsin, tekrar görüşmek ümidiyle," dedi ve vedalaştı.

Latife, kardeşi İsmail, Melahat Hanım aynı kompartımanda, hemen yanında yaver ve askerlerle beraber yolculuk başlayacaktı. Gar, haberi duyanların gelmesiyle kalabalıklaşmıştı. Pencereden, toplanan kalabalığı süzen Latife, herkesin birbirine bir şeyler söylediğini görüyor, "Acaba benimle ilgili mi konuşuluyor?" diye içinden bir hisse kapılıyor, daha sonra yüzünü çeviriyordu. Nihayet vakit gelmişti, trenin kalkış sireni çalmaya başladı. Yolcular yerini alınca ikinci siren çaldı ve tren hareket

etti. Latife tekrar başını pencereye çevirdi, dışarıda birçok tanıdığı vardı ama ailesinden kimse yoktu. "Tekrar bekleriz" diyen bir kişi kalmamıştı onun için. Bu, onu daha çok üzdü. Raylar üzerinden akıp gidiyordu İzmir'e şimdi, geride bıraktığı yalnız bir şehir değil, geçmişi ve kaderiydi. Gözü yeniden gar binasına ilişti, ama perdeler çekik, kapılar kapalıydı. Aşağıda bekleşen yaverleri, şoförleri gördü. Şimdi gitmek vakti bizim için dedi kendi kendine ve başını Melahat'ın omzuna yaslayarak, "Saadetimizi bozdular, benim kocam bana bunu yapmaz. İcbar ettiler" dedi. Gözleri geceyle gelen yorgunluğun izini taşıyordu. Cama yansıyan ağaçları, binaları görüyor, 'Bu yol bize kaç kez yoldaşlık yaptı. Şimdiyse beni yalnız başıma bırakan bir yolculuğa çıkıyorum' diye düşündü. Gözleri sabah güneşinin ışıltısında ağırlaşmıştı, yorgundu ve uyumak istiyordu. Olanların bir kötü bir düş olduğuna inanmak, artık rüyadan uyanmak istiyordu. Ama sıkıca kapattığı gözleri uykuya dalarken, onu önce Paris'e, sonra da ilk tanıştıkları İzmir'deki köşke götürecekti.

BİARRİTZ'DE MATMAZEL ZEKÂ

O yıllar, İzmir'in varlıklı birkaç ailesinden birisi olan Uşşakizadeler için de çok kötü geçmişti. Muammer Bey, ne olacağı meçhul bir geleceğe uzanmak için ailesini de yanına alarak Fransa'nın Nice kentine gitmek zorunda kalmıştı. Latife, bu gidişi hayatı boyunca unutamadı. Yaşlı babaannesini evin dadısıyla konakta yalnız bırakıp gitmek içinde hep dert olmuştu.

Aslında vatanından ayrılmak istemiyordu. Çünkü burası onun her şeyiydi. Hele İzmir'den ayrılmak, bu güzel kente veda etmek ölümden daha kötüydü onlar için. Ama ayrılmak, ihanet etmekten daha kolay geldi Muammer Bey'e. Zira İzmir'e giren işgal ordusu onun siyasi gücünden ve nüfuzundan faydalanmak, işgali kolaylaştırmak istiyordu. Çünkü plan gereğince İzmir bir yıl sonra yeni bir anlaşma yapılınca hangi devlete bağlı kalacağına halkoyuyla karar verecekti. Yunan makamlarının işgal planları hazırdı; İzmir ile birlikte Ayvalık, iki kent arasındaki sahil şeridi, Çeşme yarımadası ve Belkahve'ye kadar İzmir'in tüm hinterlandını gözlerine kestirmişlerdi. Bunun için kendi lehlerine casusluk yapacak insan arıyorlardı. İşte ailenin

Nice'e uzanan yolculuğu bu planın bir parçası olmamak içindi. İzmir'e demirleyen Fransız bandıralı gemiye konsolosun büyük yardımıyla giriş yapmışlardı. Yolculuk büyük bir güven içinde geçti. Latife, kardeşleri, annesi ve babası artık güvenli bir yerde ve hep beraberlerdi. Bir gün tekrar vatanlarına dönecek, güzel İzmir'e kavuşacaklardı.

Muammer Bey'in zorlu hayatı burada devam etti. İzmir'de ailesine sağladığı mali durumu korumak istiyordu. Ancak masrafları hayli fazlaydı. Ancak her şeye rağmen Muammer Bey'in çocuklarının eğitiminden ödün vermeye niyeti yoktu. Onları en iyi okullara göndermeye devam etti. İlk kızı Latife için yaptığı fedakârlığı hepsi için yapmıştı. İzmir'deki konakta özel eğitmenler tutmuş, her türlü eğitimi bu öğretmenler eliyle verdirmişti. Latife'yi ilkokulun ardından İstanbul'a göndermiş ve Üsküdar Amerikan Kız Lisesi'nde eğitim almasını sağlamıştı. Şimdi de onu Fransa'da, iyi bir üniversiteye yazdırmayı düşündü. Latife Hanım önce Londra'da dil kursuna gidecek, ardından yine ailesinin tavsiyesi ve yol göstermesiyle Paris'te bulunan Sorbonne Üniversitesi'ne kayıt yaptıracaktı.

Latife Hanım, Paris'in ve tüm Avrupa'nın en önemli okullardan birisi olan Sorbonne Üniversitesi'nde, Hukuk ve Siyaset alanlarında eğitim aldı. Latife'yi Fransız kadınlarından ayıran tek şey onun Doğululara has koyu renk gözleri ve derin bakışlarıydı. O dönemde yaşıtı binlerce Türk kadınının rüyalarında göremeyeceği imkânlarla donanmış Latife, çocukluğundan beri aldığı eğitimler ile Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rumcayı konuşabildiği diller arasına kattı ve kendini geliştirmeye devam

etti. O kendini geliştirirken, geride bıraktığı vatanı, doğduğu şehir de dâhil, düşman işgali altında kaynayan bir kazana döndü.

Latife, okulda ter dökerken, Rukiye Hanım Biarritz'de İngiltere Kralı Edward ile dans ediyordu. O zamanlar çok daha küçük, çok daha genç bir kız. İngiltere Kralı Edward, henüz veliaht... Biarritz'e gelmiş, şehir kulübünde büyük bir balo veriliyor ve Uşşakizade Ailesi de bu baloya davetli. Bu şekilde, oranın düzenine adapte olmuş bir şekilde yaşıyorlar. Rukiye Hanım, ailenin en güzeli. Annesine, Adeviye Hanım'ın tarafına çekmiş. Onun için "Matmazel la beaute", yani "bayan güzellik" ya da "genç bayan güzellik" deniliyor. Okuldayken öğretmenleri Latife'ye "Matmazel la intelligent" diyor, yani "bayan zekâ". Vecihe'ye ise "Matmazel la grace", "genç bayan zarafet," diyorlar.

Aile kısa zamanda yaşadığı ortama adapte olurken, ülkede meydana gelen gelişmelerden de uzak kalmıyordu. İzmir'deki işlerini yürüten çalışanından sürekli mektuplar geliyor, İzmir gazeteleri adreslerine postalanıyordu. Muammer Bey bir yandan geride bıraktığı malı, emlâki takip ederken, bir yandan da ülkenin gidişatına ilişkin haberler alıyordu. Latife, sürekli İzmir'e dönecekleri günün hayalini kurarak geçiriyordu günlerini. Bir gün babasına gelen gazeteleri okumak istedi. Babasının çalışma odasına gidip, en son gelen postayı aradı. Gelen gazeteler masasının üzerindeydi ve bazı yerler çizilmişti. Belli ki babası için bu haberler önemliydi. Çizili haberlere daha bir dikkat kesilen Latife, aralarından bir haberi gördü. Haber 9. Kolordu Müfettişi sıfatıyla Mustafa Kemal'in Samsun'a gittiğini duyuruyor, bunun Anadolu'da memnuniyetle karşılandığı belirtiliyordu. Latife heyecanlanmıştı. 'Anadolu kurtulacak,

buna tüm kalbimle inanıyorum.' Sonra eline aldığı makasla haberde yayımlanan "Mustafa Kemal" fotoğrafını büyük bir itinayla kesti. Boynundaki kolyeyi eline aldı, açtı ve resmi kolyenin içine yerleştirdi. Bu, onun Mustafa Kemal'le ilk tanışmasıydı aslında. Onu bir asker, kumandan olarak görmüş, vatanın kurtulacağına dair inancıyla korumak Türk komutanın resmini kolyesine yerleştirmişti. Latife, bu resmin onun kaderi olacağından habersizdi, ancak bu resim sayesinde vatanın kurtulacağı fikrinden bir an olsun uzak kalmadığını hissedecekti. Öyle de oldu, kolye boynunda durduğu sürece onu daha bir başkalaştırmış, efsunlamıştı âdeta. O gecenin sabahında heyecanla uyanana kadar, kolyenin onu sarıp sarmaladığı bağın kuvvetini fark etmemişti. O gece bir rüya gördü. Rüyaydı ama İzmir Türk askerlerince kurtuluyordu, marşlar söylenerek kente giren Türk ordusunu ellerinde Türk bayraklarıyla İzmirliler karşılıyordu. Şehri kara bulutlar gibi saran işgal bayrakları bir bir indiriliyor, ay yıldız her yanda büyük bir bayram havasında dalgalandırılıyordu. Latife, bu heyecanlı rüyanın kahramanı olarak gördüğü Türk askerini selamlayarak karşılıyordu. O gece Biarritz'de, kalbi İzmir'de kalmış bir genç kızın heyecanı sarıyordu sokakları. "Gördüm anne, ben gördüm. Şimdi yeniden inandım İzmir kurtulacak." diye uyanmıştı.

Latife için yeniden İzmir'e dönüş, işte bu rüyanın ardından olacaktır. Ama orada kendisine bir söz vermiştir. "İzmir'in muzaffer komutanıyla evleneceğim." diye. Bu söz onu bir ömür boyu esir alacak hayatının ana çizgisi oldu.

Memleket bir hercümerc içinde çalkalanırken babaannesinin rahatsızlığı haberi gelmiş, Muammer Bey'in İzmir'e gitmesi

sakıncalı bulunmuştu. Aklı İzmir'de kalan Muammer Bey'e teklif Latife'den gelir.

"Baba, ben giderim İzmir'e… Lütfen, izin verin gideyim. Babaanneme bakarım. Size de mektup yazar bilgilendiririm."

Muammer Bey, kızının bu fedakârane teklifini önce sıcak bir tebessümle karşıladı. Ancak Latife ciddiydi ve bu teklifi bir tebessümle geçiştirmemesi için babasına ısrarcı olacaktı. Muammer Bey;

"Kızım İzmir hâlâ işgal altında. Seni bu halde nasıl gönderirim. Annemin rahatsızlığında bir şey yapamamanın çaresizliğiyle kıvranırken bir de senin can güvenliğin endişesini kaldıramam. Biraz savaş hali geçsin, ortam durulsun ben giderim," dedi. Ama Latife kararlıydı.

BİARRİTZ'DE KUTLANAN SAKARYA ZAFERİ

İzmir'in işgalinden bir yıl sonra Türkiye'de çok önemli gelişmeler yaşanmıştı. Mustafa Kemal, 9. Kolordu Müfettişi olarak gittiği Samsun'dan Havza'ya geçmiş, buradan da kurduğu karargâhı güvenli olacağı için 1919'un 13 Haziran'ında Amasya'ya taşımıştı. Osmanlı Devleti tam anlamıyla bir kıskaç altındaydı. Damat Ferit hükümeti Anadolu'yu örgütlediği görülen Mustafa Kemal'den rahatsızlığını iletecek ve hemen ardından onu görevinden alacaktır. Ancak Mustafa Kemal için artık bu görevin pek ehemmiyeti kalmamıştır. Çünkü önünde yeni devlete giden bir yol vardır ve Türk halkını bu yola sağ salim kavuşturmakla görevlidir. Tarihin ona yüklediği bu misyon onu Amasya Tamimi, ardından Erzurum ve Sivas Kongrelerine doğru götürür. Artık Anadolu'nun her noktasından temsilcilerin bulunduğu bir meclisin zamanı gelmiştir. Kurulan Heyet-i Temsili ile Mustafa Kemal Ankara'ya doğru hareket edecektir.

Nihayet 23 Nisan 1920'de Cuma günü ilk Meclis büyük bir umutla, dualar, kurbanlar kesilerek kurulur. Yeni meclis

için 1920 yılı önemli kararların alındığı, resmî olarak hüviyet kazandığı bir yıl olacaktır. Ermenistan ile ilk resmî anlaşma yapılacak, akabinde ülke ile ilgili tek yetkili merciin Türkiye Büyük Millet Meclisi olduğu ilan edilerek ihtilâf devletlerinin Osmanlı'ya dayattıkları Sevr Anlaşması geçersiz kılınacaktı. Yurdun her tarafından birçok milletvekili Ankara'ya gelmişti. Bu yeni meclise gelenlerin bir kısmı, Ankara'da hiçbir şeyin olmadığını görünce ümitsizliğe düşmüşlerdi… Ne hazine, ne yatacak otel, ne düzenli asker… hiçbir şey yoktu.

Bazıları durumdan öyle rahatsız oldu ki, dönmeye karar verdiler. Bunlar geri dönerlerse Meclis'te huzursuzluk olacağını anlayan Mustafa Kemal, kürsüye çıktı. O gün pek heyecanlıydı. Atatürk'ün hayatında belki böyle canlı bir tablo doğmamıştı. Milletvekillerine seslenerek: "İşittim ki, bazı arkadaşlar yoksulluğumuzu bahane ederek, memleketlerine dönmek istiyorlarmış. Ben kimseyi zorla Millî Meclis'e davet etmedim. Herkes kararında hürdür, bunlara başkaları da katılabilirler. Ben bu mukaddes davaya inanmış bir insan sıfatıyla, buradan bir yere gitmemeye karar verdim. Hatta hepiniz gidebilirsiniz. Asker Mustafa Kemal, mavzerini eline alır, fişeklerini göğsüne dizer, bir eline de bayrağı alır, bu şekilde Elmadağı'na çıkar, orada tek kurşunum kalana kadar vatanı müdafaa ederim. Kurşunlarım bitince bu âciz vücudumu bayrağıma sarar, düşman kurşunlarıyla yaralanır, temiz kanımı, mukaddes bayrağıma içire içire tek başıma can veririm. Ben buna ant içtim." diye etkili bir konuşma yaptı. Meclis'te bulunan herkesi bir heyecan dalgası sardı. Hiçbiri gözyaşlarını zapt edemiyordu.

Öte yanda Latife, bir yandan Paris'te eğitimini sürdürüyor, bir taraftan da haberleri takip ediyor, babasını sık sık bilgilendiriyordu. Sakarya Zaferi'nden sonra Biarrittz'de kutlama yapmışlardı. Latife o gün not aldığı günlüğüne şöyle yazacaktı; "Mustafa Kemal'in hareketi hepimizi heyecanlandırıyordu"… Ve Latife Hanım Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasının ardından okulu yarıda bırakarak İzmir'e gitmek istedi.

Babası Muammer Bey'e,

"Babacığım, ben inandım, İzmir kurtulacak. Bak göreceksin. Müsaade et ben gideyim İzmir'e. Senin gitmen tehlikeyi büyütür. Ben giderim, korkma, çocuk değilim artık." diye çok ısrar eder. Muammer Bey nihayet, annesinin durumu karşısında yapılacak tek şeyin Latife'nin güvenliğini sağlayarak İzmir'e dönmesi olduğuna inanmıştır. Fransız dostları sayesinde Fransa hükümetinden bir korunma yazısı çıkarttırır. Yazıda, "Latife Uşşakizade Fransa hükümetinin koruması altındadır" ibaresi vardır. Latife'nin fotoğrafının bulunduğu belge, onu hem İngiliz hem de Yunan askerinin tacizinden koruyacaktı. Belge Latife'ye verildi. Adeviye Hanım, kızının harcaması için verilen para ve ziynet eşyalarını koltuk altına diktiği gizli cebine yerleştirdi. Valizini hazırladı. Artık ilk fırsatta İstanbul üzerinden İzmir'e yolculuk için hazırlıklar tamamlanmıştı. İstanbul'a giden Fransız bandıralı bir gemide yer bulunmuştu.

Muammer Bey, Adeviye Hanım ve kardeşleri Latife'nin bu yolculuk için gösterdiği cesareti hayranlıkla, biraz da endişeyle izliyordu. Vedalaşırken;

"Korkmayın, sağ salim ulaşacağım İzmir'e. Sizi haberdar edeceğim. Siz de bizi habersiz bırakmayın, ama mutlaka İzmir kurtulacak, bu hasret bitecek. Onun için dua edin," dedi Latife.

Genç kız için uzun bir yolculuk başladı. Gemi bir yük gemisiydi. Ama güvertesi öyle büyüktü ki, zaman zaman oraya çıkar, ufka dalıp giderdi. Bir ara boynundaki kolye aklına geldi. Kolyeyi eline aldı, açtı. Mustafa Kemal'in fotoğrafına yeniden baktı. "İnşallah vatan kurtulacaktır. Bu gariplik hissi, vatansızlık hissi insana en ağır gelen hastalık gibi." diye düşündü. Kolyeyi kapatıp yeniden boynuna astı. Şimdi İstanbul'a gidiyordu. İstanbul, onun lise yıllarında gidip kaldığı, amcası ünlü muharrir Halid Ziya'nın [Uşaklıgil] dostlarıyla yaptığı edebiyat sohbetlerine katıldığı, zaman zaman ders aldığı güzel İstanbul'du. Burada birkaç gün kalacak, oradan İzmir'e hareket eden bir gemiyle tekrar yolculuk yapacaktı. Günler süren zorlu yolculuk sonunda gemi İstanbul limanına yanaştı. Latife, kendisini yorgun hissediyordu ama İstanbul'u karşısında görünce tüm yorgunluğunu unutmuş, âdeta enerji yüklenmiş bir halde amcasına gitmek için yola çıktı. Acaba Halid Ziya onu karşısında gördüğünde ne diyecekti. Ama onlara ailesiyle ilgili bilgi verecek, birkaç gün burada kalıp sonra İzmir'e gitmek için yola çıkacaktı. Nihayet amcasının evine ulaştı. Uzun zamandır görüşmemişlerdi. Sadece zaman zaman yazışıyorlar, birbirlerinden bu şekilde haber alabiliyorlardı.

"Hoş geldin Latife," dedi Halid Ziya. "Ne zaman çıktın yola? Muammer nasıl, annen, kardeşlerin hepsi iyiler mi?"

Levent Şahverdi Arşivi

"Hepsi iyi amca, herkes iyi merak etmeyin. Ben de birkaç gündür yollardayım. Gemiyi ancak bulabildik, babaannem hasta. Hem ona bakacağım hem de İzmir'e dönmek istedim. Anadolu'da işgallerden kurtuluş için halk teşkilatlanıyormuş. Ben de inanıyorum, bu işgaller bitecek."

Masadaki herkes bu temenniye katılmıştı. Halid Ziya, saraya yakındı. Ancak vatanın işgal edilmesine olan tepkisini de gizlemiyordu. Bir zamanlar Sultan Reşat'ın yakınında bulunmuş, ona yazılar hazırlamış, istişarelerinde bulunmuştu. Şimdi İstanbul'da bulunan ancak Anadolu'daki halk hareketlerine yardım edenlerle işbirliği yapılıyor, silah, malzeme, teçhizat gizli yollarla İstanbul'dan Anadolu'ya ulaştırılıyordu. Halid Ziya bu olan bitenlerden uzak değildi. Halkın işgale karşı diri durması amacıyla yapılan mitinglerde mutlaka bulunuyordu. Yakın arkadaşı Halide Edip'in bu mitinglerde konuşma yapmasını destekliyor, işgallere karşı herkesin üzerine düşen bir vazife olduğuna inanıyordu.

Latife, amcasının bu kadar aktif olmasından memnuniyet duydu. "Ben de hazırım," dedi. "İzmir'e gideceğim, üzerimde Fransız hükümetinin koruma yazısı var. Eğer oradaki halk hareketine ulaştırılacak haber, belge, yazı varsa ben götürebilirim," dedi.

Latife'nin bu cesareti takdir toplayacaktı. Evet, İzmir'de halkı örgütleyen çeteler vardı ve bunlarla zaman zaman bilgi alış-verişinde sıkıntılar yaşanıyordu. Şimdi Latife üzerinden bir "casusluk" yapma fırsatı doğmuştu. İstanbul'da bazı evraklar Latife'ye teslim edildi. Görevi, bunları İzmir'de belirtilen isimlere teslim etmekti. Latife büyük bir memnuniyetle ve vatana hizmet

hissiyle evrakları çantasına koydu. Çantası, eşyası aranmayabilirdi ama bir aksilik olabilir düşüncesiyle evrakları elbisesinin içinde en gizli bölmeye yerleştirdi. Latife, bu ilk casusluk deneyiminde başarılı olmak istiyordu. Bir ufak katkıyı bile kendisi için büyük bir hizmet gören Latife, birkaç gün sonra İzmir'e hareket için amcasından izin istedi. Ama yola çıkmadan önce İstanbul'a sağ salim ulaştığını bildiren bir telgraf çekmesi gerekiyordu Fransa'ya. Bir de mektup yazmak istedi.

"İstanbul'dayım, sağ salim buraya vâsıl oldum. Yolculuğum rahat geçti. Şimdi İzmir'e geçiyorum. Oradan da yazarım. Bâki selamlar, Latife" diye kayıt düştü.

İstanbul'dan ayrılmak zordu ama bu yolculuk artık vatana hizmet manasına geliyordu. Vazifeyi yerine getirmeli ve güzel İzmir'e ulaşmalıydı. İzmir'e gidecek gemiye binerken İngiliz askerlerince aranabilirdi. Latife, cebindeki belgeyi uzattı. Görevli asker belgeyi okudu, yetmedi komutanına götürüp gösterdi. Komutan ve asker Latife'nin yanına gelip, bu belgeyi nereden aldığını sordu. Latife, sorularına İngilizce cevaplar vermeye başlayınca İngiliz komutan evrakı yeniden Latife'ye uzattı ve eşyalarında herhangi bir arama yapmadan gemiye binmesine izin verdi. Bu birinci barikattı ve belge etkili olmuştu. Latife, Fransa'dan babasının verdiği bu belge sayesinde rahat bir yolculuğa başladı. Ancak İzmir'de de bu sefer Yunan askerince aranacaktı. Orada da bir sorun olmaması için dua etti.

Yolculuk üç gün sürdü. Üçüncü günün sabahıydı, Latife kaldığı odanın camından İzmir'i görünce öyle bir heyecanlandı ki, hemen eşyalarını ranzadan indirdi. 'Güzel İzmir, seni

nasıl özlemişim. Allah bizi bir daha ayırmasın, ayırmasın bir daha yüce Allah.' Az sonra gemi limana yanaşacak ve burada üst baş aramasından sonra yolcular tek tek içeri alınacaktı. Limana yanaşırken gözü hükümet konağına çekili Yunan bayrağına takıldı. Bu, işgalin açık resmiydi. Ama son bulacak Latife, merak etme dedi içindeki ses. Giyindiği siyah çarşafın üst omuz ve başlığını da giydi, eşyasını hazırladı. Artık inmek için hazırdı. Yüzünü sadece gözleri açık kalacak şekilde kapattı ve güverteye doğru ilerleyen yolcular arasına karıştı.

Yunan askerleri girişte kurdukları barikatta gelen yolcuları tek tek arıyor, çantalarını açıyor, evraklara bakıp güvenli gördüklerine izin veriyordu. Birkaç yolcu Latife'nin gözleri önünde tutuklanmıştı. Gerekçe olarak İzmir'de bulunan yakınlarının Türk çetelere yardımcı olması gösterilmişti. Latife, Rumca ve İngilizce yapılan bazı özel konuşmaları anlaması sayesinde bu tutuklamaların nedenini öğrenmişti. Az sonra sıra kendisine gelecekti. Sabırla bekledi. Sıra kendisine geldiğinde çantalarını koydu ve hemen cebindeki Fransız hükümetinin yazısını ilgili askere uzattı. Asker, yazıyı okudu, garip garip Latife'nin yüzüne baktı. Sonra elini uzatıp Latife'nin çarşafını indirip yüzünü tümüyle görmek istedi. Ama Latife buna müsaade etmeyecekti.

"Bir Müslümanın çarşafını açamazsınız," dedi.

Asker bu sefer süngü takılı silahını Latife'ye doğrulttu. Bir sorun olduğunu anlayan kontrol komutanı hemen geldi ve ne olduğunu sordu askere. Asker, olanı anlatıp elindeki belgeyi komutanına uzattı. Komutan belgeyi okudu ve "Siz Muammer Bey'in kızı Latife misiniz?" diye sordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Latife, babasının tanınıyor olmasını yadırgamamıştı ama bunun şimdi ona fenalık mı yoksa güven mi getireceğini kestirememişti.

"Evet," dedi. "Ben Muammer Bey'in kızı Latife'yim. Elinizdeki belge Fransız hükümetinin bana verdiği belgedir. Lütfen daha fazla beni burada bekletmeyin, izin verin evime gideyim," dedi. Komutan, bu konuşmaları dinlemiş, ancak bu yolcunun üst komutanın haberi olmadan İzmir'e giriş yapmaması gerektiğini düşünmüştü. Latife'yi eşyasıyla beraber kontrol noktasındaki bir odaya aldılar. Burada iki asker tekrar Latife'yi aramak istedi. Latife, bu sefer işi fazla uzatmak istememiş, çarşafının sadece yüz kısmını açmıştı. "Ne arayacaksınız. Bir Müslüman kadının çarşafını çıkartamazsınız." Askerlerden biri Latife'nin yüzüne bakarken boynundaki kolyenin zincirindeki ışıltıya takıldı gözü. Bir hamleyle zinciri tutup, kolyeyi ortaya çıkardı. Latife geri gitmek istedi ama bu sefer asker omuzlarından tutmuştu. Yunan askeri kolyeyi koparttı. Sanki özel bir şey bulmuş gibi kolyeye bakıyordu. Kolyenin kalpli bölmesini avuçlarında incelerken bir kutu gibi olduğunu gördü ve "İçinde ne var bunun?" dedi. Latife hiçbir şey söylemiyordu. Yunan askeri iki elini Latife'nin omuzlarından çekti ve kolyeyi açtı. Kolyenin bir yakasında ayna, diğerindeyse Mustafa Kemal'in resmi vardı.

Asker kolyedeki resmi görünce şaşırdı. Çünkü bu resimdeki adam bir Türk askeriydi ve çok bildik birinin fotoğrafıydı. Kolyeye bakarken komutanı içeri girdi. Asker, kolyeyi komutanına vererek;

"Efendim, içinde bir Türk askerinin resmi var," dedi.

Komutan, kolyeyi eline aldı, resimdekinin Mustafa Kemal olduğunu anlamıştı. Latife'ye dönerek;

"Neden döndün İzmir'e?" dedi.

Latife, babaannesinin hasta olduğunu anlatmaya çalıştı. Ama Yunan komutan hiçbir şey dinlemiyordu. Latife ne anlattıysa inanmadılar.

"Bu kolyede Türk komutanın resminin işi ne? Sen de mi onlara destek veriyorsun? Kadın, burada birkaç gün misafirimiz olacaksın." dedi ve gitti.

Latife, Fransa hükümetinin koruma belgesine rağmen Yunan kontrol noktasından geçememişti. Bununla kalsa iyiydi. Birkaç gün demişlerdi ama kaç gün kalacağı belli olmadan nezarethaneye hapsetmişlerdi. Ama bu böyle kalamazdı, mutlaka buradan çıkmanın bir yolu olmalıydı. Belediye encümeni olan yakınları vardı, muhakkak geldiğinden haberdar olurlardı, ama şimdilik beklemekten başka çaresi yoktu. Çantasındaki gizli evraklar dolayısıyla daha fazla dikkat çekmek istemiyordu. Kendisini hapseden askerler, kolyesindeki fotoğrafa bile tahammül gösteremedi, çantasındaki evrakları bulsalar ne olacaktı? Hem o evraklar çete komutanına mutlaka ulaştırılmalıydı.

Üç gün hapsedildi Latife. Üçüncü günün sonunda belediye encümenindeki yakını ve hatırı sayılır birkaç dost sayesinde hapisten kurtuldu. Ancak bu sefer de Uşşakizade Köşkünün kapısına iki askeri nöbetçi dikmişlerdi. Latife'nin daha gelişiyle başlamıştı olaylar. Ancak evin içinde asker yoktu. Latife babaannesiyle hasret giderip, tüm eşyasını odasına yerleştirdi.

"Herkes iyi babaanneciğim, ne olur sen de iyi ol artık. Sana güzel haberler getirdim. Babamın, annemin, Rukiye'nin, İsmail'in, Ömer'in, Vecihe'nin selamı var. Hepimiz iyiyiz, babam sen hastalandığın için merakından ne yapacağını şaşırdı. Bak hepsi adına ben geldim. Yunan askeri tutukladı, üç gündür içerdeydim. Ama bak geldim şimdi, yanındayım," dedi.

Latife, konağın her odasına ayrı ayrı girdi, kokladı, nefes aldı. Eşyalara dokundu. 'Burada ailemin hatıraları var. Allah bizi ayrı tutmasın,' diye dualar ediyordu. Sonra tekrar babaannesinin yanına gitti, biraz dinlenmek istediğini hissediyordu ama çantasındaki evraklar ne olacaktı? Bunların derhal teslim edilmesi gerekiyordu. Zaten gereksiz yere üç gün geciktirilmişti. Evdeki bakıcı kadın yardımcı olabilirdi. "Senden bir şey istiyorum. Bugün biraz evine geç gitsen olur mu? Benim dışarıda yapmam gereken bir işim var" diyerek onun elbiselerini giyindi ve köşkten çıktı. Kapıda bekleyen askerler dışarı çıkanın bakıcı kadın olduğunu zannederek izin verdiler. Latife, hızla ara sokağa girip izini kaybettirmişti. Şimdi encümen üyesi yakınına gidecekti ama onunla belediyede değil, evinde görüşmenin daha güvenli olduğuna inandı. Doğruca evine yöneldi. Ev sahibi kadın, elbisesinden tanıyamadığı Latife'yi, üzerindekini çıkartınca tanımış, "Hoş geldin kızım, başına neler gelmiş öğrendim. Büyük geçmiş olsun. Nasıl oldun şimdi? İyim isin? Gel bakalım şöyle otur, gel. Annen baban nasıllar? Herkesi çok özledik" diyerek karşılamıştı.

Latife, başına geleni, olup biteni bir bir anlattı. Sonra eşinin eve çağrılması için ricada bulundu. Çünkü ona mühim

bir emanet teslim edecekti. Latife bu davetin kendisi için yapılmamasını, evin bir ihtiyacı dolayısıyla eve çağrıldığının söylenmesini istedi. Öyle de oldu, nihayet beyefendi eve geldi ve Latife ile buluşma böylece güven içinde gerçekleşti. Latife, İstanbul'dan kendisine verilen evraklar olduğunu ve bunların bölgedeki çete reislerine verilmesi gerektiğini beyan etti. Evraklar zarfın içindeydi, beyefendi evrakların kimlere verileceğini öğrendi ve "Bunları ben salimce ulaştırırım, sen şimdi doğruca konağına geç, evden ayrıldığın dikkat çekmesin. Bu cesaretini de takdir ediyorum Latife. Her Türk kızı gibi gösterdiğin bu cesaretin vatanın kurtuluşunda önemli bir adım olduğunu unutma," dedi. Latife, görevini yapmış olmanın verdiği gönül huzuruyla evden ayrıldı. Dikkat çekmeden tekrar konağa girdi ve odasına çekildi. Yaşadığı çok önemli ve tarihî şeylerdi, günlüklerine bunları not almalıydı. Satır satır yaşadıklarını yazmaya başladı. Yazdıkça satırlar arasında kayboluyor, her satıra yüklenen tarih onu sarmalıyordu.

Latife, ailesinden uzakta geçirdiği bu karışık dönemde bir yandan babaannesiyle ilgileniyor, bir yandan da İzmir'de olan biteni, ülkede yaşanan gelişmeleri takip ediyordu. Sık sık Fransa'ya mektup yazıp ailesini bilgilendirdiği gibi babasının isteği üzerine burada yarım kalan bazı işleri de tamamlamaya girişti. Babasının işleri için vekâlet verdiği yetkiliyle süregelen işlerin aksamaması için azami çaba gösteriyordu.

İzmir'deki işgallere karşı direnen Türk çetelere zaman zaman erzak gönderiyor, kimi zamanlar çarşafını giyip İzmir'in sokaklarına çıkıyor, esnafı geziyordu. Ermeni, Rum ve azınlık halkları bir zamanlar komşuları olan Türk halkıyla daha farklı bir şekilde iletişim kuruyorlardı artık. Bazısı bu ilişkiyi abartıyor, evine el koyuyor, içinde oturanları iradesi dışında başka bir yere göç ettirmek zorunda bırakıyordu.

Ama her şeye rağmen Türk halkı, günlük hayatına devam ediyor, bir gün bu arsız işgalin mutlaka son bulacağına inanıyordu. Yunan işgal güçleri Afyon'a kadar ilerlemişti ama Anadolu'da halk örgütleniyordu ve işgaller birer birer sona eriyordu. Elbette Afyon da, İzmir de mutlaka bu mutlu günü görecekti. Latife'nin İzmir'e geleli neredeyse bir yıl olmuştu. Ailesi hâlâ Fransa'daydı ve İzmir'in işgali hâlâ son bulmamıştı. Babaannesinin durumu düzelmişti ama ülkenin durumunda birkaç iyi haberden başka ne vardı ki?

İzmir'de Türk halkı için beklenen haber gece vakti gelmişti. Yunan işgal güçleri Afyon'dan çekilmişlerdi, hem de büyük bir bozguna uğrayarak. Yunanistan'da yaşanan siyasi ayrılık karargâha da yansımıştı. Mustafa Kemal'in komutasındaki Türk askeri, bu siyasi gelişmeleri fırsat bilip ansızın saldırı yaparak Yunan askerini hazırlıksız yakalamıştı. Afyon'da hezimete uğrayan Yunan ordusu, Aydın'da da tutunamayıp tümüyle İzmir'e döner diye düşündüler. Nitekim ertesi sabah Eylül'ün o ilk haftası İzmir'de ılık ılık esen imbatla Yunan askerinin telaşlı koşuşturması herkesin dikkatini çekmişti. "Türk çeteler Belkahve'de toparlanıyormuş" haberi İzmir'de

dalga dalga yayılmıştı. Bu haber, Aydın'dan dâhil olacak askerlerle birlikte taarruza geçilecek bilgisiyle birleşince halkı "kurtuluşumuz yakındır" sevincine boğdu. Halk, güvenlik gerekçesiyle sokaktan çekildi. Her an bir taarruz olabilirdi.

İZMİR'İN MUZAFFER KOMUTANIYLA İLK AN

9 Eylül günü, konağın kapısında nöbet bekleyen Yunan askerler ansızın ortadan kaybolmuştu. Bu garipliği fark eden Latife, sokağa çıkacak, Türk mahallelerindeki sevinç çığlıklarını duyunca Türk askerinin İzmir'e girdiğini öğrenecekti. İzmir'in her tarafında şenlik havası vardı. Geri çekilen işgal askerlerinin telâş ve gürültüsü şehri sarmıştı. İzmir o gün en büyük bayramı yaşıyordu. Çünkü gönderde Türk bayrağı dalgalanıyordu, artık esaret dolu yıllar sona ermişti. Türk askeri İzmir'e girerken üzerlerine, ayaklarının dibine kırmızı beyaz çiçekler atılıyordu… Halk tarifsiz bir coşku içinde süvarilerin atlarına bile sarılmış, gözyaşları sel olmuştu. Halk, akın akın Valiliğin önünde toplanıyordu, herkeste tarifsiz bir coşku vardı. Latife de Valilik önünde toplanan kalabalığa karıştı. Onun gözü muzaffer ordunun komutanındaydı. Kendine verdiği sözü tekrarladı içinden. 'İzmir'i fetheden muzaffer komutanla evleneceğim.' Ancak Mustafa Kemal, şehre giren Türk askerinin içinde yoktu. Çünkü o, güvenlik gerekçesiyle şehre bir gün sonra girecekti. Latife, bu mutlu haberi ailesine çektiği telgrafla duyurdu. Muammer Bey, bu güzel haberle derhal Anadolu'ya,

İzmir'e dönmek için hazırlık yapmaya başladı. Artık vatan toprağına ayak basabilecekti.

Mustafa Kemal'in, güvenlik gerekçesiyle ertesi gün İzmir'e gireceği Valilik ve belediyeyle birlikte halka da duyurulmuştu. Başyaveri Salih Bozok bir gün önce gelmiş, Mustafa Kemal'in ikamet edeceği yerle ilgili hazırlıkları yapmaya başlamıştı. Yaver Salih, Paşa için sahilde hazırlanan konağı gezdi, son hazırlıkları yaptı. Birkaç eksik vardı, onların da tamamlanması için Vali'den ricada bulundu. Artık İzmir'de her şey hazırdı. İşgal kuvvetleri bir bir sahadan alınmış, askerler için ayrılan kışlada gözetim altına alınmışlardı. Ertesi gün yalnızca işgalin İzmir komutanına ve yardımcı askerlerine izin verilecekti, çünkü şehrin her yerine Türk bayrağı çekilecek, gönderden inen Yunan bayrağı ise Yunan komutana teslim edilecekti. Türk askeri, birkaç yıl süren, ancak halkta asırlarca sürmüş gibi derin izler bırakan bu arsız işgali tarihin derinliklerine gömmüştü.

9 Eylül 1922 akşamı her yer Türk bayraklarıyla süslendi. Evlerde saklı gizli asılan ne kadar bayrak varsa getirilmiş, sokaklar, caddeler kırmızı beyaza çalmıştı. Şehir, teslim olmaya hazırlanırken Belkahve'de üç komutan ayrı bir hazırlık içindeydi. Mustafa Kemal, askerî ve siyasi olarak tüm hazırlıklar hakkında bilgiler alıyor, işgalin tümüyle son bulması için siyasi temsilcilere bir bir mesaj gönderiyordu. Yanında İsmet Paşa vardı. Kazım Karabekir Paşa ise abdestini almış, bir kenara oturmuş, huşu içinde Kuran-ı Kerim okuyordu. Maddi ve manevî işbirliği kesin ve mutlak zaferin yolunu açmıştı. Mustafa Kemal bir ara Kâzım Paşa'ya dönüp, "Paşam, dualarla, savaş meydanında verdiğimiz şehitlerle zafere gidiyoruz. Yarın İzmir tümüyle yeniden

Türk askerine teslim olacak. Bu zafer için ne kadar şükretsek azdır," dedi. Kâzım Paşa, "Elbette Paşam, Allah'ın yardımı ve zaferi milletimizin üzerine olsun. Bizim tüm fiilî ve sözlü dualarımız bunun içindir. Ben şimdi Fetih Suresini bitirip duasını ettim. Allah bu millete başka işgaller yaşatmasın" dedi. Herkes "Âmin" diyerek katıldı Paşa'nın duasına. O gece nöbetçi askerlerin dışında uyanık olan iki kişi vardı. Biri Mustafa Kemal, diğeriyse Fevzi Paşa'ydı. İkisi de sabahın erken saatlerine kadar uyuyamamıştı, bunu zaman zaman hatıralarla geçirdiler, zaman zaman yeni adımları konuşarak. Sabah ezanı İzmir'in semalarında okunmaya başladığında ise Kâzım Paşa uyanacaktı. Paşaların ayık olduğunu görünce, "Uyumadınız galiba efendim. Ben de biraz istirahat etmiş oldum. Yeni bir sabaha uyandık, Allah günümüzü hayırlara vesile etsin." dedi. Kâzım Paşa abdestini aldı, sabah namazını kıldı ve yeniden duaya sığındı.

Şafak söküyordu, Belkahve'den İzmir'e doğan güneşi izlemek güzeldi. Ancak İzmir'e önce Türk sancağının dikilmesi için hareket etmek vakti gelmişti. Birkaç saatlik yol vardı, İzmir'e girdiklerinde şehir yeni uyanmış olacaktı. Mustafa Kemal ve maiyeti harekete geçmişti. Ağır ağır ilerliyorlar, olası bir güvenlik sorunu yaşamak istemiyorlardı. Artık şehre girmek an meselesiydi. Davullu, zurnalı, sanki şenlik vardı şehirde. Sanki bayram günüydü İzmir'de… Görüyorlardı evet, her yer süslenmiş. Atlı süvariler şehrin tâ yukarı yakasında muzaffer komutanı karşılamaya gelmişti. Alkışlar, silah sesleri, davullar her şey birbirine karışmıştı. Yaklaştıkça kortej yeri oluşturulduğunu, halkın caddeyi çevreleyen iki yakada toplandığını ve ellerindeki irili ufaklı Türk bayraklarıyla bu kutlamaya katıldığını görüyorlardı. İnanılmaz bir manzaraydı. Şehir tümden

ayağa kalmıştı sanki, çocuklar, yaşlılar, kadınlar herkes buradaydı. Bu tarihî ânı tüm İzmir caddelere âdeta dökülerek yaşıyordu. Latife, halkın arasına karışmış, elinde tuttuğu lokumları, bisküvileri önüne gelen herkese ikram ediyor, "Yaşa, var ol Türk askeri!" diye bağırıyordu. Herkes bir çocuk gibiydi bugün. Latife, kortejin başlangıç yerine gelmiş, muzaffer komutanın girişini bekliyordu. Nihayet Mustafa Kemal ve maiyeti uzaktan belirdiler. Davullar, zurnalar, sazlar çalmaya başladı tekrar. Bayraklar coşkuyla sallanıyordu. Mustafa Kemal ve yanındakiler at üzerinde halkı selamlayarak korteje girdi. Halk, gülleri, karanfilleri, kurumuş gül yapraklarını havaya atıyordu, etraf konfeti yağmuruna tutulmuş gibiydi. Mustafa Kemal, maiyetindekilerle beraber Valiliğin önüne kadar geldi ve atından indi. Vali ve Belediye Başkanı'yla halktan bazı önemli şahsiyetler Paşa'nın elini sıkarak "Hoş geldiniz Paşam," diyebildiler. Paşa, halktaki coşkudan o kadar etkilenmişti ki, giriş yoluna serilen Yunan Bayrağını bu coşkuyla çiğneyip binaya giriş yapacakken duraksadı; Vali beye dönerek;

"Nedir bu Vali Bey?" dedi.

Vali, muzaffer Komutana durumu aktaracak olmanın ve ortamdaki coşkunun verdiği güçle konuştu;

"Yunan bayrağıdır Paşam. Bir komutan, bu binaya aynı usulle girmişti. Türk bayrağını ayaklar altına almış, sonra da göndere Yunan bayrağını dikmişti. Şimdi siz, muzaffer komutan sıfatıyla bu binaya böylece girin istedik."

Mustafa Kemal, kızgınlığını belli ederek Vali'ye döndü;

"Bayrak bir milletin onurudur, namusudur. Bir işgal komutanı bunu çiğneyerek bir hata yaptı diye bize de aynı hatayı

yapmak düşmez. Lütfen bayrağı kaldırınız. İşgal komutanına vermek için hazır tutunuz," dedi.

Mustafa Kemal'in bu makul ve olgun tavrı etraftan aldığı alkışlarla halktan da destek bulmuştu. Bunun üzerine Vali, mesajın verildiğini, artık göndere çekilecek Türk bayrağıyla milletin namusu ve onurunun yeniden korunduğunu düşündü. Yunan bayrağı apar topar kaldırıldı ve işgal komutanına verilmek üzere hazırlandı. Mustafa Kemal, bayrağın kaldırılmasının ardından Vali konağının balkonuna çıktı ve burada göndere Türk bayrağının çekilmesini İzmir halkıyla birlikte yeniden izledi. Tarihî bir gündü. Balkona çıkan Mustafa Kemal'i herkes pürdikkat dinliyordu.

"İzmir'i birinci ve ikinci ziyaretim 1905 yılında, çok gamlı ve kasvetli zamanlarda olmuştu. İzmir'i ilk gördüğüm gün, okulu terk ederek sürgüne gönderildiğim gündür. Bu güzel memlekette, sürgün yerime giderken birkaç saat geçirmiştim. O zaman bu güzel rıhtımı baştan başa, can düşmanımız olan yabancı bir ırkın mensuplarıyla dolu görmüştüm. Bende tepki oluşturan; bu insanların, memleketin hakiki evlatlarından daha mutlu, daha müreffeh, daha zengin oluşuydu. O zaman karar vermiştim ki; İzmir, gerçek, asil ve soylu Türk İzmirlilerden gitmişti."

Latife için aslolan günün kahramanını görmekti. O kahraman, onun Paris'te kolyesine fotoğrafını koyduğu Mustafa Kemal'di. Bugün onu yakından görünce öylesine mutlu olmuştu ki, yine kendi kendine "Muzaffer komutan Mustafa Kemal… Onunla evleneceğim." dedi. Kimsenin bu sözden haberi yoktu.

Ama İzmir'in genç kızlarının gönlünde Mustafa Kemal'in olduğunu Halide Edip söyleyecekti. Latife, süratle Mustafa Kemal'in nerede ikamet edeceğini, İzmir'de kaç gün kalacağını öğrenmeye çalışıyordu. Belediye encümeni Halim Efendi'den bazı hususi bilgiler almıştı. Öğrendiğine göre Paşa, sahilde bulunan bir konakta kalacaktı. O konağın hangisi olduğunu öğrenmesi zor olmadı. O gece gerçekten de Mustafa Kemal, sahildeki konakta kalmıştı. Ancak gece boyunca sahilden gelen kokudan öyle rahatsız olmuştu ki, yaver Salih'e, "Başka bir yer bak Salih, burası hem güvenli değil, hem de çok ağır koku var. Burada kalmayalım" dedi. Salih için sabah olduğunda ilk iş çıkmıştı. Kendisine gösterilen birkaç konak vardı ama bunların çoğu Paşa'nın ikametine uygun değildi. Sabah erken saatlerde Vali'yle görüşerek yeni bir yer bakılması hususunu iletti. Yetkililer bu durumda en güvenli konağın şehrin az yukarısında bulunan Uşşakizade Konağı olduğunu ifade ettiler. Yaver Salih bu bilgiyi Paşa'yla paylaştı, Mustafa Kemal;

"Önce bir şeyler yiyelim, sonra vilayete geçeriz. Daha sonra sözü edilen konağa bir bakalım," dedi. Hafif bir kahvaltıdan sonra vilayet konağına gittiler.

Vali, İngiliz Konsolosu ile konuşuyordu. Mustafa Kemal girince Vali hemen ayağa kalktı ve Konsolos ile Mustafa Kemal Paşa'yı tanıştırdı. Konsolos, iyi Türkçe biliyordu. Paşa Vali'ye sordu: "Konu nedir?"

"Sayın Konsolos, İngiliz tebaasından olan vatandaşlar ile Rum, Ermeni, Yahudi gibi azınlıkların güven altında bulunduklarını belirtir bir güvence istiyorlar. Ben kendilerine herkesin eşit biçimde güven altında olduklarını bildirdim, efendim."

Mustafa Kemal Paşa, Konsolosun Türkçe bildiğini biliyordu, öyle olduğu halde öfkesini belirtmek için sordu:

"Ee, peki daha ne istiyormuş?"

Bu soruya Konsolos Türkçe cevap verdi.

"Tebaamız hakkında hükümetinizden yazılı teminat istiyorum!"

Konsolos küstahça diklenmişti. Paşa'nın sesi odada yankılandı:

"Yunanlılar zamanında kendi tebaanızı daha emniyette mi görüyordunuz?"

Konsolos, gerisinde İngiliz devletinin bulunduğunu belli eden bir kasılma ile:

"Evet," dedi. "Yunanlılar burada iken tebaamızı emniyette görüyorduk."

"Öyleyse buyurun, tebaanızla birlikte Yunanistan'a gidin, efendim!"

Konsolos kendisinden umulmayacak bir cesaret gösterdi:

"Yani majestelerimin hükümetine savaş mı açıyorsunuz?"

Mustafa Kemal iyice öfkelenmişti fakat kendisini tuttu ve Konsolosa:

"Siz kiminle ve ne konuştuğunuzu biliyor musunuz? Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Türk Orduları Başkomutanıyım. Savaş açmaya, barış yapmaya hakkım var. Ya siz kimsiniz! Hükümetiniz adına savaş ve barış görüşmeleri yapmaya yetkili misiniz? Böyle bir yetkiniz varsa görüşelim. Yoksa (eliyle kapıyı gösterdi) buyurunuz efendim!"

Konsolos, Mustafa Kemal Paşa'nın son cümlesi üzerine sapsarı kesildi ve tek bir kelime söylemeden çıktı gitti.

Mustafa Kemal, konsolosun arkasından bir süre baktıktan sonra valiye döndü:

"Yüz vermeyin bunlara Vali Bey! Bunlar karşılarında hâlâ Babıâli Hükümeti var sanıyorlar. Bir zırhlısı önünde pısacak, bir blöfü önünde yelkenleri suya indirecek 'devletçik' sanıyorlar bizi! Küstahlığın derecesine bakın, bana 'Savaş mı açıyorsunuz?' diye soruyor, barut kokan bir odada sorduğuna bak! Savaş halinde değil miyiz sanki!"

Kollarında ve omuzlarındaki işaretlerden amiral rütbesinde olduğu anlaşılan İngiliz Donanması Komutanı, Hükümet Konağı'na gelerek Mustafa Kemal Paşa'nın odasına doğruldu. Nazik, fakat öfkeli bir hali vardı.

Ruşen Eşref önüne çıkıp ne istediğini sorunca:

"Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek istiyorum!" dedi. Birlikte odaya girdiler. Amiral önce:

"Çok güç koşullar altında bir savaş kazandınız, sizi asker olarak içtenlikle kutlarım.

Çanakkale'deki başarınızı rastlantıya borçlu olmadığınız, kanıtlanmış oldu. Büyük bir askerle tanıştığım için memnunum," dedi.

Mustafa Kemal Paşa çok hoşlandı bu sözlerden. Amiral bir süre sonra konuya girdi:

"Ülkenin kontrolünüz altında bulunan bölümünde bizim tebaamız ve sizin azınlıklarınızdan Ermeniler, Rumlar var. Yeni askeri yönetim altında bu insanların statüsü nedir? Güvende midirler?"

"Hiç kuşkunuz olmasın Amiral! Türkiye'deki bütün insanlar gibi tebaanız ve sözünü ettiğiniz azınlıklar da TBMM

Hükümeti'nin eşit koruması altındadır. Suç işlemeyenler, kendilerini bu memlekette benim kadar güvende sayabilirler."

"Suç işleyenler?"

"Suç işleyenler Sayın Amiral, dünyanın her yerinde olduğu gibi, ülkemizde de adaletin huzuruna çıkarlar... Suçlu iseler, cezalarını elbette çekeceklerdir."

"Fakat Paşa hazretleri, fevkalâde günler geçirdik. Yunan ordusundan cesaret alan Rumların bazıları, şımarıklıklar yapmış olabilir. Bugün bu insanlar yerli halkın düşmanlığı ile yüz yüzedirler. Ermeniler için de başka açıdan aynı şeyleri söyleyebilirim. Biliyorsunuz, arkadaşlarının büyük bir bölümü göçe zorlandı ve önemlice bir bölümü de hayatlarını kaybettiler. Bu ruh tedirginliği içinde Yunan ordusu ile işbirliği yapmış, bazı Türklere zor günler geçirtmiş olabilirler. Bunlar, fevkalâde kritik günlerin olaylarıdır. Bağışlanması, hoş görülmesi gerekir. Eğer bu kimseler, halkın husumetine bırakılacak olursa, bütün dünya aleyhinize kıyameti koparır!"

Son cümleye kadar Amiral'i gülümseyerek dinleyen Mustafa Kemal Paşa, dünyanın koparacağı gürültü ile tehdit edilince, Amiral'in sözünü bıçak gibi kesti:

"Şu 'Efendi Devlet' rolünü bir kenara bırakınız Amiral! Milletleri de tehdit etmekten vazgeçiniz! İngiltere ve müttefiklerinin kıyameti koparıp koparmayacağını düşünmem! Bunlar memleketimin iç işleridir; kimsenin bu işlere karışmasına müsaade etmem! Majestelerinin devleti memleketimizin azınlıkları ile uğraşmaktan vazgeçsinler! Kim bize saygı beslemezse, bizden saygı beklemeye hakkı olamaz!"

Amiral şaşırmıştı:

"İngiltere Hükümeti'nin tebaasını her yerde koruma hakkı, devletler hukuku teminatı altındadır. Avrupa devletleriyle birlikte destek olduğumuz Rum ve Ermenilerin güven içinde bulundurulmasını sadece rica ettik. Yoksa biz bu güvenliği sağlayacak güçteyiz."

Bu sözler üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın tepesi iyice attı:

"Arkaladığınız Yunan ordusunun denizde yüzen leşlerini herhalde görmüş olmalısınız! Türk ordusu asayişi sağlayacak güçte olduğu gibi, limanı (o dönemde İngiliz donanması İzmir limanında bulunmaktaydı) boşaltacak güçtedir de. İsterseniz, Türk'e ihanet eden tebaanızın ve azınlıklarınızın adaletten kaçan sefillerini geminize doldurabilirsiniz! Donanmanızın da en kısa zamanda limanı terk etmesini istiyorum!"

Mustafa Kemal Paşa'nın cümleleri, art arda Amiral'in yüzünde şakladıkça, Amiral ne yapacağını şaşırmış ve en sonunda:

"İngiltere'ye savaş mı açıyorsunuz?" demişti.

İşte Paşa burada son sözünü söyledi:

"Savaş açmak mı? Siz yoksa Sevr Antlaşması'nın hâlâ yürürlükte olduğunu mu sanıyorsunuz? Biz onu çoktan yırttık... Karşımda oturuşunuzu, sizi konuk saymama borçlusunuz! Fakat görüyorum 'Barış antlaşması yapmamış' iki devletiz. Savaş hukuku yürürlüktedir. Gemilerinizi derhal karasularımızdan çekmenizi size ihtar ediyorum!" Bir balmumu heykeline dönüşmüş Amiral ise gerine gerine girdiği Mustafa Kemal Paşa'nın odasında oturduğu sandalyede küçüldükçe küçüldü ve sonunda kekeleyerek;

"Affedersiniz!" diyerek yerlere kadar eğildi. Geri geri kapıya gidip dışarı zor atabilmişti kendini.

Ruşen Eşref hem düşünceliydi, hem de gülüyordu:

"Paşa, Amiral'i anasından doğduğuna pişman etti. Kendisinin Türk topraklarında bir savaşçı olarak bulunduğunu Paşa'dan öğrendiği zaman sapsarı kesildi... Tutuklanacağını, tutsak edileceğini sandı. İnce dudaklarını ısırıyor, parmaklarını birbirine kenetlemiş titriyordu.

Karşısında Babıâli Paşası bulacağını sanıyordu herhalde... İngiltere devletini kendi devletine eşit gören bir Paşa ile karşılaştığı için, ihtiyatsızlık edip karaya çıktığına kim bilir nasıl lanet etmiştir..."

Aradan bir saat geçti geçmedi... İngiliz gemisinden bir müfreze ve bir teğmen çıktı. Amiralden -devleti adına- bir ültimatom getirmişti, Başkomutan'a kendi eliyle verecekti. Paşa'ya bildirildi;

"Gelsin" dedi.

Teğmen içeri alındı. Ruşen Eşref tercümanlık yapıyordu. İngiliz, çakı gibi bir teğmendi. Paşa' nın karşısında gösterişli bir selam verdi ve Ruşen Eşref aracılığıyla ültimatomu Paşa'ya ulaştırdı. Paşa:

"Peki teğmen! Hükümetimiz ültimatomunuzu inceler ve hükümetinize gereken karşılığı verir. Siz geminize dönebilirsiniz..." Teğmen önce dışarı çıkacakmış gibi bir hareket yaptı, sonra da Ruşen Eşref'e dönüp:

"Başkomutan ellerini öpmeme müsaade buyururlar mı?" dedi.

Ruşen Eşref, teğmenin dileğini Paşa'ya söyledi. Paşa:

"Nereden icap etmiş sor bakalım?" dedi.

Teğmen:

"Asker olarak zaferlerine, insan olarak kendisine hayranım... Lütfetsinler."

Teğmen, Paşa'nın elini öptü, Paşa da teğmenin yanağını okşadı ve binadan ayrıldı.

Mustafa Kemal, az sonra Ruşen Eşref'i çağırdı.

"Metni okudunuz mu? Ne istiyorlar?"

"Paşam Amiral ile görüştüklerinizin yazı ile de pekiştirilmesi isteniyor."

"Öyleyse Halide Edip Hanım'ı bulunuz, hemen tercümesini yapsın ve metin olarak bana getirsin. Ayrıca bir kopyasını şifre ile Dışişleri Bakanlığı'na gönderin gerekeni yapsınlar... Durumu, ordu komutanı Nurettin Paşa'ya da bildiriniz. Gerekiyorsa benimle temas etsin."

Olay kısa sürede şehirde duyulmuştu... İngiliz ve Fransızlar, kendi devletlerinin uyruğunda olanları gemilere bindirmeye başlamışlardı. Nitekim birkaç saat sonra da sessizce çekilip gittiler.

Mustafa Kemal, olanlardan keyiflenmişti. Şimdi sıra kalacakları yeni konağa bakmaya ve İzmir'i tanımaya gelmişti.

"Haydi, kalk Salih, bir bakalım. Burada durmanın imkânı yok," dedi. Cevat Abbas, Resuhi Bey ve Salih Bey beraberce konağı görmeye gidiyorlardı. Paşa sahilden ayrılırken Ermeni komitacılar büyük bir yangına dönüşecek olan bir kıvılcım başlatmışlardı. Yangın kısa sürede şehrin sahil yakasını sardı. Yangın çıkınca Paşa'nın ikamet değişikliğinin ne kadar doğru bir karar olduğunu gören Yaver Salih,

"Paşam sizi götüreceğim konak, şehrin eski Belediye Başkanı'na ait bir konak. Belediye encümeni Halil Bey vasıtasıyla öğrendik bu yeri. Güvenli ve temiz olduğunu söylediler. Konağın sahibi şu an Fransa'daymış. Yunanlıların baskısı sonucu Fransa'ya ikamet etmek zorunda kalmış. Buyurun Paşam gidelim," dedi.

Mustafa Kemal, Uşşakizade Konağına doğru ilerlerken, Latife olanlardan habersiz konaktan ayrılmış, adağını yerine getirmek için sokakta, caddede gördüğü askerlere lokum, bisküvi ve şekerlemeler dağıtıyordu. Çünkü kendine söz vermişti, "Türk askeri İzmir'i fethederse üç gün lokum, bisküvi ve şekerleme dağıtacağım" demişti. Sözünü tutmaktan kolay ne vardı ki. İzmir'in caddelerini arşınlıyordu. Nihayet öğle vakti olduğunda, konağına giderken yolda sıralı askerlerle, görevlilerle karşılaştı. Bu sıralı askerlerin kendi konağının önünde biriktiğini görünce şüphelenen Latife, hızlı ve koşar adımlarla konağa geldi. Kapıya yaklaştığında askerler "İçeri giremezsiniz hanım" dediler. Kapıya barikat kurulmuştu. Latife, barikatı aşmak için dil döküyordu. En sonunda "Burası benim evim, ben bu evin hanımıyım," dedi. Bunun üzerine askerler dışarı çıkmaya hazırlanan Mustafa Kemal Paşa'ya haber verdiler.

"Paşam, konağın hanımı olduğunu söyleyen bir hanımefendi geldi, içeri girmek istiyor.»

Mustafa Kemal, yaver Salih'e dönüp,

"Hani konağın sahipleri Fransa'daydı Salih, bu da kimdir?" diye çıkıştı.

Latife Hanım merdivenlerden çıkarken, Mustafa Kemal'de aşağı inmeye hazırlanıyordu. İşte tarihî ilk karşılaşma o anda

yaşandı. Mustafa Kemal, üst basamakta, Latife alt basamakta ilk kez birbirlerini gördüler.

"Bir çift mavi göz" Latife'yi ilk kez görüyor. Latife de o mavi gözlere bakıyor ilk kez. Bu kadar yakından…

Latife, hemen başını öne eğdi,

"Paşam, verin elinizi öpeyim," dedi, ama Mustafa Kemal bir centilmen gibi Latife'nin elini tuttu ve;

"Hayır, hayır. Hanımefendilerin eli öpülür," diyerek Latife'nin elini öptü.

Latife, şanoya çıkmış bir sanatçıydı sanki. Herkes ona bakıyor, gecenin en güzel elbisesini o giyinmiş, en güzel şarkılar ona söylenmişti. Delice dans ediyor, sevinçten havalara uçuyor gibiydi. Öylesine mutluydu ki, öylesine heyecan ve sevgiyle taşkın, şimdi bu an hiç bitmesin istiyor, gözlerini açmadan, o elleri bırakmadan. Zaman dursun, mekân dursun, her şey donsun ve bir tek Latife kalsın. Bir tek o görsün, bir tek o yaşasın bu ânın coşkusunu… Bir yıl önce kolyesine sakladığı prensini karşısında elini öper görünce çocuksu bir hülyaya dalmıştı Latife. Haksız da değildi, kaç genç kadına nasip olurdu böyle bir ânı yaşamak. Zaten ahdi vardı, muzaffer komutanla evlenecekti. Bu ahdin peşinden gitmeye karar verdi. Şimdi o komutan eğilmiş elini öpüyordu. Ne saadet, ne saadetti Latife için. Kendini kırlara bırakmış, denizin dalgaları arasında ustalıkla kulaç atan usta bir yüzücü gibi yüzüyordu duygu dalgalarında. Raks ediyordu sanki. Dönüyor dönüyor, ellerini açtıkça bir kelebek olup uçuyordu. Kozasından sıyrılan bir kelebekti şimdi. Bu ânı yaşamayı kendisi için öyle büyük bir şans olarak görüyordu ki, iki yıl önce Paris'te bakıştığı, hoşlandığı sarı saçlı,

mavi gözlü adama benziyordu karşısındaki komutan. Şansıma hep mavi gözlüler çıkıyor, diyordu. Çocukken de İzmir'de bir falcı ona böyle söylemişti. "Senin talihinde sarı saçlı, mavi gözlü bir adam var," Sonra devam etmişti falcı, "Hem sebeb-i saadetin olacak bu mavi gözlü adam, hem de sebeb-i felaketin." Bu sözler geldi Latife'nin aklına… Ama şimdi ne felaket vardı ki bunda. 'Bu olsa olsa sebebi saadettir. Ben de saadetimi arıyorum.'

Latife, Paşa'ya hayranlığını gizleyememişti. Mustafa Kemal, kendisine hayran hayran bakan bu genç kızdan etkilenmişti. Bu ilk karşılaşma her ikisinde de güzel duygular oluşmasına neden oldu. Mustafa Kemal;

"Konağınızı gezdirdiler bize, ama sizin yaşadığınıza dair bilgi vermediler," diyordu Yaver Salih'e dönerek.

Latife;

"Paşam, ailem Fransa'da, ancak ben bir yıl önce dönmek zorunda kaldım. Babaannem hastaydı ve burada çok emlâkimiz vardı. Ahvallerini birinin takip etmesi gerekiyordu ben geldim, ancak işgal sırasında geldiğimden çoğunun haberi olmamıştır. Buyurun size bir kahve ikram edeyim," diyerek Paşa'yı tekrar yukarıya davet etti.

Mustafa Kemal, bu küçük hanımın davetini geri çevirmek istemedi. Latife, bizzat sade kahve ikramında bulundu ve karşılıklı ilk konuşmaları aile konağında gerçekleşti.

Mustafa Kemal ve Latife, uzun uzun genç kızın ailesini, buradaki işlerini konuştu.

Bu karşılaşma ânında Latife, Mustafa Kemal'e o kadar candan davrandı ki, hiçbir hareket gözünün önünden kaçmayan Mustafa Kemal de, Latife'nin bu samimi haline kayıtsız kalamadı.

Bir ara Latife, boynunda asılı duran kolyeyi eline aldı ve açtı. Mustafa Kemal, açılan kolyede kendi resmini görünce bir yandan mutlu oldu bir yandan da şaşırdı. Latife, İzmir'e dönüş yolunda bu kolyenin başına nasıl işler açtığını anlatacaktı Mustafa Kemal'e… O anlattıkça Mustafa Kemal Latife'yi daha yakından tanıma fırsatı buluyor, etkileniyordu. Anadolu'da başlatılan bu toparlanışın dünyanın neresinde olursa olsun vatansever insanları heyecanlandırdığına şahit olmak onu etkilemişti. Latife, onunla hayran hayran konuşuyor, sürekli teşekkür ediyordu. Mustafa Kemal, artık bu teşekkürlerin bitmesini ister gibi, "Hanımefendi bu kadar çok teşekküre lüzum yoktur. Her vatansever insan gibi biz de vatanımız için ne gerekiyorsa onu yapıyoruz" dedi.

İzmir'in büyük bir kısmını silip süpüren o meşhur yangın, Mustafa Kemal'in konakta misafir bulunduğu sırada devam ediyordu. Şehri terk ederek kaçan düşman son ihaneti bu yangını çıkarmakla yapmıştı. Mustafa Kemal, köşkün taraçasında bu yangını seyrederken Latife de yanındaydı.

"Bu yangın yerinde size ait emlâk var mıdır?" diye sordu Mustafa Kemal.

"Emlâkimizin mühim kısmı yanan sahadadır Paşam. Fakat ne beis var? İsterse hepsi yansın. Yeter ki siz sağ olun. Bu mesut günleri gören insanlar için malın ne kıymeti olur. Memleket kurtuldu ya. Yeniden daha mükemmel olarak yapacağız..."

Gazi gözlerini alevlerden ayırmadan mırıldandı:

"Evet, yansın yıkılsın. Hepsinin telâfisi mümkündür."

Mustafa Kemal, "Sizin olduğunuzu bilmeden gelip konağı gezdik, lütfen kusurumuza bakmayın. Ben burayı çok beğendim. Müsaade eder misiniz burada oturayım?" diye sordu.

Latife bu tarihî teklife;

"Tabii, ne demek, şeref duyarız, Paşam." diye mukabele etti.

Latife'nin heyecanı artmıştı;

"Paşam, bizim bir konağımız daha var istasyonda. Biz oraya geçeriz, siz burayı emniyetli ve ikamete uygun bulduysanız biz ancak şeref duyarız," dedi.

Ne var ki, Mustafa Kemal, Latife'yi gördükten kısa süre sonra fikrini değiştirdi ve karargâhını Uşşakizadelerin evine taşımaktan vazgeçti. Evde çok canlı ve çok hareketli bir genç kız bulunduğunu görünce, karargâhını ikinci derecede münasip bir binada kurmaya karar kılmıştı. Ancak büyük İzmir yangını Mustafa Kemal'in kararını değiştirmesine neden olacaktı. Paşa'nın konakta kalması için hızlı bir hazırlık başlatıldı. "Tüm çalışmaları yürüten, bizzat Latife'dir."

Mustafa Kemal, daha önce gittiği şehirlerde valiliğin veya belediyenin uygun gördüğü mekânlarda konaklamış, hiç kimsenin şahsî konağına gitmemiş, gitmeyi de uygun görmemişti. Adana ziyaretlerinde Sinan Tekelioğlu'nun şahsî olarak Paşa'yı misafir etme talebini geri çevirmiş, Tekelioğlu'nun eşi tarafından yapılan bu davete çok kızarak; "Kadın, kadın, siz bilmiyor musunuz ki ben ziyarete gittiğim yerlerde vilayetin yahut belediyenin uygun gördüğü yerde misafir kalırım." diye terslenmişti.

Mustafa Kemal, İzmir'e ilk geldiğinde Karşıyaka'da kalmıştı. Kokudan rahatsız olunca bir doktora ait evde kalmıştı

ertesi gece. Oradan ayrılmak zorunda kalması ise İzmir yangınının kaldığı bu eve kadar ulaşmasındandır. İzmir'in muzaffer komutanına ev sahipliği yapan bu konaktan önce Uşşakizade Ailesinin ilk yerleşkesi, Basmane'de bulunan konaktır. Oteller sokağına cephesi bulunan bu konak geniş aileye dar gelince, Karşıyaka'da bir köşk daha yapılmıştır. Göztepe'deki konağın ise çok özel bir hikâyesi var. Hikâye tüm İzmir'de dilden dile dolaşmıştı. Muammer Bey'in babası Ali Sadık Bey, Göztepe'nin temizliğini ölçmek için "ciğer" kullanıyor. Köşk için yeni yer arıyor ama havası temiz ve güneş gören bir yer olması kaydıyla. Kentin çeşitli yerlerine ciğer astırıyor. Bu otağı geleneğine göre, ciğerin en geç çürüdüğü yer, kentin en temiz havaya sahip noktasıdır. Sonunda bugün konağın bulunduğu Göztepe semtinde karar kılınıyor. 1860'ta Uşşakizade Sadık Bey konağı bu noktaya yaptırıyor. Bodrum dâhil üç kattan müteşekkil köşkün bodrumunda kiler ve görevli odaları; birinci katta iki salon, yemek odası ve mürebbiye odası bulunuyor. İkinci katta ise toplam altı oda.

Şu garip tecelliye bakınız ki, Paris'te bir Fransız gazetesinden haberlerini okuduğu, resmini kesip boynundaki madalyonuna sakladığı kumandan İzmir'e geliyor ve kaderin büyük tecellisi olarak ikametini o eve kuruyordu. Hem de İzmir'de değiştirdiği üçüncü konak olarak. Sanki kader, kim bilir hangi bilinmezlikle, Latife Hanım'la Mustafa Kemal'in yollarını buluşturmak üzere harekete geçmişti.

AYNI KONAKTA İLK GECE

Latife Hanım, Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir yangınından sonra konağa yerleşme kararını almasına çok sevindi. Konakta bir hareketlilik başlamıştı, temizlikçiler her tarafı temizliyor, Paşa'nın kalacağı oda, çalışma yapacağı oda hazırlanıyordu. Her şey mükemmel olmalıydı. Bu konak, tarihe yön veren bir kumandana ev sahipliği yapacaktı. Latife, yatak odasına girdi, odaya kurulu yatağı yeniden düzeltmek istedi. Hazırdı yatak. Üzerindeki çarşafı yeniledi. Beğenmedi, başka bir çarşaf örttü. Sürekli renklerine bakıyordu. Acaba bu haliyle oldu mu, diye düşünüyor. Bir düzeltip, geri çekiliyor, bakıyor, beğenmediği tarafı varsa hemen yeniden düzeltiyordu. Yastık çarşafını da yenilemişti. Bu yastıkta rahat eder miydi acaba? Bakıcıyı çağırdı, daha yumuşak, dolgun bir yastık getirmesini istedi. Oysa Mustafa Kemal, kaç gece cephede konaklamış, yastık yerine kuru kütüklere sırtını yaslayarak gecelemişti. Şimdi onun bu kadar ilgi ve itinayla kalacağı yerin ayarlanması şüphesiz onu da etkileyecekti. Latife, bir askeri ağırlayacağını unuttu. Bir devlet başkanını ağırlıyordu. Cephedeki günler bir

yana, şimdi rahat etmeliydi asıl, yatağı, yastığı rahat olmalıydı. Onun bu itinası ile kalacağı odanın yer sergileri dahi değişmiş, dolaplar hazırlanmış, oda terlikleri, pijamaları konulmuş, havlular hemen yanı başında birkaç tane olmak şartıyla düzenli bir şekilde yerleştirilmişti. "Bu el havlusu," dedi Latife bakıcıya. "Bundan birkaç tane olmalı. Hadi çabuk getir, çabuk olsana." Bakıcı bir çırpıda birkaç havlu daha getirmişti. Odada tamı tamına dört tane el havlusu olmuştu. Yanına ayak havlusunu ayrı olarak koydu. Banyo havlusunu düzenli bir şekilde dolabına astı. "Burası tamam, hazır gibi sanki," dedi. Hâlâ içine sinmeyen bir şeyler vardı. Odaya biraz koku versin diye vazo içinde gül getirilmesini istedi. Böylece gül kurusa da kokusu odada kalacaktı.

"Şimdi sıra çalışma odasında" dedi bakıcıya. "Burası çok iyi olmalı. Paşa burada vakit geçirecek. Bak, buranın havalandırmasını iyi yapmalı. Çünkü paşa çok sigara içiyor. Sigara tablası gün içinde mutlaka birkaç defa değiştirilecek, tamam mı? Sakın unutma. Eve bolca kahve almalıyız, şekerimiz ne durumda? Gerçi paşa şekersiz, sade içiyormuş ama olsun. Misafirleri burada ağırlanacak. Şeker mutlaka hazır edilmeli. Birkaç fincan takımı daha almalıyız. Çay bardaklarının sayısını da artıralım. Bardaklarımız yeter mi? Bakalım, yetmez, hayır, mutlaka sayısını artıralım. Bu arada su bardakları evet, onların da sayısını artıralım. Yemek tabakları, kaşıklar, çatallar, hepsini hızlıca ayarlamalıyız. Babaanneme söyledin mi, onunla beraber sen de geleceksin. İstasyondaki konakta kalacağız. Gün içinde gelip mutfak ve diğer hizmetlerini göreceğiz. Aman bir aksama olmasın tamam mı?"

Latife fazlasıyla titizlik gösteriyordu. Alt kattaki salon yeniden temizlendi. Sandalye ve masa düzeni değiştirildi. Mutfağa yeni malzemeler getirildi. Misafir ve bekleme salonu hazırlandı, konakta bir düzen kurulmuştu. Paşa'yla görüşmek isteyen hemen odaya alınmayacak, önce bekleme salonunda ağırlanacak, Paşa uygun gördüğünde odasına alınacaktı. Latife, yaver Salih'e, yakın hizmetine dair tüm detayları soruyordu. Kahveyi ne sıklıkla içerdi? Çayı nasıl severdi? En çok sevdiği yemekler neydi? Hangi yemeği arzulardı. Hangi saatlerde yemek servisi hazır edilmeliydi. Yemek saatinde önce kaç kişi için hazırlık yapılacağına nasıl karar verilecekti? Meyvelerden ne severdi? Bir sürü detay… Salih yaver, Latife'nin bu denli titizlenmesine gerek olmadığını söylese de, Latife bir kadın hassasiyetiyle, her detayı planlamak istiyordu. Salih, 'Biz cephelerden geliyoruz. Cephede ne bulursak onu yeriz, saatin kıymeti var mı? Nerede mecbur kalmışsak orada uyuruz. Latife Hanım herhalde bizi saraydan geldik sanıyor.' diye düşündü.

Nihayet Köşk hazır hale getirildi. Latife, babaannesini de istasyondaki konağa taşımış, kendi özel eşyalarını da oraya götürmüştü. Tekrar Göztepe'deki konağa geldi, evi Mustafa Kemal'e kendi elleriyle teslim etmek istiyordu. Paşa için yapılan hazırlıklar tamamlandı ve kapıda bekleyen görevlilere evin hazır olduğu bildirildi. Artık Latife Hanım, Mustafa Kemal Paşa'nın konağa yerleşmesini bekliyordu.

Mustafa Kemal, Vali Konağı'ndan ayrılıp Göztepe'ye doğru yola çıktı. İzmir'deki yangının söndürülme çalışmaları hakkında bilgi alıyordu. Bu alçaklığı yapanların mutlaka bulunup

cezalandırılması için her türlü gayretin gösterilmesini istemişti. Gün hayli yoğun geçmişti, şimdi konağa yerleşip dinlenmek istiyordu. Kapıda askerlerle birlikte Latife de bekliyordu. Mustafa Kemal merdivenleri hızlı hızlı çıktı, kapıda bekleyen Latife'ye dönerek;

"Hanımefendi tekrar teşekkür ederim. Konağın hazırlığıyla bizzat ilgilenmişsiniz. Bizi memnun ettiniz, sağ olun," dedi.

Latife, sanki bu teşekkürü bekliyormuş gibi davrandı, teşekkür ederek karşılık verdi.

"Paşam, uygun bulursanız yaptığımız hazırlıklar hakkında bilgi vereyim. Öncelikle ben ve babaannem eşyalarımızı istasyondaki köşke naklettik. Biz orada kalacağız. Yalnız uygun görürseniz ben gündüzleri gelip burada size hizmet etmek istiyorum. Mutfakta çalışanımız da olacak. Yemeklerinizi, kahvenizi, misafirinize ikramınızı yaparız."

Mustafa Kemal, nezaket göstererek;

"Hanımefendi size zahmet vermeyelim. Burada o hizmeti görecek arkadaşlarımız olacak. Ancak siz evin hanımı olarak burada kalmak istiyorsanız tabii ki yardımınız bizi mutlu edecektir. Yaverim Salih'le konuşun. O size gereken tüm bilgiyi verecektir," dedi. Mustafa Kemal konağa girerken Latife, tekrar konuştu:

"Paşam, çalışma odası olarak hemen ilk kattaki odayı hazırladık. Şu karşı odayı ise misafirlerinizin ön kabul odası olarak düzenledik. Yan tarafta mutfak var, servisleri oradan yapacağız. Yukarıda ise kalacak yerleriniz hazırlandı. Buyurun odanızı göstereyim, bir eksik varsa onu hemen tedarik edelim," dedi

ve Mustafa Kemal'i doğruca odasına götürdü. Mustafa Kemal, odanın derli toplu halinden memnun olmuştu. Cama yöneldi, perdeyi çekti, dışarı baktı.

"İzmir buradan çok güzel görünüyor," dedi.

Latife, bu sözü bir sohbetin başlangıcı gibi hissetmişti. Hemen davrandı;

"Paşam, buranın çok özel bir hatırası vardır. Konağın yer seçiminden tutun, inşasına kadar her aşamasında... Büyük dedem Ali Sadık Bey, çok titiz bir insanmış. Tüm aileyi bir arada tutmak için yoğun çaba göstermiş. Önce aşağıdaki konağı satın almış, ancak gürültü ve havasızlığı nedeniyle yeni bir yer arayışına girmiş. İşte bu konak, böyle bir arayış sonucu inşa edilmiş. Tüm aileyi burada toplamış," diye konağın yapılışını anlatıyordu. Mustafa Kemal bir yandan Latife'yi dinliyor, bir yandan da yavaşça yürüyerek üst kat balkonuna doğru gidiyordu. İkindi vaktiydi ve İzmir, akşama hazırlık yapıyordu. Latife güzel güzel anlatıyor, Mustafa Kemal de sözünü kesmeden dinliyordu. Balkonu çok beğenmişti;

"Burada bir kahve içelim," dedi.

Latife, "Tabii ki Paşam, hemen hazırlar getiririm," dedi. Mustafa Kemal, "Hayır, siz zahmet etmeyin, Salih getirir, bize," dedi. Salih, aşağı indi ve kahve hazırlığına girdi. Yukarıda ise sohbet derinleşerek devam ediyordu.

Latife, dünya siyasetine dair bazı görüşlerini ifade edince Mustafa Kemal'in daha da dikkatini çekmişti. Konu bir anda siyasete kaymış, İngiltere'de ve Yunanistan'da yaşanan siyasi değişimlerin Türkiye'deki yeni sürece etkileri hakkında görüşler

ortaya koymuşlardı. Bu siyasi ayrılıkların devlet politikasına mutlaka yansıyacağını ifade eden Latife, "Elbette TBMM üstüne düşeni yapacaktır, ama konjonktür de bu sürece yardım ediyor gibi," dedi. Mustafa Kemal, Latife'nin açık görüşlü fikirlerinden etkilenmişti.

Neler okuduğunu sordu bir ara. Latife, dünya edebiyatından birkaç roman saydı. Bu aralar roman okumaktan duyduğu hazzı anlattı. "Romanlar, siyasi tarih kitaplarından daha çok ilgimi çekiyor. Savaşlar ve politik taktiklerden sıkıldım," dedi. Dünya edebiyatından bir çırpıda isimler sayıyor, her birinin edebî diline dair vurgular yapıyordu. Mustafa Kemal, "dünya harp tarihine yeni zaferler yazmakla meşgulüz biz de," dedi, günlerinin cephede geçtiğine vurgu yaparak. "Ancak, diplomasi kitaplarına karşı ilgim olduğu açık. Fakat bu aralar güncel politika bizi o kadar meşgul ediyor ki, yaşamakla okumak arasındayız," diye bitirdi cümlesini.

Mustafa Kemal, genel kültürden, siyasete, hemen her konuda rahatlıkla sohbet edebildiği genç kızın bu kadar yakınında olmasından memnun olmuştu. "Yabancı dillerle aranız nasıl?" diye sordu. Latife, o konuda da iyi olduğunu ima ederek;

"Birkaç dilim var Paşam. İngilizce, Rumca, Fransızca... Bir İzmirli olarak zaten öğrenmemiz gerektiği için babam eğitim aldırmıştı. Bu dilleri iyi bilirim," dedi.

Mustafa Kemal, yeni bir görev vermek ister gibi durdu. "Aslında burada olup bitenler hakkında yabancı basında neler yazıldığına dair malûmat almak istiyorum. Bize bu konuda yardımcı olursan sevinirim," dedi.

Latife, sanki bu teklifi bekler gibi atıldı.

"Paşam, tabii ki olurum. Emrinizdeyim. İzmir'e Avrupa baskısı gazete ve dergiler gelir. Ayrıca Rumca basılı dergi ve gazeteler de ulaşır. Ben size tercümeleriyle birlikte arz ederim," dedi.

Mustafa Kemal, teşekkür ederken Salih kahveleri getirmişti. Hava kararmış, İzmir'in ışıkları geceyi aydınlatırken, denize yansımasıyla oluşan güzellik eşsiz bir manzara çıkarmıştı ortaya. Mustafa Kemal, "Bu akşam hava güzel, yemeği de burada yiyelim. Siz de bize eşlik etmez misiniz," diye sordu Mustafa Kemal. Latife Hanım davetten memnuniyet duymuştu, hayır diyemezdi. Mustafa Kemal'le daha çok vakit geçirmek için fırsatlar kolluyor, yarattığı fırsatların avucundan uçup gitmemesi için elinden geleni yapıyordu. Şimdi davet Mustafa Kemal'den gelmişti. Kahveler içildi.

Mustafa Kemal'in aklında, başlayan Lozan görüşmeleri vardı. Bu görüşmeler o kadar önemliydi ki, yeni devletin resmî olarak dünyaya ilanını sağlayacaktı. Var olma mücadelesini cephede verdikleri savaşta zafer elde ederek dünyaya göstermişlerdi ama asıl savaş şimdi masada başlıyordu. Latife, sofranın kurulmasıyla ilgilenmek için Mustafa Kemal'den izin istedi. Aşağıya indi, her detayla ilgileniyordu. Masa örtüsü serildi, tabaklar yerleştirildi. Servis tabakları sofraya konuldu, çorba kâseleri, kaşık ve çatallar çıkartıldı. Yemekte bugün enfes bir tarhana çorbası, ardından da Yaver Salih'in isteğiyle pilav ve güveç hazırlanmıştı. Servis hazırdı, Latife yukarı çıktı ve masada bulunanlara hitaben;

"Paşam, yemek hazır, buyurun" dedi.

Mustafa Kemal, beraberinde Kâzım Paşa ve Vali olduğu halde yemeğe geçtiler. Masada Latife de vardı. Yemek boyunca Mustafa Kemal ve Vali, İzmir'de hâlâ son bulmayan yangını ve limanda demirleyen yabancı bandıralı gemileri konuştular. Sohbet uzadıkça, yemekte başka özel konulara girilmedi. Vakit hayli geç olmuş, hava kararmıştı. Latife, Mustafa Kemal'den izin isteyip istasyondaki konağa geçmek üzere;

"Paşam, müsaadeniz olursa ben ayrılayım. Öteki konağa gideceğim. Sabah erkenden gelir, gazeteleri hazır ederim. Babaannem orada yalnız," dedi.

Mustafa Kemal, bu nazik sözlere, nezaketle cevap verdi;

"Tabii ki Latife Hanım, sana izin. İyice dinlen, bugün çok yoruldun. Babaannene de sıhhatli günler dileğimizi ilet," dedi. Paşa, yaverine mesajını gözleriyle ileterek, Latife'yi yalnız göndermemelerini istemişti. Salih, Latife'nin yanına iki görevli verip, salimen istasyondaki köşke ulaşmasını sağladı.

Mustafa Kemal özellikle son dönemde gerçekleştirilen zafer ve siyasi adımların dış basında nasıl yer aldığını merak ediyordu. Böyle bir talep konusunda en büyük yardımı tabii ki üç dili yazabilen kadar, iki dili de iyi derecede konuşan Latife Hanım'dan görecekti.

Mustafa Kemal, onun bu konudaki "yardımcı olayım" teklifine "hayır" demedi. Latife Hanım bu destekten aldığı cesaretle her sabah erkenden kalkıyor, günün haberlerini okuyor, sıcak kahvesini hazırlıyor, Gazi'nin uyandığından emin olduğunda odasına girip kahvesini veriyor, ardından da günün haber

ve yazılarını yorumluyor, anlatıyordu. Köşk, tam anlamıyla bir karargâh gibi çalışmaya başlamıştı. Devlet erkânı her sabah geliyor, Paşa'nın emir ve talimatlarını alıyordu. Paşa, köşkte bir yandan yabancı basına demeçler verirken, öte yandan İzmir'deki zaferi siyasi adımlarla kalıcı hale getirmeye çalışıyordu.

SEN LATİFE DEĞİL, LATİF'SİN

İzmir'de sabah, denizin mavi ışıltısıyla gelirdi. Sahile vuran dalga sesleri, sabahın duru tazeliğinde öyle ihtişamlı bir hal alırdı ki, martılar balıkçıllar gibi kumsalda yürür, üçgen ayak izleri dalgaların kıyıya vurmasıyla kaybolur giderdi. Yangın İzmir'de büyük hasara yol açmıştı. Şehir, is ve koku yüzünden belki günlerce temiz havaya hasret kalacaktı. O sabah erkenden kalkan Latife, sanki bir gece önce o kadar işi yapıp, yorgun düşen Latife değildi. İçinde kıpır kıpır eden bir enerji vardı. Babaannesi Latife'yi hiç böyle görmemişti. Sanki başka bir kızdı bu. Neşeli, enerjik, hayat dolu... Bu bizim Latife olamaz, dedi. "Kızım ne oldu sana? Nedir bu güzellik, sende bir haller var," dedi gülümseyerek. Latife, "Bir şeyim yok, kendimi iyi hissediyorum. Bunun neresi kötü," dedi. Oysa onu saran heyecanın ne olduğunu anlamıştı babaannesi. "Ben torunumu tanırım, bu işte bir hal var," dedi içinden… Latife, kendine söz verdiği hedefe doğru gidiyordu. İzmir'i alan muzaffer komutanla evlenecekti. Saçlarını topladı, en güzel elbisesini giydi.

Yüzü görünecek şekilde eşarbını taktı. "Nasıl görünüyorum?" dedi babaannesine… Evi neşe sarmıştı, babaannesi yanaklarına yansıyan tatlı tebessümle cevap verdi;

"İyi görünüyorsun kızım, gayet iyisin. Sen benim dünya güzelimsin. Taze baharımsın."

Latife, biraz çekindiğini hissetti. Ama kendine olan özgüveni o kadar yüksekti ki.

"Çok heyecanlıyım babaanne, çok… İçimde bahar rüzgârları esiyor. Daha önce hiç kendimi böyle hissetmemiştim. Sanki mutluluktan uçacağım."

"Kızım, mutluluk senin de hakkın. Savaşlardan, ağıtlardan sonra bu neşe bile bize bayram gibi kızım. Allah esirgesin, mutluluk evimizden eksik olmasın."

Latife, babaannesine sarıldı. Annesinin, babasının, kardeşlerinin yokluğunda babaannesinin varlığı onu hayata bağlamıştı.

Babaannesinin yemeğini hazırladıktan sonra, bakıcısına ilaçlarını teslim ederek, evden ayrıldı. Doğruca sahile inen Latife, limanda günün ilk ışıklarıyla açılan bir tezgâhtan Rumca, İngilizce, Fransızca gazete bulabilirse alacaktı. Limanda gemilerden gelen gazeteler sergilenir, bazısı bu gazeteleri bolca alır ve satışa sunardı. Latife, gazeteleri çoğu zaman buradan satın alır, dünyada neler olup bittiğinden haberdar olurdu. Ama şimdi bu gazeteler daha önemli bir amaca hizmet edecekti. Limana ulaştı. Rum, Fransız ve İngiliz gazetelerinden en yakın tarihli olanları aldı. İçlerinde önemli siyasi haberler var mıydı? Konağa geldiğinde nöbetçiler Latife'yi tanıyıp, içeri aldılar. Genç kız doğruca bekleme salonunda bulunan masaya geçerek, eline kalemini aldı, boş bir kâğıda gazeteden okuyacağı önemli

siyasi haberleri not aldı. İtalya'dan, Fransa'dan, Yunanistan ve ABD'den haberler vardı. İç siyasetle ilgili açıklamaların yer aldığı bu haberleri büyük bir itinayla çeviriyor, notlar alıyordu. Elindeki üç gazeteyi de baştan sona okudu okudu, önemli haberleri tercüme edip notlar aldı. Mustafa Kemal'in kalkıp kalkmadığını Salih'e sordu. Yaver;

"Henüz kalkmadı Latife Hanım. Ama biz hazırlığımızı yapalım. Paşa erken kalkar, güne mutlaka sade kahve içerek başlar," dedi.

Latife, mutfaktaki görevliye kahveyi hazır tutmasını söyledi. Ardından kahvaltı için bazı hazırlıklar yapmaya başladı. "Bu sabah kahvaltıda misafirler de olabilir," dedi Salih, "ona göre kahvaltı masasını geniş tutalım."

Az sonra köşkte bir hareketlilik oldu. Salih bir telaşla yukarı çıktı, tekrar aşağı indi. Tekrar yukarı çıktı, elinde bir şeyler götürdü. Latife, Mustafa Kemal'in uyandığını düşünmüştü. Mutfak görevlisine, "kahve hazır mı," dedi. "Hazır Latife Hanım, ne zaman isterseniz servis ederim." Salih tekrar koşar adımlarla mutfağa doğru geldi;

"Hazır mı kahve," dedi. "Paşa kalktı."

Latife söze girdi hemen.

"Hazır Salih Bey, şimdi servis ederiz." Salih, servis noktasında bekliyordu. Sade kahve hazır edildi, yanında suyuyla tepsiye konuldu. Yaver tepsiyi aldığı gibi yukarı fırladı. Latife, telaşla;

"Kahvaltı masasını da hazır edelim. Her an aşağı inebilirler," dedi. Mutfakta hummalı bir hazırlık başladı. Az sonra Salih elinde boş fincanla aşağıya geldi. "Latife Hanım, paşa sizi

sordu. Geldiğinizi söyledim. Sizi yukarıdaki çalışma odasında bekliyor," dedi.

Latife, telaşlandı. "Ne oldu, bir eksik mi var?" dedi Salih'e.

"Hayır. Gazeteleri sordu Paşa. Ben de sizin hazır ettiğinizi söyledim. Bir sorun yok merak etmeyin. Buyurun ben sizi geçireyim."

Latife, mutfaktaki görevliye dönerek;

"Siz kahvaltı masasını hazır edin," dedi. Yukarıya çıktı. Salih odanın kapısına kadar eşlik etti. Latife, eline aldığı gazeteler ve notlarla girdi odaya.

"Paşam hayırlı sabahlar. Rahat edebildiniz mi?"

Mustafa Kemal, odanın penceresinden İzmir'i seyrediyordu. Elindeki sigarayı vardı, başını Latife'ye çevirerek;

"Sağ ol Latife, çok sağ ol. Rahat ettik. Sen hele söyle bakalım, gazetelerde ne var. Bizimle ilgili bir şey yazmışlar mı?" dedi.

Latife, işini yapmış olmanın verdiği cesaretle konuştu;

"Paşam, üç gazete bulabildim. Limanda bu gazeteleri bulmak mümkündür. Biri Rum gazetesidir, biri İngiliz, diğeriyse Fransız gazetesi. Hepsini okudum. Türkiye ile ilgili kısa birkaç habere yer vermişler. Ancak İtalya, ABD ve Fransa'nın yeni siyasi paktla ilgili açıklamaları var. Onları sizin için çevirdim. Notlar aldım. Buyurun notlar burada."

Mustafa Kemal, sabahın erken saatlerinde hazırlandığı belli olan notları satır satır okudu. Sonra gazeteleri eline aldı. Sayfa sayfa çeviriyor, haberlere göz atıyordu. Türkiye'yle ilgili hadiseleri küçük bir haberle geçiştirmelerini kast ederek;

"Burada olanları dünyaya doğru yansıtmalıyız. Bu noktada gerçekten iyi çalışma yapmaya ihtiyacımız var," dedi.

Latife, bu konu hakkında görüş beyan etmek istercesine atıldı:

"Paşam, ülkemizde yeni bir dönem başlıyor. Dünyanın bu yeni dönemi istediğimiz biçimde anlaması için bazı özel çalışmalar yapmak gerekiyor. Bazı gazetelere röportajlar vermelisiniz. Bazılarına özel açıklamalar yapmalısınız. Benim de tanıdığım bazı gazeteciler var. Arzu ederseniz onlarla görüşmeler ayarlayabilirim."

Mustafa Kemal, bu konudaki gayretli duruşundan dolayı Latife'ye teşekkür etti. "Basınla yapılacak temaslar hakkında biraz çalışmak gerekiyor." dedi. Sonra uzun konuşmalar yaptılar. Mustafa Kemal, konuşmanın sonunda;

"Bak Latife, sen de bu karargâhın bir ferdi oldun. Verdiğin hizmet, gösterdiğin başarı takdire şayan. Bundan sonra gel sana Latife değil, Latif diyelim, olur mu?" dedi.

Latife, yeni isime şaşırmıştı, ama olsun, bu ismi Mustafa Kemal vermişti.

"Olur Paşam, ben sizin için adımı değiştiririm, madem istiyorsunuz Latif olayım," dedi.

Latife, bu isim değişikliğinden o kadar hoşlanmıştı ki, Paşa'ya ismiyle ilgili annesinin ona anlattığı hikâyeyi paylaşmak istedi.

"Paşam, beni aslında annemler erkek bekliyorlarmış. Annemle ilgilenen ebe de 'erkek olacak' demiş. Bu nedenle daha doğmadan annemler bana erkek urbaları almışlar. Pantolonlar, ceketler... Sonra doğum olup da kız geldiğini görünce hepsi

şaşırmış. Bunu kaderimin bir cilvesi, latifesi 'Latif' oldum, emrinizdeyim Paşam," dedi.

Mustafa Kemal Latife'nin gözlerine baktı, "Bu kadar derin bakmayı nerden öğrendiniz, dedi?"

Latife, biraz utangaç bir hale bürünerek cevap verdi;

"Derin mi bakıyorum, size hayranım Paşam, o yüzdendir," dedi.

Mustafa Kemal bu cevaptan hoşlanmıştı. "Latif," dedi. "İzmir'in havası, selameti bize tüm yurdun kurtuluş müjdesi gibi oldu. Buradan Ankara'ya dönerken büyük umutlarla döneceğiz. Seni de unutmayacağım," dedi.

Latife, bunun bir iltifat olduğunun farkındaydı.

"Ben de sizi unutmayacağım Paşam, burada geçirdiğiniz her dakika benim için en büyük saadettir," dedi.

İlk defa bu kadar yakın ve özel şeyler hissettiğini belli etmişti Latife. Ancak görmüştü ki Mustafa Kemal de bunu karşılıksız bırakmamıştı. Müsaade isteyip odadan ayrılırken, heyecandan yanakları alev alev olmuştu.

Kapıyı kapattı, ellerini birbiriyle buluşturup, sevinç çığlığı atarcasına bağırmak istiyordu. Ama bağıramadı. Oradan hızla uzaklaşıp aşağıya indi, boş olan bir odaya geçti, ellerini açıp dua edercesine, yakarışta bulundu.

"Allah'ım, Allah'ım ben âşık oluyorum galiba. Bana aşkı lütfettin, yüce Allah'ım sana minnettarım." diyordu.

Uzun süre bir başına odada kaldı. Sanki dışarı çıktığında büyünün bozulacağından korkuyor, kulağını dışarıdan gelen seslere kabartıyordu. Gelenler Vali ve idare heyetiydi. Bugün

İzmir'in azınlıklarıyla ilgili bir görüşme yapılacaktı. Biraz sonra toplantı bu odada başlayacaktı, kendisini toparladı ve kapıyı yavaşça açıp dışarı çıktı. Mutfağa gidiyordu ki, Salih seslendi;

"Latife Hanım, Paşa sizin de bu toplantıya katılmanızı istiyor. Notları sizin tutmanızı emretti," dedi. Latife bu durumdan memnun olmuştu. Bir şekilde yardımcı oluyor, hem de âşık olduğu adama yakınlaşıyordu.

Toplantı salonunun hazırlığıyla ilgilendi, her şey eksiksizdi. Heyeti içeriye aldı, Salih'e bilgi verdi. Hazırdı salon. Az sonra Mustafa Kemal salona girdiğinde tüm heyet ayağa kalktı. Paşa herkesle tek tek selamlaşıp, hal hatır sordu. Paşa oturunca herkes oturdu ve önlerindeki dosyaları açtılar. Latife masanın hemen yan tarafında hazır ettiği bir sandalyeye oturmuş, eline aldığı kalem kâğıtla not almak için hazır bekliyordu. Vali önce genel durum hakkında bilgi vermek istedi. İzmir'deki nüfus durumu, azınlıkların mevcudu, yaşam alanları, sahip oldukları emlak hakkında bilgiler verdi. Latife, zaman zaman Paşa'nın söylediği ve sorduğu özel soruların cevaplarını not alıyor, yeni sorular için hazır bekliyordu.

Uzun süren toplantı sonunda yeni kararlar alındı. Paşa,

"Latif, sen bu kararları bir kâğıda yazıp Vali Bey'e iletir misin? Burada alınan kararların altına ilgili herkes imzasını koysun. Bu karar tüm vilayete ilan edilsin. Artık İzmir güvenli bir şehir olmalı, bunu başarmalıyız," dedi.

Latife, verilen emri yerine getirip alınan kararı bir kâğıtta temize çekti ve Vali'ye teslim etti. Heyetteki herkes kararın altına imzasını atmıştı. Vali, Mustafa Kemal'e yazıyı arz edip bir nüshasını da vilayete duyurmak için yanına alıp izin istedi.

Vakit öğleni geçiyordu. Latife, Mustafa Kemal'in yemek ihtiyacı için Salih'e sordu;

"Öğlen için bir hazırlık yapalım mı Salih Bey? Vakit geçiyor."

Salih, saate bakıp, "Evet vakit ilerlemiş. Paşa bir şeyler yemek ister. Siz yukarı masaya bir hazırlık yapın. Heyet de katılırsa herkesi yukarıya alırım, yemek ihtiyacını burada karşılayalım," dedi.

Latife, derhal yemek için hazırlığa başlamıştı. Masa kuruldu, yemekler servis için hazır hale getirildi.

Az sonra Salih, heyetle beraber yemek için yukarı çıkacaklarını bildirince Latife de derhal yukarı çıkıp heyeti masada karşıladı. Tek tek herkesin oturacağı yere yardımcı oluyordu. Mustafa Kemal olan biteni yakından izliyordu. Latife'nin bu yakın ilgisinden o kadar memnundu ki, böyle bir yardımcıya ne çok ihtiyaç duyduğunu hissetti.

Yemekler gerçekten lezizdi. Heyet, köşkteki yemeklerin lezzetinden bahis açınca, Mustafa Kemal'in gözü Latife'ye ilişti.

"Latif," dedi. İşte bizim köşkün hanımı burada. Bütün bu leziz yemeklerin arkasında onun parmağı var. Eğer yemek için teşekkür edecek birini arıyorsanız Latif'e teşekkür edin."

Heyetteki misafirler, neredeyse hep bir ağızdan yemek için teşekkür ediyordu.

Latife, mahcup bir edayla,

"Afiyet olsun Paşam. Misafirlerinizi memnun edebildiysek ne mutlu bize," diyebildi.

Mustafa Kemal, yemeğin üstüne sigarasını yakmıştı. Heyete dönerek;

"Artık İzmir'in korunması sizlere emanet arkadaşlar. Biz Ankara'da, tüm Anadolu'nun selametiyle ilgilenirken, güzel İzmir'i de tabii ki takip edeceğiz. Ancak İzmir'in asıl sahibi İzmirlilerdir. Bu güzel şehrin tam anlamıyla korunması, yaşatılması, bakılması sizlerin ilgisiyle mümkündür," dedi.

Mustafa Kemal, heyeti gönderdikten sonra, her zamanki gibi sade bir kahve istemişti ki içeriye çok tanıdık birisi girdi.

Bu gelen, Halide Edip'ti…

Üzerinde asker üniforması ile yanına girdiği zaman, Mustafa Kemal Halide'yi neşe ile karşıladı. Halide Edip, İzmir zaferinden dolayı Paşa'yı tekrar kutladı.

Mustafa Kemal, bir kaplanın sesini andıran kocaman bir kahkaha ile cevap verdi:

"Evet, nihayet bu işi başardık Halide," dedi.

"Paşam izin verir misiniz?"

Paşanın gösterdiği sandalyeye oturdu.

Ancak Mustafa Kemal; Halide Edip'in kolunda bulunan Onbaşı rütbesine bakarak dedi ki:

"Neden onbaşı rütbesini taşıyorsun? Ben seni Çavuş yaptım. Yeni rütbeni hemen koluna takmalısın."

Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı, dışarı çıktı. Az sonra elinde Çavuş işareti ile geriye döndü ve dedi ki:

"Haydi bakalım, dik şunu koluna."

Hemen iğne, iplik getirildi. Latife, Halide Hanım'a dönerek dedi ki:

"Çıkarın ceketinizi, Hoca Hanım. İzin verirseniz, bunu ben dikeyim."

Halide Edip, çavuş işaretli ceketi giyer giymez, topuklarını çarparak, askerce bir selam verdi.

"Sağ olun Paşam. Şimdi bana izin verir misiniz?"

Yanında Fevzi Paşa, keyifli ve neşeliydi. Ortada sıcak bir dostluk havası oluşmuştu. Mustafa Kemal Paşa'nın neşesinden, herkes ferahlık duydu. Halide Edip, tekrar dönüp, bu defa şu soruyu sordu:

"İzmir'i aldıktan sonra artık biraz dinlenirsiniz Paşam. Çok yoruldunuz."

"Dinlenmek mi? Yunanlılardan sonra, biz birbirimizle kavga edeceğiz, birbirimizi yiyeceğiz Halide," dedi.

Mustafa Kemal, neşeli ve şakacı görünüyordu. Ancak, ne var ki, konuşmaları hiç de şaka değildi. Sanki gelecek hakkında bir şeyler sezinlemişti...

Misafirler müsaade istedi. Mustafa Kemal Paşa tekrar Halide'ye döndü ve genç kadını tepeden tırnağa süzdükten sonra;

"Senin palton yok mu? Bak havalar soğuyor, üşütürsün. Dur sana pelerinimi vereyim." dedi.

Gazi Paşa tekrar içeri girdi ve az sonra savaş boyunca, sırtından çıkarmadığı kurşunî renkteki pelerinini getirip omzuna koydu. Halide Edip çok duygulanmıştı, coşkulu duygularla döndü ve dedi ki:

"Çok teşekkür ederim Paşam. Yaşamımın en değerli armağanını aldım."

Mustafa Kemal misafirlerini uğurladıktan sonra köşkün penceresinden limana doğru bakıyordu. Limanda, takriben 65 parçadan oluşan İngiliz, Fransız ve İtalyan gemileri vardı. Mustafa Kemal, bu gemilerin varlığından rahatsız oldu.

Köşkün holünde otururken, hüzünlü ve ama kararlı bir sesle şöyle dedi:

"Ne işi var, hâlâ bu donanmanın, İzmir limanında?"

Latife'ye döndü ve şöyle dedi:

"Siz Fransızca yazıyorsunuz. Yirmi dört saat içinde, İzmir limanından çekip gitmeleri için, filo komutanına tarafımdan bir ültimatom yazınız."

Ültimatomu genç kıza dikte ettirdi. Etrafındaki hemen herkes, nota girişiminden dolayı âdeta kıvranıyordu.

"Ya bu işin sonunu getiremezse, başımıza yeniden bir savaş belası çıkacak. İngilizlerle savaşa tutuşacağız." diyerek endişelerini paylaştılar.

Mustafa Kemal, oturduğu yerden endişelere kulak asmaz bir eda ile, "Yaz Latif yaz!" dedi. Sonunda ültimatom yazıldı ve İngiliz komutanına ulaştırıldı. Paşa, ültimatomu yazan Latife'ye kalemi hediye etmek için ayağa kalktı. Kalemi öptü ve "Bu kalem size bir hatıram olsun." dedi.

Ancak limanda hiçbir hareket görülmüyordu. O gece köşkteki herkesi bir endişe sarmıştı. Mustafa Kemal, gece geç saatlere kadar uyumadı. Köşk'te Kâzım Paşa ve şehrin ileri gelenlerinden birkaç kişi daha vardı.

Latife'nin bundan sonra Köşk'teki adı Latif'ti…

Levent Şahverdi Arşivi

Paşa, ona sürekli Latif diye hitap etmeye başladı. Latife'nin bu durumdan hiçbir şikâyeti yoktu. Aksine kendisine isim verilmesini duyduğu sevginin bir karşılığı gibi düşünüyordu. O gün öyle mutlulukla geçti Latife için. Köşke gelen tüm heyetle ilgilendi, Paşa'nın giriş çıkışlarına kadar her şeyle yakından ilgileniyordu. O akşam konaktan ayrılırken Paşa'ya daha yakın olmanın verdiği bahtiyarlık yüzünden okunuyordu. Köşkün kapısında bekleyen nöbetçi askerlere baktı, selam verdi. Sonra kapıya çekili Türk bayrağına gururla baktı ve köşkten ayrıldı…

Mustafa Kemal, köşkün kapısından neşeyle ayrılan bu genç kadına yukarıdan bakıyor, bir yandan da sigarasını içiyordu. Kendisini iyi yetiştirmiş, akıllı, çalışkan kız diye düşündü. Latife aklına giriyordu. Sonra birden Ankara'daki Fikriye geldi aklına. Onu çok sevmişti, ancak rahatsızdı Fikriye. Ve annesi de, kardeşi de Fikriye ile bir evliliğe hiç sıcak bakmıyor, sürekli bir mâni çıkartıyordu. Şimdi savaş yeni bitmişken hemen evlenecek değiliz, ama ben de bir aile kurmak ve her şeyin normalleştiğini dünyaya göstermek istiyorum, diye düşündü.

Sigarası bitince ara vermeden yenisini yakıyordu. Bir ara gözleri limandaki gemiye takıldı, hâlâ gitmemişlerdi. Bir sıkıntı olabileceği ihtimalini düşündü, ama bu saatten sonra sıkıntı yaratamazlardı. Ayağa kalktı, balkon demirine kadar yürüdü. Gözleriyle tâ ufka bakıyor, aklına yine Latife geliyordu. Gazeteleri erkenden alıp gelmiş, notlar çıkartmıştı. Nasıl bir azimle yapıyordu tüm bunları. Sonra boynundaki kolye geldi aklına… Kolye, evet… kolyede resmi vardı. 'Bu kız beni seviyor galiba. Bu kız sevginin de ötesinde bağlanmış bana, belki de bana âşık olmuş. Ama hem evinde misafiriz, hem kız âşık,

ne söylerler hakkımızda.' Bu düşüncenin doğru bir his olmadığına kanaat getirmişti. Ancak sigaradan her çekişinde Latife'nin canlı, neşeli sohbeti aklına geliyor, yüzüne yansıyan tebessümden onu etkilediğini hissediyordu. Gece hayli ilerlemişti. Yarın Fransa'dan bir heyet gelecekti, onlarla ilgili hazırlık yapması gerekiyordu. Biraz çalıştı, bazı notlar aldı. Salih, Paşa'nın uyumadığını, çalıştığını görünce ona bir masa hazırlamış, atıştırabileceği bir şeyler ve bir kadeh de rakı koymuştu. Az sonra Paşa'nın kapısını tıklattı.

"Paşam, masa hazırlattım, bir şeyler atıştırsanız iyi olur. Mezeniz de hazır," dedi. Mustafa Kemal, yorgun gözlerle Salih'e baktı, "çocuk yarın yoğun geçecek, çok yoğun," dedi. Masadan kalktı ve Salih'le beraber hazırlanmış odaya gitti.

GAZİ'NİN LATİFE'YE TEKLİFİ

Göztepe'deki konak da yoğun bir güne ev sahipliği yapacaktı. Latife yine erkenden gelmiş, limandan aldığı gazeteleri okuyup, notlar çıkarmıştı. Salonda aldığı notları düzeltirken, Salih yanına geldi ve Latife'ye gösterdiği ev sahipliğinden dolayı teşekkür etti. Salih, ona bir baba hissiyle yaklaşıyor, sorular soruyor, o da samimi bir şekilde cevaplar veriyordu. Gün geçtikçe daha bir samimi oluyorlardı. Salih, Latife'nin ilgisinin Mustafa Kemal'e duyduğu sevgiden kaynaklandığını görüyor, ona baktıkça Ankara'daki Fikriye aklına geliyor, kafası karışıyordu. Çünkü Fikriye de Mustafa Kemal'e deli divane, ona hizmet etmekten başka bir şey düşünmüyordu. Üstelik koca bir savaşın tam orta yerinde İstanbul'dan kaçıp, büyük tehlikeler atlatarak Ankara'ya geldiğinde herkesi şaşırtmıştı. Seven bir kadından başka kim yapabilirdi bunu. Latife'yi bu halde görünce, onun Fikriye'den haberi olmadığını düşündü. Biraz Latife ile konuşmak, onu çözmek istiyordu.

"Latife, gazetelerde mühim bir şey var mı bugün?" dedi.

"Bir şey yok Salih Yaver, sadece komşu ülkelerle ilgili haberler. Onun dışında bizimle alâkalı sayılabilecek bir şey göremedim."

Salih, gazetelerden birini eline alıp, bir süre inceledi. "Bizim Ankara'daki gazeteye benziyor bunlar, ama biz hâlâ Osmanlıca yayın yapıyoruz, bunlar Latin harflerini kullanıyor. Ama bu Rumca galiba, dedi."

"Evet," dedi Latife. "Bu da Fransızca, Paris'te neşrediliyor."

Salih, konuşmayı istediği kıvama getirdiğini hissediyordu. Ağzından Ankara sözü çıkmıştı bir kere. Biraz da Fransızca gazeteye baktı, sonra birden Resuhi Bey'e dönerek, "Fikriye Hanım'a bir telgraf çektiniz mi? Hanımefendi ne zaman Ankara'ya döneceğimiz hususunda merak etmişlerdir. Gazi'nin annesi de haber bekliyor," dedi.

Latife, söylenenlere kulak kesilmişti. Kimdi bu Fikriye?.. Gazi'nin annesi haber bekliyor ama Fikriye Hanım kimdir? Yoksa, yoksa Paşa evli miydi?.. Avuçlarını yüzüne kapattı. 'Bu olamaz, evli olmadığını biliyorum. Allah'ım, yoksa evli mi?' diye öyle bir telaşlandı ki, aklına kurt düşmüştü. Telaşla kendini köşkün merdivenlerine attı. Salih, bir yandan Latife'yi izliyordu. Onun söylediklerini duyduğunu fark etmişti. Hemen Latife'nin yanına gitti.

"Latife bir şey mi oldu," dedi.

Latife, toparlanmaya çalıştı. "Hayır, hayır, iyiyim. Biraz yoruldum galiba, şimdi iyiyim ama," dedi.

Salih'in kuşkusu kalmamıştı. Latife, Mustafa Kemal'e âşıktı. Fikriye'nin adı bile onu rahatsız etmeye yetmişti. Ancak

gerçekten Fikriye'nin varlığından haberdar olmalıydı. Ya da bu durumu Gazi ile paylaşmalı mıydı? Bir ara Latife ile bunu da konuşmak istedi ama bu konuda çekimserdi.

Salih, yukarı çıkıp Gazi'nin uyanıp uyanmadığını kontrol etmek istedi. Gazi uyanmış, lavaboya geçmişti, hemen aşağı inip kahvenin hazır edilmesini istedi. "Seni de isteyebilir," dedi Latife'ye. "Sen de hazır ol." Tekrar yukarı çıktı. Kapıda, Gazi'nin çalışma odasına geçmesi için bekliyordu. Nihayet Gazi dışarı çıktı, gözleri şişmişti uykusuzluktan,

"Kahvem hazır mı Salih," dedi.

"Hazır Paşam. Hemen geliyor."

"Tamam," dedi Mustafa Kemal. Çalışma odasına geçti ve notlarını açtı. Salih, kahve servisini yaptı. Paşa, kahvesini yudumlarken Latife'yi sordu;

"Geldi mi Latif?"

"Geldi Paşam, hazır bekliyor, her sabah erkenden geliyor, maaşallah tüm hizmeti eksiksizce yapmaya çalışıyor, size çok hayran."

Mustafa Kemal, Salih'in ağzında bir şeyler olduğunu anlamıştı. Çünkü Salih, uzun zamandır onun yanındaydı ve çok özel sırlarını dahi onunla paylaşırdı. "Ne oldu Salih, hayırdır," dedi Paşa. "Senin ağzında bir şeyler var, söyle bakalım."

Salih Bey, çekingen bir gülümsemeyle baktı Gazi'nin gözlerine…

"Paşam, bu kız size âşık," dedi.

Mustafa Kemal, sabah sabah Salih'in ağzından çıkan sözlere aslında hiç şaşırmamıştı. Çünkü Latife âşık olduğunu o

kadar açık ediyordu ki, yakında İzmir'in tüm ileri gelenleri bu kızın hülyalı halini konuşmaya başlardı.

Mustafa Kemal,

"Nasıl anladın Salih?" dedi, gülümseyerek.

"Paşam, sabah Fikriye'nin lafı oldu, nasıl kıskandı. Kendisini dışarı zor attı. Çok da kıskanç galiba," dedi.

Mustafa Kemal, Fikriye'nin adı geçince kahvesinden bir yudum daha aldı. Düşünceli bir halde, "Evet, Fikriye," dedi.

"O hasta Salih... Hasta Fikriye. Ama sen şimdi Fikriye'den bahsetme Latife'ye. Kızın hevesini kesme, akıllı kız, ben de sevdim."

Salih, Mustafa Kemal'in de Latife'den hoşlandığını görünce artık vaziyeti anlamıştı. Kapıdan çıkarken;

"Paşam, Latife gelsin mi? Hazırlandı, sizi bekliyor," dedi gülümseyerek. Mustafa Kemal hafif tebessüm etti. "Gelsin Salih, gelsin, bekliyorum," dedi. Salih kapıyı kapatıp aşağıya indi.

Latife salonda biçare oturuyordu. Yaver, Latife'ye dönüp, "Paşa sizi bekliyor," dedi.

Latife, her zamanki çevikliğini kaybetmiş, enerjisi düşmüş bir halde oturduğu yerden kalktı, eline gazeteleri, notlarını aldı ve yukarıya doğru yöneldi. Salih bu durumdan hiç hoşlanmamıştı. Nerden bahsettim Fikriye'den, dedi kendi kendine. 'Benim de konuşacağım tuttu. Baksana kızın gemileri battı, bu haliyle Gazi'nin yanına girerse çuvallayacak.' Merdivenleri çıkan Latife'ye yetişti.

"Latife, senin neyin var. Bak, az önce Gazi seni sordu, artık her sabah bizden önce seni soruyor, hizmetinden çok memnun.

Bu sevgiyi hak ediyorsun. Kendine gel, Gazi'nin sevgisini boşa çıkartma sakın."

Latife iyice afallamıştı. Şimdi Salih Bey ne demek istemişti? Gerçekten Gazi her sabah önce kendisini mi soruyordu? 'Evet. Gazi benden hoşlanıyor, bunu Salih de görmüş olmalı.' Kendini toparladı. Çalışma odasının kapısına geldi, kapıyı vurup içeri girdi.

"Paşam hayırlı sabahlar. Bu sabah nasılsınız" diye sordu.

"İyiyim Latif, çok iyiyim. Seni her sabah böyle güzelliğinle, enerjinle görünce daha bir mutlu oluyorum."

Bu iltifatlar Latife'deki tüm gevşekliği ortadan kaldırmış, yeniden silkinmesini sağlamıştı. Kendini birden o kadar güçlü hissetti ki;

"Paşam, ne saadettir. Size mutluluk kaynağı olabiliyorsam bunu kendim için onur sayarım," dedi. Sonra yanındaki sandalyeye oturdu ve gazeteleri Gazi'ye arz etti. Gazi, "önce notlar," dedi. "Ne var anlat bakalım bugünkü gazetelerde?"

Notları ve gazeteleri konuştular. Gazi bir ara Latife'ye dönüp, "Ailen ne zaman gelecek," diye sordu. Latife, bu özel ilgiden memnun olmuştu. Hemen cevaplandırmak istedi.

"Paşam ailem şu an hazırlık içinde. Sizin İzmir'den ayrılmanızdan önce gelebilirler mi bilmiyorum, ama gelmelerini çok isterdim. Babamın orada başlattığı işleri var, onları toparlayıp gelecekler. Onlar da vatan hasretiyle yanıyorlar. Özellikle annemi çok özledim."

Mustafa Kemal, eliyle yüzüne dokunmak istercesine çenesini tuttu, başını kaldırdı. "İnşallah sağ salim dönerler, seni de

Levent Sahverdi Arşivi

böyle hasret içinde bırakmazlar," dedi. "Biliyorsun değil mi, bugün Fransa'dan konuklarımız var."

"Evet Paşam, hazırlığımızı ona göre yaptık. Biz hazırız," dedi Latife. Sonra odadan ayrıldı. Aşağıya inen Mustafa Kemal, burada konak hizmetlilerinin koşturmalarını izledi, onlara bir kez daha teşekkür etti. Çalışma odasına geçip hazırlık yaparken, Fransız heyetin konağa yaklaştığı bilgisi verildi.

Fransız Komiseri General Pele, beraberinde bir heyetle, Fransız torpidosuyla İstanbul'dan gelmişti. Amiral Domesnil'i de alarak kendilerini Gazi Paşa'nın kabul etmesi ricasında bulunmuştu. Ricası kabul edilen General Pele, Amiral Domesnil ve beraberindeki heyet ile 18 Eylül günü Mustafa Kemal Paşa tarafından Göztepe'deki nam-ı diğer Beyaz Köşk'ün merdivenlerinde karşılandı. Köşkte gerçekleşen bu tarihi ziyarette Latife'nin tercüme kabiliyeti çok işe yaramıştı. Heyetin istek ve arzularını bir bir kayda alan Latife, onlara Mustafa Kemal'in verdiği cevapları da aynı titizlikle iletmişti. Fransız heyet, ziyaretten ziyadesiyle memnundu. Mustafa Kemal, Latife'nin yardımına müteşekkir kalmıştı. Heyet, birlikte içilen Türk kahvesinin ardından ayrılmak için izin istedi. Mustafa Kemal, kapıya kadar uğurladı misafirlerini.

Heyet kapıdan ayrılırken, Mustafa Kemal'de odasına döndü ve çalışmasına devam etti. Ancak Gazi'nin Yaveri, odasına doğru bir koşu tutturmuştu. Sanki acil bir haber vermek ister gibiydi.

"Paşam, paşam," dedi soluk soluğa. "İşte bakın donanma gidiyor!" haberini verdi. Mustafa Kemal, yaveri alnından öperek, verdiği haberden dolayı onu ödüllendirdi.

Gerçekten de İngiliz gemileri demir alıp, önce liman içinde bir tur atıp, sonra dümen kırmış ve Türk Sancağını selamlayarak İzmir'e veda etmişti. Mağrur İngiliz Armadası ve onun peşi sıra Fransız ve İtalyan gemileri körfezden çıkıp, giderek gözden uzaklaştı.

Mustafa Kemal, dumanlarını savura savura giden savaş gemilerini, bir süre izledi ve sonra Latife'ye ricada bulundu:

"Hanımefendi, şimdi birer keyif kahvesi daha içelim." dedi. Herkesi bir heyecan sarmıştı. Bu sevinçli gün, işgal gemilerinin İzmir'i terk etmesiyle apayrı bir anlam kazanmıştı. Paşa sevinçle tebessüm ediyor, ziyaretine gelen Vali ve belediye heyetleri ise Paşa'yı bir kez daha tebrik ediyordu.

Yoğun geçen günün ikindi vaktiydi ki Paşa'ya bir randevu teklifi geldi. Teklifin sahibi

ABD Başkanı Winston Churchill'in yeğeni olan İngiliz gazeteci Clara Sheridan'dı. Sheridan, gazeteciliği dışında usta bir heykeltıraştı. Birinci Dünya Savaşı'nda birçok ülkeye gitmiş, tanıştığı devlet adamlarıyla görüşüp büstlerini yapmıştı. Şimdi Mustafa Kemal'in de büstünü yapmak için İstanbul üzerinden İzmir'e gelmişti. Yanında Beyoğlu'nun arka sokaklarında zar zor bulduğu bir teneke alçı getirmeyi de ihmal etmemişti. Mustafa Kemal, İngiliz gazeteciyi sıcak karşılayıp ona gümüş tepsi içerisinde tatlı ikram etti ve bir süre dünya meselelerini konuştular.

Miss Sheridan, ziyaret amacını anlatarak Mustafa Kemal'e büstünü yapmak istediğini söyledi. Daha önce Lenin ve diğer yaptığı siyaset erkânına ait büstlerin fotoğrafını gösterdi. İngiliz gazeteci bu görüşmeden ve Mustafa Kemal'den "Sfenkslere has olan bu çehreyi alçı ile tespit etmek arzum bana gazetecilik

mesleğini unutturdu." diyecek kadar etkilenmişti. Mustafa Kemal'in kendisine poz verecek zamanının olmadığını söylemesi üzerine "Bana poz vermenize gerek yok, siz çalışırken bakmam yeterli, Lenin'in büstünü bu şekilde yapmıştım," diye ısrar etti.

Mustafa Kemal böle bir çalışmada yer almak istememişti, kadın olduğu için de gazeteciye nezaketsizlik yapmak istemiyordu. Aklına iyi bir fikir geldi, "Ben burada kendi evimde değilim, ev sahibini çağırıp görüşünü alalım." dedi. Bu iyi fikirdi, çünkü hem Latife'yi onore edecekti, hem de bu işten kurtulmuş olacaktı. Latife salona geldi, Mustafa Kemal, Clara Sheridan'ın isteğini anlattı, heykeltıraşın daha önce yaptığı büstlerin fotoğraflarını gösterdi. Ancak Mustafa Kemal, bu işten kurtulmak arzusunu, gizlice işaret ederek Latife'ye belli etmişti. Latife bundan aldığı cesaretle kendisine gösterilen fotoğraf koleksiyonunu masanın üzerine fırlatıp attı. İngiliz gazeteci neye uğradığını şaşırmıştı. Zabitler, usulce dışarı çıkması için kapıya dikildiler. İngiliz gazeteci bu işi kotaramayacağını anlamıştı, kovulmadan kendisi çıkmak istedi. Elinde kalan alçı tenekesini de bir kenara bırakıp hızlıca ayrıldı.

Mustafa Kemal, bu beklenmedik hadiseyle, İngiliz donanmalarının İzmir'den ayrıldığı günün neşesini kaçırmak istemiyordu. Randevuların bitmesinin ardından balkona masa kurulmasını istedi Latife'den.

"Masayı kurun, beraber yemek yiyelim, bugün mühim gün," diyordu.

Bu neşeli günün akşamında herkes öyle mutluydu ki, ciddiyetiyle bilinen Vali bile masada kahkahalarla gülüyor, hatıralarından bahsediyordu. Koyu bir muhabbet eşliğinde vakit

ilerlemişti. Konuklar masadan bir bir ayrılırken, bir süre sonra Gazi ve Latife sofrada baş başa kaldılar. Salih de bu yalnızlığı planlamış gibi aniden ortadan kaybolmuştu.

Gazi, bir süre konuşmadan ufku seyretti ve Latife'ye dönerek;

"Bak Latif, bu güzel İzmir bir daha düşman işgali görmesin diye memleketin her yerinden insanlar canlarını hiçe sayıp fedakârane bir şekilde neleri varsa ortaya koydular. Anadolu çok perişan, ben Trablusgarp'ta, Suriye'de, Yemen'de, Diyarbakır'da, Adana'da gördüm fotoğrafı. Çok işimiz var, asıl iş bundan sonra başlıyor," dedi.

Latife, onun bu acı ama hırslı, özverili konuşmasını teyid edercesine başını salladı. "Paşam, Allah yardımcınız olsun. Vatan arkanızda, evet asıl iş bundan sonra başlayacak, ben de sizin gibi düşünüyorum," dedi.

Sonra daha uzun bir sessizlik yaşandı... Gazi, gözlerini Latife'ye dikmişti. "Çok güzelsiniz," dedi. "Her insan sizin gibi akıllı, zeki, güzel bir eşi olsun ister." Eli ayağına dolanan Latife, bu güzel sözleri iltifat saydı, teşekkür etti. Başı yine öne eğilmişti. Gazi, iltifata devam etti. Öyle etkili sözler söylüyordu ki, Latife şımarık bir çocuk gibi neşelenmiş, ama bu neşesini belli etmemek içinde kendini sıkıp duruyordu. "Siz de kahraman bir komutansınız Paşam. Size hayran olmamak elde değil," dedi sonunda. Gazi, bir çırpıda ayağa kalktı. Elini uzattı Latife'ye.

"Latif, bak seni daha yeni tanıdım. Ama insanın bizim gibi hayatı olunca savaş ortamında zaten başka türlü tanışma fırsatı da bulunmuyor. Senden etkilendiğimi itiraf etmeliyim. Kabul edersen seninle hemen şimdi evlenelim," dedi.

Latife neye uğradığını şaşırmıştı. Aslında nicedir hayâlini kurduğu, hatta hakikat olması için ahdettiği teklifti bu, ama neden böyle birdenbire gelmişti? Heyecandan ne yapacağını şaşırdı. Gazi elini öptü, sonra yanına çekti Latife'yi. Nabız atışları hızlanan Latife, "Hemen mi? Şimdi mi?" diyebildi. "Evet," dedi Gazi. "Hemen şimdi!" Yanağından öptü Latife'yi, içi içine sığmasa da bu teklif çok acele gelmiş gibi hissediyordu genç kız. Karşı koyması da imkânsızdı, şimdi ne yapacaktı. Duygularına söz geçirmesi an be an güçleşiyordu. Bir an kararttı gözünü, bir atılışta Gazi'nin belindeki tabancaya asıldı ve kabzasından çıkartıp havaya üç el art arda ateş etti. Gazi çok şaşırmıştı. Hemen müdahale ederek Latife'nin elinden geri aldı silahını. "Sen ne yapıyorsun Latife, bizi öldürecek misin?" dedi.

Latife, "Paşam, ne olur fazla ısrar etmeyin, son kurşunla sizi değil ama kendimi vururum. Siz muzaffer komutansınız, düşmanla nasıl baş edileceğini bilirsiniz. Ama ben bilmem. Siz bu ülkeye daha çok hizmet edeceksiniz. Bu yüzden kendimi öldürürüm," dedi. Gazi, Latife'yi teskin etmeye çalışırken yaverler bir koşuda masaya gelmiş, olan biteni şaşkınlıkla izliyorlardı. Gazi, ortalığı yatıştırmak için;

"Endişeye mahal yok. Latif'e talim ettiriyordum. Bakalım silah tutmayı biliyor mu diye, endişe etmeyin, çekilin," dedi.

Ancak Latife'nin hâlâ elleri titriyordu. Beklediği müthiş teklif bir mucize gibi gelmişti, ama tam da mucizelere has bir güçle genç kızı allak bullak ederek.

"Paşam, kusura bakmayın. Ben çok şaşırdım. Hem hemen, şimdi diye ısrar edince kendimi kontrol edemedim. Ne olur kusura bakmayın," dedi. Sesi de titriyordu Latife'nin.

Gazi, genç kızın panik halini yadırgamamış ve "Tamam Latif, tamam. Sakin ol, endişelenecek bir durum yok. Acelemiz de yok," demişti.

Latife, konuşmayı sürdürmek istercesine devam etti.

"Paşam, ailem geliyor, annem, babam, kardeşlerim, hepsi. Uygun görürseniz beni babamdan isteyiniz. Ben ismi, soyu bilinen bir ailenin kızıyım. Her şeyin bu kurallar içinde olmasını arzu ederim," dedi.

Gazi, bir an düşündü. "Pekâlâ," dedi. "Her şey usulünce olsun bakalım."

O gece Gazi ve Latife için unutulmayacak bir gündü. İlk kez evlenme teklifi alan Latife, hayalindeki insanla evlenme fırsatını yakalamıştı. Bu onun için hayatî bir adım olacaktı. Ancak ailesinden izinsiz böyle bir adımı atamazdı. Bu nedenle öne sürmüştü ailesini. O gece istasyondaki evine giderken kafası o kadar karışmıştı ki, kendisinin bile anlayamadığı bir tepkiyle ortalığı karıştırmıştı. Gazi'nin 'Hemen, şimdi' diye diretmesiydi bu galeyanın sebebi. "Bu kadar acele niye?" diye düşünerek mutlu olduğunca kaygılarla dolup taşarak gelmişti eve. Hemen babaannesinin yanına gitti. Kadıncağız çoktan uyumuştu. Latife de kendi odasına doğru yöneldi, üzerindekileri çıkarttı. Tuvalet aynasının karşısına geçti, dağılan saçlarını elleriyle toplayıp, "Paşa bana evlilik teklifi yaptı… İnanamıyorum, benimle evlenmek istedi… Paşa, benimle evlenmek istedi…" dedi aynadaki suretine. Yüzünü her çizgisine yansıyan tarifsiz sevince tanık oluyordu ayna karşısında. Yanında Rukiye'nin olmasını nasıl da istiyordu şimdi. Rukiye, İngiltere

veliaht prensiyle Biarritz'de dans etmişti, şimdi kendisi de genç Türkiye'nin devlet başkanından evlilik teklifi almıştı. Geceliğini giydi, yatağına girdi. Yorganı üstüne çektiğinde hemen uyuyamayacağını hissetti. Ne var ki sabah erken uyanmak zorundaydı. Tekrar Paşa'nın o hali gözlerinin önüne geldi. Kıkır kıkır gülmeye başladı. Boşalan sinirleri onu bir gülme krizine sürüklemişti. Gözleri yaşla doldu. Sonra derin bir nefes aldı, gözlerini kapattı. Uyumalıyım, uyumalıyım, diye kendi kendine telkin etti. 'Ben bugün Paşa'dan izdivaç teklifi aldım… Hayallerim gerçek olacak yüce Allah'ım, âşık olduğum adamla evleneceğim, evleneceğim, evleneceğim!..' Sağ tarafına dönüp uyumaya çalıştı.

Ya Gazi Mustafa Kemal? O da sabaha kadar uyuyamamıştı. Evinde misafir olduğu hanıma evlilik teklifi yapmıştı. Fakat nasıl olacaktı bu iş? Haftaya Ankara'ya döneceklerdi? Ya Fikriye'ye ne diyecekti? Soru işaretleri üşüştü kafasına… Salih'i çağırdı. "Salih, yetiş yetiş!" dedi. Salih odasına geldiğinde Gazi'yi derin düşüncelere dalmış halde buldu.

"Paşam bu ne hal, ne oldu size?"

"Salih, ben âşık oldum galiba. Bu gece Latif'e evlenme teklif ettim."

Beklenmedik habere Salih de şaşırmıştı.

"Paşam, ne diyorsunuz, evlilik mi teklif ettiniz?.. Ne dedi peki Latife?"

"Babasından istememizi söyledi. Her şey usulünce olsun, dedi."

"Yani her şeyi konuştunuz mu paşam."

"Eh" dedi Gazi. "Ama sen bir hal çaresi bulursun. Bu işi hallet Salih."

Salih ne yapacağını şaşırmıştı. Bu iş duyulursa ne olacaktı, nasıl duyurulmalıydı? İkisi de birbirini seviyordu, arada bir zorlama yoktu. O halde bunun duyurulmasında bir beis kalmamıştı. Her şey usulünce olursa o zaman kimsenin diyecek bir şeyi de kalmazdı. 'Sabah olsun hele, bir hal çaresi buluruz,' dedi Salih kendi kendine…

"Paşam siz rahat olun. Dinlenmelisiniz. Yarın heyet kabulleri var. Ne olur uyuyun biraz."

Sabah olmak üzereydi, ancak Paşa birkaç saat uyusa biraz dinlenmiş olurdu. Salih sessizce odadan ayrıldı, kapıyı yavaşça kapattı. Hızla aşağı indi. O da uyku sersemiydi ama bu haberden sonra uyku falan kalır mıydı? Henüz mutfak görevlileri gelmemişti, nöbetçi askerler kapıda bekliyor, koca konak hareketli bir güne uyanmaya hazırlanıyordu. Yaver mutfağa girdi, bir kahve hazırladı. Biliyordu, Gazi katiyen uyumazdı. Kendisine de bir kahve koydu, servise hazırlayıp tekrar yukarı çıktı. Kapının altından ışığın yandığını anlamıştı. Yavaşça vurdu, Gazi ilk vuruşunda ses vermişti;

"Gel Salih gel." dedi.

"Paşam kahve getirdim, uyuyamayacağınızı biliyordum. Buyurun, suyunuz da burada. Ancak bir parça uyusanız, dinlenseniz çok iyi olacak," dedi, kahveyi yatağın kenarındaki komodine koyarken.

"Uyumak," dedi Gazi düşünceli. "Kuru üzüm çuvallarının üzerinde uyuduyduk Manisa'da. Hatırladın mı?.. Bir yanımda Kâzım Paşa, bir yanımda sen vardın. O gecelerden sonra böyle

pamuk döşeklere yatıp uyumak kolay değil. Kuru üzüm çuvalından üzümleri tırtıklayarak uyuyakalmıştık. Ne günlerdi…"

Kahvesinden bir yudum aldı.

"Salih, ben kahvemi içer, az da olsa uyurum. Sen merak etme. Yalnız bu sabah yatağımı Latif düzenlesin. Ona müsaade et, tamam mı?"

Salih, Gazi'nin kafasında tilkiler dolaşıyor yine, diye düşündü.

"Emredersiniz Paşam. Zaten Latife erken geliyor. Sabah sabah limana gidiyormuş. Gelir gelmez 'Ne zaman uyanır Gazi?' diye gözümün içine bakıyor. Herhalde bu sabah ona odanızı düzeltme işini verdiğimde çok mutlu olacaktır."

"Olur Salih, mutlu olur. Latif iyi kız, akıllı kız," dedi Gazi, dalgın dalgın.

Boş fincanları alıp tepsiye koyan Salih müsaade isterken Gazi ağzındaki baklayı çıkardı:

"Fikriye çok hasta Salih, onu Avrupa'ya sanatoryuma göndermeyi düşünüyorum. Fikriye ile devam etmem zor görünüyor. Ankara'ya dönünce bunu halledelim. Sen de konuş Fikriye ile seni sever. Kabul etmesi zor olacak ama bu onun sağlığı için önemli," dedi.

Salih, gecenin bu saatinde Gazi'nin Fikriye için gösterdiği hassasiyeti ona olan sevgisinin büyüklüğüne yordu. Ama zavallı kızcağız hasta bedenini artık daha fazla taşıyamazdı. Kederlenmişti Salih.

"Ben de konuşurum Paşam, siz merak etmeyin, şimdi biraz dinlenin," diyerek odadan ayrıldı.

Paşa, yatağına yöneldi. Salih'in getirdiği suyu bir dikişte içti. Üniformasını çıkarttı, silahını yastığının altına koydu. Pijamasını giydi, yatağa girdi… Zihni aşkın ayakları yerden dünyasından memleket meselelerinin ahvaline meyletmişti. 'Ne hareketli gün güdü Yarabbi... Ne geceydi. Ankara'da yoğun günler bekliyor bizi, bir heyet Lozan'a hazırlık yapıyor. Yarın heyetle ilgili bilgi almalıyım. İngilizler rahat durmaz. Topraklarımızı işgal edemediler, şimdi diplomasiyle bizi zapturapt altına almaya çalışacaklar. Buna hazır olmalıyız.' Gazi, yatakta bir o tarafa, bir bu tarafa dönüyordu. Gözlerini kapattı, uyusam iyi olacak, dedi.

Yorgun düşen bedeni de artık uykuya geçmek istiyordu. Bu isteğe artık engel olamadı, karanlık ama rahat bir boşluğa geçti bir anda.

BENİM CANIM LATİFECİĞİME

O gecenin sabahı erken geldi. Latife nihayet uyuyakalmış, gözlerini açtığında, günışığının odaya sızmak için perdenin boşluklarında raks ettiğini görmüştü. Yataktan fırladı, üzerine bir yelek giyip perdeyi açtı, evet gün çoktan ağarmıştı. Geç kalmıştı işte. Hemen üzerini değiştirdi, lavaboya gidip elini yüzünü yıkadı, gözleri uykusuzluktan yumuk yumuktu. Aynadaki yüze dikkatlice baktı, yorgunluğun izleri, dedi. 'Uykusuzluk bana yaramıyor. Ama şimdi bunu düşünecek vakit değil, hemen hazırlanmalıyım.' Elbiselerini giydi, aşağıya indi. Babaannesi hâlâ uyuyordu. Bakıcı uyanmış, ona sıcak bir şeyler hazırlamıştı.

Latife, "Canım ablam, babaannem nasıl? İlaçlarını içiriyor musun? Bak ben dün gece geç geldim, geldiğimde uyuyordu. Şimdi de hemen çıkmam lâzım, limana ineceğim, gazeteleri alıp doğru Göztepe'ye," dedi.

Bakıcı, genç kızın bu telaşlı haline şaşırırcasına;

"Hanım anne iyi, siz merak etmeyin. Ben ona ihtimam gösteriyorum," dedi. Latife, içi biraz daha rahatlamış bir şekilde yola koyuldu.

Limana kimi zaman İstanbul gazeteleri de geliyordu. Bu ümitle gazetelerin hepsine baktı. Yabancı gazetelerin yanı sıra bir İstanbul gazetesi ilişti gözüne Onu da aldı. Hızlı adımlarla yürürken, gözü limandaki boşluğa takıldı. Gemiler gidince liman boşalmış, o devasa gemilerin yerini küçük balıkçı tekneleri almıştı. Bunlar çok daha sevimli, dedi kendi kendine. Hiç olmazsa bomba taşımıyorlar ve hepsi de bizden. Konağa geldiğinde kapıdaki nöbetçilerin değiştiğini gördü. Selamladı, içeri girdi. Yaver Salih her zamanki gibi erkenden uyanmış, etrafı kolaçan ediyordu. Mutfak görevlileri de gelmiş, sabah çayı ocağa konmuştu. Salih, Latife'nin geldiğini görünce ona doğru yürüdü.

"Hoş geldin Latife Hanım. Bugün geciktin biraz, kötü bir şey yoktur umarım," dedi.

Latife, işini aksatmış olmanın pişmanlığıyla;

"Geç gidince uyuyakalmışım, kusura bakmayın. Aksayan bir iş yoktur, umarım," dedi.

Salih, bu mahcup edayı dağıtmak istercesine;

"Hayır küçük hanım, aksayan bir durum yok. Sadece merak ettim. Gazi de sabaha kadar uyumadı. Son kahve götürüşümde hava aydınlanmak üzereydi. Çok düşünceli gördüm Paşa'yı. Çok yoruluyor tabii. Bugün de hareketli bir gün olacak. Siz de dinlenmiş olsaydınız," dedi.

Latife, Gazi'nin de uyuyamadığını öğrenince ister istemez rahatladı. Düşünceler birbirini kovalıyordu. 'Acaba beni mi

düşündü? Dün akşamki olaya mı üzüldü? Acaba çok mu şaşırttım onu?'

"Paşa rahatsız mı Salih Bey?" dedi neden sonra.

"Hayır rahatsız değil çok şükür. Onun her zamanki hali Latife Hanım. Geç uyur, erken kalkar..." Yaver, birkaç saat önceki konuşmayı hatırlamıştı.

"Kuru üzüm çuvalları üzerinde uyuyarak geldik biz buralara. Pamuklu döşeklere alışmak zaman alıyor," dedi, şaka yaptığını hissettirerek.

Latife de gülümsedi, "Ben gazeteleri hazırlayayım," diyerek oturma odasına geçti.

Eline gazeteleri aldı, satır satır okuyordu ama aklına Gazi'nin neden uyumadığı sorusu takılmıştı bir kere. Tek tek notlarını aldı, gazeteler hazırdı. Ayağa kalktı, odanın penceresine yöneldi. Perdeyi biraz açıp dışarıya baktı. Ne yaparsa yapsın aklında aynı soru gidip geliyordu.

Dışarıda bir hareketlilik başlamıştı, gelenler Vali ve mahiyetindeki heyetiydi. Hemen dışarı çıktı, onları kapıda karşılayıp salona aldı. Devlet erkânı her sabah erkenden geliyor, talimatları alıp gidiyordu. Latife misafirlerle ilgilenip onlara birer çay ikramında bulundu. Heyet eldeki notları gözden geçiriyor, Gazi'ye arz edilecekleri bir bir ayırıyor, zaman zaman Vali'ye sorular soruyordu. Vali raporların tamamı hakkında bilgi sahibiydi. Bazı raporlarla ilgili ufak detaylar hakkında bilgisini heyetle paylaşıyor, her zamanki ciddiyetiyle önemli bulduğu noktalara temas ediyordu.

"Efendiler, Gazi'ye bu noktayı özellikle arz etmeliyiz. Bu İzmir için çok mühimdir. Bundan sonrasıyla ilgili neler yapılacağı hakkında kendisinden malûmat alalım. Siz müsterih olun arkadaşlar, ben Gazi'ye durumu arz eder, izin alırım..."

Latife, konu hakkında bilgi sahibi olmadığı için konuşulanların bir kısmını anlayabiliyor, bazen Vali'yle göz göze geldiğinde tebessüm ediyordu.

Az sonra Salih yaver, telaşla aşağı indi.

"Gazi uyandı, kahve hazır mı?" dedi. Mutfak görevlisi kahvenin hazır olduğunu söyleyince,

"Latife Hanım kahveyi siz servis eder misiniz? Gazi bugün odasının sizin tarafınızdan düzeltilmesini emir buyurdu," dedi.

Latife yaverin ricasını işitince elindeki gazeteleri ne yapacağını şaşırdı. Salih;

"Gazeteleri bana verin, ben size eşlik eder yardımcı olurum," dedi.

Latife, kahveyi servis için hazırlamış, yukarıya çıkarken bu değişikliğin ne anlama geldiğini de soruyordu kendi kendine… 'Gazi'nin odasını ben mi düzelteceğim? Bizzat kendisi istemiş. Gazi, odamı Latife düzeltsin, demiş. Aman Allah'ım, demek ki dün gece olanlara üzülmemiş Gazi. Bu iyiye işaret.' Artık iyice rahatlamıştı. Salih kapıyı açınca, Latife elinde servis tepsisiyle Gazi'nin odasına girdi.

"Paşam, kahveniz, dedi." genç kız. Servis yaparken Salih de gazeteleri masanın kenarına bıraktı, saygıyla odadan ayrıldı.

Paşa kahvesini alırken Latife'nin gözlerine baktı, "Nasılsın Latif," diye sordu. "Rahat uyuyabildin mi dün gece?"

Latife, sanki " acaba dün gece uyuyabildin mi?" edasındaki soruyu;

"Pek uyuyamadım Paşam. Dün gece yaptığınız teklif tüm uykumu kaçırdı. İçime öyle büyük bir saadet yüklediniz ki, bu his gece boyunca yanımdan ayrılmadı. Koca bir aleve dönüşüp uykumu kaçırdı," diye yanıtladı.

Gazi aldığı cevaptan hoşnut kalmıştı. Kahvesinden bir yudum alırken gülümsüyordu.

"Ben teklifimde ciddiyim Latif," dedi. "Sen kararını ver. Hemen şimdi desen, ben hazırım. Ama senin düşüncelerine saygım sonsuz. Akşam konuştuğumuz gibi, her şey usulünce olacak, için müsterih olsun," dedi.

Latife, yüzüne yansıyan mahcubiyetle başını salladı.

"Paşam, bilir misiniz sizinle beraber olmak ne büyük saadettir benim için. Bana dünyaları bahşettiniz," dedi.

Gazi, bu duygu yüklü sözlerin ardından;

"Latif, bugünden itibaren odama yalnız senin girmene izin veriyorum. Lütfen yatağımı sen düzelt, odamla sadece sen ilgilen," dedi.

Latife, az önce Salih'ten duyduğu bu sözü Gazi'den duyunca öyle mutlu oldu ki. Bunu Gazi'nin sevgisine bağladı. Ağzı kulaklarında;

"Tabii ki Paşam, büyük bir memnuniyetle," dedi.

Gazi gazeteleri sorunca Latife hazırladığı notları gösterdi, gazeteleri tek tek açtı ve önemli haberleri arz etti. Gazi, haberlerin bir kısmını tamamıyla okudu. Lozan öncesi bu haberlerin ona katkısı olacağını düşünüyordu. Bunun için Latife'ye

tekrar teşekkür etti. Latife, görevini başarıyla yapmış bir asker gibi karşılık verdi;

"Görevimiz Paşam."

Gazi odadan çıkınca, Latife derhal kapıyı kapatıp pencereleri açtı. Odada kesif bir sigara kokusu vardı. Kül tablası izmarit doluydu. Hemen aşağı inip yeniledi. Tekrar odaya girdi, yatak örtüsünü değiştirmek üzere bir kısmı yere sarkmış yorganı kaldırıyordu ki, yataktan bir şey düştü. Latife yatağı düzeltmeyi bıraktı. Yere eğildi. Elini uzat. Bir resimdi bu. Gazi'nin resmi. Peki, yatakta ne işi vardı. Resmin arkasına baktı. Bir de ne görsün. El yazısı kendisine hitap ediyordu: *Benim canım Latifeciğime…*

Latife şaşkınlıkla yatağın üzerine attı kendisini… Bu resmi Gazi bırakmıştı. Ve ona yazmıştı bu sözleri… Tekrar tekrar okudu: *Benim canım Latifeciğime… Benim canım Latifeciğime… Benim canım Latifeciğime… Benim canım Latifeciğime…* "Aman Allah'ım Gazi beni seviyor, bana canım diyerek yazmış bu cümleleri."

Şimdi haykırmak istiyor, camdan dışarı bağırmak istiyordu. Ama bunu yapamazdı. Aşağıda heyet var, yan tarafta Gazi. Zaten dün kurşunları boşaltmıştı. 'Aman Allah'ım, sana şükürler olsun. Ben şu an dünyanın en mutlu kızıyım.' Resmi aldı, kalbine götürdü. Bu romantik ve duygu yüklü ânı hayatı boyunca unutmayacağına dair söz verdi kendine. Sonra yastığın üzerindeki gülü fark etti. Meğer Gazi, gül ve resmi yan yana koymuş. Latife yorganı çekince resim yere düşmüş, gül de yatağın içine kaymıştı. Gülü aldı, rayihasını ürpererek çekti içine. Odanın içi cennetten bir köşeydi. Bir o yana bir bu yana gidiyor, resme

bakıp bakıp kalbine götürüyordu. Sonra arkasındaki sihir dolu üç kelimeyi okuyordu; *Benim canım Latifeciğime…*

Latife odayı toparlarken resmi kimse görmesin diye iç gömleğinin cebine koydu. Gülü ise yakasının arkasına yerleştirmişti. Odada işi bitince aşağıya indi. Kimseyle bu sevinç ânını paylaşamıyordu. Az sonra Salih geldi yanına.

"Gazi küçük odada, sizi emrediyor," dedi.

Latife hemen toparlandı. Gazi ne diyecekti? Ya kendisi ne demeliydi? Ne olacaktı şimdi? Gül ve resme dair bir şey sorarsa ne demeliydi? Latife, Gazi'nin kendisine karşı gösterdiği bu saklı romantizme aynen mukabele etmeye karar verdi o an. Yüzünde haylaz çocuklara has muzip bir ifade belirmişti. Kapıyı vurdu, içeri girdi.

"Buyurun Paşam, beni emretmişsiniz," dedi.

Gazi, genç kıza göz ucuyla bakıp, "Odayı düzelttin mi Latif?" dedi.

"Evet Paşam, düzelttim," dedi Latife.

Şaşılacak şeydi doğrusu, genç kız hiç renk vermiyordu. Yastığın üzerine resim ve gül bırakmıştı. Yoksa Latife onları görmemiş miydi? Allah Allah, nasıl görmezdi. Latife'den ümidini kesince, sözü çevirdi.

"Heyet geldi mi Latif, geldilerse ben de iniyorum," dedi.

"Geldi Paşam, heyet hazır, sizi bekliyor," dedi Latife. Başka bir şey söylemedi. Gazi hâlâ şaşkındı. Olan bitene hayret ederek merdivenlere yöneldi.

Latife gülmemek için kendisini zor tutuyordu. Gazi'nin ardından o da aşağı indi, heyetle birlikte Gazi çalışma odasına

geçince Latife de yan odaya geçip kahkahalarla gülmeye başladı. Bu oyundan hoşlanmıştı. "Çok romantik, çok tuhaf!" dedi kendi kendine. 'Aile saadetini doyasıya yaşadığım konak, bana hayatımın en büyük saadetini verdi. Gazinin asker şahsiyetinin arkasında romantik, duygu dolu bir erkek yatıyor. İşte ben bu romantik kahramanı seviyorum. Sevgimin karşılığını alıyorum.' Hâlâ gülüyordu. Sesi yan odaya gidecek diye endişe etti. bak bak bak romantizme. 'Gazi tam bir kurgu adamı. Her şeyi planlamış. Şimdi de benim tavrımı merak ediyor. Ben bu oyuna oyunla karşılık vermez miyim.'

Heyetle toplantı öğlene sarkmıştı. Latife öğle yemeğinde heyetin de olabileceğini düşünerek yavere;

"Salih Bey bu heyet herhalde öğle yemeğinde de burada olur. Masayı ona göre hazırlatalım mı?" diye sordu. Yaver, biraz düşündükten sonra;

"Haklısın Latife Hanım, biz ne olur ne olmaz hazır edelim. Bakarsın Gazi yemeğe davet eder, mahcup olmayalım," dedi.

Masanın hazırlıklarına başlayan Latife, son yirmi dört saatte olanlardan sonra yerinde duramıyor, yemeğin eksiksiz hazırlanması için sarf ediyordu enerjisini.

Nihayet toplantı odasının kapısı açıldı. Gazi ayaktaydı, heyetse toparlanmış vaziyetteydi. Gazi Salih'e dönüp,

"Bir şeyler hazırlayabilirseniz yemekte misafirlerimizle beraber olalım," dedi.

Salih, her şeyi düşünmüş olmanın verdiği hazla;

"Paşam yemek hazır, hemen geçebilirsiniz," dedi.

Gazi bu hazırlıktan memnuniyet duyarak, heyetin tümünü masaya davet etti. Latife, yemek servisinin başında. Servisin eksiksizce yapılması için koşturuyor. Gazi bir ara Latife ile göz göze geldi, genç kız tebessüm etti, başını öne eğdi.

Yemekten sonra, çay servis edildi. Gazi de kahveyle sigarasını tellendiriyor, sohbet uzuyordu.

Nihayet heyet Gazi'den izin isteyip görev yerlerine dönmek için izin istedi. Gazi, heyette bulunanlarla tek tek el sıkıştı, teşekkür ederek uğurladı.

Gazi bugün bir heyeti daha misafir edecekti. Onun hazırlıkları için tekrar çalışma odasına yöneldi. Latife de diğer odaya geçmiş, kendisine düşen yeni bir görev ihtimaline karşı beklemeye başlamıştı. Biraz sonra Gazi'nin kahve istediği haberini aldı Latife. Salih manidar bir bakışla;

"Gazi kahveyi sizin götürmenizi istiyor," dedi ve çıktı. Salih'in bu yakınlıktan rahatsızlık duyduğunu düşündü Latife. Hemen ayağa kalktı, yavere;

"Salih Bey, bu Gazi'nin talebi mi, yoksa sizin isteğiniz mi?" diye sordu.

"Gazi'nin..." dedi Salih. Latife ısrar etti:

"Ama bu görev sizin, ben sadece yardımcı olmak için buradayım. Sizin işlerinizi aksatıyorsam lütfen bana söyleyin, sizi üzmeyi hiç istemem," dedi.

Salih, Latife'nin ince davranışı karşısında memnun olmuştu. Çünkü belli etmek istemese de bu yakın hizmetin Latife eliyle yapılıyor olması, onda kıskançlık hissine yol açmıştı. Ama şimdi, bu yeni durumu, Gazi'nin Latife'yle yakınlaşmak için bir fırsat

olarak gördüğü kanaatiyle rahatlamıştı biraz. Latife'yi rahatlatmayı da kendine görev bildi.

"Latife hanım, Gazi sizin hizmetinizden memnun. Ben yıllardır onun yanındayım. Belki de artık bir hanım eliyle hizmetinin yürümesini arzuluyordur. Bu nedenle Gazi'nin isteğine karşı gelemem. O neyi nasıl isterse, hizmetin o şekilde görülmesi için gereğini yaparım," dedi.

Latife rahatlamıştı.

"Peki," dedi. "O zaman kahveyi ben götüreyim Salih Bey. Paşa da sizin gibi sadık biri ile çalıştığı için şanslı. Tabii siz de öyle."

Karşılıklı jestler ortamı yumuşatmıştı. Gazi, kahveyi masasına koyarken Latife'yle konuşmak istercesine baktı;

"Latif, İzmir yangını hakkında ne düşünüyorsun," dedi.

Latife, yangın hakkında halk arasında konuşulanları Gazi ile paylaşırken, kendisini de bu yangını çıkartanlar hakkında bir kanaati olduğunu ifade etmek istedi. "Bu yangın, İzmir'i ele geçiremeyenlerin, biz sahip olamadık, kalanlara da bir şey bırakmayalım diye düşünenlerin menfur saldırısıdır Paşam," dedi.

"Yangında herkesin can ve mal güvenliği tehlikeye girdi. Dönümlerce arazi yandı, üzerinde ne varsa kül oldu. Ya müdahale edilemeseydi? Tüm İzmir bir küle dönüşürdü. Yangın İzmir'i sevenlerin işi olabilir mi hiç? Dün limandan ayrılan gemilerle kaçanların işidir paşam," dedi.

Bu yorum Gazi'nin hoşuna gitmişti.

"Ben de aynısını düşünüyorum Latif," dedi. "Düşman, yurdu terk ederken geride kalan her *şeyi de yakıp yıkmak istiyor.*

Afyon'da da, Aydın'da da aynı şeyleri yaşadık. Adana'da, Maraş'ta yangınlar çıkarttılar," dedi.

Tüm bunları konuşurken Gazi Latife'nin gözlerinde sabah bıraktığı resmin ve gülün izlerini arıyordu. Ama Latife çok ciddiydi. Ne resimle ne de gülle ilgili en ufak bir imada bulunmuyordu.

Gazi dayanamadı, tekrar sordu.

"Sabah odamda farklı bir şey gördün mü?" dedi.

Latife, Gazi'nin oynadığı oyuna yeniden döndüğünü anlamıştı. O da oyuna devam etmek istedi.

"Hayır, Paşam, bir gariplik yoktu. Sadece sigara kokusu odanıza öyle sinmişti ki, pencereleri saatlerce açık bırakmak zorunda kaldım. Yatak çarşafınızı da değiştirdim."

Gazi'nin kafası karışmıştı. Yoksa Latife'den önce odaya Salih mi girmişti?

"Teşekkür ederim Latif," dedi. "Bana Salih'i çağırır mısın?"

Latife odadan ayrılırken Gazi'nin meraktan çatladığını düşünüyordu. Kapıyı kapattıktan sonra yeni bir bir gülme krizine boyun eğdi. 'Demek bana oyun oynadınız. İşte ben de gayet güzel oynayabiliyorum!' Salih'in yanına geldiğinde yüzü kıpkırmızıydı. Kendini güç belâ tutarak "Gazi Paşa sizi bekliyor," dedi.

Salih hemen kapıyı vurdu, tekmille odaya girdi.

Latife kapıya ili*şip içeriyi dinlemek istedi ama* bunu yapacak cesareti bulamadı.

İçerideyse Gazi ve Salih istemeden bir ortaoyunu sahneliyordu.

"Salih, sana odayı Latife temizlesin demedim mi? Ben çıktıktan sonra odama mı girdin."

Yaver şaşırmıştı:

"Hayır Paşam, odanıza girmedim. Bir şey mi oldu," dedi.

Gazi iyice şaşırmıştı.

"Nasıl girmedin," dedi. Peki ya kim girdi odaya?" diye çıkıştı.

Salih'in şaşkınlığı da büyüyordu.

"Paşam yemin billah olsun girmedim odanıza. Siz çalışma odasına geçince ben de aşağı indim. Sonra Latife Hanım'la beraber geldik, o içeri girdi ben de aşağıya indim. Odanızda bir şey mi eksik?"

Gazi, elini çenesine götürüp düşündü, 'Hımm... Bu işte bir iş var. Bu Latif bize oyun oynuyor. Eh, biz ona oyun oynayalım derken asıl kız bize oyun oynadı.'

Gazi, rahatladığını gösteren bir tebessümle; "Tamam Salih, ben anladım, meraklanacak bir şey yok. Sen müsterih ol," dedi yaverine.

Salih yine bir şey anlamamıştı. İzin isteyip odadan çıktı. Ancak bu hal onun canını sıkmıştı. Odasından bir şey mi alınmıştı? Paşa neden odasına girdiğinden şüphelenmişti? Alışık değildi böyle tersliklere.

"Latife Hanım nerede?" diye sordu Resuhi Bey'e.

"İçeride, bir *şeyler okuyor" dedi Resuhi Bey.*

Salih oturma odasında buldu Latife'yi. Hemen söze girdi.

"Latife Hanım, Gazi Paşa'nın odasında bir şey mi eksik. Bana odasına girip girmediğimi sordu. Sanki bir şeyi alınmış gibiydi. Siz bir gariplik gördünüz mü odasında?"

Latife, içeride neler konuşulduğunu tahmin ediyordu.

"Hayır Salih Bey, ben yatak çarşafını değiştirdim. Odasını havalandırdım. Sigara tablasını temizledim sadece. Herhangi bir gariplik yoktu."

Salih iyice afallamıştı. Başını sağa sola salladı. Kös kös odadan ayrıldı.

Bu karışıklıktan keyif alan tek kişi Latife'ydi. Gazi'nin meraktan çatladığını gördükçe oyun onu daha da heyecanlandırıyordu. Ama kararlıydı, bu oyunu sonuna kadar götürecekti.

Gazi, yoğun heyet toplantılarının ardından yakın çalışma arkadaşlarıyla bir başka toplantıya girmiş, günün gündemini onlarla da konuşuyordu. Toplantı ancak akşam vakti sona erdi. Salih, balkonda hazırladığı masaya mezeler koyuyor, Latife de ona yardımcı oluyordu. Az sonra Gazi, elinde sigarasıyla balkona geldi.

"Masayı hazırlamışsınız, sağ olun" dedi.

Kendisi için yerleştirilen koltuğa oturdu. Latife'ye de oturmasını rica etti. "Sen de çok yoruldun bugün." Latife davete riayet etti. "Görevimiz Paşam" dedi. Salih, aşağı inmiş, görevlilerden masaya konacak tabakları çıkarmalarını istiyordu. Nitekim Gazi, günün konusuna geri döndü;

"Demek odamda size garip gelen bir şey bulmadınız? Öyle mi?" dedi.

Latife, kinayeyle gelen soru karşısında artık kendisini tutamadı ve gülmeye başladı.

"Paşam, resmi aldım, yazıyı okudum. Öyle mutlu ettiniz ki beni, size anlatamam. Bakın, gülü de buraya iliştirdim,"

dedi. Ceketinin yakasını ters çevirip, iliştirilen gülün orada olduğunu gösterdi.

Gazi de gülmeye başladı. "Beni meraktan çatlatmak hoşuna gitti değil mi?" dedi. Salih, masaya geldiğinde ikisini de kahkahalarla gülüyor buldu. Şaşırmıştı. Ama bu mutlu sahneyi bozmaktan sakınırcasına sessiz, tabakları masaya koydu. Gazi yaverine şefkatle baktı ve;

"Ben de Salih'ten şüphelenmiştim," dedi.

Olup biteni anlayamadığından tetikte olan Salih, tekrar dikkat kesildi. "Nedir Paşam, ne oldu?" dedi.

"Şu işe bak Salih" dedi Gazi. "Bu kız var ya, bize oyun oynadı, akşama kadar onca işin arasında beni meraktan çatlattı," dedi.

Salih, asıl çatlayan benim diye geçirdi içinden. Ama bunun Gazi ile Latife arasında bir oyun olduğunu anlayınca rahatlamıştı.

O gün Latife için en büyük saadetin yaşandığı gündü. O gece her ikisi de rahat bir uyku uyudular. Latife, avuçlarında tuttuğu resme baka baka uyuyakalmıştı.

İZMİR'İ YALNIZ DOLAŞAN KOMUTAN

Gazi, İzmir'de konaklamaya başlayalı iki haftayı geçmişti. Her sabah resmî görüşmeler yapılıyor, gün içinde heyetler geliyor ve orada hem İzmir'e hem de ülkenin genel gidişatına ilişkin kararlar alınıyordu. Gazi, kimi zaman odasına çekiliyor, saatlerce çalışıyordu. Latife ile de iyice yakınlaşmıştı. Bazı akşamlar, onunla devletin yeni yapısı üzerine uzun konuşmalar yapıyor, dine, hayata, siyasete bakış açısını öğreniyordu. Birçok konuda aynı düşündüklerini görmüşlerdi. Yeni bir ülkenin ana hatlarının çizildiği bu sohbetler, onlara birbirini tanıma fırsatı sunarken, ikisinin de kaderini birbirine yaklaştırmıştı. Yine o uzun akşamlardan biriydi. Latife, balkona kurulu masada yenilen akşam yemeğinin ardından, biraz kalmasını istediği için Gazi'yle sohbet ediyordu.

"Dünya," dedi Gazi. "Dünya yeni bir çağın başında hiç beklenmedik bir döneme doğru gidiyor. Yeni devletler kurulduğu gibi yeni sistemler de kurulacak. Baksana her yerde koca imparatorluklar dağılıyor, ulus devletler kuruluyor. Herkes kendi

milliyetini öne çıkartıp yeni bir yapı kuruyor. Biz de bu yapının bir parçası oldu."

Latife, bunun kaçınılmaz bir süreç olduğunda hemfikirdi.

"Dünyadan ayrı düşmemiz bizi yalnızlaştırır Paşam. Osmanlı'nın bize bıraktığı miras üzerinde bulunduğumuz vatandır. Bize düşen yeni milletler kurulurken kendi milli devletimizi kurmak ve bunun uluslararası zeminde kabul edilmesini sağlamaktır değil mi Paşam," dedi.

Gazi, bu yorumları takdir ettiğini belirterek;

"Cephe savaşını kazandık. Ama asıl şimdi yeni bir savaşa giriyoruz. Lozan'da hazırlık yapılıyor. Bizim kaderimiz orada oylanacak," dedi.

Her ikisi de bu fikirde birleşiyordu. Ama bir taraftan da elde var olan bir toplum yok muydu? Latife düşünceli;

"Yeni devletin işi zor olacak Paşam," dedi. "Anadolu'da her yer İzmir gibiyse hayat felç, ekonomi felç, hayat henüz normale dönmüş değil. İzmir Anadolu'nun ekonomisi en canlı şehirlerinden birisidir. Burada manzara buysa diğer yerler daha fenadır. İlk adım ekonomiyi yeniden canlandırmak olmalıdır ama bir de eğitim işi var," dedi.

Gazi, sigarasının dumanlarını savurdu;

"Latife, çok işimiz var. Ekonomik kalkınmayı milli bir kalkınmaya dönüştürmemiz gerekir. Ama ortada milli denilecek bir sanayimiz yok. Baksana kullandığımız silahlar, mermiler ya Alman, ya Amerika malı. Makine desen hiçbir şey yok. Anadolu her alanda bitik durumda. Halk cahil, çiftçi perişan, bu azınlıklar savaş döneminde bize ihanet ettiler ama Osmanlı'nın

en zenginleri arasında bunlar vardı. Halkımız ya savaştaydı yahut uzak cephelerde. Ya bunlar? Ticaretle uğraşıp voleyi vurdular, hepsi birer tüccar. Anadolu'nun en zenginleri haline geldiler. Bir de savaşta bize karşı kışkırtılıp ihanet ettiler."

Latife, bu düşünceyi de doğrular gibi başını salladı.

"Paşam, ülkenin kalkınması için kadınımızla erkeğimizle el ele verip bir çalışma hamlesine girmeliyiz. Bu süreçte Türk kadınının aklından, enerjisinden mutlaka istifade etmelisiniz," dedi.

Gazi, bu fikri savunduğunu belirtircesine;

"Onların emeğini yok saydığımız için hep bir yanımız eksik kalmıştı. Toplumun bir yanında erkek varsa, diğer yanında kadın olmalıydı. Biz bu süreci çok geç başlattık," dedi.

Latife, Paris'te okuduğu yıllarda karşılaştığı bazı özel şeyleri Gazi ile paylaşmak istiyordu. Türk kızı olduğu öğrenilince nasıl alâka gösterildiğini anlattı.

"Paşam, bu konuda benim yaptığım bir araştırma var. Üniversitede bir tez olarak hazırlamıştım. Müslüman kadının yerini araştıran bir tezdi. Üzerinde hayli çalışmıştım. Tüm dinlerde kadının yerini ele alıyor bu çalışma ve en sonunda Türk dünyasında kadının yerini sorguluyor. Bu konuda ben de üzerime düşen bir görev olursa yapmak isterim."

Gazi, duyduklarına biraz da şaşırmıştı;

"Tabii ki sana da görev düşecek Latif. Bu çalışmaların ülkenin gelişmesine bir ışık tutması için geri durmamalısın," dedi.

Latife bu sözden aldığı cesaretle hemen bir teklifte bulundu.

"Paşam, birkaç gün sonra Ankara'ya döneceksiniz. Kabul ederseniz ben de gelmek isterim. Yanınızda bulunur size hizmet ederim. Bana bir görev veriniz,"

Gazi, görev isteyen Latife'ye şaşkınlıkla baktı, "Bakalım Latif," dedi. "Bekle bakalım..."

Latife, çocuksu bir ruh haline büründü, teklifi reddedilmiş gibi bozuldu ve sustu. Paşa onu yanında istemiyor muydu? Hemen kafasında bir kurgu dolaşmaya başladı. Aralarındaki sessizlik uzadıkça uzadı.

O akşam vakit ilerleyince Latife artık kalkmak zorunda olduğunu ifade ederek izin istedi. Eşyasını alıp köşkten ayrıldı. Salih, yanına iki asker vererek Latife'nin salimen istasyondaki konağa ulaşmasını sağladı. Babaannesi uyumamış, onu bekliyordu. Birbirlerine özlemle sarıldılar. Latife son günlerde, misafirlerin yoğunluğundan dolayı evden erkenden çıkıp geç saatlerde avdet ediyordu. Babaannesiyle şöyle eskisi gibi sohbet edemiyorlardı ne zamandır. Üzerini değişti, hazırlanan çaydan bir bardak alıp babaannesinin yanına oturdu.

"Kızım misafirlerin memnun oluyor mu? Daha ne kadar buradalar?" diye sordu babaannesi.

Latife, çayını karıştırırken, dalgın dalgın;

"Anne daha bir iki gün buradalar. Ama hiç gitmeseler, ben de hep onlara hizmet etsem," dedi.

Babaannesi, onun bu hizmet aşkını vazifeye bağlılığı olarak düşünmüştü ama Latife, sohbet ilerleyince ona Gazi ile arasında gelişen ilişkiyi anlatacaktı. Babaannesi şaşırmıştı, ama bir taraftan da mutluydu. "Kızım, gerçekten Paşa sana âşık mı olmuş?

Anlat, hadi bana her şeyi anlat" diye kadınca merakıyla sorular soruyordu.

Latife, ona yaşadığı olayları bir masal lezzetiyle anlatıyor, odasına koyduğu resmi ve gülü anlatırken dayanamayıp kahkahalara boğuluyordu. Cüzdanına sakladığı resmi çıkardı. Babaannesi resmi eline aldı, gözlerine yaklaştırıp iyice baktı.

"Pek de yakışıklıymış Paşa, ne yazmış arkasına bu resmin, dur bakalım." Arkasını çevirdi, yazıyı okumaya başladı. *"Benim güzel Latifeciğime…"*

"Ooo kız Latife, bu adam sana sahiden âşık. Romantik bir adam... Baksana bu resmi yatağına koymuş… Biz de deden Ali Sadık'la böyle romantik bir aşk evliliği yapmıştık kızım. Deden her şeyi göze almıştı benim için. Ben de ona tutulmuştum. Gözümüz hiçbir şeyi görmüyordu. Sen de eğer seviyorsan, hiçbir zorluğa baş eğme, sevginin yolundan ayrılma."

Latife, babaannesine sarıldı, gözyaşlarına hâkim olamamıştı. Sanki beklediği onayı almışçasına ferahlamıştı. Sonra Paşa'nın kararsızlığı geldi aklına.

"Ya Ankara'ya dönünce beni unutursa?" dedi.

"Hayır kızım, unutmaz. Baksana bu adam sana âşık. Sensiz yapamaz artık. Ama sen de ona yakın olmak için her şey yapacaksın. Sevginin peşinden git."

Latife, bu nasihatlerle teskin olmuştu.

"Unutmaz beni değil mi?"

Babaannesi Latife'nin başını göğsüne yaslayıp, saçlarını okşadı;

"Benim güzel Latifeciğim. Seven, sevdiğinden ayrı kalmaz, sen merak etme bu sevgi sizi bir araya getirecektir. Peki

babanlar? Onlar ne zaman geliyor. Paşa ayrılmadan gelselerdi ya, ne iyi olurdu?"

"Babamlar yetişemeyecek, ama yola çıkmak üzeredirler. Yol birkaç hafta sürer. Artık ne yapalım, onlar geldiğinde Paşa gitmiş olacak."

Evde mutluluk rüzgârları esiyordu. Latife, babaannesinin yanına uzandı, ona sarılarak uyumak istemişti küçük bir kız gibi. Ama aklında akşamdan kalan "Bakalım, bekle Latife" sözü vardı. Her şey iyiydi, güzeldi ama bu "bekle Latife" sözü neyin kararsızlığıydı?

Gazi, köşkte yalnız kalmıştı. Salih'e atının hazırlanmasını emretti. Salih "Bir yol hazırlığı mı var paşam," dedi.

"Hayır Salih, biraz şehre inmek istiyorum."

Vakit hayli ilerlemişti. Ancak İzmir gibi bir batı şehri, savaşa rağmen gece eğlenceleri olan, güzel lokantalara sahip bir yerleşim yeriydi. Paşa, atına binip Göztepe'den şehrin merkezine doğru hareket etti. Salih, Gazi'nin "Ben yalnız gideceğim" demesine rağmen geri planda kalarak takipte, olası bir durum için etrafı kolluyordu. Onu hiç böyle yalnız bırakır mıydı?

Gazi, şehrin yangın yerlerini gece de olsa yakından görme fırsatı bulmuştu. Muzaffer komutan, ay ışığı altında elinde sigarası, düşünceli bir halde geziniyordu. Nihayet biraz daha gezindikten sonra ünlü Kramer Otel'e geldi. Otelin lokantası bu saatte bile bir hayli kalabalıktı. Garsonlar tek başına gördükleri Mustafa Kemal'i başta tanıyamamışlar ve yer olmadığını

söylemişlerdi. Sonra içeridekilerden biri onu tanıyınca, ortalığı bir telaş almış ve hemen Gazi'ye yer ayarlanmıştı.

Gazi içecek bir şeyler söyleyip yerinden eğlenceyi izlemeye başladı.

Bir ara yanında hizmet için bekleyen garson şefe sordu: "Kral Konstantin, bu otele hiç geldi mi?" Garson hemen cevap verdi;

"Hayır Paşa efendimiz."

Gazi müstehzi bir gülüşle mırıldandı;

"Öyleyse İzmir'i niye almak istemiş ki?"

O gece otelin lokantası kapanana dek Gazi orada kalmıştı. Sonra atına binip Göztepe'nin yolunu tuttu. Gazi'yi bir hafiye gibi izleyen Salih de köşke yaklaşırken ona yetişti. Gazi;

"Hayrola Salih, sen de mi aşağıdaydın," dedi. Salih renk vermedi.

"Evet Paşam, ben de dolaştı biraz. Sizi dönüş yolunda görünce yetişmek için hızlandım," dedi.

Köşke gelip odalarına yerleştiler. Gazi yatmadan önce bir kahve içmek istedi. Salih, derhal aşağı inip hazırlığa girişti. Kahveyi getirdiğinde Gazi istirahate hazırlanıyordu.

"Paşam kahveniz, sabah için bir emriniz var mı?"

Gazi, fincanı aldı, "Salih artık toparlanalım, bir gece daha buradayız, sonra Ankara'ya hareket edeceğiz. Ankara bizi bekliyor," dedi.

"Emredersiniz Paşam", dedi Salih. Şimdi işin içine Fikriye girebilirdi. Yaver biraz düşünceli, odasına girip istirahate çekildi.

BEN AVRUPA'YA DÖNECEĞİM

Latife için asıl yoğun gün bugün yaşanacaktı. Misafir yoktu ama köşkteki misafirler için ayrılık hazırlığı vardı. Yine her sabahki gibi kollarında bir dolu gazete, erkenden gelmişti. Onları tek tek okudu, notlarını aldı. Salih de kalkmış, eşyasını topluyor, hazırlanıyordu. Henüz Latife ile görüşmemiş, ertesi gün köşkten ayrılacaklarını bildirmemişti. Nihayet toparlanması bitti ve odasından çıktı. Latife geldi mi diye sordu ilk gördüğü hizmetliye. Hizmetli, eliyle işaret ederek;

"Odasında çalışıyor," dedi. Salih oda kapısını vurdu, bekledi.

"Latife Hanım günaydın, sizi böyle her sabah görmeye alıştık, Ankara'da sizsiz bir sabah hepimize zor gelecek," dedi.

Latife, iltifat dolu sözler için teşekkür etti ama bu "yarın Ankara'ya gidince" lafına takılmıştı.

"Salih Bey, ne zaman yolculuk," dedi ağız ucuyla.

"Yarın kısmetse. Bu gece burada son gecemiz."

Latife, gidileceğini biliyordu ama ayrılığın bu kadar yakın bir zamanda olacağını tahmin etmemişti.

"Yaa, demek yarın gidiyorsunuz…" dedi. Düşmüştü sesi.

Salih Bey genç kızı teselli etmek istedi.

"Üzülmeyin Latife Hanım, sizi her zaman hatırlayacağız. Burada bizi kendi evimizde gibi rahat ettirdiniz. Yetmedi her gün gelip hizmet ettiniz. Hepimiz size minnettarız," dedi.

Latife, önemli değil dercesine baktı. Sonra, "Paşa'dan bana görev vermesini istedim. Ama bana 'Bekle Latif' dedi. Demek ki hizmetimden pek memnun kalmamış," dedi.

Salih, hak bilir ve merhametli adamdı, Latife'yi şefkatle omuzlarından tuttu:

"Gazi Paşa da çok memnun Latife Hanım. Ayrıca biliyorsunuz, sizi çok seviyor. Bekle dediyse vardır bir bildiği. Sizi istemediğinden değil. Bu sözü öyle anlamayın," dedi.

Latife, iyice alınganlık göstermişti.

"Ya nasıl anlayayım Salih Bey? Yarın Ankara'ya gidince beni unutursunuz,"

Salih Bey, ayrılık haberinin genç kızı ne kadar sarstığının farkındaydı.

"Nasıl unutabiliriz Latife Hanım? Buradaki hizmetiniz unutulmaz. Gazi, sizi seviyor. Mutlaka sizinle ilgili başka bir planı vardır."

Latife, iyice canı sıkılmış bir halde ayağa kalktı, odada dolanmaya başladı.

"Beni unutur Salih Bey. Ankara'ya gidince unutursunuz beni. Ben de kalkar Avrupa'ya giderim, başka yapacak bir şeyim yok," dedi.

Yaver iyice şaşırmış, ne diyeceğini bilmez bir halde;

"Avrupa'da ne işiniz var. Paşa sizi yalnız bırakmaz artık. Lütfen bu halden sıyrılın," diyebildi.

Latife sessiz ve isteksiz sandalyeye oturdu.

Salih, konuyu değiştirip kızın buhranlı halini dağıtmak istedi.

"Ben yanına gidiyorum, Gazi uyanmıştır. Lütfen kahvesiyle ilgilenir misin," dedi.

Latife, mecalsiz kalktı, mutfağa girdi.

"Kahve hazır mı, Gazi uyanmış olabilir," dedi.

"Hazır," dedi görevli.

"O zaman servisi hazır edelim. Her an yukarı çıkabiliriz. Görevli ters bir şey olduğunu anlamıştı. Genç kıza bakıp;

"Bir sorun mu var Latife Hanım? Sizi çok üzgün görüyorum," dedi.

Latife dalgındı.

"Gidiyorlar," dedi. "Yarın gidiyorlar. Meğer nasıl da alışmışız onlara. Onlarsız bu köşk ıssız bir çöle dönüşecek," dedi.

Görevli;

"Sağ salim gitsinler efendim. Artık burayı, sizi unutmazlar," dedi.

Salih yukarıdan geliyordu;

"Gazi uyanmış, kahve hazırsa çalışma odasına götürün Latife Hanım," dedi.

Latife, servis tabağını ve gazeteleri alıp doğruca çalışma odasına girdi, kahveyi masasına koydu. Tam bu esnada Gazi içeri girdi, Latife'yi görünce;

"Günaydın Latif, bugün nasılsın?" dedi.

Latife, servis tabağını bir kenara koydu, gazeteleri alıp masanın önüne geldi.

"İyiyim Paşam, sizi iyi gördükçe ben daha iyi oluyorum. Ancak biraz evvel işittim ki yarın gidiyormuşsunuz. Size çok alışmıştık, sizi çok özleyeceğim," dedi. Genç kızın sesindeki elem, etkilemişti Gazi'yi. Latife'nin başını okşadı, omuzlarından tutup;

"Gözlerime bak Latif," dedi. "Ben seninle evleneceğim. Burada kal ve benden haber bekle. Hem ailenin gelmesini bekleyeceğiz. Bunda üzülecek bir durum göremiyorum," dedi.

Latife ağlamaya başlamıştı.

"Ağlama Latif, en kısa zamanda bir araya geleceğiz. Ağlama hadi," dedi Gazi.

Latife, kendini Gazi'nin kollarına bırakmış, hüngür hüngür ağlıyordu. Gazi ne kadar teskin etmek istese de olmuyordu. Kendisini sıkan genç kız, ruhsal bir boşalmanın pençesindeydi. Gazi üzülmüştü.

"Şöyle gel otur bakalım. Neden ağlıyorsun? Ne oldu sana?" diyebildi.

Latife, gözyaşlarını koluna silip, başını kaldırdı;

"Paşam, ben sizin yokluğunuza dayanamam," dedi.

Gazi, bu yalın sözden çok etkilenmişti. Latife'nin ona âşık olduğunu bir kez daha görmek ona olan sevgisini bir kat daha perçinlemişti. Eliyle gözyaşlarını silerek;

"Ama böyle yaparak beni de ağlatacaksın Latif. Biz ayrılmıyoruz, sadece ben Ankara'ya gidiyorum. Birkaç gün sonra

da Bursa'ya geçeceğim. Sen de gel Bursa'ya. Orada da görüşürüz," dedi.

Latife, Bursa davetinden memnun olmuştu. Biraz teskin oldu.

"Tabii Paşam, gelirim Bursa'ya. Ama sizden bir ricam var. Burayı, bu köşkü karargâhınız yaparak bize büyük bir şeref bahşettiniz. Uygun görürseniz siz ayrıldıktan sonra da burada bayrak dalgalansın ve bir müfreze beklesin," dedi.

Gazi hiç tereddüt etmedi;

"Tamam Latife, olur. Bayrak çekili kalsın, bir de müfreze beklesin, ben gerekli talimatları veririm," dedi.

Latife için ikinci büyük teselliydi bu. Böylece hem karargâha dönüşen konağın manevî itibarı devam edecek, hem de ailesi geldiğinde, bu haliyle onlar da gururlanacaklardı. Bir ferahlamayla Gazi'ye sarıldı. Gazi'de ona sarılmıştı. Ayrılıktan önce âdeta hasret giderdiler.

Latife, o kadar alt üst olmuştu ki, vazifesini unutmuştu Gazeteler, dedi. Bugün gazeteleri takdim edemedim. Tekrar yukarı çıktı. Kapıyı vurdu.

"Paşam, gazeteleri takdimi unuttum, affedin. Bugünkü gazeteler Lozan'dan haberler veriyor. Önemli haberler var," dedi. Gazi, gazeteleri teker teker incelemeye başladı, notlarını aldı. Bu haberler sahiden önemliydi.

Latife odadan tekrar ayrılınca Salih'i bulup, boynuna sarıldı.

"Salih Bey, sizi bir baba hissiyle seviyorum. Bizi çok mutlu ettiniz. Gazi de onurlandırdı. Bursa'ya ben de geleceğim, haftaya oraya gidiyormuşsunuz, Gazi beni de davet etti," dedi.

Salih, bu davetten haberi varmış gibi yapıp,

"Ben size söylemiştim Latife Hanım. Gazi sizi böyle bırakmaz. Acele etmeyin. Onun bir bildiği vardır. Şimdi bize yardımcı olacak mısınız, hazırlanmamız lâzım," dedi.

Yüreği hafifleyen Latife, Gazi'nin odasını önce havalandırdı, sonra toparlamaya girişti. Bu odaya artık Gazi'nin kokusu sinmişti. Burayı misafirleri gittikten sonra kendi odası yapmak isteğiyle özel eşyaları bir kenara ayırdı. Kirlenenleri aldı, yerine temizlerini koydu.

Salih'e yardımcı olmak için onu aradı, bu arada kapı açılmış, Vali ve Belediye Reisi gelmişti. Onları bekleme salonuna aldı. Salih Bey, Gazi'ye misafirlerin geldiğini haber verirken, kendisi de misafirleri odaya yerleştiriyor, ikram için çay, kahve ne varsa onları soruyordu.

Nihayet Gazi aşağı indi, odasına geçip misafirlerini kabul etti. Onlar içeride konuşurlarken Latife, Salih'e yardımcı oluyordu.

"Gazi'ye söyledim, burada bir müfreze bırakacak," dedi.

Salih şaşırmıştı;

"Burada mı olacak müfreze, Gazi mi söyledi?"

"Evet. İsteğimi kırmadı sağ olsun."

"Kapıda müfreze bekleyecek, bayrak asılı kalacak. Konak, Gazi'ye karargâh olma şerefini böylece tanımış olacak."

Salih, kapıda asker beklemesinin Latife için ne kadar önemli olduğunu anlamıştı.

"Gazi emir buyurursa tabii ki beklerler. Gazi sizi onurlandırmış hanımefendi," dedi.

"Birkaç gün sonra ailem gelecek. Onların bu köşkte kurulu karargâhı görmelerini çok istiyordum ama bu mümkün

olmadı. Şimdi bayrak asılı durur, askerler beklerse bu hali onlar da görür, şeref duyarlar."

Salih, muzip muzip gülüyordu;

"Hani Avrupa'ya dönecektiniz hanımefendi, ne oldu?"

"Gerek kalmadı şimdilik, ben Bursa'ya geleceğim," dedi. Gülüştüler. Salih, yavaş yavaş Latife'nin sırdaşı oluyordu.

Eşyalar bir bir hazırlanırken, o günün akşamında şehrin ileri gelenleriyle son bir akşam yemeği organize edilmişti. Akşam öyle neşeli geçmişti ki, köşkte geçen yirmi günün sonunda herkes Gazi ile doyasıya sohbet imkânı bulmuş, onun yanında bulunabilmiş, aynı havayı solumuştu. Latife, o gece istasyonda bulunan evine dönerken, Gazi'yle yeniden buluşacağı günün hayalini kuruyordu.

HERKESİN DİLİNE DÜŞEN LATİFE

İzmir'den ayrılma vakti gelmişti. Gazi, Konak'ta geçirdiği yirmi günün ardından yoğun siyasi atmosfere yeniden dönecek, Ankara'da meclis çalışmalarına katılacak ve en önemlisi yeni devletin dışarıda atacağı diplomatik adımların planlamalarıyla meşgul olacaktı. Ankara'ya dönme kararı alındığında bütün konakta derin bir hüzün yaşandı. Latife, o gece zaten uyuyamamıştı, erkenden kalktı, gazeteleri aldı ve şehrin henüz ıssız sokaklarında yürüyerek konağa geldi. Eşyalar kapıya gelen araçlarla istasyona taşınmaya başlamıştı. O sabah devlet erkânı da erkenden konağın bahçesinde toplanmıştı. Latife, yukarı çıktı, Gazi'nin hazırlık yaptığını görünce;

"Kahve," dedi. "Kahvesi hazırsa götüreyim. Gazi uyanmış."

Salih, "Tamam Latife Hanım, siz kahveyi götürün, ben eşyaların nakliyle ilgileniyorum," dedi.

Latife, servis tepsisini aldı, yukarı çıktı. Odasına girince Paşa'yı dosyalarını seçer halde buldu.

"Paşam, kahvenizi getirdim," dedi.

Gazi, Latife'yi bir süre göremeyeceği için duygulanmıştı.

"Sağ ol Latif, bugün ayrılık vakti. Seni çok özleyeceğim. Ama inşallah kısa sürecek bu ayrılık. Sabahları seni görmek bende de alışkanlık yarattı. Sensiz sabahlara alışmak benim için de zor. Ama kısa sürecek, tamam mı? Üzülme sakın," dedi.

Latife de hüzünlenmişti. Paşa kahvesini içerken elindeki gazeteleri arz etti. Paşa hızlıca baktı gazetelere, "Bak gördün mü, bizi de yazıyorlar artık. Avrupa'da yeni bir Türkiye kurulacağıyla ilgili haberler dolanıyormuş," dedi.

Latife, bu haberlerin kendisi Paris'teyken bile söylendiğini ifade etti.

"Paşam, Vali ve Belediye Reisi, encümenler hepsi aşağıda. Sizi uğurlamak için gelmişler," dedi.

Paşa, kahvesini bitirmişti.

"Hadi bakalım, çok bekletmeyelim o halde. Bizde artık yola koyulalım. Bak konuştuklarımızı sakın unutma," dedi. O dakika birbirlerine sarılıp vedalaştılar. Bu ayrılık kim bilir ne zaman sona erecekti.

Gazi, Latife'nin gözyaşını eliyle sildi.

"Ağlama artık, sana ağlamak yakışmıyor," dedi.

Gazi, aşağıda kendisini uğurlamak üzere gelen tüm heyetle tek tek vedalaştı.

"Beyler, her birinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Güzel İzmir'i size, sizi de millete emanet ediyorum. En kısa zamanda görüşeceğiz," dedi. Aracına binip İstasyonun yolunu tuttuğunda pencereden ona el sallayan Latife'yi gördü. Elini kaldırdı;

"Hoşça kal sevgilim," dedi.

Gazi, şehrin içinden geçerken ona selam veren çocukların selamlarına karşılık veriyor, hürmet eden halka el sallıyordu. İstasyona geldiler, eşyalar özel kompartımana yerleştirilmişti. Gazi yerini aldı, tekrar pencereye çıktı ve kapıda hazır kıta bekleyen askere, halka ve devlet erkânına yeniden selam verdi.

"Elveda Güzel İzmir," dedi.

Tren, yolcusunu almış, ağır ağır hareket ederek yola çıkmıştı. Bir gece süren yolculukta Gazi kimi zaman dinlendi, kimi zaman kendisi için hazırlanan çalışma vagonunda dostlarıyla sohbet etti. Vagonun barında o akşam oyunlar oynanırken Gazi, Halide Edip'e dönüp, "Gördün mü Halide, Latife'nin kolyesinde resmim vardı." dedi. Herkesi bir gülme tutmuştu. Halide de gülüyordu.

"Paşam, sizin resminiz tüm İzmirli kızların yüreğinde," dedi.

Yolculuk boyunca Gazi, Latife'nin yaptığı çevirilerden ne kadar istifade ettiğini anlatıyor, her sabah gazeteleri nasıl özenle okuyup ona özetler verdiğinden memnuniyetle bahsediyordu. Masadaki dostları "Gazi, Latife'den çok etkilenmiş" demekten kendilerini alamıyordu.

İzmir'de geride kalan Latife, koca konağın ıssız haline bakıp;

"Nasıl da alışmışız, onlarsız burası çok ıssız." diye düşünüyor. Bir yandan da köşkün tamamında temizlik yaptırıyordu. Akşama doğru babaannesini de konağa getirtti. Gazi'nin kaldığı odayı kendisinindi artık.

Gazi, söz verdiği gibi Valiye ve garnizon komutanına talimat vermiş, konağın kapısında bir müfreze görevlendirilmişti. Vali ve Belediye Reisi, Gazi'nin Latife'ye olan ilgisini fark etmişlerdi. Konakta bekletilen müfrezenin bu ilginin bir parçası olduğu aşikârdı. O akşam kentin birçok evinde Gazi ve Latife'nin birbirlerine olan ilgisi konuşuluyor, bu ilginin bir aşka dönüşüp dönüşmeyeceği üzerine tartışmalar yapılıyordu.

Ankara garında resmî erkân Mustafa Kemal'i karşılamaya hazırlanıyordu. Az sonra tren gara giriş yaptı. Ankara'dan ayrılalı birkaç ay olmuştu ama heyet Ankara'nın bu ıssız halini bile özlemişti. Gazi, herkesle teker teker tokalaştı. Kendisine ayrılan karşılama odasına geçti, bir süre dinlendi. Burada bir kahve ikramı yapıldı, heyette bulunan tüm yakın arkadaşları vardı burada. TBBM üyeleri, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, daha birçok yakın dostu buradaydı. Herkesin dilinde İzmir'in işgalden kurtarılması vardı. "Büyük zafer" diyordu herkes. Artık işgaller son buldu. Dünyaya yeni devleti tanıtmanın vakti geldi diyorlardı.

Gazi biraz sohbetin ardından Çankaya Köşk'üne geçmek istedi. Burada annesi bekliyor, Fikriye hasret içinde, onu görmek için can atıyordu. Salih, eşyaları önceden göndermiş

"Gazi'nin geleceğini hanımefendiye söyleyin. Merak buyurmasınlar," diye haber göndermişti.

Gazi, Ankara'yı Ulus'tan Çankaya sırtlarına kadar penceresini açık tutarak izledi. Belli ki Ankara'yı özlemişti. Gazi, uzun bir aradan sonra evine gelmenin verdiği rahatlıkla aracından indi, şöyle bir köşkün bahçesine bakındı, derin bir nefes aldı.

Kapıda Fikriye ve annesi onu bekliyordu. Önce hasretle annesine sarıldı. Ayağa kalkmakta zorlanıyordu Zübeyde Hanım.

"Oğlum," dedi. "Seni nasıl özlemişim. Ah be kuzum habersiz komadın bizi ama biz burada merakımızdan çatladık. Çok şükür bugünü de gördüm. Düşmanları bir bir denize mi döküverdiniz?.. Öyle söyledi askerler… Vatanın mürüvvetini gördüm, Rabbim senin de mürüvvetini bana göstersin," diyerek tekrar sarıldı.

Gazi'nin de gözleri dolmuştu. Fikriye'ye ilişti gözü. Hayli zayıflamıştı. Sonra ona da sarıldı. "Nasılsın Fikriye?" dedi. "Nasıl oldun? Özel kaleme talimat vermiştim, senin her şeyinle ilgileneceklerdi. Bana durumun hakkında sürekli bilgi verdiler. Ama sen ilaçlarının bazılarını içmiyormuşsun," dedi.

Fikriye hıçkırıklara boğulmuştu.

"Sizi gördüm ya Paşam. Ben artık iyi olurum," dedi. Boynuna sarıldı, ağladı.

Bir süre sonra Gazi tekrar Fikriye'nin yüzüne baktı; "Hayır, dedi. Seni iyi görmüyorum."

Yaverine seslendi;

"Salih, doktoru çağırın, hemen gelsin," dedi.

Fikriye, Gazi'nin kendisiyle bu kadar yakından ilgilenmesinden hoşnut olmuştu. Sağlığıyla her zaman alâkadar olmuştu. Ankara'dan ayrılmadan önce hem Sağlık Bakanı'na, hem de özel kalem müdürüne talimat vermiş, kendisinin her haliyle yakından ilgilenilmesini emretmişti. Köşke aylar sonra girer girmez gösterdiği ilgi de bundandı. Fikriye odasına çıktı, Gazi'nin kahve isteyeceğini düşünerek dönüp mutfağa geçti.

Sade bir kahve hazırlamıştı. Kahveyi alıp çalışma odasına geçen Gazi'ye götürdü. Gazi, elinde bir kitap, bazı notlar alarak çalışmaya başlamıştı bile. Fikriye'yi elinde kahveyle görünce durdu, "Zahmet ettin Fikriye, sağ ol. Az sonra doktor gelecek, sakın bir yere kaybolma," dedi.

Gazi'nin, 'kaybolma' ihtarı boşuna değildi. Fikriye her defasında tedavi olmayı reddediyordu. Ancak bu sefer kaçmasına imkân kalmamıştı. Gazi bu sefer durumla bizzat ilgileniyordu.

Gazi kahvesini içerken Fikriye ile İzmir'i, Sakarya'yı konuştular. Başına nelerin geldiğini anlatırken, zaman zaman duygulanıyor, zaman zaman gülüşüyorlardı. Nihayet kapı çaldı, gelen Salih'ti.

"Paşam, doktoru getirdim," dedi. Doktor elinde çantasıyla içeri girdi, selam ve saygısını iletti.

Gazi, kahve fincanını masaya bıraktı.

"Hoş geldiniz doktor bey! Nasılsınız, Ankara'da halkın sağlığı nasıl?" Doktor ana hatlarıyla bazı sağlık sorunlarından bahsetti. Özellikle savaş ortamının verem salgınına neden olmasından dolayı çok endişe ettiklerini, dünyada da bir verem salgınının baş gösterdiğini anlattı. Gazi, doktorun söylediklerini büyük bir dikkatle dinliyordu. Sonra Fikriye'yi yanına çağırdı.

"Doktor bey, Sağlık Bakanı yakından ilgileniyor ama Fikriye tedaviyi reddetmiş. Lütfen muayenesini yapar mısınız?" dedi.

Doktor, malzemelerini çıkarttı, Fikriye'yi bir sandalyeye oturtarak muayene etmeye başladı. Öksürmesini, dilini çıkartmasını istedi. Sonra sırtını ve ağrılarını sordu. Fikriye,

"Uzun zamandır sırt ağrısı çekiyorum, derin öksürüyorum. Bazen öksürükle karışık kan geliyor," dedi.

Doktor iyice telaşlandı.

"Kan geliyor demek öksürdüğünüzde" dedi.

Bazen, dedi, Fikriye. Bunun kötü bir şey olduğunu düşünerek gizlemek istiyordu.

"Bazen oluyor, arada sırada. Ama şimdi yok," dedi.

Doktor muayenesini biraz genişletmek istedi. Uzanacağı uygun bir yer aradı. Salih hemen yardımına koştu ve yan odadaki yatakta muayenenin devam etmesini sağladı.

Gazi'yi bir korku sarmıştı. Ya bu kız ağır hastaysa? Ya tedavisinde gecikilmişse?

Az sonra doktor Gazi'nin bulunduğu odaya geldi ve;

"Paşam, Fikriye Hanım'ın acilen sanatoryuma nakledilmesi lâzım. Henüz bir tanı koyamadım, ancak bulgular vereme benziyor. Ben de endişe ediyorum. Bu konuda lütfen tedavisini geciktirmeden başlatalım. Verem, başka bir hastalığa benzemez. Aynı evdesiniz, size bile bulaşabilir, bu durumu ciddiye alalım," dedi.

Gazi iyice endişelenmişti. Fikriye'nin yanına gittiğinde onu ağlar vaziyette buldu.

"Fikriye ne oldu? Neden ağlıyorsun? Bak muayeneni yaptırmak zorundayız. Hastalığını öğrenelim, tedavin başlasın, bunu kabullenmezsen hem kendini hem de bizi üzeceksin," dedi. Ama Fikriye dinlemiyordu. Gözyaşları tüm yüzünü sarmış, elbisesini bile ıslatmıştı.

Gazi, "Şimdi yat, uyu lütfen. Ben biraz daha çalışacağım. Yarın sabah konuşuruz," dedi. Fikriye'yi elinden tutup odasına kadar götürdü. Kapısını çekti… Evde bulunan yaver Ali Metin, onun bu halinden öyle etkilenmişti ki, o da ağlıyor;

"Paşam, siz gittiğinizden beridir ilaçlarını almıyor. İştahsız, doğru düzgün yemek yemiyor. Bazı geceler sizi sayıklayıp durdu. Ateşle, ter içinde kaç gece uyandırdım, evde ne ilaç varsa verip iyileşmesi için çaba gösterdim. Ama o adınızı söyleyip duruyordu," dedi.

Gazi, Ali Metini de teskin edip;

"Tedaviye başlayacak. Başka çaremiz yok Ali. Bu konuda seni sever dinler, sen de konuş yarın. Önce onun ikna olması önemli, sonra hal çaresine bakacağım," dedi.

Gazi de etkilenmişti bu durumdan. Zaten hastalığının da farkındaydı, ama bu kadar ilerlemiş olmasından korkmuştu. Çalışma odasına geçti, herkesi istirahate göndererek; "Benim biraz çalışmam lâzım, siz gidin dinlenin," dedi.

O gece bir yandan hasta Fikriye'yi, diğer yandan İzmir'de bıraktığı Latife'yi düşünüyordu. İkisi arasında vereceği kararın gereği neyse onu yapacaktı.

YETİŞ SALİH İŞLER KARIŞTI

Gazi Ankara'ya döneli birkaç hafta olmuştu. Fikriye hâlâ tedavi için ikna edilememişti. Gazi bir yandan TBMM'de Lozan görüşmeleri için hazırlıklar yapıyor, önemli toplantılara katılıyor, bir yandan da Bursa'ya yapılacak gezi için ön çalışmaları yürütüyordu. Önceki akşam köşkün bahçesine kurulan masada İzmirli kızdan bahis açılmış, herkes Gazi'ye bu kızdan hoşlanıp hoşlanmadığını sormuştu. Ara ara masaya gelen Fikriye konuşmalara şahit olunca yese kapılmıştı. Kimdi bu Latife? Nereden çıkmıştı? Herhalde dostlarının bir yakıştırmasıydı. Burada, kendisi varken Gazi'nin bir başkasını düşüneceğine ihtimal vermiyordu. Nitekim akşam Salih'i bir kenara çekmiş ve sormuştu.

"Salih, kimdir bu Latife?"

Salih şaşkınlıkla ne cevap vereceğini bilmeden, "Bizi İzmir'de konağında ağırlayan, evin hanımı. Ne oldu? Neden sordunuz?" dedi.

Fikriye, "Evinde mi konakladınız hanımın?" dedi sertçe.

Salih, "Hayır, hayır. Yani valilik orayı uygun gördü. Biz evde konakladığımızda evde kimse kalmıyordu," dedi.

Fikriye pek ikna olmuşa benzemiyordu. Hatta düpedüz rahatsızlığı artmıştı. Odasına çekildi, sessizce ağladı.

Salih bu durumdan rahatsız bir şekilde mutfakta otururken Ali Metin'e seslendi;

"Birkaç gün sonra Bursa'ya gidilecek. Latife Hanım da oraya gelecek. Fikriye'nin bundan haberi olursa herhalde daha da üzülür," dedi. Ali Metin, Bursa seyahatinden haberdardı ama Latife'nin de oraya geleceğini yeni duymuştu.

Salih'e yaklaştı;

"Latife Hanım neden gelecekmiş Bursa'ya," dedi.

Salih;

"Gazi davet etmiş. Latife'ye 'Sen de Bursa'da ol.' demiş."

Ali Metin de bu durumdan rahatsız olmaya başlamıştı. "Masayla sen ilgilen," dedi. Fikriye'nin odasına gitti. Kız içerdeydi, ışığı açık vaziyette oturuyor, hâlâ ağlıyordu. Ali Metin kapıyı vurdu;

"Fikriye Hanım, Fikriye Hanım.. Ne oldu, neden ağlıyorsunuz?"

Fikriye, gelenin Ali Metin olduğunu anlayınca kapıyı açtı, sarıldı. Hıçkırırken omuzları sarsılıyordu.

"Ali Bey, ben Gazi'den ayrı yaşayamam. Ben tedaviye gitmeyeceğim," diyordu. Fikriye'yi kendi kızı seven Ali Metin, bu itiraz üzerine biraz nasihat etti;

"Kızım bak, tedavi olmak zorundasın. Tedavi olmazsan Paşa'yı tümüyle kaybedersin. Bir an evvel tedavini ol gel, bak

bu Latife her kimse onun peşini bırakmıyor. Birkaç gün sonra Bursa'ya gidilecek, o da İzmir'den gelecekmiş. Kendine iyi bak, Paşa'yı seviyorsan bir an evvel tedavini ol, buraya gel tamam mı? Bu hasta halinle burada daha ne kadar kalacaksın?" dedi.

Fikriye şaşkındı, "Ne Bursa'sı?", diyebildi.

"Gazi birkaç gün sonra işleri için Bursa'ya gidiyor. Latife de İzmir'den gelecekmiş, orada buluşacaklar yani. Bak işler ilerliyor. Kulağıma iyi şeyler gelmiyor. Seni sevdiğimi biliyorsun, kendini toparla, tedavine bak," dedi.

Fikriye iyice rahatsızlanmıştı. Kimdi bu Latife? Paşa'nın etrafında ne işi vardı? Salih ona bazı şeyleri eksik söylüyordu. Ne yapmalıydı? Ali Metin'in söylediklerine kulak verdi. 'Evet, o doğruyu söylüyor. Ben bir an evvel tedavimi olup geleyim. Ama bu Bursa işi canımı sıktı, buna mani olmalıyım.'

Sabırla Gazi'nin misafirlerinin gitmesini bekledi.

Nihayet Gazi çalışma odasına, oradan da annesinin kaldığı odaya geçti. Zübeyde Hanım, "Oğlum, a benim canım. Gözlerimi kapamadan mürüvvetini göreyim" dedi. Paşa kapıda bekleyen yavere seslendi;

"Bana bir kahve, anneme de süt getirin," dedi.

Zübeyde Hanım, Paşa'nın saçlarını okşuyor ve "Mustafa'm, sözünü tut artık ne olursun!" diyordu. Paşa annesinin yanında öyle boynunu bükmüş oturuyordu. Ali Metin'e döndü; "Ali sen ne dersin?"

Ali Metin; "Paşam, bütün memleket bunu bekliyor" deyince; Zübeyde Hanım, "Bak, Ali bile ne söylüyor?" dedi.

Paşa, konuşmadan sonra Ali Metin'e dönüp; "Fikriye'ye git bak bakalım, ne yapıyor?" dedi.

Ali Metin, hemen yandaki odaya koştu. Fikriye, karyolasının üzerine uzanmış, elindeki gazeteyi okumaya çalışıyordu. Hakkında verilecek kararı hissetmiş olduğu endişeli gözlerinden belliydi. Geri dönüp durumu Paşa'ya anlattı, Paşa üzüntüyle başını eğdi. Daha sonra Gazi tekrar çalışma odasına geçti. Fikriye bu ânı kollar gibi kapıyı çaldı, içeri girdi.

"Paşam, ben tedaviye karar verdim," dedi.

Gazi, o kadar sevindi ki,

"İşte böyle Fikriye, bak seni göndereceğim, tedavini ol, tekrar gel tamam mı? Seni böyle hasta görmek istemiyorum, dedi." Ona sarıldı, saçlarını okşadı, öptü. Sonra Salih'i çağırıyordu ki;

"Ancak," dedi Fikriye;

"Ancak bir isteğim var, sizden ayrılmadan önce son bir istek."

"Söyle," dedi Gazi, "Senin isteklerin benim için emirdir. Söyle bakalım."

"Birkaç sonra Bursa'ya gidecekmişsiniz."

"Evet, Bursa'ya gideceğim. Ne oldu?"

"Ben de sizinle beraber Bursa'ya gelmek istiyorum. Halkın size olan sevgisini görmek istiyorum. Beni bundan mahrum etmeyin. Sizinle oraya kadar gelir, oradan İstanbul'a geçer, sonra da sanatoryum için İsviçre'ye geçerim."

Gazi, bu istek karşısında şaşırmıştı. Bir an durdu, Latife de oraya gelecekti. Sonra biraz daha düşündü.

"Peki Fikriye, beraber gidelim, ama sen hazırlığını tam yap, sonra seni göndereceğim," dedi.

Fikriye öyle mutlu olmuştu ki, kendini Gazi'nin kollarına bırakıp,

"Beni mesrur ettiniz Paşam, hemen hazırlanıyorum," dedi.

Fikriye doğruca odasına gitti, Ali Metin'e seslendi, yanına gelince;

"Ali Bey doğru söylediniz. Siz benim gerçek dostumsunuz. Tedaviyi kabul ettim. Ancak Gazi'ye Bursa'ya beraber gitmek şartı koştum, o da kabul etti," dedi.

Ali Metin, bir buluşmaya mâni olmanın verdiği hazla Fikriye'ye sarıldı;

"Aferin kızım, bak Gazi'yi başka türlü elde tutamazsın. En doğru kararı verdin sonunda."

Fikriye o gece uyumak için gözlerini kapattığında hayalindeki evlilik düşünü görüyor, tedavi sonrasında bu hedefe ne kadar yakınlaşacağını hissediyordu.

Gazi ise çok telaşlıydı.

"Salih, Salih nerdesin? Salih bana gelsin!" diye seslendi.

Mutfakta kahve içen Salih, Gazi'nin yüksek sesiyle oturduğu yerden fırlayıp doğruca odasına çıktı.

"Buyrun paşam!"

"Salih, gel. Bizim plan suya düştü. Yarın hemen tez elden Latife'ye bir telgraf çek Bursa seyahatinin iptal olduğunu söyle. Ne bileyim işte bir şeyler yap. Fikriye nasılsa öğrenmiş Bursa'ya gideceğimi tutturdu ben de geleceğim, diye. Tedaviye göndereceğim için kabul etmek zorunda kaldım. Bu işleri bir selamete koy."

Salih, Ali Metin'in Bursa seyahatini haber verdiğini biliyordu. İş yine kendisine düşmüştü. Yarın erkenden bir telgraf çekecek, Bursa seyahatinin ertelendiğini bildirecekti. Odasına çekildi, ne yazacağına dair bir plan yaptı.

O gece Gazi, Latife ve Fikriye ikilemini yüreğinde hissetmişti. Salih ertesi gün bu karmaşayı çözer, diye rahat uyudu.

Ancak sabah istasyondan gelen bir posta vardı. Posta Salih Bey'e gelmişti. Gönderen kısmında ise Latife Uşşakizade yazıyordu. Görevli postayı Salih'e teslim edip ayrıldı.

Salih sabah sabah Latife'den gelen postada ne yazıldığını merak edip telaşla açtı.

19 Teşrinievvel (Ekim) 1922
Göztepe/ İzmir

Muhterem Salih Beyefendi,

Sadakatınızın minnettarıyım. Ankara'ya selameten muvasalat haberini müş'ir telgrafınızla beni ne derece mesut ettiğinizi bilseydiniz herhalde bir iki kelimecik daha lütfederdiniz. Bugüne kadar bütün arkadaşların sükûtunu, fazla meşguliyete atfederek müteselli oluyordum. Esasen mufarakatınızdan beri bu mukaddes misafirimin güzelliği seven, gözlerini okşayacak ufak tefek tefrişat ve tertibatla meşgul oldum. Mütemadiyen gözlerim yolda sizleri bekliyordum. Görüyorsunuz ki hayalen ayrılmamıştık. Geçen gün akrabanızdan bir zatın İzmir'de olduklarını haber aldım. Derhal burada öğle yemeğine davet ettim. Mateessüf yatakta olmak münasebetiyle kendilerini göremedim. Kaptan vasıtasıyla biraz malûmat alabildim. Burada eski debdebe

yoktur. Fakat Başkumandanlık boş olmakla beraber şerefi muhafaza edilmektedir. Yalnız içinde siyahlar giymiş müteessir ve mükedder bir vücut vardır. Bu kadar samimiyet ve ünsiyetten sonra yapayalnız kalmış, hayatının kara sahifelerini tekrar açmaya ve birçok çirkinlikler tasavvur ederek derin bir teessürün altında ezilmeye mahkûm bir ben varım. Paşa hazretlerine müteaddit mektuplar yazdığım halde takdime cesaret edemedim. (Mektup istemem, telgraf kâfidir) buyurmuşlardı. Hâlbuki son telgrafıma da cevap alamayınca bir daha tasdiden sarf-ı nazar ettim. Büyük yerden gelen sükûta hürmet lâzımdır. Ben de yalnız size cevap vermekle iktifa ediyorum. Sizin burada bırakmış olduğunuz hatıra pek kıymettardır. Eminim ki Paşa hazretlerine karşı taşıdığım temiz ve ebedî sadakati hiç kimse seryaver kadar takdir etmemiştir. Siz de beni mahzun etmeyin. Hiç olmazsa birkaç kelimecikle sıhhatlerini muntazaman takip ediyorsam da aldığım malûmatla iktifa edemiyorum. Deli gibiyim. Ve işte bazen pek mesut günler yaşatanlar aksini hissettirmekten mütelezziz olurlar. Paşa hazretleri de rica ve istirhamıma rağmen Ankara'da en ufak bir vazife ile bile istihdam ederek beni beraberlerinde bulundurmak istememişlerdi. Yalnız bir gece bîpâyân denizlere benzeyen mühlik gözlerini bana dikerek, "Bir yere gitmeyiniz, beni bekleyiniz. Bunu emrediyorum." demişlerdi. Bu cümleyi hatırladıkça belki bir daha kavuşmak mümkün olacaktır diyor, kemal-i memnuniyetle yeni bir saadete intizar ediyorum. Bu satırlara gülerseniz doğru değildir; zira güneşin daimi ziyası altında yaşayanlar medid bir karanlığın ne müthiş bir uçurum olduğunu bilemezler.

Bu akşam bizim muhafızları bahçeye davet ettim. Güzel güzel oyunlar yaptılar. Ben de kendilerine ikram ettim. Tabii memnun oldular. Hepsi de hatırımı sayıyor. Paşa hazretlerine ne kadar teşekkür etsem azdır. Buraya Başkumandanlık bürosu namını vermekle benim alâm ve ekdarımı bir dereceye kadar hafif ettiklerine emin olsunlar. Zavallı babam son mektubunda, fakirhaneme bir levha asacağım ve bütün Müslümanların ziyaretgâhı olacaktır" diyor. Daha birçok sözleri vardır. Fakat başınızı ağrıtmak istemem. Paşa hazretlerine kemal-i hürmet ve samimiyetle iki ellerini öptüğümü ve daima emirlerini ifaya amade olduğumu söyler misiniz? Beni unutmadığınızdan dolayı arz-ı teşekkür, hürmet eylerim, efendim."

Uşşakizade Latife

Mektup, Salih Bey'i etkilemişti. Ancak bugün zaten Latife Hanım'a telgraf yazacaktı. Böylece hem de mektubuna cevap verilmiş olur, diye düşündü. Hazırlandı, Gazi'nin sabah hizmetini diğer yavere bırakıp köşkten ayrıldı. Telgrafhaneye vardığında Latife Hanımefendi'ye diyerek şu telgrafı çekti;

"Gönderdiğiniz mektubu aldım, gösterdiğiniz ev sahipliğine müteşekkir olduğumuzu tekrar beyan etmek isterim. Hepimiz iyiyiz lakin Gazi Paşa biraz rahatsızdırlar, bu rahatsızlığından dolayı Bursa gezisi ertelendi. Mühim bir durum olmadığı söyleniyor. Tekrar selam ederim."

Telgraf konağa ulaştığında Latife Bursa seyahatinin ertelenmiş olmasına da, Gazi'nin rahatsızlanmış olmasına da üzülmüştü.

Ancak ertesi gün İzmir vilayet binasına gitmiş, orada ajanstan Gazi'nin Bursa seyahatinin gerçekleştiğini duymuştu. Bu sefer bir telaşla hemen telgraf çekmiş ve Bursa'ya kendisinin de gelmek istediğini beyan eden bir haber göndermişti. Ancak gönderdiği telgrafa bu sefer de "Bursa'ya gelmeyiniz" şifresi düşülmüştü.

Latife, bu olan bitenlerden çok rahatsızdı, içi içini yiyordu. Evet, muhakkak bir sorun vardı. O sorun, Fikriye'nin müdahalesiydi.

Fikriye Hanım o günlerde bronşit olmuş ve biraz zayıflamıştı. Bunda, muhakkak ki hissettiklerinin de tesiri vardı. Doktorlar, kısa bir tedaviden sonra, hava değişimi için beklendiği gibi İsviçre'ye gitmesini tavsiye ettiler.

Gazi, Büyük Millet Meclisi'nde Lozan'la ilgili tarihî bir konuşma yaptı. İstanbul ve Doğu Trakya'da milli hükümetin haklarını ve isteklerini halka anlatmak üzere Refet Bele'ye tam yetki vermiş, kendisini vekil tayin ettiğini açıklamıştı. Onu böyle bir işle görevlendirerek, karşısındaki muhalefeti de yumuşatmak istemişti. Refet Bey, akrabaları ile vedalaşmak isteyen Fikriye'yi Bursa'dan İstanbul'a götürecekti.

Mustafa Kemal, 12 Ekim'de, yanında Kâzım Karabekir, Refet Bele, Fevzi ve İsmet Bey'ler olduğu halde Bursa'da sayısı on bini bulan bir halk topluluğunca karşılandı. Belediye Başkanı'nın evinde misafir edilen Gazi, gece yarısı Fikriye'nin girdiği kriz ile uyanacaktı.

Fikriye, geç saatlere dek süren şenliklerden sonra eve gelen Mustafa Kemal'in odasına gece yarısı girdi ve "Paşam,

Paşam!" diye yalvararak, yanında kalması için izin vermesini, öleceği günün çok yakın olduğunu, bunu ruhunda hissettiğini söyledi. Sürekli ağlıyordu. Paşa, Fikriye'yi İstanbul Üzerinden İsviçre'ye yollamakta kararlıydı. Genç kadın sinirlerini yatıştırıcı bir ilaç aldıktan sonra Gazi'nin emrine boyun eğdi. Marmara Denizi'nde kısa bir yolculuktan sonra Fikriye 19 Ekim'de İstanbul'a ulaştı. Gazi'nin kendisini uzaklaştırmak için mi yurt dışına gönderdiği konusunda emin değildi. Oysa Gazi'nin yegâne niyeti, Fikriye'nin tedavisiydi. Nitekim "Tedavi olur dönersin, orada kalacak değilsin." demişti.

Fikriye'nin kalbinde yine de şüpheler vardı. Zaten köşkte her akşam bir Latife Hanım bahsi açılıyor ve bu bahisten hoşlanmıyordu. İzmir'e gidip geldikten sonra Paşa'nın kendisine karşı daha kayıtsız olduğunu da düşünüyordu. Ancak her şeye rağmen Bursa'ya beraber gitmişlerdi. Latife'den ise ses seda yoktu.

Gazi, sonunda Fikriye'yi İstanbul üzerinden İsviçre'ye gönderirken, kendisi de yeniden Ankara'ya doğru yola çıkmıştı. Her şey tam istediği gibi olmuş, Latife'nin Bursa'ya gelmesine mâni olunmuş ve Fikriye de gönderilmişti. Ankara'ya ulaştığında bu kez annesinin baskılarına maruz kalacağından habersizdi.

Ancak ertesi sabah yeni bir mektubun geldiği Salih Bey'e bildirilecek, Salih mektubun Latife Hanım'dan geldiğini daha mektup eline geçmeden anlayacaktı.

26.10.1922
Göztepe/ İzmir

Muhterem Salih Beyefendi,

Geçen hafta Vali Beyefendi Bursa'ya geçtiğinizi haber alınca melfuf mektubu göndermekten sarf-ı nazar etmişlerdi. Gerçi 19 teşrinievvelden (Ekim) 29'una kadar birçok tebeddülat vardır. Fakat bu satırları yine takdime karar verdim. Zira sizleri hiçbir zaman unutmadığımı ve sadakatinizin minnettarı olduğumu bu suretle daha iyi takdir edeceksiniz. Size biraz buradan bahsedeceğim: Birkaç günden beri yatakta idim. Hiç olmazsa bir telgrafla mahzun maneviyatımı okşamak istedim. O akşam zatıâlinizin beni hatırladığınızı gördüm. Ertesi gün de Paşa hazretlerinin ilk defa olarak bana hitab etmek lütfunda bulundukları telgrafnâmeyi alınca sevincimden ağladım. Fakat iki satırcığa melfuf bir mektup vardı. Paşa Hazretleri rahatsız imiş. Buradan mütehassıs doktor gitmiş. Deli gibi yataktan fırladım. Ve zatıâlinizden sıhhatleri hakkında malûmat istedim. Cevaben Bursa'ya hareket emrini aldım. Onu müteakip bir şifre daha. Bu defa "gelmeyiniz" diye emir buyurulmuş. 24 saatlik bir saadet, sonra yine karanlık. Fakat şerefli bir karanlık. Müheyyayı hareket idim. Hatta vesikam bile yapılmıştı. Bütün arkadaşlar ve bilhassa Şükrü Ali Beyefendi ibraz-ı nezaket ettiler. Bu meyana en büyük saadeti teşkil eden, paşa hazretlerinin hiç olmazsa bir an beni tahattur etmiş olmaları idi. Şimdi Ankara yollarındasınız. Acaba avdet buyurulacak mıdır? Yoksa ümidi keselim mi, bilemiyorum. Burada bütün efrad mahzundur. Gece gündüz gözümüz yolda… Bekliyoruz. Sizleri o kadar

göreceğimiz geldi ki, görünce boynunuza atılırsak deli olduğumuza hükmetmeyin. Seryaver beyefendi, zatıâlinizden çok rica ederim: Melfuf mektubu Paşa hazretlerine takdim edin, eğer okumaya vakitleri müsait olduğunu görürseniz. Yoksa yakınız. Acaba kendilerinden bugünlerde İzmir'i ziyaret edip etmeyeceklerini sorabilir misiniz? Sadık Latife'ye bu kadarcık malûmatı medyunsunuz. Anlamak istemekliğime birçok sebepler vardır. Cevap aldığım takdirde sizin samimiyetinize istinaden izahat veririm. Avdet buyurulacağı takdirde buradan gidecek hususi trenle Alaşehir'e kadar birkaç erenle gelip Paşa Hazretlerini herkesten evvel istikbal etmek istiyorum. Acaba müsaade ederler mi? İzmir'de hazırlık çok imiş. Mektep çocuklarını giydirdiklerini, tak-ı zaferler yaptıklarını haber aldım. Anlaşılan ahali, harp ve yangın dolayısıyla ihmal edilmiş olan şeyleri bugün yapmak niyetindedir. Ben, bu meyanda (bunlar arasında) bulunamam. Zira istasyona gitmekliğime müsaade buyurulmadığını unutmadım. Esasen bayraklarla, bir takım zahir şeylerde karşılamaktansa, ayaklarına kadar en samimi hissiyatla koşmak beni pek mesut edecektir. Herkesten önce "Paşam, hoş geldiniz" demek, acaba o günü görmek nasip olacak mıdır?

Paşa Hazretleri buraya mutlak teşrif etsinler. Hiç olmazsa bir gün kalsınlar, fakat bir defa daha gelsinler. İzmir kendilerine uğurlu gelmiştir. Latif'in güzel ve temiz kalbi en samimi temenniyat-ı faideden hali değildir. Bursa'dan mustarip oldular. İzmir'e diye muharebeye başlandı. Ve daima muvaffakiyetle yürüdü. Bu noktayı unutmayınız. Ben bu gibi şeylere çok dikkat ederim.

Zatıâliniz ne âlemdesiniz? Muhterem ailenizi de beraber getireceğinizi haber aldım. Pek memnun oldum. Size güzel bir ev hazırladık. Ailemin de bugünlerde avdet etmesi muhtemeldir. Eğer Paşa hazretlerini burada görmeyecek olursa, eminim ki babam kendisini ayaklarına atmaya gelecektir. Zira Paşa'ya meftun. Mektuplarını sakladım. Göreceksiniz. Artık yeter.

Burasını ara sıra hatırlamanızı rica ve arz-ı hürmet ederim efendim.

Uşşakizade Latife

Salih, mektubu Gazi'ye götürdü. Gazi mektubu baştan sona kadar okuyup,

"Salih sen şimdi güzel şeyler yaz, gönder. Latife'nin gönlünü hoş tut. Ben de sana zaman zaman yazıp vereceğim," dedi.

İZMİR'E GELİN BAKMAYA GİDEN ANNE

Mustafa Kemal, her akşam geç saatlere kadar dostlarıyla sürdürdüğü yemekli toplantılarda İzmirli kızı överek anlatıyordu. Ondan etkilendiği belliydi. En yakınındaki dostlarına bile, Uşşakizadelerin Latife'sinin görgüsünü, kültürünü, şaşırtıcı düzeydeki Fransızca ve İngilizceye hâkimiyetini dillendiriyordu. Sohbet uzadıkça, konular da uzuyordu. Latife Hanım'ın bu sohbetlerde sürekli gündeme gelmesi, Zübeyde Hanım'ın da kulağına geldi. Zübeyde Hanım zaten Fikriye'yle Gazi'nin evlenmesi düşüncesine pek sıcak bakmıyordu. Bu yüzden Gazi'ye sık sık, "Mürüvvetini ölmeden görmek istiyorum." diyordu

İşte şimdi Zübeyde Hanım için fırsat doğmuştu. Ancak sağlığı iyi değildi. Şimdiye kadar memleket meselelerinden başını kaldırmayan bir askerin tavrındaki heyecan annesinin gözünden kaçmazdı, hastalığına ve doktorların yasaklamasına rağmen İzmir'e gitmek ve gelin adayını görmek istiyordu.

Oğluna sormuştu sonunda.

"Oğlum, kimdir bu Latife?"

Levent Şahverdi Arşivi

Mustafa Kemal, İzmir'de kendilerine ev sahipliği yapan Latife'yi uzun uzun anlattıktan sonra, onunla evlenmek istediğini annesine açık açık söyledi. Ancak annesi;

"Ben bir kızı göreyim oğlum." dedi. "Kim öle kim kala. Hemen bu gece İzmir'e gönder, beni."

Gazi şaşırmıştı.

"Anam, hemen şimdi nasıl gönderirim. Doktorlar seyahatine izin vermiyor, ayaklarını kıpırdatamıyorsun," diye itiraz etti.

Ancak Zübeyde Hanım kararlıydı.

"Derhal, şimdi bu gece İzmir'e hareket edeceğim Mustafa!"

Gecenin bir vaktiydi, Gazi derhal Salih'i çağırdı. Doktoru getirmesini istedi.

Salih vakit kaybetmeden doktoru evinden alıp köşke getirmişti. Doktor, Zübeyde Hanım'ı muayene etti ve şeker hastalığının ilerlediğini söyledi. Gözlerinde son zamanlarda meydana gelen görme bozukluğu da yüksek şekerdendi.

Doktor muayene bittikten sonra Gazi'ye dönerek;

"Paşam, annenizin sağlığı konusunda dikkat etmek gerekiyor. Özellikle yediği, içtiği şeylere dikkat etmek lâzımdır, deniz havası iyi gelebilir," dedi.

Gazi, neler yedirileceğine dair bir reçete yazılmasını isteyerek, doktoru gönderdi.

Annesine dönerek;

"Sen şimdi istirahat et, ben senin kalacağın yeri de ayarlayacağım İzmir'de. Söz, ilk fırsatta göndereceğim seni," dedi. Zübeyde Hanım, biraz teskin olmuştu. Ancak ısrarını sürdürdü.

Gazi Salih'e dönerek;

"Doktorların gösterdikleri lüzum üzerine annemi İzmir'e tedavi ettirmek üzere götürmek zarureti hâsıl oldu. Binaenaleyh sen yarın otomobille Konya'ya, oradan da İzmir'e hareket edersin. İzmir'de Vali'yle görüşerek validemin ikamet edebileceği münasip bir ev bulup onu döşettikten sonra da bana bilgi verirsin. Ben de her şey hazır olduğunda validemi oraya gönderirim. Yalnız bulacağınız ev emval-i metrukeden (Rumlar tarafından terk edilmiş) olmasın" dedi.

Ertesi gün Salih, otomobille Konya'ya, oradan da trenle İzmir'e geçmişti. Ancak İzmir'e geldiğini Latife'den gizledi. Oysa Latife'nin haber kaynakları sağlamdı. Salih'in İzmir'e geleceğini daha Konya'dayken haber almış, istasyonda karşılanması için Ahmet Ağa'yı görevlendirmişti. İstasyona inen Salih, karşısında Ahmet Ağa'yı görünce hem mutlu olmuş, hem de şaşırmıştı.

Ahmet Ağa, yaveri bırakmamış, doğruca konağa götürmüştü. Latife ise daha konağın girişinde yaveri karşılayarak;

"Hoş geldiniz Salih Bey, gözümüz yollarda kaldı. Neden bize geleceğinizi haber vermediniz," diye de hafif yollu sitem etmişti.

Köşke geçip, burada babası Muammer Bey, annesi Adeviye Hanım, hemşireleri Rukiye ve Vecihe, erkek kardeşleri İsmail ve Ömer ile de tanıştı Salih Bey.

Latife Gazi'den haber almak için ısrarla soru soruyordu.

"Gazi nasıl? Bana mektup yazma, dediği için yazamıyorum. Haberlerini sizden almak bizi çok mutlu eder," dedi.

"Gazi iyidir ama çok yoğun çalışıyor. Annesi rahatsız. Doktor tavsiyesi üzerine deniz havası alması için İzmir'e gelecek.

Ama gelmişken sizinle de tanışmak istiyor. Sizi çok merak ediyor küçük hanım." dedi.

Latife sevinçten havalara uçmuştu. Bu, adı konulmasa da bir "kız görme" gezisiydi. Birlikte yemekler yenildi, hatıralardan bahis açıldı. Muammer Bey, Fransa'da başlarına gelen olayları anlatıyor, yaver de Gazi ile yaşadığı tarihî olaylarla mukabele ediyordu.

Salih Bey konaktan ayrılalı bir ay olmadan yeniden buraya gelmiş, ancak bu sefer Zübeyde Hanım'a müstakbel gelini göstermek için görevlendirilmişti. Kendisine ayrılan odaya geçti, yorgunluktan derin bir uykuya daldı.

Latife'nin ise heyecandan gözleri fıldır fıldırdı.

"Anne bak, validesini gönderiyor. Yakında o da gelecek, evleneceğiz," diyordu. Rukiye ve Vecihe de heyecanlanmış, ablalarını gelinlik içinde hayal ederek, "Abla bak gelinliğine karışırız. Seni öyle kendi haline bırakmayız," diyorlardı.

Latife için bugün en mutlu gündü. Artık evlilik fikri handiyse resmiyet kazanmıştı. Zübeyde Hanım'ın gelmesinin başka bir anlamı yoktu. O gece sabaha kadar gözüne uyku girmedi. Sabah olduğunda da erkenden kalkıp Salih Bey'e ve ailesine mükellef bir kahvaltı hazırladı.

"Vali beye gitmeliyiz. Bizden haber bekliyorlar," dedi.

Latife;

"Tabii ki, kahvaltımızı yapalım birlikte geçeriz," dedi.

Kahvaltıdan sonra ikisi beraber Valiliğe gitmek üzere yola çıktılar.

Levent Sahverdi Arşivi

Vali, misafirlerini kapıda karşıladı. Kahveler içildikten sonra Salih Bey konuya girdi;

"Sayın Vali, Gazi Paşa'nın valideleri rahatsız. Doktor deniz havası iyi gelir deyince Gazi de İzmir'e yollamak istedi. Burada uygun bir yer bakalım, kendisine haber vereceğiz. Ev bulununca Zübeyde Hanım'ı gönderecekler," dedi.

Vali daha söze girmeden Latife atıldı;

"Paşa'nın valideleri için istasyon yakınında sanatoryum gibi bir köşkümüz var. Köşk şu anda boş. Buyurun bir bakalım, uygun görülürse orada ağırlayalım," dedi.

Köşk görmeye hep birlikte gittiler. Her ikisi de köşkü çok beğendi. O günlerde İzmir'de daha münasip bir yer bulunamayacağına dair Paşa'ya telgrafla bilgi verdiler. Paşa'dan muvafakat cevabı alınınca Latife ile Salih Bey, evin döşenmesini hızlandırdılar. Latife bütün tefrişatla bizzat ilgileniyordu. Her şey kısa sürede hazırlandı. Gazi Paşa'ya da "hazır" bilgisi verildi. Ancak ciddi bir terslikle karşı karşıya kalındı. Zübeyde Hanım yola çıkacağı gün ağırlaşmıştı ve yola çıkışın iptal edildiği haberi geldi.

Gelen telgrafta Gazi;

"Validemin rahatsızlığı arttığından harekete gayri muktedir haldedir. Binaenaleyh orada bırakmış olduğunuz müfreze ile birlikte Ankara'ya avdet ediniz" diyordu.

Yaver, telgrafı alınca ciddi anlamda müteessir olduk, demişti. Ama en çok etkilenen Latife'ydi. "...müfreze ile avdet ediniz." ibaresinden bambaşka anlamlar çıkarmıştı. Düşündüğü gibiyse

telgrafın neticeleri onun için bir yıkım olabilirdi. Latife'yi teskin etmek yine Salih'e düşmüştü.

"Hanımefendi, Gazi Paşa hazretleri, validelerinin harekete muktedir olmadıkları bir halde bulunduklarından bahsediyorlar. Bu durumda olan bir hasta İzmir'e nasıl gelebilir?"

"Evet ama burada bırakılmış olan müfrezenin de Ankara'ya celb edilmesi Paşa hazretlerinin ailemizle kati *münasebetine bir delildir."*

"Bu düşüncenize iştirak etmiyorum. Fakat Ankara'ya gittiğim zaman bütün arzularınızı yerine getirmeye çalışacağımdan emin olabilirsiniz. Paşa'yla görüştükten sonra da her şeyi olduğu gibi size yazacağım. O zaman düşüncenizde ne kadar yanıldığınızı anlayacaksınız. O yüzden şimdiden fazla teessüre kapılmamanız uygun olur."

Latife, yavere teşekkürle mukabelede bulundu. Ama bir türlü sinirlerine hâkim olamıyordu. Salih gelen emre şöyle cevap verdi; "Emirleriniz mucibince hareket edeceğim. Ancak birkaç günden beri çok rahatsız bulunduğumdan doktorlar hareketimi muvafık bulmuyor. Müsaade buyurursanız kendim birkaç gün sonra hareket etmek üzere müfrezeyi yarın Ankara'ya göndereyim."

Birkaç saat sonra Paşa'dan şu emir geldi;

"Tamamıyla iade-i afiyet edinceye kadar müfreze ile birlikte orada kalınız."

Bu telgraf üzerine Latife Hanım biraz sükûnet buldu. Ve Ankara'ya gittikten sonra gerçek durumu kendisine olduğu gibi yazacağına dair Salih'ten bir kez daha söz aldı. Heyecanla beklediği ve izdivacının en büyük işareti saydığı valide hanımın

gelişinin ertelenmesi hayra yorulamazdı. Üzüntüsünden hasta olmuştu.

Annesi Adeviye Hanım, kızının üzüntüsünü paylaşıyor;

"Kızım, artık kendini harap etme. Salih Bey mektupla durumu bildirecek. Eğer olumsuz bir şey varsa zaten haberimiz olur," diye teskin etmeye çalışıyordu.

Ancak Latife hislerine yeniliyor, "Mutlaka bir şey var, Bursa'ya da gelmem istenmemişti. Gazi'ye mektup da yazamıyorum. Ulaşamıyorum," diyor, feveran ediyordu. Muammer Bey, acaba köşke yakın birilerinden haber alabilir miyim umuduyla bazı tanıdıklarını devreye soktu. Gelen her bilgi, yaver Salih'i doğruluyordu. Zübeyde Hanım hastaydı…

Salih, bir hafta sonra sağlığına kavuşunca Ankara'ya döndü. Kendisini istasyondan yeis içinde uğurlayan Latife'yi gözünün önünden silemiyordu. Paşa'ya her şeyi arz etti.

Gazi, Latife'yi merak ve endişede bırakmamak için kendisine muharebede bindiği "Sakarya" adındaki at ile birkaç teneke balı, maiyetindeki muhafızlardan iki üç neferle hediye kabilinden İzmir'e gönderdi.

Bu sürpriz hediye ve askerler konağın kapısına geldiğinde Muammer Bey ve Latife çok şaşıracaktı.

"Nerden geliyorsunuz?" dedi Latife heyecanla.

Müfreze komutanı;

"Latife Hanım, Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin emriyle buradayız," dedi. Latife sevinçten babasının boynuna atılmıştı. Komutana sorular soruyordu.

"Ne zaman gönderdi Gazi sizi? Kaç gündür yoldasınız?" dedi.

Komutan, ikinci güne girdiklerini, trenle İzmir'e geldiklerini söyledi.

"Peki nerede ikamet edeceksiniz? Gazi ne gönderdi?"

"Latife Hanım, bu küheylân Gazi Paşa'mızın özel atıdır. Bunu size bir hediye olarak gönderdiler. Aynı şekilde birkaç teneke bal gönderdiler, bunu da size takdim edeceğim."

Latife, Sakarya'yı yelesinden tuttu, okşadı. Cins bir attı. Durmadan "Teşekkür ederim, teşekkür ederim," diyordu. Babasına sarıldı;

"Babacığım, bak görüyorsun ya, kendisi gelemedi ama hediye göndermiş," dedi.

Ancak daha hediyelerin mutluluğu bitmemişti ki, ikinci bir haber geldi.

Haber bu sefer sırdaşı Salih Bey'dendi.

"İzmir'e Gazi Paşa Hazretlerinin validesiyle geliyoruz." diyordu.

Bu haberden sonra Latife'yi tutabilene aşk olsundu.

O gece sabaha kadar Karşıyaka'daki köşkte kaldı. Çünkü Zübeyde Hanım'ı burada misafir edeceklerdi.

Zübeyde Hanım'ın İzmir yolculuğu gece özel olarak hazırlanan trenle olmuştu. Bir gece vakti Paşa'ya yine "Beni İzmir'e gönder." diye istekte bulunmuştu. Ne doktoru dinliyordu, ne Paşa'yı. Paşa, en sonunda "tamam" demek zorunda kaldı, özel tren hazırlandı ve gece vakti Salih'i arayarak;

"'Hemen şimdi İzmir'e gideceğiz' diyor validem. Sen de ona göre hazırlan, birlikte gideceksiniz. Yalnız şunu söyleyeyim, şayet anneme yolda emr-i Hak vaki olursa, buraya getirirsiniz.

İzmir'e yakınsanız orada benim her zaman kendisini ziyaret edebileceğim bir yere defnedersiniz." demişti.

Zübeyde Hanım o gece yola çıkmıştı. Yanında özel doktoru, yakın çalışanları, Ali Çavuş, Salih Bey ve ailesi vardı. Latife Hanım gelecekleri saate göre kendisini hazırlamış ve istasyona gelmişti. İstasyonda devlet erkânı da hazır bulunuyordu.

Diz ağrılarından dolayı tekerlekli bir iskemle ile kompartımanına yerleşmiş olan Zübeyde Hanım, yolculuk boyunca pencereden Kurtuluş Savaşı sırasında yerle bir olmuş şehirleri, köyleri seyretti. Gazi'nin annesine sevinç gösterileri yapmak amacıyla istasyona toplanmış kalabalıkla teselli buldu.

Tren İzmir Garı'na girdiğinde de aynı neşeyle karşılandı. İzmir halkı Zübeyde Hanım'ı çok iyi karşıladı ve yakınlık gösterdi, fakat ziyaretçilerin çokluğu yüzünden Zübeyde Hanım yorulmuştu. Etrafı göremez haldeydi. Bu arada Latife Hanım'ın da gelenlerin içinde hangisi olduğunu anlamamış ve Yaver Ali Metin'den yanına getirmesini istemişti. Ali Metin, Latife Hanım'ın Zübeyde Hanım'a su götürmesini temin ederek tanışmalarını sağladı. Zübeyde Hanım, suyu içip gelin adayını yukarıdan aşağıya iyice süzdükten sonra teşekkür ederek bardağı geri verdi. Salih de, heyecan içindeki Latife Hanım'la selamlaşıp, gelin adayını Zübeyde Hanım'a takdim etti. Tanışmanın ardından Zübeyde Hanım kompartımandan evvelce hazırlanmış olan ve istasyona yakın bulunan köşke nakledildi.

Dizleri tutmuyor, baş ağrısı hiç dinmiyordu.

Odasına yerleşti, uyumak istedi.

Aşağıda bir oda ayarlanmıştı onun için. Bu nedenle diğer misafirler yukarıdaki odalarda ikamet edecekti. Salih Bey, her haliyle mutlu olan Latife'yi dışarıya çağırıp konuşmak istedi;

"Nasılsınız Latife kızım? Her şey yolunda mı?" dedi.

Latife, her şeyin yolunda olduğunu söyledi, duyduğu mutluluğu ifade etti, "Gereksiz yere vehme kapılmışım. Zübeyde anneyi görünce çok üzüldüm aslında. Kadıncağızı bu halde bu kadar uzun bir seyahate mecbur etmek gerçekten ona eziyet olmuş. Burası ona iyi gelir umarım. Ben hastamızın her şeyiyle yakından ilgileneceğim. Burada yukarıdaki odada kalacağım. Siz de zevcenizle aşağıdaki odada rahat edersiniz," dedi.

Salih, Latife'yi böyle mutlu gördüğüne sevinmişti. Çünkü Gazi, ona Latife'yi hoş tutması için söylenmesi gereken her şeyi söylemiş, talimat bile vermişti.

Zübeyde Hanım, köşkte kaldığı süre içinde sık sık Latife'yi yanına çağırır ve hikâyeler anlatırdı. Bu hikâyelerin çoğu darb-ı mesellerdi ve Paşa'nın, Mustafa Kemal'in Mustafa haline, çocukluğuna dairdi. Ona sürekli oğlunu anlatıyor. Çünkü her şey yolunda giderse uzun zaman evli kalacaklar. Muammer Bey'le de uzun sohbetler etti. Bacaklarındaki ağrılardan mütevellit çok zor uyuduğu için, Muammer Bey'in bir ilaç tedarik etmişti, dizlere, ayaklara yakılan bir çeşit yakı. Ayrıca Fransa'dan getirdiği birkaç ilaç. Muammer Bey'in sohbetinden çok zevk alıyordu. Fuat Bulca'nın karısı, Sevim Hanım, Latife'ye Mustafa Kemal ile ilgili öğütler veriyordu: Şöyle yapmalısın, böyle yapmalısın, şöyle davranırsan elinde tutarsın diye. Zübeyde Hanım kapıdan gizlice dinlemişti konuşmalarını, sonra salona

hem de yürüyerek girince, herkes şaşkınlık içinde kaldı. Zübeyde Hanım çok kızdı, "Ben odama çekiliyorum," dedi. "Ihlamurunuzu vereyim," dedi Latife telâşla. "Hayır, ıhlamur istemiyorum bu gece," dedi. "Öğüt alacaksan ben sana veririm, benim öğüdüm yeter, el âleme ne gerek var!"

Latife, "Hanımefendi hazretleri, lütfen üzülmeyin, kızmayın, biz sadece konuşuyorduk," dedi. Ondan sonra Zübeyde Hanım başladı Mustafa'sını anlatmaya. "Evladımın içkisine canın pahasına engel olacaksın," dedi. Paşa'nın içkisi onun en çok üzüldüğü konuların başında geliyordu.

Zübeyde Hanım Gazi'nin İzmir'den ayrılışından 2,5 ay sonra İzmir'e gelmişti. Kendisi için hazırlanan köşkte, Latife'nin yakın ilgisiyle bir ay geçirmiş, ne var ki İzmir seyahati bünyesini yorduğu için hastalığı daha bir artmıştı. Ankara'ya geri dönmeyi çok istedi ama Doktor Asım Bey tren yolculuğunu kendisine yasakladı. Yaşamının sonuna geldiğini belki de hissettiği için, oğlunu bir kez daha göremeyeceğinden korkarak, bir din görevlisi ile son kez görüşmek, içini ona boşaltmak istedi. Yazılı bir vasiyet yaptıracaktı. Yaver Ali Metin'i çağırdı;

"Acil olarak, İzmir Valisi ile müftüyü çağır. Vasiyette bulunacağım," dedi.

Zübeyde Hanım vasiyetini yaptı. Sonra bir elmas yüzüğünü ayırarak;

"Bu da Mustafa'mın olsun" dedi.

Bu sözler üzerine orada bulunanların hepsi hıçkırıklarla ağladı. Zübeyde Hanım, iki nüsha hazırlanan vasiyetnamesinin bir nüshasını çekmecesine kilitledikten sonra diğer nüshasını Paşa'ya verilmek üzere Ali Metin'e teslim etti.

Ali Metin, Latife'nin de verdiği bir mektubu alarak hemen Ankara'ya doğru hareket etti.

Zübeyde Hanım'ın sağlığıyla ilgili hemen her gün özel bilgileri yaveri Salih Bey, Gazi Paşa'ya yolluyordu.

Bu telgraflarda Latife'nin hasta yatan annesine karşı gösterdiği itinayı, şefkati hissetmek Gazi Paşa'yı çok etkilemişti. Ankara'da da durumlar karışıktı. Yeni bir seçim kanunu görüşülüyor, Lozan'da ciddi görüşmeler yapılıyordu.

Zübeyde Hanım, Latife'nin Gazi'yi etkilediğinin farkındaydı. Hoş, bakımlı, kültürlü, itinalı bir kızdı. Eksikleri vardı, ama daha çok genç bir kızdı. Yakınında bir ay refakat etmiş, huyunu, suyunu öğrenmeye çalışmıştı. Latife için bu bir ay, hasta yanında, bakıcı gibi geçmiş olsa da heyecan dolu ve mesut geçirilmiş günlerdi. Gazi Paşa'nın kendisini sevdiğinden emindi. Yüreği kıpır kıpır ediyor, evlilik hayalleri kuruyordu. Bir gün Zübeyde Hanım Latife'yi yanına çağırdı;

"Kızım bak, sen oğlumun kalbini çaldın. O seni seviyor. Ama benim de sana bir ana olarak vasiyetim var," dedi.

Latife şaşırmıştı. Heyecanla validenin elini tuttu.

"Buyur anacığım, seni dinliyorum," dedi.

Zübeyde Hanım, güçlükle doğruldu ve Latife'ye "Kızım, benim oğlum iyidir, hastır ama söylediğim gibi bu içki belası onun bünyesini sarmıştır. Sana vasiyetimdir. Canın pahasına oğlumun içkisine mani ol. Ondan uzaklaştıkça, hem sağlığını hem de hayatını kurtaracak." dedi.

Latife, Zübeyde Hanım'ın bu vasiyet üzerinde duruşunu anlamıştı. Çünkü Paşa, gerçekten içki konusunda dikkatsiz

davranıyor, bazı geceleri o yüzden uykusuz ve sağlıksız geçiriyordu.

"Merak buyurmayınız anne. Ben de gereken hassasiyeti göstereceğim, siz müsterih olsun" diyen Latife, Zübeyde Hanım'a sarıldı. Duygulu kadın, bu sıcak davranıştan etkilenmişti. Salih'i yanına istedi. Latife Salih'e haber verdi. Zübeyde Hanım gözlerini Salih'e;

"Oğlum Salih, bu kız Paşamı mutlu edebilir mi? Ben sevdim ama Allah birbirlerine sevgilerini artırsın. Oğlumun mürüvvetini bana da göstersin," dedi.

Salih'in gözleri dolmuştu. 1923 Ocak ayının 13'üydü. Zübeyde Hanım'ın ağır hasta olduğu Gazi'ye bildirildi. O zaten "emr-i Hak vaki olursa" diye talimat vermişti. O gece Zübeyde Hanım hayata gözlerini yumdu. Aynı saatlerde oğlu Mustafa Kemal, İzmit yolunda ve trendeydi. Yolculuk sırasında bir ara uyumak istemiş, ancak büyük bir ağıtla uykudan uyanmıştı. Yanında bulunan Ali Metin, Gazi'nin sesini duyunca hemen odasına girmiş;

"Paşam iyi misiniz, bir şeyiniz yok ya?" diye sormuştu.

Gazi;

"İyiyim Ali, iyiyim ama sanırım anam iyi değil. Kötü bir rüya gördüm. Kırlık bir yerdeymişiz. Her taraf yeşillik. Birdenbire bir sel geliyor, annemi alıp götürüyor. Endişe ediyorum. İzmir'e telgraf çekip annemin son durumunu sorsunlar," dedi.

Ve acı haber, kısa bir süre sonra Yaver Salih'in yolladığı şifreli telgraf ile geldi.

Gazi, telgrafın şifreli olduğunu anlayarak:

"Annem öldü değil mi?" dedi. Ali Metin, üzgün bir halde telgrafı uzattı.

Gazi, ne yazık ki annesinin cenaze törenine katılamadı ve yurt gezisini kesmeden, tren İzmit'e ulaştı. Çünkü ülkenin tüm kaderini etkileyecek Lozan'da görüşmeler çok çetin geçiyordu. Bazı askerî hamleler yaparak düşmanı masa başında anlaşmaya zorlamak istiyordu. Mustafa Kemal'in bu acı haberden sonra İzmir'e geleceğini bekleyen İzmirliler yanıldıklarını çok sonra anladı. Çünkü tren güzergâhına sadık kalmıştı. Aynı gün İzmir'deki Başyaver Salih Bozok'a şu telgrafı çekti: "Verdiğiniz elim haber, beni çok müteessir etti. Merhumenin münasip bir tarzda merasim-i tedfiniyesini ifa ettiriniz. Cenab-ı Hak, milletimize hayat ve selamet versin."

Latife Hanım, ölüm haberini ilk olarak Vali'ye vermiş, oradan haber tüm devlet erkânına yayılmıştı. Latife Hanım ilk gece İzmir'in tanınmış hafızlarından tam otuz üç kişiyi çağırarak sabaha kadar hatim yaptırdı. Hatim duası üç gün sürdü.

Ertesi gün cenaze merasimi yapılacaktı. Cenaze alayına âdeta bütün İzmir katılmıştı.

Vali, memurlar, komutanlar, hocalar olduğu halde cenaze alayının uzunluğu bir kilometreyi buluyordu. Okulların getirdiği çelenkler kabrin üstünde bir örtü teşkil etmişti. Batı Cephesi Kurmay Başkanı Asım, Kazım (Özalp), Fahrettin (Altay), Mürsel (Baki), İzzettin (Çalışlar), Abdurrahman Nafiz (Gürman) Paşalar cenaze alayının önünde yürüyordu. Latife, siyah bir manto giydi, siyah peçe örtüp, bir faytona binerek cenazeyi arkadan takip etti. Kabirde yüzlerce gümüş mecidiye sadaka dağıttı.

Zübeyde Hanım, daha önceden Gazi'nin Salih'e söylediği üzere, "Benim rahat ziyaret edebileceğim bir yere defnediniz" emri gereğince Karşıyaka mezarlığına defnedildi. Mezar taşını Latife yaptırdı.

İstasyondaki köşk, şimdi boşalmıştı. Gazi'nin annesiyle beraber gönderdiği yardımcılar da bir bir şehirden ayrılıyordu. Latife, bu ölüm haberinin kendi saadeti için bir engel olduğunu düşünüyordu.

Annesine sordu;

"Gazi herhalde böyle bir cenazenin ardından nikâh yapacak değildir?"

Annesi makul olanı düşünerek cevap verdi;

"Kızım, bizim geleneklerimizde cenaze üzerine böyle bir şey olmaz. Bunu Gazi'nin kendisine bırakmak en doğru olanıdır. Sakın bu konuda ondan bir talepte bulunma," diye tembihte bulundu.

Latife;

"Haklısın anne, zaten benim de böyle bir talebim yok. Biz acele ettikçe mutlaka bir engelle karşılaşıyoruz. Bunu hayırlı bir vakte bırakmak en iyisi," dedi.

Odasına çekildiğinde, Gazi'nin bunca sorunla baş ederken annesinin cenazesine dahi katılamamış olmasını memleket adına fedakârlığıyla izah ediyordu. Böyle bir durumda kendisi ne yapardı? Bunu düşünmek bile istemedi.

SANATORYUMDA BİR PRENSES

Gazi İzmit'te görüşmeler sırasındayken yaver Ali Metin, İsviçre'den müjdeli bir telgraf getirip masasına koymuştu. Yoğunluktan bir türlü telgrafı açıp bakma fırsatı bulamayan Mustafa Kemal, toplantıdan sonra nihayet telgrafı açtı.

Telgraf Fikriye'den geliyordu;

"Paşam, salimen İsviçre'ye vâsıl oldum. Sanatoryumdayım. Tedavim başladı."

Gazi, iki defa okudu mesajı.

"Güzel bir haber," dedi. "Fikriye tedavisine başlamış. Kendisine sıhhat ve afiyet dileğimizi ileten bir cevabi telgraf çekin." Fikriye'yi çok seven Ali Metin büyük bir memnuniyetle bu görevi üstlenmişti. Gazi'nin Ankara'ya dönerken aklı bir yandan İzmir'de vefat eden annesinde, bir yanda Latife'deydi. Fikriye'den de iyi bir haber almıştı. Ancak Fikriye'nin telgrafa yazmadığı, yazamadığı bir detay vardı.

Sanatoryuma giriş yapacağı sırada kapıda büyük bir ilgiyle karşılanmış, yeni Türkiye'nin 'First Leydi'si olarak karşılanmıştı. Bu ilgi ve alâkadan o kadar memnun olmuştu ki, sırf bu

nedenle kendisine verilen özel bir odada tedavisine başlanmıştı. Paşa'ya sürekli durumu hakkında bilgi vereceğini not düşmüştü. Ancak Gazi, Salih'e özel olarak talimat vermiş, Fikriye'nin telgraflarına cevap verilmemesini istemişti. Belli ki artık onunla rabıtasını kesmek istiyordu. Ancak bunu Fikriye'ye hiçbir zaman hissettirmeyeceklerdi. Ali Metin, zaman zaman Paşa'dan bilgiler veren telgraf gönderiyordu. Fikriye ayrıca bazı özel dostlarından Ankara'daki gelişmeler hakkında bilgi vermeleri için özel ricada bulunmuş, hatta haftada birkaç gazeteyi postayla sanatoryuma istemişti.

Gazi, Fikriye'nin sağlığını yine de ihmal etmedi. Ona mağdur olmayacağı miktarda para ayırmış, bu miktar bittiğinde de, haber vermesi halinde devamının verileceğini söylemişti. Ama Fikriye'nin gözü verilen parada değildi. O, yalnızca Gazi'yi istiyor, hayatını onunla beraber sürdürmek rüyasını kuruyordu.

İlk haftası gayet iyi geçmişti sanatoryumda. İlaçlarını kullanıyor, bütün günlük egzersizlerini yapıyor, muayenesini aksatmıyordu. Ali Metin'in köşkte kulağına fısıldadığı nasihat sürekli aklına geliyor, kendini motive ediyordu. 'Eskisinden daha iyi olacağım. Ankara'ya mutlaka döneceğim,' diyordu. Bazı geceler direksiyon binasında Gazi ile beraber geçirdiği geceleri düşünürdü. Neşeli geçen gecelerin sonunda uduyla çaldığı şarkıları kendi kendine mırıldanıyordu… 'Söyle tabip var mı derd-i aşka tıbbın çaresi…' Sanatoryumda yalnız kalmanın ne anlama geldiğini ilk haftanın sonunda anladı. Ne kardeşi Enver'den ses vardı, ne de en yakın arkadaşı Ayşe'den. Gelibolu'da kalan yakınlarının sanatoryumda olduğundan haberleri bile yoktu. Yalnız ve çaresizdi. Bazı geceler yalnızlığını

daha derin hissediyordu. Bir süre sonra kâbuslar görmeye başladı. Ankara'dan ayrı kaldığı vakitler arttıkça kâbusları da artıyordu. 'Gazi beni unutur mu?' diye sürekli vehme kapılıyordu. Hastanede kaldığı her gün Gazi'ye kavuşacağı günün özlemiyle derinleşti. Ama bu hali tedavisinin etkisini düşürüyordu. Doktorları sürekli uyarmaya başladı. Mutlu olmalı, iyi şeyler düşünmeli, sevincini ve enerjisini korumalıydı.

Ama Fikriye bunu bir yere kadar yapabiliyor, bir noktadan sonra kopuyordu.

Gazi, Ankara'dan İzmir için yola çıkmıştı. Annesinin defni üzerinden yaklaşık iki hafta geçmişti. İzmir Gar'ında büyük bir halk iştirakiyle karşılandı. Ancak yolculuk oldukça yorucu geçmişti. Gazi, özel vagonundan inmeden Salih'i yanına çağırdı.

"Emredin Paşam. Hoş geldiniz, İzmir'de sizi bu şartlarda bile beklemek güzel." Gazi, teşekkür edip Latife'nin babasını sordu. Salih sanki bunun sorulacağını biliyor gibi istasyonda Muammer Bey'in de olmasını sağlamıştı. Gazi, "O halde buyur edelim. Burada tanışmak isterim," dedi.

Salih;

"Hemen davet edeyim paşam. Zaten o da sizinle görüşmek için sabırsızlıkla bekliyor," dedi. Vagondan indi, resmî erkânın yanında ayakta bekleyen Muammer Bey'e yöneldi.

"Muammer Bey, sizi içeri alacağım, lütfen böyle buyurun," dedi.

Muammer Bey resmî erkândan evvel Gazi'nin yanına çağrılmış olmak ayrıcalığına sevinmişti. Ceketini ilikledi. "Tabii

ki Salih Bey," dedi. Beraberce özel vagona doğru yürüdüler. Salih Bey önden vagona çıktı, Muammer Bey'i kompartımana kadar götürüp;

"Paşam, Muammer Bey geldiler," dedi.

Gazi'yle Muammer Bey, ayakta selamlaşıp tanıştılar.

"Latife sizden çok bahsetti," dedi Paşa. "Ama ben sizi tahminimden daha dinç buldum. İzmir'e çok emek vermişsiniz. Sizi İzmir'de herkes hayırla yâd ediyor. Bu sevgiyi neye borçlusunuz?" dedi.

Muammer Bey bu iltifatlardan hoşlanmıştı.

"Paşam, biz İzmir'i çok seviyoruz, İzmirli de bizi seviyorsa sevgimizin karşılığını almışız demektir. Sizinle köşkteki ikametinizde tanışamadık. Biz malûm mecburiyetten dolayı Fransa'ya göçmek zorunda kalmıştık. Ancak duyduklarım doğruysa Latife size iyi bir ev sahipliği yapmış, yine de bir kusurumuz olduysa affedin."

Gazi, Muammer Bey'in nezaketine teşekkür etti. Sonra sözü nikâha getirdi.

"Kızınız çok inatçı. Ben ona, hemen evlenelim dedim, o ise sizleri beklememizi söyledi. Siz de geldiğinize göre bu hayırlı işi geciktirmeyelim." Muammer Bey, kızı adına duyabileceği en büyük mutluluğu bu sözlerde buldu. Gazi'nin nikâh konusunda bu kadar net konuşması hoşuna gitmişti. Gazi'nin acı kaybı için taziyede bulundu.

"Paşam, annenizin vefatından dolayı çok müteessir olduk. Allah size hayırlı ömür versin," dedi.

Gazi;

"Teşekkür ederim Muammer Bey. Annem çok hastaydı. Bu yolculuğa dayanamayacağını da söylemişti doktorumuz. Ama Latife'yi görmeyi çok istedi. Burada da emr-i Hak vâki oldu. Ölüm hepimizin başında, kaçınılmaz son," dedi.

Muammer Bey, annesinin vefatını bu kadar olgunlukla karşılıyor olmasını saygıyla karşıladı.

"Paşam, nikâh hazırlığı için bize birkaç gün verirseniz sevinirim," dedi. Çünkü yakın dostlar çağrılacak, evde hazırlık yapılacaktı.

Gazi, "Üç gün," dedi. "Size üç gün veriyorum. Üçüncü günün akşamında sadece eş dostun katıldığı bir törenle nikâhımızı kıyalım."

Muammer Bey teşekkür etti ve müsaade isteyip vagondan ayrıldı. Görüşmeleri beklediğinden de sıcak geçmişti Muammer Bey için. Gar meydanında Salih'e öyle bir heyecanla sarıldı ki, yaver, içeride konuşulanların nikâhla ilgili olduğunu hissetti.

"Sağ olun Salih Bey", diyordu Latife'nin babası, "Her şey için minnettarım."

ALATURKA BİR NİKÂH

Muammer Bey'e yapılan teklifin bazı sosyal sonuçları oldu. Osmanlı gibi saraylı bir devlet kültüründen gelen halkın, devleti idare edenlerin kendi içlerinde yaptıkları evlilikten haberi bile olmazdı. Şimdi devletin en tepesindeki kişi İzmir'den bir tüccarın kızını istemeye, dahası evlenmeye geliyordu. Bu alışılmadık bir olaydı. Latife Hanım'la Gazi'nin arasındaki irtibatın, bu karışık dönemde kopmaması, Gazi'nin Latife'yi memnun etmek için bazı hediyeler göndermiş olması, bu evliliğin gerçekleşeceğine dair tahminleri artırmıştı.

Gazi, İzmir'de resmi törenle karşılanmasına karşılık, ne belediyeye, ne partiye, ne de hükümet konağına gidecekti. Onu Karşıyaka mezarlığında bekleyen annesi vardı. Cenazesine bile katılamadığından, içinde geçmek bilmeyen, ezici bir burukluk. Bu sancıyı hafifletmek istiyordu. Salih'ten cenaze töreniyle ilgili bilgi aldı. Latife Hanım'ın okuttuğu hatimleri, dağıttığı sadakayı öğrendiğinde çok mutlu, bir o kadar da müteessir oldu.

O gün annesinin mezarı başında duygulu ve özlü bir konuşma yaptı. Milli Mücadele yıllarında da hep kendisinin

yolunda olan annesinin çektiği acıları, onun fedakârlığını dile getirdi. Annesinin mezarını kalabalık bir grupla ilk kez ziyaret ederken, ona gözyaşı döktüren ve derinden gelen duygularını söze döktüren, ömrü boyunca unutamayacağı hatıralarıydı.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, annesine yaptığı ziyaretin akşamında, İzmir Hükümet Konağı'nda onuruna verilen yemekte, İzmir ve İzmirlilerle ilgili düşüncelerini açıklayan oldukça önemli bir konuşma yaptı. İç ve dış mihraklar karşısında tek başına değil, milletin desteğini alarak zafer kazandıklarını anlatan Gazi, İzmir halkının her gelişinde gösterdiği sıcak ilgite minnettarlığını ifade etti.

Gazi'nin konuşması bittikten sonra gece geç saatlere kadar süren bir sohbet başlayacaktı. Paşa, Hükümet Konağı'nda bulunanlardan sadece "yakını" gördüklerini bir kenara çekmiş ve "yarın özel bir çay davetimiz var" diye davette bulunmuştu. Davetliler bu "çay ziyafeti"nin mahiyetini elbette bilemezdi. Ama konakta tatlı bir telaş ve heyecan vardı.

Muammer Bey kızı Latife'yi yanına almış, köşkün bahçesinde konuşuyorlardı. Bir ticaret adamı olan babası konuların duygusal yanlarını gördüğü kadar, gerçekçi taraflarını da görür, adımlarını ona göre atardı. Bu evlilik onu da heyecanlandırmıştı. Kahraman bir devlet başkanına kız vermek kaç babaya nasip olurdu ki? Bu ülkede kaç kişi şu an kendisinin olduğu konumda olmayı istemezdi? Ancak kızıyla konuşması gerektiğine inandığı bazı gerçekleri paylaşmak istiyordu.

Latife'yi uzun süreden biri ilk kez bu kadar canlı, neşeli görüyordu.

"Ne çabuk büyüdün kızım." dedi saçlarını okşayarak. "Annenle evlendiğimizde bir sürü çocuğumuz olsun istemiştik. Biliyorsun benim hiç kardeşim yok. Hepsini kaybettim. Bu yüzden babam bana Muammer adını koymuş. Ömrüm uzun olsun, diye. Allah ömür verdi yaşıyoruz. Çok şükür ki Allah bize 5 çocuk verdi. Ölenleri de saysak on kardeş olurdunuz. Ama hepinizin yeri ayrıdır, hele senin yerin çok ayrı Latife. Sen bizim ilk müjdemizsin. Seni ilk kez kucağıma aldığımda Allah'ın bana büyük serveti verdiğini düşünmüştüm. Minicik, kucağımda kundağa sarılı halde sana bakarken ağlamıştım. Sonra kardeşlerin oldu, hepiniz için, güzel, mutlu bir hayat sürmeniz için çalışıyoruz. Bugün senin hayatın için en önemli günlerden birisi yaşanacak. Bundan sonra yeni bir sabaha uyanacaksın. Sabah uyandığında artık biz olmayacağız."

Babası böyle duygu yüklü cümlelerle konuşunca Latife ağlamaya başlamıştı.

"Ağlama kızım, dur şimdi beni de ağlatacaksın. Ama bak, sana bunu şimdi söylüyorum. Evlendiğin insan normal bir hayat süren, sabah işine gidip akşam evine gelen birisi değil. En önemlisi bir asker. Disiplinli bir hayatın içinden geliyor. Bir de devlet başkanı, reisicumhur. Ben normal şartlarda bu evliliğin olmasını arzu etmem. Çünkü bu evlilikte mutlu olacağını düşünmüyorum. Şimdi duygularını bir kenara bırak ve aklınla düşün."

Latife, evlilik kararıyla ilgili ilk kez bu kadar net ve kesin konuşan babasına baktı. Biraz durakladı. Sonra;

"Babacığım, ben kabul ettim artık. Mustafa Kemal'i seviyorum. Onunla evleneceğim," dedi.

Babası tekrar kızını omuzlarından tuttu:

"Kızım bak, normal bir hayatın olmayacak. Ben de seviyorum Gazi Paşa'yı. Her şeyden önce o muzaffer bir komutan. Yeni devletin başı. Ona hayır demeyi ben de istemem. Ama kızım olarak yarın karşılaşacağın mutsuzluk beni yıkar."

Latife, tekrar babasının elini öptü, sarıldı.

"Babacığım, hepsini anlıyorum. Ben her şeyi kabullendim, evleneceğim," dedi. Muammer Bey, bunun üzerine;

"Bak kızım," dedi. "Evliliğinde bir sorun yaşarsan ve bu sorun ola ki bir ayrılığa dönüşürse bana gelip dert yanmayacaksın, bu ayrılığın nedeni şu oldu bu oldu demeyeceksin, tamam mı," dedi.

Latife, daha bir ciddiyetle baktı babasına. Babası neden böyle konuşuyordu. Yoksa bilmediği bir şey mi duymuştu. Ama ne duyabilirdi ki. Onun bir baba hassasiyetiyle konuştuğunu düşündü, babasına bir daha sarıldı.

"Tamam babacığım. Ben her durumu bilerek gidiyorum. Benim için duanı eksik etme," dedi.

Muammer Bey, Latife'ye kollarını açıp yeniden sarıldı. Babakız köşkün bahçesinden odaya geçti, bir süre nikâhta neler olacağını konuştular.

O gece Latife için mutlu ama kaygılı bir gece oldu. Yarın bu konakta yaşanacak nikâh onun nikâhıydı. Burası ona bir yuva, bir tanışma evi, nihayet nikâh evi olmuştu. Kesik kesik uyuyor, nikâh hazırlığında bir eksikliğin olup olmadığını düşünüyor, eksik varsa sabah tamamlarım, deyip yeniden gözlerini kapıyordu.

Tarih: 29 Ocak 1923…
Saat: 10.30
Yer: Uşşakizade Konağı (Beyaz Köşk)

Gazi'nin misafir edildiği köşkte şimdi tarihî bir evlilik gerçekleşiyordu. "Bir çift mavi göz" diye Gazi'yle tanıştığı o ilk ânı yazdığı bir mektupta dile getiren Latife, şimdi hayal ettiği gibi o âşık olduğu adamla evlenmek üzereydi. Bu evliliği en çok isteyen kişiydi o. Gazi, nikâh programından az evvel geldi. Köşk'ün beyaz merdivenleri başında Latife'nin annesini, kardeşlerini tanıdıktan sonra Latife'ye gülerek elini uzattı, tutup salonun bir köşesine götürdü.

"Evleniyoruz, hemen!" dedi.

İlk evlilik teklifini hatırlatırcasına "hemen" diyordu. Latife, Gazi Paşa'nın ellerine sarılıp öptü. Misafirler gelmeye başlamıştı. Ancak nikâhtan kimsenin haberi yoktu. Yalnız, köşke girişte hemen solda kalan küçük oda, her zamankinden biraz farklı görünüyordu. Ortada bir masa çevresinde sandalyeler vardı. Davetliler bir farklılık olduğunu çok geçmeden anlamıştı. Zaten Gazi ile Latife arasındaki aşk birkaç aydır İzmir'in tüm ileri gelenlerinin dilindeydi. Bu ziyaretin aynı zamanda bir nikâh ziyareti olduğu gerçeği şimdi tüm İzmir'i doğruluyordu.

Mustafa Kemal, o gün sivil giyinmişti, üzerinde lacivert kruvaze bir ceket vardı. Gömleğine aynı renkte, içinde kırmızı kıvılcımlar yanan bir kravat bağlamıştı. Ceketinin üst cebinde -titizlikle yerleştirildiği halde- rastgele konmuş gibi görünen, bir ak keten mendil vardı. Ayrıca, gri bir astragan kalpak giymişti. Başyaver de çok heyecanlıydı. Gazi'nin yanına geldi: "Latife Hanım hazırlandı Paşa hazretleri!" dedi. Salona çıktıkları zaman

Latife, annesi ve kardeşlerinin arasında duruyordu. Saçlarını, Mustafa Kemal Paşa'yı ilk gördüğü gün başında taşıdığı mor eşarpla örtmüştü. Mor eldivenli ellerinde beyaz bir gül tutuyordu. Yüzünde çok hafif bir makyaj vardı… Paşa ile Latife, şahit ve davetlilerden mürekkep bir masada oturdular. Paşa Kadı efendiye hitaben: "Efendi hazretleri, biz Latife Hanım'la evlenmeye karar verdik. Lütfen gereken işlemi yapar mısınız?" dedi.

Bunun üzerine Kadı Efendi, önce Latife Hanım'a dönerek;

"On dirhem gümüş Mihr-i müeccel ve aranızda konuşulan mihr-i muaccel hazır-ı bilmeclis Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile zevce olmayı kabul ediyor musunuz?" dedi.

Latife Hanım, o kadar heyecanlıydı ki, etrafına baktı, gözlerini herkesten kaçırır gibi yaptı. Sustu… Herkes onun "evet" demesini bekliyordu. Ortam bir anda buz kesti, sanki hiçbir şey hareket etmiyordu. Gazi, başını çevirip bir şey söylemek ister gibi yapmıştı ki, 'Kabul ettim' cevabını verdi. Kadı efendi aldığı cevabı müteakiben Paşa'ya da aynı soruyu sordu ve Gazi "Evet kabul ettim" dedi. Müftü boşanma halinde hanıma ödenecek bedeli sordu Gazi Paşa'ya; Paşa kadına bedel biçilemeyeceğini anlatmak ister gibi cevapladı, sonra da: "İki dirhem gümüş" dedi.

Gazi Paşa, boşandığında kadına verilecek mihr-i muaccel için "on dirhem" demişti. "Mihr-i Muaccel" için çok fakir insanların göze aldıkları "on dirhem gümüş" miktarını hem de gülerek söyledi.

Karabekir Paşa,

"Ucuza kapattın, Paşam" dedi, gülerek.

Sürpriz nikâh bir anda eğlenceli bir hal almıştı. Herkesin yüzüne yansıyan bir tebessüm vardı. Ama içlerinde en neşelisi şüphesiz Latife'ydi. Kız kardeşi Rukiye'nin gözlerine baktı, yüzünü kapatan tül örtüden… Rukiye ve Vecihe birbirine sarılmış ağlıyordu. Annesi Adeviye Hanım yanlarında, babası ayakta bu mutlu ânı hep birlikte yaşıyorlardı. İsmail ve Ömer'i aradı gözleri… Onları da yan kapıya yaslanmış olan biteni izler halde bulmuştu. "Benim canlarım" diye söylendi içinden.

Nikâhta Mustafa Kemal'in şahitliğini Fevzi Çakmak ve Kâzım Karabekir, Lâtife Hanım'ın şahitliğini ise İzmir Valisi Abdülhalik Renda ve yaveri, sağ kolu, iki âşık arasında olan bitenin en yakın tanığı Salih Bozok yapmıştı. Fevzi Paşa da, bu evliliğin boşanma ile sonuçlanacağına inanmadığını anlatmak isteyerek, "mihr-i muaccel"in nakit olarak değil de, fazilet ve sadakat içinde geçecek evliliğin "saadet"le ödeneceğini söyledi. Paşa, Latife Hanım'a nikâhtan sonra çok anlamlı bir hediye verdi. Önce ayağa kalktı, Latife'yi de kaldırdı. Davetliler bir altın kolye takılacağını sanıyordu ama Gazi herkesi şaşırttı. Kendi boynundaki altın mahfazadan bir Kuran-ı Kerim çıkartıp Latife'nin boynuna taktı. Davetliler bir elden alkışlamaya başlamıştı.

Gazi, Latife'yi omuzlarından tutup alnından öperek;

"Latif, bu Kuran seni de muhafaza etsin," dedi.

Latife, eliyle boynuna asılı Kuran'ı düzeltti. Hediyeden duyduğu memnuniyeti ifade edercesine Gazi'ye bakarak;

"Hepimizi korusun, muhafaza etsin paşam," dedi.

Nikâh merasimi davetlilerin çay, kek, çerez ikramlarıyla neşeli bir sohbet havasına dönmüştü. Davetlilerden birisi yanındakiyle konuşuyordu;

"Ayol birbirlerine yakıştılar ama yaşları kaçtı bunların," dedi. Yanındaki kulağına önemli bir şey fısıldar gibi eğildi;

"Latife 24, Gazi 42 yaşında," dedi.

Davetliler yeni gelin ve damadı tebrik etmek için birbirleriyle yarışa girmiş gibiydi. Ancak Gazi'nin aklında bambaşka bir evlilik hikâyesi vardı. Onu davetlilere anlatmaktan hiç çekinmedi.

"Eğer genç olsaydım, bu töreni başka türlü yapmak isterdim. Latife Hanım'ı bir ata bindirip, kaçırır alırdım. Ama şimdi bunu yapacak kadar genç olmadığımı anlıyorum," dedi. Masada bulunanları bir kahkaha tufanı sarmıştı. Gazi'nin bu romantizm merakı bilhassa hanımları etkiliyordu. Nikâhta Gazi'ye kız tarafının hazırladığı hediyeler de ilgi çekti. Sigara tabakası, kol düğmesi, bir cep saati ve bir kravat iğnesi hediye edildi Paşa'ya. Damat tarafından kız tarafına ise, bir broş, boyna asılan altın yapraklı Kuran ve tehlike anında kendini vurması için kabzası açılan küçük altın bir silah.

Bir de kız tarafının yaptığı hazırlık var. Damada zifaf gecesi giymek üzere bütün iç çamaşırları, sigara tabakası, kol düğmeleri, köstekli cep saati ve bir kravat iğnesi hazırlandı, takım olarak. Dört köşesi renkli, ufak çiçeklerle işlenmiş, siyah ipekten bir bohça. Bu aslında o an için evde bulunan, Latife Hanım'ın çocukluğunda dikiş dersi aldığı zaman işlediği bir kare örtüdür. Lavanta kokulu bu örtünün içine konuluyor. Hepsi de üç kız kardeş tarafından dikilmiş. Üç kız kardeş de bu konuda

ders almışlar. Nasıl ütü yapılır, nasıl dikiş dikilir, nasıl kenarları işlenir, bütün bu konularda iyi yetiştirilmişler.

O gün, aile içinde yenen bir yemekle sona erdi. Davetliler gittikten sonra Mustafa Kemal, Kâzım Karabekir ve Fevzi Paşalarla masa başı sohbetini biraz daha sürdürdü. Kurtuluş Savaşı'nın en zor günlerini hep birlikte cephede geçiren bu silah arkadaşları, mutlu gününde Gazi'yi yalnız bırakmamışlardı. Ancak bu çiftin ilk gecesiydi. Vakit de hayli ilerlemişti. Kalkmak için izin isteyecek gibi oldular. Gazi, yine muzip bir edayla konuşuyor, yüzüne yansıyan neşeli haliyle herkesi güldürüyordu.

"Bir askerin karısı, zifaf gecesini bile mutfakta geçirebilir" dedi. Arkadaşları ve Latife bu söze çok güldüler. Ve gecenin ilerleyen vakitlerinde izin alarak köşkten ayrıldılar. Nihayetinde yeni çiftleri yalnız bırakmak adettendi. Gazi, bir ara balkondan tıpkı birkaç ay önce yaptığı gibi İzmir'i seyretti.

"Latif bak, İzmir birkaç ayda nasıl canlanmış. Savaştan hiçbir eser kalmamış," dedi.

Latife, eşinin yanına geldi. Ona sarılmak, başını omuzlarına yaslamak istiyordu ama acaba Gazi ne derdi? Ama artık evlenmişlerdi. Aynı evi, aynı hayatı paylaşacaklardı. Bir şey demeyeceğini düşündü ve Mustafa Kemal'in beline sarılarak başını omuzuna yasladı. Gazi, kendisine sarılan Latife'yi bir çırpıda kaldırıp yatak odasına götürdü.

Gazi'nin aylar önce romantik bir şekilde resmini koyduğu yatağında şimdi büyük aşkı Latife'si, vardı. Kapılar kapandı, ışıklar söndü. İki sevgili tutkulu öpüşmelerin hazzıyla ilk gecelerini geçirdiler.

ÇANKAYA KÖŞKÜ'NDE BİR GELİN

Nikâh merasimi dünyada büyük ses getirdi. Gazi, bir taraftan gözü Osmanlı'nın mirasında olan İtilaf Devletlerine mesaj vermişti. Sorunlarını aşmış bir ülkede evlilik yaptığı havasını estirmiş, öte yandan da içeride halka "güven" telkin etmişti. Gazi'nin yakın çevresi, Türk basını, devlet erkânı bu nikâhtan çok mutlu olmuşlardı. Gazetelerin birçoğu, ertesi gün yayımlanan haberlerde Latife'yi kamuoyuna tanıtıyordu; "*Avrupa'nın her tarafını gezip görmüş, anlayarak tanımıştır. Fransız, İngiliz, Alman dillerini gayet iyi bilmektedir. Musikide de büyük bilgisi vardır. Türkçeyi pek iyi yazar. Uşşakizade Halid Ziya Beyefendi Türkçeleriyle iyice meşgul olmuş ve Latife Hanımefendi de yazı hususunda büyük bir istidat görmüştür. Latife Hanımefendi'yi tanıyanlar, zekâsı, azim ve iradesi hakkında pek takdirkâr lisan kullanmakta, ateşli bir vatanperver olduğunu söylemektedirler…*"

Bu haberler Gazi'nin hoşuna gitti. Evliliğiyle ilgili Latife Hanım'a biçtiği rol gerçek olmuştu. Halk, örnek bir Türk kadını olarak onu takip edebilecekti. Yabancı heyetler sürekli

telgraf gönderiyor, evliliği kutluyorlardı. Savaşta geçen stresli ve gergin günler, yerini siyasi gerginliğe bırakırken, Gazi hayatının belki de en mesut gün dönemini yaşıyordu.

Gazi, bu mutlu gecenin ertesinde İzmir'de basının önüne çıktığında, bu kez yanında eşi Latife'de vardı. Basın önünde evliliğini tüm Anadolu'ya ve dünyaya duyuruyordu âdeta. İktisat Kongresi'nin düzenlendiği tütün deposundaki toplantıda herkesin merak ettiği Latife Hanım'ı İzmirli kadınlara tanıttı, bu tanıtma aynı zamanda Latife Hanım'ın Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtımıydı. Bir yandan da Latife Hanım yeni hayatı için eşyalarını hazırlıyordu. 4 Şubat'ta İzmir'den ayrılıp, Akhisar üzerinden Balıkesir'e gitmek üzere yola koyuldular. Latife evliliğinin ilk sürprizini trende yaşadı. Gazi, seyahat sırasında sık sık kompartımandan ayrılıyor, dostlarıyla bir araya gelip oyunlar oynuyor, sohbet diyordu. Genç kadın önce bu hali pek önemsemedi, ne de olsa yeni gelindi. Karşısındaki de Gazi Mustafa Kemal…

İlk durak Akhisar'dı. İstasyonda her zamanki gibi coşkulu bir kalabalık tarafından karşılandılar. Latife'nin heyecanı gözlerinden okunuyordu. Resmî erkânın tek tek hoş geldiniz hitabı, kutlama tebrikleri ve yoğun görüşmeler, onu bir anda devlet işlerinin ortasına oturtmuştu. Ancak kısa sürede heyetlerle nasıl konuşacağını, nerede, nasıl davranacağını büyük bir ustalıkla göstermeye başladı. Gazi ve yeni gelin, burada fazla durmadan harekete geçtiler. Tren 6 Şubat günü Balıkesir istasyonuna ulaştı. Balıkesir, Gazi için çok önemli hatıraların yaşandığı bir şehir olmuştu. Buraya defalarca gelmişti. Samsun'a

ilk çıktığında Gazi'yle gizlice irtibat kuran ilk şehirlerden biriydi burası…

Gazi ve eşi için Balıkesir'de o akşam büyük bir ziyafet verildi. Bu yemek aynı zamanda bir düğün tebriki mahiyetindeydi. Çünkü Vali, Gazi'nin nikâhın ardından bu yolculuğa çıktığını biliyor ve ona bir sürpriz yapmak istiyordu. Balıkesir Askerî Mahfel'de gerçekleştirilen ziyafet için son derece orijinal bir davetiye hazırlatıldı. Davetiye, suluboya ile yapılmış, mönünün üzerindeki çizimler askerlerin düğün sahnesini ve gelinleri tasvir etmişti. Mustafa Kemal, geç saatlere kadar devam eden ziyafetin daha samimî ve özel olmasını isteyince teşrifat konuşmaları yapılmadı. Ziyafetin sonunda Hafız Hüseyin Efendi yanık sesiyle Kuran-ı Kerim'den Aşr-ı Şerif okudu, arkasından Türkçe mealini verdi. Ali Hikmet Paşa konuklarına şehriye çorbası, mayonezli balık, hindi rostosu, pilavlı salçalı kuşkonmaz, nemse böreği ve tatlı olarak da krem ranorse ikram etti.. Geç vakte kadar süren, müzikli düğün yemeği çok güzel geçmişti…

O akşam misafir edildikleri konakta, âşıklar birbirine sarılmış, bugünlerin hiç bitmemesi için birlikte dua etmişlerdi.

"Nasıl buldun Balıkesir'i?" dedi Gazi. Latife'nin saçlarını okşuyordu.

"Paşam, Balıkesir'in adını çok duyuyordum ama bir türlü ziyarete gelememiştim. Sizinle beraber buraya gelmek bir şeref benim için. Bu ne muhteşem bir sevgi" dedi, ellerini tutarak.

"Bu seyahatleri seviyorum Latif. Anadolu'yu yakından görmek daha doğru adım atmamızı sağlıyor. Ülke bir odadan yönetilmez."

Latife, bu sözleri tasdik eder gibi başını salladı;

"Paşam, halkımız sanki savaştan yeni çıkmış gibi değil. Baksanıza nasıl mutlu ve heyecan içindeler. Bu heyecanı taşıyan insanlarla her şey yapılır."

Gazi, elleriyle Latife'yi sardı ve odalarına geçtiler.

Latife, Paşa'yla birlikteki ilk gezisinde kendisine gösterilen ilgiden ve hürmetten oldukça etkilenmişti. 24 yaşında bir genç kız için, evliliğin ilk günlerinde bunca resmî programa katılmak kolay iş değildi. 11 gün süren Balıkesir seyahati ilçelere sarktı. Balya'ya geçtiler, burada askerî birlikler teftiş edildi. Belediyeyi, Vilayeti ziyaret edip, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubesinin açılışını yaptılar. Ertesi gün Edremit'e geçip kendileri onuruna düzenlenen Fener alayına katıldılar. Latife Hanım çok heyecanlıydı, Gazi de onun bu heyecanından mutluluk duyuyordu.

Latife'nin o günlerde en çok merak ettiği yer ise Ankara'daki köşktü. Kendisini keyifli ama bir o kadar da yorucu günlerin beklediğini biliyordu. Dönüşte önce İzmir'e uğrayıp İktisat Kongresi'ne katıldılar. Ardından Ankara'ya doğru yolculuk başladı.

Ankara nasıl bir yerdi? İzmir dışında İstanbul'u biliyordu, Balıkesir'i de görmüştü ama Ankara henüz yeni bir yerdi. İzmir'deki gibi canlı bir hayat var mıydı? Ve sürekli düşündüğü köşk. Latife'yi Ankara yolunda meşgul eden sorulardı bunlar.

Gazi yine arkadaşlarıyla bir araya gelmiş, özel vagonda kahkahalarla dolu bir yolculuk sürmekte. Zaman zaman Latife de bu sohbetlere katılmak için içeri gitmiş, ancak masada kendisinden başka kadın olmadığını görünce, her seferinde yeniden vagonuna dönmüştü. Biraz uyumak, dinlenmek istedi. Yatağına uzandı, gözlerini kapattığında İzmir geldi aklına. Tekrar açtı gözlerini.

'Annem, babam nasıldır acaba?.. Ya Rukiye, Vecihe… hepsini daha şimdiden özledim. Ama hele bir Ankara'ya yerleşeyim, hemen davet edeceğim.'

Az sonra Gazi odaya geldi. Latife hemen doğrularak;

"Geldiniz mi Paşam? Ben de uyuyamadım, trende uyumak kolay olmuyor," dedi

"Alışacaksın Latif, alışacaksın," dedi Gazi. Gülüyordu. "Biz çuvallar üzerinde uyumaya alışmıştık. Şimdi burası bize saray yatağı gibi geliyor," dedi. Latife'nin yanına uzandı, sarılıp beraberce uyudular.

Sabahın ilk saatlerinde Ankara'ya ulaşmıştılar. İstasyonda yine devlet erkânı hazır bekliyordu. Eşyalar arabalara taşındı. Gazi, yanında eşi olunca istasyonda fazla kalmadan doğruca köşke geçmek istedi. Köşk ne zamandır ıssız ve sessizdi. Annesini kaybetmiş, Fikriye'yi göndermişti. Artık köşkün tek hanımefendisi vardı, o da Latife'ydi. Köşkün bahçesinden giriş yaptıklarında kapıda bekleyen nöbetçiler selam durdu.

Yaverler eşyaları köşke taşıyorlardı. Gazi, köşke ilk defa gelen Latife'nin merak dolu bakışlarının farkındaydı.

"İşte Latif, burası yeni evin. Bizim odamız yukarıda. Yaverler de yan taraftaki evde kalıyor. İzmir'deki köşk kadar ihtişamlı değil ama bizim için her şey demek."

Gazi, Latife'yi elinden tutup yatak odasına götürdü.

"Eşyalarını dilediğin gibi yerleştir," dedi. Sonra giysilerini değiştirmek için dolabını açtı. Latife, köşkün bu mütevazı halini görünce biraz şaşırdı. Ama olsun, burası artık benim evim. Artık hayatımız burada devam edecek. Birkaç ufak değişiklikle farklılaşabilir, diye düşündü. Derin bir nefes aldı, yatak odasının kapısına yığılan eşyalarını dolaplara yerleştirmeye başladı.

Bir süre sonra aşağı inip salona geçti. Yeni evinin her köşesine bakmak istiyordu. Mutfağa girdi, dolapları tek tek açtı. "Köşkün bir görevlisi var mı?" dedi Salih'e.

Salih, elinde bir çanta cevap verdi.

"Mutfak görevlimiz var. Bugün geleceğimizi biliyorlar. Biraz sonra hazır olurlar."

Latife, tekrar yukarı çıktı. Hazırlık yapan Gazi'ye;

"Paşam dinlenmeyecek misiniz," dedi. "Hem bir şeyler hazırlayalım, yemeden çıkmayın," dedi.

Gazi, ceketini giyerken;

"Latif," dedi, "dinlenmeye vakit yok, ama bir şeyler yemek konusunda haklısın."

Latife, hemen mutfağa girdi, ne var ne yok bir şeyler hazır etmeye çalıştı.

Mutfaktaki hazırlığa dikkat kesilen Salih,

"Latife Hanım, ben yardımcı olayım," dedi. Az sonra bir şeyler hazırlanmış, masa hazır edilmişti.

Gazi evdeki bu yeni halden memnun görünüyordu. Masaya oturdu, yeni demlenmiş çayla bir şeyler yedi ve teşekkür ederek evden ayrılmak için kalktı. Latife, eşini kapıya kadar uğurladı. Gazi, Latife'yi öpüp, evden ayrıldı.

Yeni bir hayatın ilk günü böyle başlamıştı. Yeni gelin, Çankaya Köşk'üne yerleşmiş, Ankara'yı beklediği gibi bulmamıştı. İlk intibasına göre ıssız, çorak bir şehirdi. Bu köşk ise bir bağevinden başka neydi?

KEMAL BUNLAR NE GÜZEL!

Latife için yeni bir şehre, yeni bir eve ve en önemlisi yeni bir hayata alışmak kolay olmayacaktı. Babasının ikazda bulunduğu tüm konular bir bir karşısına çıkmaya başlamıştı. Evliliğinin, diğer evliliklere benzemeyeceğini hemen idrak etmişti. Meclis'te yürütülen çalışmalar uzuyor, kimi günler Gazi eve gecenin bir yarısında geliyordu. Geç geldiği akşamlarda bile hemen uyumuyor, yaverlerden istediği kahve ile çalışma odasına geçip, uzun çalışmalar yapıyordu. Latife, bu geceleri bazen yakalayabiliyor, kimi zaman uyuyakalıyordu. Köşkün genç hanımı, bu yoğun ve ağır tempoya zor dayansa da bir eleştiride bulunmuyordu. Bir süre sonra Meclis'teki yoğun görüşme trafiği biraz duruldu. Gazi, çalışma arkadaşlarını köşkte akşam yemeğine davet etti. Latife Hanım'dan dolayı, evli çiftler çağrılmıştı. Latife, evin hanımı olarak misafirlere ikram edilecek yemekle bizzat ilgilenmiş, daha Gazi gelmeden yemekler masada hazır edilmişti. Nihayet Gazi köşke giriş yaptı, Latife onu kapıda karşılayıp, salona buyur etti. Gazi, salonda her şeyin hazır bir halde olduğunu görünce;

"Benim canım Latif'im, neler hazırlamışsın böyle. Biz bu kadar erken hazırlığa, tertibe alışık değiliz," dedi.

Latife Gazi'nin şaşkınlığına güldü.

"Paşam, bu evde bir hanımın varlığı belli olmasın mı?" diyerek kendine pay çıkarttı. Bu akşamki davet, aynı zamanda Gazi'nin yakın çevresiyle Latife'nin ilk tanışma yemeğiydi. Latife'nin yemeğe ve düzene bu kadar itina göstermesi biraz da bu yüzdendi.

Misafirler yavaş yavaş gelmeye başladı. Bir süre sonra Gazi herkesi masaya davet ederek;

"Bakın arkadaşlar, Latife neler hazırlamış," dedi.

Masanın baş koltuğuna oturan Gazi;

"Çok uzun zaman oldu evde böyle sıcak yemekler yemeyeli. Şöyle telaşsız bir yemek, kavgasız bir yemek yemeyi ne çok özlemişiz," dedi.

Haksız değildi Paşa. Uzun zamandır cephedeydi, siyasi yoğunluk yüzünden yemek düzeni yoktu. Şimdi köşkte başlayan bu yeni düzenden duyduğu memnuniyeti etraf da görsün, bilsin istiyordu.

Latife, evin hanımı sıfatıyla misafirlere eksiksiz bir şekilde servis yapılması için hop oturup, hop kalkıyordu. Nihayet servis tamamlanınca Latife de rahatça masaya oturabildi. Masada sohbet başlamıştı. Herkes en yakınındakiyle bir şeyler konuşuyordu. Gazi, Latife'ye göz ucuyla bakıp, rahatça oturduğunu anlayınca;

"Arkadaşlar, işte benim sevgili eşim Latife. Size eşimi kendim takdime etmek istedim, dedi." Latife, saygıyla başını eğip kaldırdı.

Vakit ilerledikçe sohbet koyulaştı. Bir ara masadan kalkan Latife, mutfağa giderken gördüğü cam bölmeyi çok beğendi, "Kemal, bunlar ne güzel!" dedi. Gazi'ye saygıyla hitap eden misafirler, yeni gelinin ismiyle yaptığı hitabı şaşkınlıkla karşıladılar. Oysa Latife işin farkında değildi.

"Bunlar çok güzel Kemal, nerden geldi acaba?" diye konuşmaya devam etti.

İşin tuhafı Gazi de bu hitaptan ilk anda hoşlanmamıştı. Uzun zamandır ona ismiyle hitap eden olmamıştı. Sadece rahmetli annesi bazen, "Mustafa'm" derdi. Ama o annesiydi. Şimdi Latife neden böyle bir şey söylemişti. O da düne kadar Gazi Paşa diyordu... Gazi, duymazlıktan geldi önce, sonra Latife'ye dönüp, "Beğendiğine sevindim Latif, hadi gel masaya," diye konuyu değiştirdi.

Aslında Osmanlı geleneğinde evin hanımı eşine asla ismiyle hitap etmezdi. Eşi kim olursa olsun, Paşa, bey, asker, nefer, köylü… Kimseye eşi tarafından "ismiyle" hitap edildiği görülmezdi. Çünkü bir kadının eşine ismiyle hitap etmesi "çirkin" addolunurdu. Bir beyefendi de eşinden bahsederken sadece ismini kullanmaz, hanım, hanımefendi veya sultan ifadelerini de kullanabilirdi.

Ancak İzmir'in münevver kızı Latife, bu noktada gelenekleri çoktan aşmış, daha ilkokul çağında Batılı hocalardan özel dersler almış, Batı kültürüyle yurt dışında Batıda yıllarını geçirmiş bir kadındı. Ona göre insanın eşine ismiyle hitap etmesinin

yanlış bir tarafı yoktu. Latife, etrafın bu sessiz tepkisine aldırmadan, eşine ismiyle hitap etmeye devam etti.

Gazi'nin yakın çevresi, evin yeni hanımefendisiyle yepyeni bir döneme girildiğinin işareti saydılar bu hitabı. Ancak o akşam masada daha fena şeyler olacaktı. Lozan görüşmelerinden yeni dönen İsmet Paşa'ya bazı vekillerin "hain" demesi ortamı fena gerecekti. Salonda eğlence için çağrılan küçük bir saz takımı da mevcuttu. Bir aralık İsmet Paşa, Lozan'da cereyan eden müzakereden ve çektiği sıkıntılardan bahisle Rauf Bey'den şikâyette bulundu.

"Bana çok çektirdiler Paşam. İngilizler yetmiyormuş gibi bir de bizimkilerle uğraştım," dedi.

Ama diğer misafirler bu şikâyetten rahatsız olup;

"Asıl biz seninle uğraşmak zorunda kaldık," diye mukabele edince masadaki eğlence havası bir anda dağıldı.

Vakit de hayli ilerlemişti. Önce hanımlar masadan izin isteyip ayrıldı. Latife, misafirlerinin eşlerini kapıya kadar teşyi etti. Kendisi de izin isteyip, odasına geçti. Gazi'nin önünde yaşanan bu tatsız durum canını sıkmıştı. Ancak Ankara'da durumlar böyleydi. O günlerin en önemli kavgasının adım adım yaklaşan ayak sesleriydi bunlar. İsmet Paşa "hainlikle" suçlanıyordu. Suçlayansa onu Lozan müzakerelerinde haksız bulan Rauf Bey ve arkadaşlarıydı. Meclis çok gergin günler yaşıyordu. Yapılan gizli celselerde de sorun bir türlü aşılamamıştı. Şimdi sorun büyümüş, Gazi'nin sofrasına kadar taşınmıştı.

Gazi misafirlerini uyardı, hepsine teker teker izahatta bulundu. Yaverler kapıda hazır bekliyordu. İçkiler içilmiş, sesler yükselmişti.

O gece başka bir tatsızlık yaşanmadan davet hitama erdi. Gazi de bu duruma sıkılmış, yatağa girdiğinde Latife'nin de uyumadığını görmüştü.

"Neden uyumadın?" dedi Gazi şefkatle…

"Uyuyamadım Paşam. Sesler yükselince korktum. Bunlar sizin dostlarınız ama masada içki olunca sohbetin nereye varacağını takdir edemiyorsunuz."

Gazi, eliyle teskin eder gibi yaptı. "Hadi Latif, uyuyalım. Zaten geç oldu. Çok yorgunum," dedi.

Latife Hanım, hanımefendisi olduğu köşkte bazı değişiklikler yapmak isteyecekti, bu normal karşılandı ve birtakım eşya değiştirildi. İzmir'deki evinden örtüler, tabak takımları getirterek Çankaya'ya yeni bir düzen ve sıcak bir aile havası vermeye çalıştı. Değişen, değiştirilen eşya Fikriye'nin zevkine göre döşenmiş eşyaların yeriydi. Latife, yakın dostlarından Fikriye'nin kim olduğuna dair bilgi almıştı. Fikriye Hanım'ın bu evde tekrar kalmasını istemiyordu. Yeni evli bir kadın olarak kendince doğru olanı yapıyordu, ancak Gazi Paşa köşkte yaşanan bu değişimin, Fikriye'nin izlerinin tamamen silinmesine neden olacağını fark etmeyecek miydi?

Latife yeni evine alışadursun, köşkte Lozan'daki kritik görüşmeler değerlendiriliyor, Meclis'teki gizli celsede gündeme gelen bazı önemli olaylar tartışılıyordu. Gazi Paşa'nın yakın çalışma arkadaşlarından; Kılıç Ali, İsmet Paşa, Rauf Orbay, Falih Rıfkı gibi isimler zaman zaman köşke davet ediliyor, bazen bu davetlere Kâzım Karabekir Paşa ve yakın silah arkadaşları da geliyordu. Türkiye için çok kritik günlerdi… Meclis yeni,

ülke yeni, milletvekilleri yeniydi. Gazi Paşa gergin günler yaşayan meclisin yenilenmesi gerektiği fikrini yavaş yavaş düşünmeye başlamıştı. Yoksa bu gerginliklerle hedeflenen değişiklikler yapılamayacaktı

Latife'nin görgüsü ve kültürü köşkte protokol kurallarının sıkı denetimiyle kendini gösterdi. Fakat Gazi Paşa bunca değişikliğin peş peşe yapılmasından rahatsız oldu. Çünkü asıl rahatsızlığı yaşayanlar, köşkün planlı ve düzenli haline alışamayan yakın bazı arkadaşlarıydı. Latife Hanım'dan önce köşkte rahatça hareket eden, diledikleri gibi giriş çıkış yapan bu yakın çevre, randevu sisteminden rahatsız olmuştu. Bağlanmasından rahatsız oldular. Durumu Gazi Paşa'ya iletirler. Gazi, iki tarafı da kırmamak için bir orta yol bulma gayreti içine girdi.

"Gel seninle bir anlaşma yapalım Latif," dedi. "Senin arkadaşların geldiği zaman, sen hangi protokolü istiyorsan onu uygulasınlar. Ama benimkilere dokunma! O işleri yaverler çok iyi bilir."

Latife, Gazi'nin neden böyle bir anlaşma yapmak istediğine anlam verememişti. Yine de protokol kurallarını biraz yumuşattı ve böylece kriz atlatıldı. Ancak köşkün yeni hanımı, bu müdahalelerden rahatsız olmuştu. Gazi'ye bir akşam konuyu açmak istedi.

"Paşam, burası sizin karargâhınız ama aynı zamanda da hareminiz. Burada bir ev hayatı devam ediyor. Arkadaşlarınızın evimize istedikleri zaman gelip gitmelerinden rahatsız değilim. Ama sonuçta ev hali. En azından kapıdaki yaver gelen

misafir hakkında size bilgi versin. Aşağıda bir giriş salonu düzenleyelim, orada dursunlar. Siz uygun olduğunuzda da içeri alalım," dedi.

Gazi, bu defa Latife'yi haklı buldu. Nitekim, köşkün giriş holüne bir bölme ilave edilerek gelen misafirler oraya alındı, Gazi'ye haber verilmesinin ardından da içeriye buyur edilmeye başlandı. Ama köşkteki tek yenilik bu değildi. Latife, köşkün mutfağına da müdahale etmiş, buradaki tüm görevlilerin beyaz eldiven kullanmasını, erkek ve kadın garsonların belirli bir elbise ile servis yapmalarını istemişti. Yemek ve servis artık bir düzene bağlıydı. Böylece bir davet verildiğinde kaç kişilik yemek hazırlanacağı önceden yaverlerce söyleniyor, hazırlıklar buna göre yapılıyordu. Ancak bu yeni düzene rağmen eski durumdan istifade etmek isteyen bazı isimler Latife'ye karşı sessiz bir cephe almaya başlamıştı. Bunların bir kısmı Fikriye ile yakın dostluk kurmuştu. Latife'nin henüz bu cepheden haberi yoktu. Ancak o günlerde Gazi'ye gelen bir telgraf bir anda yaverleri hareketlendirmiş, ancak ne olup bittiği hususunda Latife hiçbir şey öğrenememişti. Aslında olay Latife'yi de çok yakından ilgileniyordu. Çünkü mesele, Fikriye'nin İsviçre'den geri dönmesiydi.

Gazi'ye İstanbul'dan Adnan Adıvar'ın gönderdiği telgraf gayet açıktı. Fikriye, eşyasını toparlamış ve İsviçre'den ayrılarak İstanbul'a gelmişti. İstanbul'da Ankara hükümetini temsil eden Adnan Adıvar, tutulan ofise gelen Fikriye'yi eski bir dost olarak ağırlamış, durumu hemen acil telgraf ile Gazi'ye bildirmişti. Fikriye, Ankara'ya dönmek istiyordu.

Telgrafı alan Salih, apar topar Gazi'nin yanına girdi. Gazi bir görüşmedeydi. Telgrafı okudu, hemen müsaade isteyip odasına çıktı.

"Nereye gelmiş Fikriye? İstanbul'da mıymış?"

"Evet, dedi" Salih. "Adnan Bey'in yanındaymış efendim, Ankara'ya gelmek istiyormuş."

Gazi, bir süre düşündü. "Hemen cevap verelim. Fikriye'nin gelmesine mâni olsunlar," dedi. "Aynı telgrafı İzmit Gar Müdürlüğü'ne de çekelim. Fikriye gelmek isterse İzmit'ten de durdursunlar," dedi.

Adnan Bey, şifreli mesajı alınca ne yapacağını anlamıştı.

"Kızım, neden kaçtın İsviçre'den, tedavin daha bitmemiş," dedi.

Fikriye, söylenenleri dinlemiyordu.

"Adnan Bey, cevap geldi mi, ne diyor Paşa," dedi.

Adnan Bey, cevaptan üzüleceğini düşündü Fikriye Hanım'ın.

"Kızım, Gazi tedaviyi yarım bırakıp dönmene çok kızmış. İstanbul'dan ayrılmamanı istiyor," dedi.

Fikriye bu cevap karşısında fena oldu.

"Gazi burada mı kalmamı istiyor. Telgrafta bunu mu yazmış," dedi.

Adnan Bey zor durumda kalmıştı.

"Bak kızım, Gazi evlendi biliyorsun. Artık senin Gazi'nin yanında kalman doğru olmaz," dedi.

Fikriye tamamen yıkılmıştı.

Hasretine dayanamadığı Gazi, şimdi onu yanında istemiyordu. Evlendiği haberini almıştı zaten. İsviçre'ye bir arkadaşının gönderdiği gazetede evlendiği haberini okumuş ve paramparça olmuştu. Günlerce gidip gitmeme ikilemi yaşamış, sonunda artık iyileşmenin ne anlamı kaldı, diyerek sanatoryumdan ayrılmıştı. Buraya girerken yeni Türkiye'nin bir numaralı kadını olarak karşılanan Fikriye, şimdi bir başına sanatoryumdan çıkıyor, görevliler dahi uğurlamaya gelmiyordu. Bu duruma canını sıkmamıştı ama Gazi bunu nasıl yapardı? Üstüne nasıl bir başkasıyla evlenirdi?

"Hep annesinin yüzünden," diyordu. "Kadın öldü gitti ama benim de saadetime mani oldu."

Şimdi ne yapacaktı? Abisi Ankara'ya gitmemesini söylemiş ve kendisini dinlemediği için ona çok kızmıştı. Annesi ölmüştü, babası zaten yoktu. Gidebileceği yegâne yer Gelibolu'daki yakın dostuydu. Adnan Bey'in yanından bitkin bir halde ayrıldı.

Gazi, Salih'ten Fikriye'nin durumu hakkında bilgi almasını emretmişti. Salih de sürekli aldığı bilgileri, hemen Gazi'ye ulaştırıyordu. Nitekim Fikriye'nin selametle Gelibolu'ya gitmek için ayrıldığını öğrendiler. Hepsi derin bir oh çekmişti. Köşkte ise Latife'nin hiçbir şeyden haberi yoktu. O, Adana seyahati için hazırlık yapmakla meşguldü. Çünkü birkaç gün sonra yolculuk vardı.

LATİFE'Yİ UYANDIRMAYA KIYAMADI

Latife, Ankara'nın kış havasına alışmaya çalışıyordu. Müthiş bir kar yağıyor, geceleri kuru soğuk, ürkütücü bir iniltiyle köşkün pencerelerinden içeri sızmaya çalışıyordu. Gündüz saatleri pek yalnız geçmiyordu. Refet Paşa'nın eşiyle arkadaş olmuşlardı. Sık sık ya o geliyor yahut Latife onun yanına gidiyordu. Ayrıca Paşa'nın kız kardeşi Makbule'de gelmişti. Makbule, Gazi'nin birçok huyunu, sevdiği yemekleri, sevmediği halleri Latife ile paylaşıyor, onunla abisi arasındaki ünsiyetin artmasına yardımcı oluyordu. Annesinin vefatından sonra abisine daha düşkün olmuştu Makbule. Eşi Mustafa, işi gereği sık sık İzmit'e, Anadolu'ya geçiyor, böylece İstanbul'da ikamet etmek zorunda kalıyordu. Zaten asıl evleri İstanbul'daydı. Ancak annesinin Ankara'ya naklinden sonra sık aralıklarla Ankara'ya gelmeye başlamıştı. Fikriye ile olan kavgaları nedeniyle burada pek uzun kalmamıştı.

"Latife, abimin düzenli bir hayata ihtiyacı var. Bunu ancak sen sağlayabilirsin, dedi" Makbule.

Latife, bu sözden hoşnut olmuş gibi baktı;

"Makbuş, ben onun karısıyım, elbette düzeni sağlamak da bana düşüyor," dedi muzipçe. Gülüştüler.

"Akşam yemekte olacaksın değil mi? Bak bugün özel bir yemek yaptırıyorum. Fransa heyeti gelecek. Mönüde de Fransız yemekleri var. Sen seversin."

Makbule, akşam yemeklerinde masada bulunmaktan kaçınıyordu. Odasına çekiliyor yahut Latife ile baş başa yiyordu. Ancak bu defa sofrada bulunmak istedi.

"Pekâlâ, görelim bakalım Fransız mönüsünü," dedi.

Gazi, heyeti köşkün kapısında karşıladı ve salona buyur etti. İki ülke arasındaki münasebetlerin iyi niyetle görüşüleceği bir akşam planlanmıştı. Gazi maslahatgüzarlara haftanın birkaç gününü ayırıyor, yeni devleti önce onlara tanıtmak istiyordu. Latife ise planlı yemeklerde davetli ülkenin mutfağını akşam mönüye koyuyor böylece köşk mutfağının zenginliğine dair ipuçları verilmek isteniyordu.

Gazi ile Latife, iyi birer eş ve aile görünümü veriyordu. Protokol yemeklerinin bir düzene girmiş olmasından Gazi de memnundu. Özellikle bu yabancı heyetlere karşı mahcup olmadan bir daveti bitirmek onun için oldukça önemliydi. Latife sanki bu iş için köşke gelmiş gibiydi. Her şey önceden belirlenmişti. Davetli listesine göre yemek hazırlığına girişiliyor. Türk mutfağından enfes mezelerin ardından asıl konuk ülke mutfağının yemekleri servis ediliyor. Bahçede hazır edilen saz heyeti ise Klasik Türk Müziği eserleri icra ediyor, böylece yemek bir sohbet ortamıyla beraber, bir kültür atmosferinde geçiyordu.

Gazi, davetlilerin ayrılmasından sonra mutfağa geldi.

"Latif, bizi yine bu akşam düzeninle mesrur ettin. Canım benim, sevgilim. Canım Latifeciğim." O akşam Latife'yi 'gonca gülüm' diyerek sevdi.

Latife, ellerini Gazi'nin parmakları arasına koyuyor, kulağına söylediği sevgi sözcükleriyle kıkır kıkır gülüyordu.

"Gözlerin, ah be güzelim ne güzel bu gözler, dedi" Gazi, Latife'ye…

Eliyle dudaklarına dokundu.

"Bu dudaklar bana güzel sözler söyleyince mutlu oluyorum," dedi.

Latife, gecenin darmadağın eden rüzgârın uğultusuna aldırmadan Gazi'yi öpüyordu. O gece, iki sevgili gibi birbirlerine sarılıp sabahı ettiler.

Latife bütün günü Adana seyahatinin hazırlığıyla geçirmişti. Akşama doğru İzmir'den gelen bir mektupla mutlu oldu. Mektubu birkaç defa koklayarak okudu.

"Ailemi, annemi, babamı, kardeşlerimi ne çok özledim."

Ankara'nın güzellikleri de vardı, alışmıştı biraz. Ama İzmir gibi olur mu? Denizin üzerindeki günbatımı her şeye bedeldi. Az sonra Makbule yanına gelmiş, aşağıda çocuklar gibi şenlenen Latife'ye;

"Ne o sevgilinden mektup mu geldi?" demişti gülerek.

Latife, "Evet Makbuş, ailemden." dedi sevinçle.

"Daha kaç ay oldu, hemen de özleniyor değil mi? Aman kıymetini bil Latife. Bak bizim ne anamız kaldı, ne babamız. Bir ağabeyim de olmasa bu hayatta ailem diyebileceğim kimse yok. Ya zevcin Mustafa diyeceksin? Onu da görebilene aşk olsun."

Makbule, eşinin seyahatlerinden rahatsızdı.

Latife, Makbule'ye hak verdi.

"Doğru söylüyorsun. Ailemi çok seviyorum. Onlar benim için dünyanın en vefalı hazineleri. Havalar biraz iyi olsa çağıracağım buraya. Ama hâlâ soğuk. Bu hava İzmir havasına alışık olan bizler için çok sert. Hepimizi hasta eder. Adana'ya gideceğiz, Sende bizimle gelsene."

"Seyahate çıkacak halim yok Latife. Zaten iki gün sonra Mustafa geliyor. Ben de İstanbul'a gideceğim. Siz birkaç hafta yoksunuz anlaşılan."

"Seyahat ne kadar sürecek bilmiyorum. Ama Balıkesir'de gördüğüm gibiyse eğer, uzun sürer. Herkes bir yere davet ediyor. Gazi de kimseye hayır dememek için her davete gitmeye çalışıyor. Balıkesir'de ilçelere kadar gittik. 11 gün kalmışız. Nasıl geçtiğini anlamadım."

O akşam Gazi Latife'yi evden aldırıp Refet Paşa'ya geçti. Makbule yine evden ayrılmamıştı. Latife, Refet Paşa'nın eşiyle sıkı dost olmuştu. O akşam iki eski dost hatıralarla geceyi geçirirken, Latife de yeni arkadaşıyla Ankara'dan ve hanımların giyim kuşamından bahsediyordu.

Gazi;

"Latife, dedi", "Ankara'ya alıştın galiba. İzmir gibi sıcak değildir ama Anadolu'nun bozkır havasında yeni bir cumhuriyete ev sahipliği yapıyor bu şehir."

"Kemal ben bu şehre alıştım. Tabii ki İzmir gibi değil. Ama inanıyorum ki yeni devlet, vatanın her noktasında yarattığı bu heyecanla bir baştan bir başa her yeri imar edecek." dedi.

Gazi bu cevaptan memnun olmuştu. Refet Paşa,

"Evlilik nasıl gidiyor Paşam?" diye sordu.

Gazi, Latife'nin gözlerine baktı. "İyi Refet, iyi. Bu yeni hale alıştım galiba," dedi. "Ama anlaşılan bazıları alışamamış. Baksana muhalifler bugün mecliste Latife'yle beraber gittiğimiz Balıkesir seyahatini diline dolamış. Bu seyahatte kadının ne işi var diye beni eleştirmişler."

Refet Paşa şaşırmıştı.

"Ben duymadım paşam. Ne diyorlarmış?"

"Bir hanımın böyle, erkekler arasında gezide ne işi var, dinen caiz değil, diyorlarmış."

Gülüştüler. Gazi belli ki söylenenleri ciddiye almıyordu.

Meclisin yeni oturumu 1 Mart'ta açılacaktı. O tarihte yeni seçimlere gidilmesi kararı da alınacaktı. Gazi, 1 Mart için çok önemli verdiği bir açılış nutku planlıyordu. Bu nutuk, eski vekillere yeni bir mesaj, yenilerine de bir çağrı gibi olmalı, ama asıl düşündüğü değişimin izlerini taşımalıydı.

Gece geç saatlere kadar meclis nutkunda konuşacağı konular üzerinde çalışmıştı. Latife, bu konuda o kadar yardımcı olmuştu ki, yazdıklarını Latife'ye okuyor, ardından bazı değişiklikler yapıyordu. Tam bitti derken yeni ilaveler yapıyordu. Birlikte saatlerce metin üzerinde çalıştılar. Latife ara ara gidip kahve getiriyor, bu yoğun tempoyu hafifletmeye çalışıyordu.

Gazi, tamamladığı metni son defa gözden geçirirken, Latife de nutku yerinde dinlemek istediğini söyledi. Gazi;

"Neden olmasın, zaten bunu bugünlerde yapacaktım. O zaman hazırlan, yarın seni de meclise götüreceğim. Kordiplomatik locasında otursun, davetiyeni sabah ayarlarım," dedi.

Latife çok mutlu olmuştu. Gazi'nin boynuna sarıldı. "Benim sarı paşam, Kemal'im, aşkım… Seni o kürsüde öyle cevval görünce hayranlığım artıyor," dedi. Birbirlerini tutkuyla öptüler…

Çalışma odasının ışığı o gece sabaha doğru söndü.

Latife, babası gibi siyasete meraklıydı. Babası İzmir'de iki dönem belediye reisliği yapmıştı. Şimdi Gazi Paşa'nın eşiydi ve siyasetin tam içindeydi. Gazi Paşa o gece Latife'ye dünyaları vermişti. Ertesi gün yapılacak meclis çalışmasını konuşmak için Fethi Bey'le görüşecekti.

Yeni Meclis, Başkumandan Gazi Mustafa Kemal'in eşiyle beraber geleceğinden habersizdi. Meclis yeni açılmış, milletvekilleri kulis bölmelerinde, kimisi de Genel Kurul salonunda koyu bir sohbete dalmıştı. Genel Kurul salonundaki konuşmalar ülkenin ahvalini yansıtırcasına bir uğultu halinde

yankılanıyordu. Aynı saatlerde Çankaya'da Latife tatlı bir heyecan yaşıyordu. Evde hazırlanmış bekliyordu. Sık sık aynanın karşısına geçip elbisesine bakıyor, konuşma provaları yapıyor, kendi kendine bu tarihî güne hazırlanıyordu. Az sonra şoför kapıyı çaldı:

"Meclise giriş davetiyeniz geldi," dedi.

"Giriş davetiyesi mi?" Öyle ya, dinleyiciler davetiye ile giriyordu. Heyecanı arttı.

Gazi Paşa'nın gönderdiği davetiyede Şeyh Servet Efendi'nin imzası vardı. Gazi, kendi imzasıyla değil, olası eleştirilere karşı Şeyh Servet Efendi aracılığıyla eşini meclise davet ediyordu. Gazinin kurgusu açıktı, bu davetle olası eleştirileri ortadan kaldırmış olacaktı. Çünkü bazıları onun nikâh merasimindeki tavrını bile "dine mugayirdir" diyerek eleştirmişti. Şimdi yeni bir tartışma başlatmak yerine "sadece kendisinin değil, bir hocanın davetiyle" hanımefendinin meclise geldiğini ima etmek istiyordu. İlk defa Türk meclisine bir kadın, hem de devletin başındaki insanın hanımı, yani "Sultan" mesabesindeki birisi gelecekti.

O gün meclise Latife Hanım'ın gelmesi beklendiği gibi hayret nidalarıyla karşılandı. Gazi, eşini kordiplomatik locaya aldırdı ve Genel Kurul açıldı. Latife Hanım, farklı ve aykırı bir kadın olduğunu daha evliliğinin üzerinden birkaç ay geçmeden ülkeye ve dünyaya gösteriyordu.

Mecliste ateşli konuşmalar yapıldı, ama Gazi'nin nutku meclisin ateşini söndürmeye yetti. Tüm gözler Latife Hanım'da.

Meclis'in açılışı dolayısıyla misafir olarak gelen yabancı misyon temsilcileri ve gazeteciler, kordiplomatik locasında oturan hanımefendiye çok yakınlık gösterdiler.

Gazi'nin nutku bittiğinde salonda büyük bir alkış koptu. Gazi ve eşi konuşmanın akabinde kendi odalarına geçerek burada hem basına, hem de yabancı misyon şeflerine nezaket gösterecek, açıklamalarda bulundu.

Latife Hanım, Sovyetler Birliği Elçisi'nin onuruna vermek istediği davet teklifini de burada aldı. Köşke geldiklerinde Latife Hanım'ın bir isteği daha vardı: O da 2 Nisan'da seçim kararı alacak olan meclise milletvekili olarak girmek.

Gazi, bu teklife sıcak bakmadı.

"Latif, ortam henüz hazır değil."

Latife ısrarcıydı. Gazi, konuyu zamana bırakma eğiliminde görünüyordu.

Genç kadının, Meclis'e gelişi yurt için kadar, dünya basınında da büyük ilgi gördü. Daily Mail gazetesi, Latife Hanım'la bir röportaj yaparak hem evliliğini, hem de nasıl bir kadın portresi çizmek istediğini soruyordu. Öte yandan Adana yolculuğu için hazırlıklar tamamdı.

Günün sonunda Ankara Garında heyetler Gazi'yi uğurlamak üzere gelmiş bekliyordu. Yaverler eşyaları özel vagona yerleştiriyor, uzun yolculuğun hazırlıklarını tamamlıyordu. Nihayet eşyalar yerine konuldu. Gazi, beraberinde Latife Hanım'la geldi ve heyetle vedalaşarak vagonuna bindi. Latife, her zamanki gibi kendi kompartımanında yalnız kalmıştı. İlerleyen

saatlerde Gazi kalktı ve arkadaşlarından ayrılarak eşinin olduğu vagona geçti. Latife, uzanmış uyuyordu. Üzerini örttü, kendisi de elbisesini değiştirip yanına yattı. Latife, gecenin bir yarısında yanına gelen Gazi'nin varlığını hissetmiş, kıvrılarak sarılıp uyumaya devam etmişti.

Adana Gar'ında törenlerle karşılandılar. Latife, klasik Anadolu kadını gibi giyinmiş, başı örtülü, üzerinde de bir ceketle heyette Gazi'nin yanındaki yerini almıştı. Kendisini karşılamaya gelen öğrencilerin yanına giderek onları selamlayan Gazi, ellerinde Türk bayrağıyla karşılamaya katılan Adanalıları uzaktan selamlayarak aracına yöneldi. Ancak aracına binerken Latife'yi aracın önüne aldı, yanına ise kentin valisini oturttu. Latife, bu oturma düzeninden çok rahatsız olmuştu. Adeta burnundan soluyordu. Nihayet vilayet binasına gelindiğinde araçtan yine gergin bir şekilde indi. Gazi, Latife'nin halindeki tuhaflığı hissetmişti. Ancak resmî heyetle birlikteydi ve durumla ilgilenemedi. Latife yanında sessizce yürüyerek Vilayet binasına geçtiler. Vali, Adana'yla ilgili genel bilgiler arz ediyordu. Latife araçtaki oturma düzenine çok içerlemişti.

"Beni nasıl bir anda geri plana atar? Ben onun eşiyim. Nasıl olur böyle bir şey? Gazi gibi bir insan böyle bir davranışta bulunabilir mi?" diye sorup duruyordu kendi kendine.

Valinin kent hakkındaki sunumu bitince hazırlanan yemek masasına geçtiler. Bu defa oturma düzeninde herhangi bir sorun yaşanmadı. Latife, Gazi'nin hemen yanına oturmuş, Vali Gazi'nin yan tarafında yerini almıştı. Yemekler yenildi, üzerine çaylar içildi. Gazi yine sade kahve istemişti.

Açık pencereden kente bakarken, Kurtuluş Savaşı öncesinde geldiği şehri iyi bulduğunu ifade etmişti.

Vali;

"Sayenizde Paşam," dedi. "Millet, önünde yürüyenden alır azmini. Siz kararlılıkla yürüyünce Anadolu da arkanızdan geldi. Adana insanı çalışkandır. Vatanseverdir. Fransızlar Ermeni komitacıları burada örgütlediler ama halk, buna imkân vermedi. Kenti teslim alamayınca çekip gittiler."

Latife, bu bilgileri öğrendiğine sevinmişti. "İzmir'de yaşanan işgallerde de böyle oldu," dedi. Sonra bakışların kendisine çevrildiğini görünce;

"Paşam, Anadolu bu işgallere hiçbir zaman prim vermedi. İzmir'de de aynısı yaşandı. Şimdi Vali Bey Adana'yı anlatınca gördüm ki bu halk esaret zincirlerini hiçbir şartta kabul etmez."

Gazi, Latife'nin sohbete iştirakinden memnun olmuştu. Az önceki gerginlik yüzünde yoktu. Ama ne olduğunu da merak etmişti. Yemeğin ardından Türk Ocağı'na geçtiler. Burada gençlikle bir buluşma gerçekleşecek ve Türk Ocağı'nın bir şubesi açılacaktı. Gazi, Latife ile Ulu Camii'nin yanında bulunan konağa geldi, açılışı yaptı. Burada toplanan Adanalılarla sohbet ederek, Ulu Camii külliyesini gezmek istedi.

Heyetle beraber Camiyi, konağı, şadırvanı gezdiler. Cami çıkışında aklına bir şey geldi Gazi'nin.

"Müftü efendi burada mı" dedi.

Vali, gözüyle müftüyü aradı.

"Burada Paşam," dedi. Müftü beyi yanına çağırdı.

Müftü Bey, entarisini düzeltti.

"Buyurun Paşam," dedi. "Beni emretmişsiniz."

Gazi;

"Müftü Bey, diyorlar ki bir hanım yanında eşi olduğu halde seyahate çıkamaz. Sen bu konuda ne düşünüyorsun. Dinen caiz midir," dedi.

Müftü bu soruya hiçbir anlam verememişti. Ancak konunun Gazi'nin kendisiyle ilgili olduğunu tahmin etti. Gazi'ye dönüp;

"Paşam, dinen eğer bir hanım, yanında nikâh düşmeyen bir erkek varsa bir yerden bir başka yere seyahat edebilir, bunda bir mâni yoktur, caizdir," dedi.

Gazi'nin beklediği cevabı Adana Müftüsü vermişti.

"Arkadaşlar, bakın benim Latife Hanım'la beraber yaptığım bu geziler bazı dindar geçinenleri rahatsız etmiş olacak ki bunun dinen caiz olmadığını yayıyorlarmış. Şimdi burada siz de duydunuz. Benim bu gezilerimde eşimin yanımda olmasının dine bir maniası var mıdır?" diye tekrar sordu.

Heyette bulunanlar hep bir ağızdan konuşur gibi;

"Hayır Paşam, haşa." dediler.

Gazi, istediği mesajı vermişti. Doğruca Vali'nin hazırladığı Suphi Paşa konağına geçtiler. Gece burada konaklayacaklar, ertesi gün Mersin'e geçeceklerdi. Gazi, Latife'yi yine aracın önüne bindirmiş, yanına da Vali'yi almıştı. Latife yine küplere bindi. Suratını asıldı. Yakındaki konağa ulaşınca araçtan indiler. Latife sinirden kızarmıştı. Gazi, Latife'nin yine

sinirlendiğini anlamıştı ama renk vermedi. Konakta eşyaları kalacakları odaya yerleştirilirken, Vali Mustafa Kemal'i hazırlanan yemek masasına davet etti. Heyet akşam yemeği için masaya oturmuş, hep beraber yemek ve eğlence başlamıştı. Konağın bir yanına getirilen saz heyeti bir yandan Adana türküleri bir yandan da sanat müziği parçaları seslendiriyordu. Latife, yemekten sonra müsaade isteyip odasına çekildi.

Gazi, bir yandan sohbet ediyor, bir yandan yeni devletin ana hatlarından bahsediyordu. Latife ise istirahat hazırlığına girmiş, ancak sinirinden uyuyamamıştı. Gece hayli ilerleyip de eğlence bittiğinde Gazi, odasına yöneldi. Latife yatakta oturmuş, hesap sorar havada Gazi'yi bekliyordu.

"Ne o uyumamışsın Latif," dedi.

Latife, yataktan fırlayıp ayağa kalktı, Gazi'nin yanına kadar geldi;

"Kemal, sen beni nasıl arabada öne bindirirsin. Ben senin eşinim. Herhalde oturacağım yer de senin yanındır," dedi.

Gazi bu tepkiye şaşırmıştı.

"Buna bu kadar içerleyeceğini düşünmedim," dedi.

Latife ise sesi gittikçe yükselir bir tonda;

"Kemal, nasıl düşünmezsin, inanmıyorum sana, senin gibi bir centilmen bunu nasıl düşünmez," dedi.

Gazi,

"Sus Latif, bu kadar bağırmana gerek yok. Tamam, büyütme," dedi.

Ama Latife teskin olmuyordu. Suphi Paşa Konağı Latife'nin sesiyle inliyordu. Gazi, Latife'den böyle bir tepki beklemiyordu. Sonunda dayanamadı.

"Sus artık, yeter. Bunda bu kadar abartılacak bir hal yok. Bizi rezil edeceksin, bağırma," diye tersledi genç kadını.

Latife, Gazi'den ilk kez gördüğü bu sert tavırla daha bir şaşırmış, ancak sesi soluğu kesilmişti. Bu onların ilk kavgasıydı. Latife, yorganı tepesine çekip sırtını döndü. Sessizce ağlıyordu. Eski konak, bu ilk kavganın şahidi oldu.

Ertesi gün kahvaltıda yine heyet vardı.

Latife, kahvaltı masasında yerini almıştı. Gazi herkesten erken uyanmış, konağın çalışma odasında gazetelerini ve notlarını okuyordu. Bir süre sonra sofraya oturup kahvaltı etti. Mersin'e doğru hareket etmek üzere istasyona geçtiler. Ancak bu sefer araçta Vali öne alınmış, Latife ise Gazi'nin yanındaki yerini almıştı. Mersin ve Tarsus ziyaret edildi, tren Karaman'a ve Konya'ya gitmek üzere istasyondan ayrıldı.

Konya istasyonunda Gazi, heyetin beklediğini görünce vagondan tek başına ayrıldı. Heyetle selamlaşıyordu ki, vagonun penceresinden Latife Hanım'ın sesi duyuldu;

"Kemal, Kemal bekler misin?.."

Herkesin gözü Latife'ye çevrilmişti. O da ne yaptığının farkında değildi. Sonra kendisini bekleyen Gazi'ye hızlıca yetişti ve beraberce devam ettiler. Mevlevi Dergâhı'nda yapılan sema törenine katıldılar. Müthiş bir gün geçirmişlerdi. Aynı gece onurlarına verilen yemekten Latife Hanım erken ayrıldı.

O kadar yorgundu ki, artık kendisini tutamıyordu. Odasına çıktı, elbiselerini değişti, harıl harıl yanan sobanın karşısında koltuğa gömüldü, ayaklarına da bir battaniye örttü. O halde uyuyakaldı… Bir ara uyandı, bir de ne görsün! Mustafa Kemal, Latife'yi koltukta uyur görünce uyandırmaya kıyamamış, yataktan bir yastık alarak ayakucuna koymuş, yorganı da alıp üstüne çekmiş, kendisi de halının üstünde uyuyor. Latife telaşlandı, fakat bu sefer Gazi'yi uyandırmamak için o da kımıldayamadı.

Bu sahne Latife'yi çok etkilemişti. Bu kadar yoğun, bu kadar stresli işlerle uğraşıyor, yine de nezaketini elden bırakmıyordu.

Gazi'ye Adana'da çıkışması geldi aklına, utandı… 'Haksızlık ettim, bu nezaketli adam kırılmaz,' dedi kendi kendine.

Sabah ilk olarak Gazi uyandı. Latife'yi öperek uyandırdı.

"Benim canım Latifeciğim. Koltukta sabahladın, rahatsız olacaksın. Hadi biraz şu yatağa uzan," dedi ve genç kadını kucağına alıp yatağa yatırdı. Latife, şımarık bir edayla yatağa büzüldü, yorganı üzerine çekti. Biraz daha uyumak istiyordu.

Gazi ise, çalışma odasına geçerek günün ilk kahvesini istemişti. Konya'da o gün şehir meclisinde gece geç saatlere kadar süren bir yemek verildi. Ertesi gün Kızılay'da kadınlar kolunun Latife Hanım onuruna düzenlediği çay davetine katıldılar. Gezide Latife Hanım'ın bulunmasıyla, Gazi amacına ulaşmıştı. Böylece sadece erkeklerden müteşekkil ziyaretçilere kadınlarda eklenmiş oldu. Ancak bu mutlu tablo Ankara'da başlayan gergin günlerin de etkisiyle yerini tartışmalara

bırakacaktı. Mecliste Gazi'ye yaptığı muhalefeti ve ateşli konuşmalarıyla tanınan Ali Şükrü Paşa birkaç gün önce ansızın ortadan kaybolmuştu. Kimsenin Ali Şükrü Bey'in nerede olduğuna dair bir fikri yoktu. Bir kaç gün sonra, cesedi Ayrancı'da bir bağ evinde bulundu.

Levent Şahverdi Arşivi

SENİN YERİNE BENİ VURSUNLAR

Ortamın gerildiği günlerde Salih, Latife'ye kafa karıştırıcı bir haber iletti. O gün akşam yemeğinden sonra Çankaya Köşkü'nden istasyonun yanındaki konağa geçecekleri bilgisini almıştı. O akşam, birkaç gün kadar Gazi'nin korumalığını yapan, daha sonra da Çankaya'nın Muhafız Alayı olarak hizmet veren Topal Osman'ın görevi son bulmuştu. Topal Osman ve neferlerinden silahlarını teslim etmeleri istenecekti. Korkulan Topal Osman'ın bir taşkınlık yapması değildi. Çünkü Topal Osman, Gazi Paşa'ya hayran, onun emrinden çıkmayan bir çete reisiydi. Gazi'yle tanıştığı yıllar, Paşa'nın Samsun'a çıktığı günlere dayanıyordu. O gün Gazi'nin yanında durarak ona en büyük desteği vermiş, yanında muhafızlığını üstlenmişti. Her şeyi bozan, Topal Osman'ın Ali Şükrü Bey'in öldürülmesinden sorumlu tutulmasıydı. Ortalığı alevlendiren meclis oturumunda kürsüye çıkan Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey'di:

"Efendiler, bu şerefli kürsü bugün elim bir vaziyete sahne oluyor. Bu şerefli mebuslar, bugün kalpleri kan bağlamış bir zavallı biçare gibi birbirlerine bakıyorlar. Ey Kâbe-i millet,

sana da mı taarruz? Ey milletin mukaddesatı! Sana da mı taarruz?" diye ateşli bir konuşma yaptı. Bu konuşma diğer vekilleri de galeyana getirdi. Bilinen tek şey birkaç gün önce Gazi Paşa ile Meclis'te yaşanan ateşli tartışma herkesin aklındaydı. Gazi'nin moralini tartışma, aynı gün köşkteki ortama da yansımıştı. Latife Hanım, gergin gördüğü Gazi'ye o gün hiç ilişmemişti. Muhalefet milletvekilleri hükümeti suçluyor, kimisi de bu tartışmaya atıfta bulunarak Ali Şükrü Bey'in Gazi Paşa tarafından hallinin yapıldığını söylüyordu. Muhalefetin ağır eleştirileriyle karşı karşıya kalan Gazi, cinayetin faillerinin bulunması için Başbakan'a kesin talimat verdi. Araştırmalar Ali Şükrü Bey'in bir kişisel düşmanlıkla öldürülmüş olamayacağını anlatınca, siyasi sebeple öldürüldüğü kanısı kuvvetlenmiş, böyle bir cinayeti işleyecek kişinin de Topal Osman olabileceğine kâni olunmuştu.

Topal Osman'dan şüphelenilmesinde birtakım unsurlar öne çıkıyordu. Ceset bulununca, ortadan kaybolmuştu. Bu suretle tüm dikkatleri üzerine çekiyor. Ali Şükrü Bey, vefatından önce meclisteki tartışmada Gazi'nin üzerine yürümüştü. Gazi'yi çok seven Topal Osman'ın olaya çok kızdığı söylentisi de yayılmıştı. Sonunda Topal Osman'ın meclisteki en yakın adamı sayılan Mustafa Kaptan'ın sorgulanışı esrar perdesini kaldırdı.

Mustafa Kaptan;

"Salı akşamı Ağa'nın emriyle ben Ali Şükrü Bey'i eve götürdüm," diye başladı anlatmaya. Ali Şükrü Bey'i Osman Ağa'nın karşısına oturtmuşlar. Ve verdikleri kahveyi içerken birdenbire üzerine atılarak boğmuşlar. Mustafa Kaptan'ın itirafı üzerine Başbakan, Gazi ve eşine bilgi vermek üzere köşke geldi. Durum

kritikti. Suçlanan kişi Gazi ve eşinin güvenliğinden sorumludur. Rauf Orbay olayı ve raporları Gazi ve eşine nakletti.

Gazi;

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu Başbakan'a.

"Bir şey düşündüğümüz yok. Topal Osman'ı yakalamak gerek. Çankaya'nın arkasında Papaz'ın Bağı denilen yerde bulunduğu sanılıyor."

"Nasıl yakalatacaksın?" dedi Gazi.

"Meclis Muhafız Birliği eliyle."

"Meclis Muhafız Birliği'nde Topal Osman'la gelmiş Karadenizliler var. Bunlar birbirlerine ateş etmezler, ne sen, ne ben, ne Ankara… Bir şey kalmaz," diye uyardı Gazi.

Her şey Osman'ın aleyhine gelişiyordu. Gazi Paşa, Osman'ın yakalanması hakkındaki kararı vermekte zorlandı. Çünkü ona çok güveniyordu. Kendisine lakap olarak kalan "Topal" ise Balkan Savaşı'nda aldığı mermi darbesinden ötürüydü. Yine Karadeniz'de Rumlara ve Pontusçulara karşı verdiği mücadele unutulmamıştı.

Gazi vatanseverliğinden dolayı onu kendi yanına almış, muhafız alayının başına getirmiş ve canını emanet etmişti. Gazi'nin vereceği karar ne olursa olsun onu etkileyeceği ortadaydı. Gazi ilk olarak Çankaya'da yeni bir Meclis Muhafız Taburu oluşturma talimatını verdi. Böylece Topal Osman'ın görevi fiilen son bulmuş oldu. Öte yandan Topal Osman, kendisinin görevden alınmasını ve tutuklanmaya çalışılmasını "sessiz" karşılamayabilirdi.

O akşam Gazi ve eşi yemeklerini yedikten sonra istasyondaki ikametlerine alınmıştı. Latife'nin sinirleri gerilmişti, endişeyle Gazi'ye sarıldı.

"Paşam, senin yerine beni vursunlar. Sen bu millete daha çok hizmet edeceksin," dedi.

Gazi genç kadını teskin etmeye çalıştı:

"Korkma Latif, endişe edilecek bir durum yok."

Yeni Meclis Muhafız Taburu komutanı İsmail Hakkı Tekçe, Gazi ve eşinin her türlü güvenliğini sağlayarak bir başka ekiple Osman Ağa'nın saklandığı evi sardı. Sabahın ilk saatlerinde silah sesleri duyuldu. Yaklaşık yarım saat süren bir çatışmadan sonra Osman Ağa kasığından yaralı olarak ele geçirildi. Sedyeye konulan ağa, yolda kan kaybından öldü. Çatışma sırasında 12 çete üyesi öldürülmüş, birkaçı da yaralı olarak ele geçirilmişti. Siyasi gerginliği daima hisseden Latife için bu hadise, unutulmayacak, korku dolu bir anıydı.

BU KADAR İÇMEYE İZİN YOK

Her geçen gün gelişen başkentte hayat da giderek renkleniyordu. Köşkteki akşam davetleri herkesin dilindeydi. Heyetler, kabuller yapılıyor, yeni devletin şekillenmesi birinci ağızdan anlatılıyordu. TBMM'de gündem hep yoğundu, ancak köşkün akşam davetleri meclis gündeminden daha çok konuşulur olmuştu. Saz heyeti eşliğinde, bazı geceler günün ilk ışıklarına kadar süren eğlenceler oluyordu. Bu yemeklerde Latife'yi en çok tedirgin eden Gazi'nin fazla alkol almasıydı. Davetler, Latife'nin bilinmeyen bir özelliğini de ortaya çıkarmıştı. Gazi, "Hadi Latif, bize biraz piyano çal" dediğinde herkesi hayran bırakan bir resital veriyordu Latife. Genç kadın her şeyi kontrol altında tuttuğu sürece sorun yoktu. Köşkte gelişen her şey onun iradesiyle yürür hale gelmişti. Bu durum bazen yaverlerin canını sıkıyordu. Gazi'yi kendilerinden ayırdığını düşünüyorlar, içten içe kıskançlık besliyorlardı. Onu zaman zaman Fikriye ile kıyaslıyor, onun sessiz ve munis halini özlüyorlardı.

Gazi'nin hedefi ise, yalnızca bir eğlence tertibi değil, aynı zamanda sanatın icra edilmesiydi. Bu nedenle İstanbul'da bulunan

Mızıka-yı Hümayun'u tam kadro Ankara'ya getirtmiş, yakın zamanda da Cumhurbaşkanlığı Orkestrası olarak hazırlanmalarını istemişti. İşte bu dönemde Latife Hanım, belki de ilk olumsuz değerlendirmeleri Fikriye gibi kendi halinde bir kadının yarattığı boşluğu "sesli ve kurallı" bir kadın olarak doldurmaya başladığı için alacaktır. Onun tüm iyi niyetiyle düzene bağlamak istediği köşk hayatı bir anda "uyumsuz, kuralcı" bir kadın imgesi yaratmıştı. Onun hakkında yeni kanaat sahibi olan birçok kişi, Latife Hanım'la aralarına mesafe koydu. Hatta yakın arkadaşı Fethi Okyar, Latife Hanım'la ilgili Salih Bozok'a,

"Paşayı idare edecek kabiliyette bir kadın değil," demişti.

Oysa yaver Salih Latife'yi çok iyi tanıyordu.

"İzdivaçlarının şahidi benim. Gazi'nin mutluluğu için onun da fedakârlık yapacağına inanıyorum," diye cevap vermişti.

Latife'nin varlığı köşkün her köşesinde hissediliyordu. Eski yemek odasını çalışma odasına dönüştürmüştü. Yatak odaları, salonlar, banyolar ve kütüphane yeniden tasarlanmıştı. Binaya bir kule eklendi ve bunun alt katının bir bölümü radyo, bir bölümü de sigara odası olarak ikiye bölündü. Üst kat ise çalışma odası yapıldı.

Gazi, köşkün hanımefendisinin her şeyi kendi kontrolüne almasından zaman zaman rahatsız olsa da, kendisine karşı gösterdiği hürmetten memnuniyet duyuyordu. Gazi, ne vakit geç saatlere kadar bahçede kalsa Latife üşümesin diye paltosunu gönderiyor, ilaçlarını dikkatli kullanmasına itina gösteriyor, zaman zaman da Gazi'yi bu kadar çok içmemesi için uyarıyordu.

Bu uyarılar bazı misafirlerin hiç hoşuna gitmiyordu. Üstelik Gazi'nin bu uyarılara fazla aldırdığı yoktu.

Latife'yi kızı gibi seven Mevhibe İnönü bir gün genç kadını uyardı.

"Latife masaya bu kadar müdahale etmen hoş karşılanmıyor, gıyabında laflar söyleniyor."

Latife şaşırmıştı.

"Ne söyleniyormuş Mevhibe Hanım," dedi.

"Bak kızım. Bunlar Gazi'nin tâ çocukluktan arkadaşlarıdır. Mektepten arkadaş, cepheden arkadaş… Bunları bir düzene sokmak istemeni anlıyorum ama bunun bu kadar kolay olmayacağını bilmen lâzım," dedi.

"Abla, ben Kemal'in sağlığını düşünüyorum. Her akşam masa kuruluyor. Onu düşünen var mı? Hem ben bir söz verdim."

Mevhibe Hanım yeni bir şey duyar gibi;

"Ne sözü verdin, hayrola," dedi.

"Zübeyde Hanım'ın vasiyetidir. 'Oğlumun içkisine mani ol,' dedi. Ben de söz verdim. Canım pahasına da olsa ona mâni olacağım. Her sabah aç karnına birkaç bardak kahve içiyor. Sigara deseniz maaşallah, bir de üstüne her akşam kurulu masa, buna hiçbir bünye uzun süre dayanmaz."

Latife'nin tek derdi Gazi'nin sağlığıydı. Ona bir şey olursa hem ülke hem de kendi saadeti etkilenecektir. Bu yüzden tepkileri görmezden gelip, müdahaleden vazgeçmemekte kararlıdır.

Latife, çok istemesine rağmen seçimlerde aday olamamıştı. Ancak seçim sonuçları köşke gelmeye başladığında bir sonuç Gazi'nin dikkatini çekecektir.

"Latife bak, İzmirliler mebus olarak sana rey vermişler." Latife heyecanlandı. Oy sayısı azdı ama önemli olan aday olmadığı halde halktan oy almış olmasıydı. Memnuniyetini bildiren bir telgraf çekerek İzmirlilere teşekkür etti… Daha sonra Gazi Paşa, bir seçim sonucunu da Konya'dan okudu ve burada da İzmir gibi kendisine oy verildiği anlaşıldı. Latife muzipçe baktı Gazi'ye:

"Paşam, size söylemiştim. Aday olsaydım mutlaka seçilirdim."

Gazi, gülümsedi.

"Vakti var Latif. Meclise misafir olarak gelmen için bile davetiye göndermek zorunda kalıyorum," dedi.

Latife, aceleci olduğunu kabul eder gibi sustu. "Haklısın Kemal, biraz beklemeliyim," dedi. Sonra içeri geçti, bir kahve hazırlayarak Paşa'nın gönlünü almak istedi. Kahve sonrasında yeni okudukları kitaplar hakkında fikir teatisinde bulundular.

CUMHURİYETİ BAYRAM GİBİ İLAN EDELİM

Gazi'nin evlilik hayatı, zaman zaman fırtına bulutları belirse de güzel gidiyordu. Yeni bir dönemin ayak sesleri gelir gibiydi. Ama Latife'nin tek ilgilendiği Gazi Paşa'ydı. Köşkün daimi konukları onun Paşa'ya gösterdiği ihtimamı dillerine dolamış, bu kadın Paşa'ya deli gibi âşık, diye konuşuyordu. Gerçekten de Paşa'nın her işiyle ilgileniyordu. Elbiselerin düzeninden, odasına, ilaçlarının takibinden, yapacağı konuşmasının son şekline kadar her yerde o vardı. İlk zamanlardaki protokol biraz yumuşamıştı. Ancak yine de köşkte bir sistem kurulmuştu ve makine intizamıyla işliyordu. Evlilikte sekiz ayı geride bırakmışlardı. Gazi, onu bazı geceler ata bindiriyordu. Bu gezintilerde Latife'nin ne kadar usta bir at binicisi olduğunu gördükçe hayretler içinde kalıyordu. Benim karım, iyi piyano çalar, iyi at biner, iyi de yemek yapar, diyordu. Bu mesut günler Cumhuriyetin ilan edilmesiyle daha bir anlam kazanacaktı.

O akşam Gazi'nin bütün yakın çevresi köşkteydi.

"Arkadaşlar," dedi Gazi, "hazır olun yarın Cumhuriyeti ilan ediyoruz!"

Herkesi bir heyecan sarmıştı. Yeni devletin yönetiminin nasıl olacağı konusunda başlayan tartışmalar böylece son bulacaktı. Cumhuriyet rejimi, halka dayalı en makul rejim diyordu Gazi… O gece sabahın ilk ışıklarına kadar herkes oradaydı. Bu tarihî güne büyük bir heyecanla girildi.

Latife;

"Paşam, bu önemli günde biraz istirahat etseydiniz iyi olurdu," diyerek dinlenmesini istedi.

Gazi, ellerini Latife'nin yüzüne götürdü.

"Benim canım Latifeciğim, ben iş yaptıkça dinleniyorum. Bugün çok mühim bir gün. Uyku falan kalmadı. Bütün bir memleket bizden bu haberi bekliyor. Biz de gidip şimdi uyuyalım mı" dedi gülümseyerek.

"Paşam, devletin yönetim şekli ilan edilecek ama bunu millete bir bayram müjdesiyle sunmak iyi olmaz mı?"

Gazi, tanıştıklarından beri Latife'nin önerilerini dikkate almış ve faydalarına tanık olmuştu. Yine öyle oldu. Herkes meclisin açılış saatinde davet edildi. Böylece Cumhuriyet'in ilanını tüm millet meclisin önünde kutlayacaktı.

Çağrı coşkuyla karşılandı. O gün meclisin önündeki alanda mahşerî bir kalabalık vardı. Herkes oradaydı. Cumhuriyetin ilanı gerçekten de bir bayram havasında yapıldı. Akşama doğru

tüm heyet bitap düşmüştü. Gazi de o akşam erken gelmiş, istirahat etmek istemişti. "Tarihî bir gün yaşadık Latife," dedi.

Latife;

"Paşam, ülkenin kaderinde kritik bir gün daha geçildi. Bundan sonra ülkenin geleceği daha güvenli bir ortamda yükselecek, ben buna inanıyorum," dedi.

İkisi için de stresli ve yorucu bir süreçti. Odalarının ışığı erkenden kapandı.

AŞKIM NE OLDU SANA

Gazi yoğun günler geçiriyor, ancak sağlığına dikkat etmiyordu. Her akşam köşkte kurulan masaya müdahale ettiği için Latife'ye kızdığı da oluyordu. Ancak siyasi gerilimler, stres, düzensiz uyku, alkol, hepsi birleşince Gazi'nin bedeni yorgun düşmüştü. Anadolu'nun sorunları hükümet üyelerinden önce Gazi'nin masasına geliyordu. Gazi, gönderilen tüm dosyaları tetkik ediyor, gerekli emirleri ilgilisine bir bir veriyordu. Yine Meclisteki makamında çalışırken yeni bir dosyayı inceliyordu. Üst üste üçüncü kahvesiydi. Gazi'nin birbiri ardınca yaktığı sigaralardan, oda kesif bir duman kütlesiyle kaplanmıştı. Yanında özel kalemi vardı. Özel Kalem Müdürüne; Konya'nın kimi temel sorunlarına ilişkin öneriler yazdırmaya başlamıştı. Son cümleyi de yazdırdıktan sonra okuttu, bir iki düzeltme yaptırdı. Müdür, imza için kâğıdı Gazi'ye uzattı. Gazi elindeki sigarayı tablaya bırakıp kalemi aldı. İmzayı atarken bir sancı hissetti. Kalemi tutan parmakları kaskatı kesilmişti. Kalem elinde eğildi, Gazi'nin dik duran başı da bedeniyle öne düşüyordu. Müdür telaşla yaverleri içeri çağırdı.

"Çabuk koşun, Paşa hazretleri bayıldı, yetişin..."

Muhafız alayından görevlilerle yaverler hiç vakit kaybetmeden Gazi'yi en yakın hastaneye götürdüler. Odası bir anda dolmuş, herkesi ne oldu Paşa'ya sorusuyla bir telaş almıştı. Doktor odaya girdiğinde Gazi'nin bedeni sararmış vaziyetteydi. Oda boşaltıldı, aynı kattaki diğer hastalar da farklı katlardaki odalara nakledildi. Ne oluyordu? Gazi ölüyor muydu? Hastaneye kaldırıldığını duyanlar işi gücü bırakmış, hastanenin önünde bir kalabalık oluşturmuştu. İçerideyse doktorları büyük bir sınav bekliyordu. "Gazi'ye acil müdahale gerekiyor," dedi başhekim. Kalp krizi geçiriyor. Hekimler derhal ameliyat odasına naklettiler. Ameliyathanenin kapısı kapatılmış, kapı önünde muhafız alayından görevliler beklemeye başlamıştı.

Doktorlar büyük uğraş verdiler. Kalp krizi teşhisi doğruydu ve gerekli cerrahi müdahale yapılmıştı. Operasyon birkaç saat sürdü. Şimdi hasta için dua etmekten başka bir çare kalmamıştı.

Latife, köşke apar topar gelen görevli askerden Gazi'nin hastaneye kaldırıldığını öğrenir öğrenmez yola çıkmıştı.

"Çabuk sür şu arabayı, daha çabuk!" diyordu şoföre.

Latife'nin en büyük korkusu ete kemiğe bürünmüştü. "Aşkıma ne oldu?" diye ağlıyordu. Olan bitenden haberdar değildi henüz. Nasıl olmuş, sen bir şey biliyor musun, diye sordu askere.

Asker bildiklerini anlattı.

"Hanımefendi, Gazi çalışma odasındayken birden masaya yığılmış, hemen müdahale etmişler ve doğruca hastaneye kaldırmışlar."

Latife'nin, kafasında bin bir kurgu bir örümcek ağı gibi ilmek ilmek çoğalıyordu. 'Ne oldu aşkıma?.. Ne oldu… Çok yordular, mahvettiler. Uykusuz geceler geçiriyordu, o kadar söyledim ona, dinlen, dinlen… ama bizi dinleyen kim? Şimdi ben ne yapacağım? Ya ona bir şey olursa… Allah'ım onu bize bağışla,' diye dua ediyordu.

Hastaneye ulaştığında kalabalığı beklediğini gördü. İçine düşen korku bir kat daha artmıştı.

"Ne oluyor, yoksa kötü bir şey var da benden mi saklıyorsun. Bu insanlar neden burada," dedi askere.

Asker,

"Telaşlanmayın efendim, Gazi'nin buraya yattığını öğrenince halk, hastaneye akın etti. Endişe etmeyin" diye cevap verdi.

"Peki ne taraftan gideceğiz?"

Asker, koşar adımlarla Latife Hanım'a yol gösteriyordu. Onu doğruca Gazi'nin hasta yattığı kata götürdü. Herkes oradaydı. Başbakan, milletvekilleri, görevliler, yaverler. Latife içeri girince herkes saygıyla ve mahcubiyetle ayağa kalkıp;

"Geçmiş olsun hanımefendi," diye hasta için iyi dileklerini ilettiler.

Latife söylenenlerin bir kelimesini bile anlamıyordu. Gazi'nin yattığı odaya ilerledi. Doktorla beraber içeri girdiler. Gazi o sırada derin bir uykudaydı.

Latife telaşla sordu;

"Doktor bey eşimin durumu nedir?"

Doktor, yatıştırıcı bir tonla konuştu:

"Hanımefendi şimdi endişelenecek bir hal kalmadı. Merak buyurmayın. Enfarktüs geçirmiş ama yaverler zamanında getirince hemen müdahale edebildik. Şimdi ilaçlarını verdik, bakın serum da takılı. Birkaç saat uyuyacak."

Latife, doktorun sakin ve kendinden emin tavrından etkilenmiş, biraz yatışmıştı.

"Uzun zamandır böyle bir uykuya hasretti vücudu. Şimdi iyi mi peki," dedi?

"Şu an durumu iyi, tamamen kontrolümüz altında. Ama uzun bir zaman dinlenmesi gerekecek. Bu halde eskisi gibi çalışamaz. Vücudu bu tempoyu kaldırmaz."

Latife, ısrarla soruyordu;

"Durumu iyi değil mi şimdi? Ne zaman uyanacak?"

"Hanımefendi, merak buyurmayın. İlaçların ve serumun etkisiyle uyuyor. Acı hissetsin istemedik. Bu nedenle uyutuyoruz. Ancak dediğim gibi, bazı şeylere çok dikkat etmesi gerekecek. Bu konuda size büyük görev düşüyor."

Latife, yeni bir şey söyleyecek gibi doktora baktı;

"Ne gibi şeyler onlar," dedi.

Doktor, tek tek sıralamaya başladı.

"Bundan böyle sigara ve alkole paydos. Kesinlikle uzak durmak zorunda. Kalp krizini tetikleyen de bunlar. Ayrıca aşırı yorgunluk da tehlikeli, yani stresli ve onu aşırı yoracak ortamlardan uzak duracak. Uykusuzluk en büyük hastalık sebebidir aslında. Vücut mutlaka kendini istirahat için dinlendirmek zorunda. Ancak Gazi'mizin memleket işlerinden başını kaldıramadığını tahmin ederim. Fakat artık daha dikkatli olmalıyız."

Latife, Gazi'nin başucundaki sandalyeye çökercesine oturdu. Sessizce ağlıyordu. Doktor, başka bir şey söylemeye cesaret edemedi.

Az sonra Latife, gözyaşlarını silmiş, endişeyle hastaya bakıyordu. Doktor bu durumdan cesaret alıp;

"Hastamız birkaç saat sonra uyanır, eğer şartlar uygun olursa yarın eve naklini yapabiliriz," dedi.

Latife, bu duruma sevinmişti. Hasta yatağında bile olsa, ona evde daha iyi bakabilirdi.

"Çok memnun olurum doktor bey. Eve naklinde herhangi bir sorun olmaz, değil mi?" diye sordu.

"Hayır, biz uygun koşulları sağlarız, yanınızda da sürekli bir doktor görevlendiririz. Size yardımcı arkadaşlar da veririz. Siz müsterih olunuz, Gazi'mizin durumu iyi olacak," dedi.

Kapıda bekleşen devlet erkânının arasında Salih'i gördü.

"Salih," dedi. "Gazi iyi olacak. Kalp krizi geçirmiş Ama şimdi durumu iyi. Birkaç saat sonra uyanacak. Belki yarın eve naklini yapacağız. Şimdi sen eve git, gerekli hazırlıkları yap," dedi. Salih, bu müjdeli haberle rahatlamıştı. Gazi iyileşecekti. Her şey eski günlerdeki gibi devam edecekti.

Latife, tekrar odaya girdi. Gazi'nin başucuna geldi;

"Aşkım, ne oldu sana? Nedir bu halin? Ben seni bundan sonra böyle bırakır mıyım?" diyor, gözyaşı döküyordu. Sonra Zübeyde Hanım'ın vasiyeti geldi aklına.

"Kadıncağız ne doğru söylemiş," dedi. "Ama ben biraz gevşek durdum. Gazi'nin içki ve sigarasına mâni olamadım. Ama bundan sonra asla müsaade etmem. Kimseyi de dinlemem."

Gazi birkaç saat gözlerini açtı. Latife yanı başındaydı. Az sonra tekrar kapattı gözlerini ve uyumaya devam etti. Latife, derhal doktorun çağrılmasını istedi. Doktor odaya geldiğinde durumu anlattı.

Doktor durumu olumlu karşıladı.

"Bu iyiye işaret hanımefendi," dedi. Başına dokundu, nabzını dinledi. Kalp atışları düzenliydi. Serumu yenilemek için hemşireyi çağırdı.

Sonra Latife hanıma dönüp;

"Hastamızın vücut fonksiyonları normale dönüyor," dedi. "Her şey yolunda giderse, yarın akşamüstü eve naklini yapabiliriz," dedi.

Latife, bir çocuk gibi seviniyordu. Koridorda bekleyen İsmet Paşa, Latife'yi görünce ayağa kalktı.

"Geçmiş olsun Latife Hanım. Gazi hepimizi korkuttu. Çok yoğun tempoyla çalışıyor. Buna bir insan ne kadar dayanır. İşte en sonunda bir rahatsızlık verdik."

"Durumu iyi şimdi. Çok şükür ki daha fena bir şey olmadı. Bu durumu atlatacağız. Doktor yarın eve nakledebileceğimiz ümidini verdi."

İsmet Paşa, bu haberlere sevinmişti.

"Gazi Paşa hazretlerine siz köşkte daha iyi bakarsınız," dedi.

Latife, Gazi'nin durumunu soran herkese teşekkür ediyor, 'Gazi Paşa için dua edin' diyordu. Sonra tekrar yanına girdi. Bir kadın inceliğiyle güzel günlerini hatırlıyor, taparcasına sevdiği adamın hastalık hali bile onu derinden sarsıyordu. Gazi

geceyi uyuyarak geçirdi. Sabah saatlerinde tekrar gözlerini açtı. Başında Latife vardı. Hemen doktoru çağırdı.

"Doktor bey, gözlerini açtı," dedi.

Gazi'nin yorgun bakışları Latife'yi görünce bir parça canlandı.

"Latif bana ne oldu?" diyebildi.

Gazi, başka bir şey söylemeden gözlerini yeniden kapattı. Bedeni öyle yorgun düşmüştü ki, ilaçların verdiği etkiyle uyuma ihtiyacı hissediyordu. Doktor, hastayı yeniden muayene etti. "Her şey normal," dedi.

Ertesi gün hastanenin uzman doktorları yaptıkları konsültasyon sonrası Paşa'nın köşke nakline onay verdiler. Akşamüstü özel bir araçla Gazi köşke nakledildi. Görevliler büyük Bir dikkatle hastanın naklini yapmış, Latife Hanım'ın hazırladığı hasta odasına yerleştirmişlerdi. Bir doktor ve hemşire bir süre köşkte kalacaktı.

Latife, o gece sabaha kadar Gazi'nin başından ayrılmadı. Gece ara ara Gazi'nin alnına dokunuyor, ateşini ölçüyordu. Ateşi yoktu, nefes alıp verişi düzenliydi. Her şey normal seyrinde devam ediyordu. Doktorun söylediklerini düşündü yeniden. Stresten uzak durmalıydı. Yoğun tempoda çalışmamalıydı. İstirahat etmeli, demişti doktor. Latife, Ankara'da bunun mümkün olmayacağını anlamıştı. Çünkü burada günler bütün gün süren meclis çalışmalarıyla, akşamları da içkili köşk davetleriyle geçiyordu. Ne işten geri durur, ne davetlerden. Bu da sigara ve alkolü beraberinde getirecek. Burada olmaz, burada olmaz, dedi kendi kendine… Uykusu açılsın diye kalktı

çay demledi. Bir süreliğine Gazi'yi Ankara'dan uzaklaştırmak iyi olacaktı. 'Eğer Gazi'yi Ankara'dan götürmezsem bu hastalık tam olarak geçmeyecek. İzmir'e götürmeli. Orada hem deniz havası alır, hem Ankara'nın gerginliğinden uzak kalır. Uykusu düzene girer. Gazi'ye burada ne istirahat mümkün ne de sağlık. Ben kocamı götüreceğim, diye kendi kendine kararını vermişti. Ama önce Gazi'nin biraz ayağa kalkması lazım, diye düşündü. Fincanını ikinci kez doldurdu ve odaya geri döndü. Gazi'nin takatsiz yüzüne baktı;

"Bünyesi dayanamadı. Nasıl da uyuyor," dedi. Saatine baktı, neredeyse sabah ezanı okunacaktı.

Ertesi gün Gazi gözlerini çatığında yanı başında yine Latife vardı. Gazi'yi serum şişesini yenilemek için gelen hemşireye emanet etmiş, bölük pörçük de olsa birkaç saat uyumuştu. "Kemalim, aşkım nasılsın, nasıl oldun?" dedi.

"Kendimi yorgun hissediyorum Latif," dedi.

"Ağrın, sızın var mı?" dedi.

Gazi,

"Biraz baş ağrım var. Bana ne oldu?"

Latife, telaş etmemesi için olanları hemen bir çırpıda söylemek istemiyordu. Ancak Gazi anlayamadığı bir boşlukta üzüyor gibiydi ve bir an önce bildiği, anladığı dünyaya geri dönmek istiyordu.

"Latif, söylesene ne oldu?" dedi.

Latife, rahatlatmak için elini tuttu, bir eliyle de başına dokundu.

"Canım aşkım. Kemalim. Sana o kadar dedim. Uykusuz kalkıyorsun, çok yoğun çalışıyorsun, diye. Bak vücut buna isyan etti," dedi.

Gazi, lafı dolandırdığını anlamıştı.

"Latif bana ne olduğunu söyleyecek misin?"

Latife, derin bir soluk aldı.

"Doktorlar bunun bir kalp krizi olduğunu söyledi," dedi. Olanları anlattı.

Gazi en çok, çalışma temposunun düşeceğinden endişelenmişti. Doktoru çağırmasını söyledi. Latife, hemen doktorun gelmesi için yavere seslendi. Doktor aşağıda kalıyordu. Hemen yukarı çıktı.

"Paşa hazretleri nasıl oldunuz? Bizi, ülkeyi endişelendirdiniz," dedi.

Gazi,

"Sağ ol doktor, ne oldu bana," diye bir de ona sordu.

Doktor, olanları Latife'nin anlattığı şekilde anlattı ve;

"Yalnız Paşam, bu kolay atlatılacak bir hal değildir. Sizin bünyeniz güçlü, ama ne olur sigara, alkol, kahve, özellikle aç mideye kahve kesinlikle olmamalı. Olabildiğince istirahat etmelisiniz, ne kadar istirahat ederseniz o kadar hızlı toparlanırsınız," dedi.

Gazi'nin bu tavsiyeleri ciddiye alıp almadığı yüzünden anlaşılmıyordu.

"Peki, ne kadar zamanda tekrar sağlığıma kavuşurum," dedi.

Doktor kararlılıkla, "Bu tavsiyelere uymanıza bağlı Paşa hazretleri," dedi.

Latife, İzmir'i ileri sürmek için uygun bir zaman olduğunu düşünerek söze girdi. "Canım bal doktor da kesin istirahat diyor. Seni Ankara'da rahat bırakmazlar. Ben seni İzmir'e götürmek istiyorum. Orada hem deniz havası alırsın, hem de bu stresten uzak kalmış olursun. Hiç itiraz istemiyorum, tamam mı, sen biraz toparlan, İzmir'e gidelim."

Gazi, o anda Latife'nin en çok duymak istediği üç kelimeyi söyledi: "Pekâlâ Latif, gidelim."

Latife için yeni bir mutluluk olmuştu bu karar. Latife uçarcasına aşağı indi, Salih'e Gazi'nin birkaç gün sonra İzmir'e gidip dinleneceği müjdesini verdi. Yavaş yavaş hazırlık yapılmalıydı. Salih, Gazi'nin durumunu merak ediyordu.

"Paşam nasıl, daha iyi değil mi Latife Hanım?" dedi.

Latife,

"Şimdi daha iyi" dedi. "Az önce gözlerini açtı, sohbet ettik. Fazla ağrısı yok. Ama doktor kesin istirahat diyor. Doktor perhiz verdi. Sigara, alkol, kahve yasak. Senden de rica ediyorum, en yakınımızda sen varsın. Benim de hakiki dostumsun. Kemalime bir şey olursa ben yaşayamam. Bana yardımcı ol."

Salih, bu samimi sözlerden mütehassis olmuştu.

"Latife Hanım, ben hayatımı Gazi'ye adamışım. Siz de onun sevgili eşisiniz. Tabii ki elimden geldiğimce yardımcınız olacağım, siz merak buyurmayın. Şimdiden durumu İzmir valisine bildireceğim. Hazırlıkları yaparız."

Meclis de karışmıştı. Herkesin dilinde Gazi'nin geçirdiği kalp krizi vardı. Yakın dostları köşke gidip geliyor, aldıkları haberi birbirleriyle paylaşıyorlardı. Ancak bu durumun çok yayılmasını da istemiyorlardı.

Gazi'nin durumu gün geçtikçe iyiye gidiyordu. Özel ihtiyaçlarını kendisi görüyor, evde dolaşabiliyordu. Latife, her an yanındaydı. Bir akşam geçmiş olsun ziyareti için gelen İsmet Paşa'yı ve birkaç yakın dostunu kabul etti. Onları gördüğünde mutlu olacağını düşünmüştü. Gazi onları görür görmez hastalık psikolojisinden sıyrılmış, koyu bir sohbete bırakmıştı kendini. Ancak Latife, hastanın fazla yorulmasını istemediği için misafirleri bir süre sonra ilaçlarını alacak bahanesiyle uğurladı. İlaçlarını içirdikten sonra istirahati için ayaklarını uzatmasına yardımcı oldu.

"Kemal eğer kendini iyi hissediyorsan İzmir'e gidelim," dedi.

Gazi, Latife'nin eline düşmüştü bir kere. İtiraz edecek hali yoktu.

"İyiyim Latif, gidelim." dedi.

Latife için yolculuk hazırlığı başlamıştı. Yaver Salih'e;

"Kemal, 'gidelim,' diyor. Durumu daha iyi. Burada kalmaya devam edersek ne ziyaretlerden ne de stresten kurtulacağız. Mümkünse yarın gidelim," dedi.

Ertesi sabah Başbakan ve meclis üyelerine haber verildi. İzmir Valisi ve Belediye'ye de haber yollanmış, trende ve İzmir'de bir sağlık ekibinin hazır edilmesi istenmişti. İzmir treni için Gazi özel bir araçla gara nakledildi. Bu seyahat halka duyurulmamıştı ama kısa sürede duyan ne kadar Ankaralı varsa

Gazi'nin durumu hakkında bir şey öğrenebilirim düşüncesiyle gara akın etmişti.

İsmet Paşa ve yakın dostları vagona gelip Gazi ile vedalaştılar. İsmet Paşa;

"Paşam, iyi haberlerinizi burada tüm millet ile birlikte bekliyoruz," dedi.

Herkesle vedalaştı… Tren az sonra İzmir'e doğru hareket etti. Şartlar değişmişti. Vagonda ne oyun oynayabiliyordu, ne de Latife'nin yanından ayrılabiliyordu. Tüm seyahat boyunca öylece yattı, zaman zaman ayağa kalkıp trenin geçtiği güzergâhtan Anadolu'ya baktı.

"Latif, eline düştük bir kere, bakalım bu işin sonu ne olacak." diye şakalaşıyordu.

Latife, bu dokundurmalara bile öyle seviniyordu ki;

"Seni artık bu halde bırakmam. Kim ne derse desin umurumda değil," diyordu.

Gazi, sigara illetinden kolayca sıyrılabileceğini düşünmüyordu. Ama bu kadar büyük bir sağlık probleminden sonra hemen sigaraya başlamak istemiyordu.

"Bu doktorlar da ne kadar eğlencem varsa yasakladı," dedi muzipçe.

Latife yalandan kaşlarını çattı;

"Sakın ha, aklından bile geçirme. Doktor da yasakladı, ben de yasakladım," dedi.

Gazi,

"Doktorları da aşarız da, seni nasıl aşacağız Latif," dedi gülerek.

Latife, bu neşeli havayı bozmak istemiyordu.

"İyileşirsen bir güzellik yaparız Paşam." dedi.

Bu neşeli hal yol boyunca devam etti. Latife, ilaçların saatinde içilmesi için azami gayret gösteriyordu. Bir ara müzik kutusunu açtı, Gazi'nin sevdiği parçaları çalmaya başladı. Bu kutu özel olarak vagona konulmuştu. Gazi'nin keyfi yerine gelmişti. Bazı parçalara eşiyle beraber eşlik ediyor, neşesinden hiçbir şey kaybetmediğini hem kendine hem de üzerine titreyen zevcesine göstermek istiyordu.

İzmir'de çifti devlet erkânı karşıladı. Muammer Bey de gelmişti. Salih, Gazi'den önce vagondan indi, Vali beye özel durumu hakkında bilgi verdi. Resmî bir ziyaret yapmıyordu ve doğruca Göztepe'ye geçecekti. Bunun üzerine hemen özel araca nakledildi. Vali aracın penceresinden bir kez daha geçmiş olsun dileklerini ileterek;

"Paşam siz istirahat buyurunuz, bir emriniz olursa hemen geliriz," diyerek müsaade istedi.

İşte yine evliliğin tohumlarının atıldığı konaktaydılar. Evliliklerinin üzerinden bir yıldan fazla olmuştu. Gazi, odasına alındı, pencerenin kenarına kurulu karyoladan körfezi daha rahat görüyordu. Odaya yerleşince Muammer Bey ve Adeviye Hanım gelip tekrar geçmiş olsun dileklerini ilettiler. İsmail, Ömer, Rukiye ve Vecihe de gelmiş, Gazi'yi yormamak için odada fazla kalmamışlardı. Gazi, küçük bir çocuk olan Abdürrahim'i sordu. Çünkü Abdürrahim düğünden sonra tahsil için İzmir'e gönderilmiş, Uşşakizadelerin konağında bırakılmıştı. "Abdürrahim okulda, ama az sonra gelecek," dediler. Gazi için bu çocuğun özel bir yer vardı.

"Gelince hemen yanıma getirin, onu çok özledim," dedi.

Latife, odada her türlü konforu sağladı. Annesiyle baş başa kalınca sinirleri boşaldı.

"Anne, o çok hasta," dedi. Ağlamaya başladı.

Adeviye Hanım, kızını teskin etti.

"Kızım, ameliyat olmuş, biraz kilo verecek tabii. Onun dışında gayet iyi görünüyor. Üzülme biz onu burada tamamen iyileştiririz, hadi sil gözyaşlarını," diyordu.

Gazi uyandığında yanı başında Abdürrahim vardı. Onu görünce gözleri ışıldadı.

"Oğlum benim, seni çok özledim," dedi.

Yatağından doğrulmaya çalıştı, Latife hemen yardımcı oldu.

"Gel bakalım yanıma," dedi. Çocuğu yanaklarından öptü, kucakladı.

"Nasıl gidiyor okul, burada sana iyi bakıyorlar mı?" dedi.

Abdürrahim, "Çok iyiyim, ama sizi özlüyorum" dedi. "Okul bitince yanınıza geleceğim tamam mı" dedi.

Gazi, onu heveslendirmek için;

"Okulunu başarıyla bitireceksin, ben de seni Ankara'ya götüreceğim, anlaştık." dedi.

Biraz şakalaştılar. Latife, Gazi'yi böyle mutlu gördükçe rahatlıyordu. Kahve tiryakiliğine rağmen Gazi'ye o akşam açık çay, üstüne de bal şerbeti içirdiler. Her sabah bu karışımlar içilecek diyordu Latife. Gazi'yi akşamları erkenden yatırıyor. Sabahlarıysa vakit ilerlemeden yataktan kaldırmıyor. Gazi de hiçbir şeye itiraz etmiyordu.

İzmir'in ılıman havası ve gösterilen ihtimam Gazi'ye iyi gelmişti. İki hafta içinde epeyi toparlamıştı. O gün gündüz Alsancak'a inilmiş, çaylar sahilde içilmişti. Akşam eve geçildiğinde Gazi Latife'yi yanına çağırdı;

"Latif, şöyle baş başa dışarı çıkalım mı? Ben ata binmek istiyorum, çılgınca at sürmek istiyorum," dedi. Latife bu isteği olumlu karşılamadı.

"Kemal, biraz toparlandın hemen çıkmak istiyorsun. Yatalım, yarın bineriz," dedi. Ancak Gazi bu defa çok ısrarcıydı. Bunun üzerine Latife dayanamadı, yaverlerden bir fayton bulmalarını istedi. Yaverler gecenin o saatinde ancak faytonlu bir vagon bulabilmişlerdi.

Arabacı elindeki kırbacı şaklattıkça atlar fişek gibi ileri atılıyordu. Gazi, dikkatini çeken bu hale kayıtsız kalamadı. Faytoncuya seslendi;

"Bu kırbaç olmadan gitmez mi bunlar?"

Faytoncu;

"Gitmez Paşam," dedi.

Gazi, faytoncunun yanına oturdu.

"Ver bakalım," dedi. Üzengileri eline aldı. Kırbaç faytoncunun elindeydi. Gazi, üzengileri bir şaklatıyor, atlar bu şaklatmadan sonra yine fişek gibi koşuyordu. Gazi, faytoncuya dönüp

"Nasıl, oluyor muymuş?" dedi.

Faytoncu şaşkındı. "Paşam, siz benden iyi sürüyorsunuz, ben de bu usulü kullanayım," dedi.

Gazi,

"Ben de insanları yönetiyorum. Ama elimde kırbaç yok," dedi. Sonra atları durdurdu ve üzengiyi faytoncuya verdi. O gece İzmir sokaklarında gezindiler. Latife, Gazi'nin içindeki bu coşkulu hali seviyordu aslında. Onu diri tuttuğunu düşünüyordu. Faytoncunun o şaşkın hali gözlerinin önünden gitmiyor;

"Kemal, gecenin bir vakti adamı getirttik, bir de fayton kullanmayı öğrettin adama," diye, kıkır kıkır gülüyordu.

Gazi bu kaçamakla iyice morallenmişti. Sabahları kahvaltıdan önce kesinlikle kahve içmesine müsaade edilmiyordu. Sigara tamamen bitmişti. Alkol zaten Latife'nin lügatinde yoktu. Gazi verdiği kiloları almaya başlamış, canlı, hareketli bir hale gelmişti.

İzmir, Gazi'ye iki aya yakın ev sahipliği yaptı. Ankara'da hükümet çalışmalarını sürdürüyor, ancak elbette Gazi'nin yokluğu hissediliyordu. Ankara, onsuz ne kadar sessizdi. Bu düzenli hayat Gazi'nin yeniden sağlığına kavuşmasını sağlamıştı. İzmir Valisi Gazi'nin onuruna bir yemek tertip etmek istemişti. Gazi ve Latife daveti kabul ettiler. Davet günü biraz erken çıkıp İzmir'de deniz havası almak istemişlerdi. Yanlarında yaverler ve askerler olduğu halde sahil yolunda yürüyorlardı. Bu sakin hava, bir el silah sesiyle bozuldu. Sonra bir el daha atıldı. Yaverler ve askerler bir anlık şaşkınlıktan sonra karşılık verdiler. Bu bir suikast tertibiydi. Silahlar Gazi'ye yöneltilmişti ama Latife'nin Gazi'yi kenara çekmesiyle mermi isabet etmemişti. Silahı çeken saldırgan tekrar ateş etti, Ancak bu sefer Gazi'nin önüne kendini siper eden Latife kolundan vuruldu. Kan akmaya başladı. Gazi, yaverlere;

"Derhal hastaneye, hastaneye!" diye bağırıyordu.

Latife, vurulan eline baktı, sonra kendisini Gazi'nin kollarına bıraktı. Saldırgan vurulmuştu. Hemen hastaneye nakledildi Latife. İlk müdahalesi yapıldı. Ama önemli bir durum olmadığı görüldü. Mermi Latife'nin kolunu sıyırıp geçmişti. Pansumanı yapıldı, ilaçlar sürüldü. Latife'nin kolu sarılırken Gazi, onun yanındaydı ve durumun böyle bir sıyrıkla atlatılmasından dolayı seviniyordu. Lakin kimdi bu saldırgan? 'Bu suikasti kimin tertip ettiğini derhal bulun' dedi Gazi.

İzmir'de tüm güvenlik birimleri alarmdaydı. Saldırganın kimliği öğrenilmiş, evine, arkadaşlarına kadar ulaşılmıştı. Ancak kimsenin durumdan haberi yoktu. Gazi, bu iş için özel bir ekip görevlendirdi. Ankara'dan da hükümete talimat verip durumun takip edilmesini istedi.

Latife, sarılı koluyla evde yatıyordu. Uşşakizade Ailesi hafif sıyrıkla atlatılan bu suikastten sonra kurban kesip, büyük bir beladan kurtuldukları için dua ediyorlardı. Olayın üzerinden bir hafta geçti. Latife iyiydi. Gazi, kendini güçlü hissediyor, "Artık Ankara'ya dönelim Latif," diyordu. O gün artık Ankara'ya dönüş için hazırlıklar başladı. Ertesi gün İstasyondan yine kalabalık bir heyetle Gazi ve Latife Ankara'ya uğurlandı.

FASULYE AYIKLATAN AŞK

Ankara, yeni siyasi günlerin hareketliliğini yaşarken, Gazi'nin rahatsızlığının üzerinden de aylar geçmişti. Ancak Latife, artık köşkte sabahlara uzayan davetler verdirmiyor, Gazi'nin alkol ve sigara kullanarak bu perhizi bozmaması için üstün çaba sarf ediyordu. Adeta yaverlerden her dakikası için bilgi alıyordu. İlaçlarının saatinde kullanılması için özel ihtimam gösteriyor, akşamları köşke erken dönmesi için yaverleri sıkı sıkı tembihliyordu. Gazi de bu durumun muhafazasından yanaydı. Artık köşkte daha çok vakit geçirmeye başlamıştı. Köşkün kütüphanesine İzmir'den gelen kitaplardan sonra, daha okumadığı birçok eser görmüştü. İlgisini çekenleri kimi cümlelerin altını çizerek okuyor, vaktini bu şekilde geçiriyordu. Özellikle dünya tarihine merak sarmıştı. Avrupa'daki tarihî seyri merak ediyordu.

Gazi sahiden de sigaradan uzaklaşmıştı. Latife, Gazi'nin alkolden tamamen arınması için köşkün dolaplarındaki içkileri de kaldırmış, yok etmişti. Sıhhati için bu sıkı düzenin devamı elzemdi. Latife, tok karnına bazen az şekerli kahve içmesine

müsaade ediyor, kahvesini de bizzat hazırlayıp servis ediyordu. Ancak yanına koyduğu ılık suyun da kahvenin ardından içilmesini şart koşmuştu. İzmir'de annesinden öğrendiği özel karışımları da sabahları Gazi'ye içirmeyi sürdürüyordu. Gece öksürükleri de kesilmiş, nefes alışı rahatlamıştı. Oh, diyordu Latife, nihayet arzuladığım saadet dolu yuvayı kurdum.

Gazi o hafta sonu köşkten ayrılmak istemedi. Zaten bir süredir uzun seyahatlere çıkılmıyordu. Latife kahvaltı sofrasını için bahçede hazırlamıştı. Gazi, çayını yudumlarken bile kitap okumak istiyordu. Latife, istediği kitabı getirdi, kalemini de yanına koydu.

"Kemal, bugün için istediğin özel bir yemek var mı?" dedi.

Gazi, soru üzerinde biraz düşündü. Bu, devlet meseleleri kadar mühim bir meseleydi. "Hımm," dedi.

"Aslında ne zamandır canım fasulye çekiyor." dedi. Latife, onun bu evcimen haline o kadar seviniyordu ki;

"Tamam Kemal, sana fasulye yapacağım. Ama fasulyeleri ayıklamak senin görevin," dedi.

Gazi şaşkın şaşkın baktı, güldü.

"Tamam Latif, getir ben ayıklarım," dedi. Latife, mutfağa girdi, fasulyeleri geniş bir kaba koydu. Kabı ve kabuklar için de bir poşeti Gazi'nin önüne bıraktı Gazi bu durumdan şikâyetçi değildi. Elindeki kitabı bırakıp fasulyeleri ayıklamaya başladı. Bir yandan da Latife'ye laf yetiştiriyordu.

"Latif, bana askerlik günlerimi hatırlattın. O yıllarda mutfağa girer, patates soyardık. Şimdi reisicumhur olduk, fasulye ayıklıyoruz," dedi.

Latife gülmekten neredeyse yere kapaklanacaktı. Gazi de gülüyor, şu halimi bir gören olsa herhalde feleğini şaşırırdı, diyordu. Latife köşkün işleri için içeriye girdi. Bir süre Gazi, sonra müjdeli haberi verdi.

"Latif, fasulyeler tamam, şimdi görev sırası sende. Haydi, bakalım, şimdi bunları lezzete dönüştür de afiyetle yiyelim."

On zamanlarda hafta sonları böyle stressiz, sakin bir ortamda geçiyordu. Fasulye sofraya geldiğinde maharetin soyanda mı pişirende mi olduğu üzerine birbirleriyle şakalaştılar. Gazinin yakın çevresi bu aylarda hem köşkten hem de Gazi'den uzak kalmıştı. Bir tek yaverler ona yaklaşabiliyorlardı. Latife tümüyle Gazi'ye hâkim olmuştu. Ancak yakın çevre, eski günleri özlüyordu. Köşkün bahçesinde kurulu masada saatlerce sohbet ederler, bazı atamaları Gazi'yi bu masada ikna edip yaptırırlardı. Gazi, onların gönlü hoş olsun diye kırmaz, bazı taleplerini bu yüzden enine boyuna araştırmadan tamam, der imzalardı. Ancak bazı yakın dostlar bu samimiyetin cılkını çıkarmışlardı. Gazi'ye;

"İçelim Paşam, gama kedere gerek yok," deyip bardağı kaldırıyorlar, Gazi bardaklar şerefe diye tokuşturulduktan sonra bir yudumda içip hepsini bitiriyor, ancak berikiler bir yudum alıp bardağı masaya koyuyorlardı. Latife, defalarca köşkün balkonundan bu olup biteni izliyor, kahroluyordu. Ancak her müdahalesinden sonra da bu sözde dostların düşmanlığını kazandığını hissediyordu. Çoğu sabah, Gazi ile akşamki hali konuşurlardı.

"Kemal, bak sana akşam bir sürü evrak imzalattılar. Bunlara güveniyorsun ama o masada bunları imzalamasan iyi olur. Seni içirip, sarhoş ediyorlar. Kendileri mehter takımı ritminde

gibi içiyor. Ben hepsini görüyorum." diyordu. Gazi ise, onlar benim arkadaşlarım, bana yanlış bir iş yaptırmazlar Latif, diyerek konuyu geçiştiriyordu. Ancak hastalıktan sonra durumlar değişmişti. Gazi, o çevreyle sadece gündüz görüşüyordu ama akşam sofraları tarih olmuştu. Sağlığına kavuşmuştu ama bu sefer de o çevrenin hakkında çıkarttığı;

'Latife Hanım, Paşa'ya hükmetmeye çalışıyor' dedikoduları kulağına geliyordu. Ancak Latife, bunların hiçbirini önemsemiyordu. Önemli olan Gazi'nin sağlığıydı.

FİKRİYE'NİN DÖNÜŞÜ

Köşkteki saadetli günler bir sabah kahvaltı ânında gelen misafirle bozulacaktı. Yaver Resuhi Bey Gazi ve eşinin yanına gelip tekmil vermiş;

"Paşam, Fikriye Hanım geldi, sizi görmek istiyor," diyordu.

Gazi şaşırdı. "Nerede, aşağıda mı," dedi şaşkınlıkla.

"Evet Paşam, aşağıda," dedi, yaver.

Gazi,

"Onu tedavisini yaptırması için sanatoryuma göndermiştim. Tedavisini bırakıp döndüğünü biliyordum. Neden burada acaba?" dedi.

Latife, bu durumdan rahatsız olsa da;

"Kemal, bu hanım Kurtuluş Savaşı günlerinde çok emek vermiş. Öğrendiğime göre askerin söküğünü bile bu hanım dikmiş. Aşağıda fazla bekletmeyelim, buyursun kahvaltıda beraber olalım," dedi. Fikriye'yi merak da ediyordu.

Gazi, şaşkınlığı sürer vaziyette;

"Tabii tabii, buyursun Resuhi," dedi.

Yaver aşağı indi ve Fikriye Hanım'ı yukarıya davet etti. Elinde çantası vardı, onu da kardeş gibi sevdiği Ali Metin aldı ve Zübeyde Hanım'ın daha önce kaldığı odaya götürdü.

Fikriye yukarı çıktığında Gazi ve Latife baş başa kahvaltı yapıyordu. Gazi'yi gördü, eline kapandı. Latife de ayağa kalkmıştı;

"Hoş geldiniz Fikriye Hanım. Hakkınızda çok iyi şeyler duydum," dedi. Masaya buyur etti. Fikriye masaya oturduğunda benzi sapsarı kesilmişti. Çünkü Gazi ona İstanbul'da kalmasını emretmişti, Şimdi o Gazi'nin izni olmadan evine kadar gelmiş, kahvaltı masasına oturmuştu.

Yolculuğu da tedirgin edici kuruntular içinde geçmişti. Gelibolu'da kaldığı evin hizmetçisinin kimliğini almış, o kimlikle bir tren bileti alarak Ankara'ya gelmişti. Yolda yapılan her kontrolde canı burnuna gelmiş, nihayet Ankara garına indiğinde rahat bir nefes almıştı. Şimdi Gazi'nin yanındaydı, ama ona ne diyecekti?

Gazi;

"Fikriye hoş geldin. Nasıl oldun? Tedavin bitti mi?" dedi.

Fikriye;

"Paşam ben iyiyim. İstanbul iyi geldi bana. Bakın hiçbir şeyim yok," dedi.

Gazi,

"Ama ben sana sanatoryumda tedavi olmanı ve tedavini tamamlamadan dönmemeni söylemiştim. İyi olduğundan emin misin," dedi.

"İyiyim Paşam. İstanbul'da muayenemi oldum. İlaçlarımı da düzenli kullanıyorum. Çok daha iyiyim. Yalnız sizin kalp

krizi geçirdiğinizi haber aldım. İyileştiğinize dair de haberler gelmeyince kalkıp buraya geldim."

Gazi,

"Ben de iyiyim Fikriye," dedi. Haydi bir şeyler ye, yoldan geldin. Bak Latife ile de tanıştırayım seni" dedi. Latife'ye döndü, iki kadını birbirlerine takdim etti.

Fikriye, kendi elleriyle dayayıp döşediği köşke bir buçuk yıl sonra gelmiş, kapısına, penceresine, perdesine, asmasına eski bir hatıra gibi bakarak kahvaltıda zoraki bir şeyler yemeye başlamıştı. Sofrada Latife ile biraz konuştular. Kahvaltı sonunda Gazi,

"Ali, Fikriye birkaç gün burada kalacak. Ona kalacak yer bakana kadar bir odaya yerleştirelim," dedi. Gözleri velfecri okuyan Ali Metin zaten ilk iş Fikriye'nin eşyalarını odaya yerleştirmişti.

"Emredersiniz Paşam," dedi.

Latife de bu misafir edişe ses çıkarmadı, hatta görünürde hoşnut olmuş gibiydi. Fikriye'ye yardımcı oldu, eşyalarını birlikte yerleştirdiler.

Ancak ne olacaktı? Şimdi beraber mi yaşayacaklardı. Gazi'yi kapıdan uğurlarken sordu;

"Kemal, Fikriye Hanım burada mı yaşayacak?" dedi.

Gazi,

"Hayır Latif," dedi. "Birkaç gün misafir edelim, sonra bir hal çaresine bakarız," dedi.

Latife, bunun üzerine Fikriye ile yakından ilgilenmeye başladı. Her ne kadar Gazi'nin eskiden hizmetine bakmış olsa

da, o Gazi'nin üvey babasının da yeğeniydi. Zor günlerde fedakârlıklarda bulunmuştu.

Fikriye'nin gelmesi Mustafa Kemal'i allak bullak etmişti. O gün Ali Metin'i Meclis'e çağırdı. Fikriye, Ali Metin'i çok sever, sayardı. Bunu bildiği için Ali Metin'e bir talimat verdi;

"Ali, Fikriye seni dinler. Onunla konuş, ben artık evlendim. Hep beraber aynı evde yaşayamayız. Ona Erenköy'de bir ev dayayıp döşeyelim. Ankara'da kalmasın, İstanbul'da yaşasın. Onu ikna et, sana güveniyorum," dedi.

Ali Metin çok üzülmüştü. Çünkü bu, Fikriye için nihai ayrılık anlamına geliyordu. Emir büyük yerdendi. Yapabileceği bir şey yoktu. Tekrar köşke geldi. Fikriye odasındaydı, kapıyı çaldı yanına girdi.

"Canım kızım, nasıl oldun, konuşamadı. İyi misin,?" dedi.

Fikriye,

"İyiyim Ali Beybaba, iyiyim ama içim yanıyor," dedi.

Ali Metin, onu teskin etmek için omuzlarından tuttu.

"Kızım, seni çok iyi anlıyorum. Gazi'nin en zor günlerinde hepimizin yanındaydın. Seni her zaman hayırla yâd ettik. Sen bizim küçük hanımefendimizdin. Biliyorsun seni çok severim. Ama sana şimdi diyeceklerime kulak ver," dedi.

Fikriye, çok önemli şeyler söyleyeceğini düşünerek ona kulak kesildi;

"Bak kızım, Gazi biliyorsun artık evlendi. Bir aile kurdu. Latife Hanım da onu seviyor ve ona senin gibi çok iyi bakıyor. Sen şimdi böyle geldin köşke ama burası aynı zamanda onların haremi. Burada kalman uygun olmaz," dedi.

Fikriye, kendisini ayrı tutan bu nasihate öyle üzülmüştü ki, gözlerinden akan yaşa engel olamıyordu.

"Ben de sevdim Ali Beybaba, ben de sevdim. Ama neden bu saadette ben yokum," diyor, hüngür hüngür ağlıyordu.

"Ali Beybaba, ben Paşa'dan ne ev, ne para, hiçbir şey istemiyorum. Ben yalnız onu istiyordum, onu da artık alamayacağımı görüyorum. Ben onu özlediğim için geldim buraya. Birkaç gün kalıp dönerim," dedi.

Ali Metin, bu cevaba sevinmişti,

"Sen şimdi yat dinlen. Ben sana eğer kalacaksan başka bir yer ayarlayayım," dedi.

Fikriye, "olur," dedi. Aslında köşkten ayrılmak istemiyordu.

Ali Metin, konuşması bitince köşkten ayrıldı. Ulus'ta bulunan otelden bir kişilik yer ayırdı, oradan da Gazi'ye bilgi vermeye gitti.

Gazi çalışıyordu. Müsaade isteyip odasına girdi.

"Ne oldu" dedi Gazi? "Konuştun mu Fikriye ile?"

Ali Metin, başını eğip;

"Konuştum paşam. Size haber vermeye geldim," dedi.

"Ne dedi peki Fikriye, teklifimi kabul etti mi?"

Ali Metin;

"Paşam, teklifinizi kabul etmedi. 'Ben hiçbir şey istemiyorum. Yalnız Paşa'mı özlediğim için geldim, birkaç gün kalıp döneceğim,' dedi."

Gazi, biraz olsun rahatlamıştı.

"Peki o halde kalacak başka bir yer ayarladın mı," dedi.

Ali Metin;

"Paşam Ulus'taki otelden yer ayarladım. Şimdi dönüp Fikriye'ye söyleyeceğim, oraya yerleştiririm," dedi.

"Ali Metin, bu konuyu çöz, Fikriye'yle konuş. Durumu kabullensin artık."

Ali Metin odadan izin isteyip ayrıldı. Köşke geldiğinde Fikriye salonda oturuyor, Latife Hanım'la konuşuyordu. Onu çağırıp konuşmak istedi ama sohbeti ve yakınlaşmayı bozmak istemedi. Sabırla onarlın bu sohbetinin bitmesini beklemeye başladı. Akşam olduğunda hâlâ Fikriye ile konuşamamıştı. Ali Metin telaşlanıyordu. Şimdi Gazi gelecek, Fikriye'yi burada görürse ne diyecekti?

Nihayet bir fırsatını buldu ve Fikriye'yi odasına çağırdı.

"Kızım, sana Ulus'ta bir yer ayarladım. Ama bir türlü konuşamadım. İstersen oraya gidelim," dedi. Fikriye biraz durdu, bunun şimdilik iyi bir fikir olmadığını hissetti.

"Ali Beybaba ben zaten gideceğim, fazla kalmayacağım merak etme," dedi.

Ali Metin bu cevap üzerine ona fazla ısrar edememişti. Gazi köşke girdiğinde Latife onu 'canım hoş geldin' diyerek karşılarken, salonun diğer ucunda Fikriye gözüne ilişti. Gazi'yi yine bir telaş sarmıştı. Gözü Ali Metin'i aradı, yaver mutfaktaydı. Ama bir şey demedi, herkesi masaya davet etti. Yine birlikte yemek yiyorlardı. Gazi, Fikriye'ye gününün nasıl geçtiğini sordu. Latife'yle neler konuştuklarını merak ediyordu.

Fikriye, bu meraklı sorulardan Gazi'nin gitmesini istediğini anlıyordu. Ona cevap verircesine;

"Paşam ben birkaç gün sonra ayrılacağım," dedi.

Hem Gazi, hem de Latife bu cevap karşısında rahatlamıştı. Yemekten sonra Gazi kütüphaneye geçti. Yarım bıraktığı kitabını okumaya çalışıyordu. Ancak aklı hep Fikriye'deydi. Ne zaman gidecekti bu kadın? Latife'yle ne konuşmuştu? Ya gitmezse? Ya Ankara'da kalacağım diye ısrar ederse ne yapacaktı? Ümidi Ali Metin'deydi. O gece hayli vakit yatak odasına girdi. Latife sanki onu bekliyordu ama o artık hiçbir şey konuşmak istemiyordu. Latife'ye sarıldı ve uyudu.

Üçüncü günün sabahıydı, köşkün salonunda Latife Hanım Ali Metin'e sesleniyordu.

"Bu hanım ne zaman ayrılacak?"

Ali Metin;

"Bilmiyorum efendim," dedi.

Latife, Fikriye'den rahatsızlığını artık belli etmeye başlamıştı.

"Lütfen başka bir ayarlayın, hanımefendi orada ikamet buyursunlar," dedi sesini Fikriye'nin duyacağı şekilde yükselterek. Gazi de olan biteni duyuyordu ama müdahale etmek istemiyordu. Yaver Salih'e, aracın hazırlanmasını söylemişti, meclise geçecekti. Ali metin, Fikriye'nin odasına girerken, Gazi köşkten ayrılıyordu. Latife, bu durumdan memnun olmadığını Gazi'ye söyleyerek;

"Kemal, artık bu hanımın burada kalmasını istemiyorum. Ona uygun bir yer bulunsun orada kalsın," dedi. Gazi, eliyle teskin edercesine,

"Sus latife, tamam." dedi.

Odasına kapanan Fikriye'yi ağlar halde bulan Ali Metin;

"Kızım, ben sana söyledim ama. Hadi ne olur ağlama. Kalk, toparlan ben otelde odanı ayırttım. Oraya götüreyim seni." dedi.

Fikriye artık direnmiyordu.

"Tamam Ali Beybaba, gidelim. Hazırlanayım," dedi. Eşyalarını çantasına koydu. Bu köşkün yerini bile o seçmiş, pencerelerinde asılı duran perdelerine kadar o beğenmişti. Şimdi bu saadeti bir başkası yaşıyordu.

Ali Metin eşyaları hazırlanan Fikriye'yle aşağıya indi. Latife, Fikriye'yle vedalaşmamak için odasına çekilmişti. Fikriye, son kez göz ucuyla salona baktı, masaları süzdü. Sanki eşyayla da vedalaşıyordu. Kapıya yöneldi, dışarıda askerleri gördü. Hepsini tanıyordu. Ama başını kaldırıp bir veda bile edemedi. Araca bindi, gözyaşlarını gizlemek istediği mendilini yüzünü kapamış halde köşkten ayrıldı. Araç Ulus'a doğru ilerlerken Fikriye'nin gözyaşları sanki sele dönmüştü. Ali Metin ne dese olmuyor, teskin edemiyordu. "Hanımefendi olacağım köşkten şimdi bir suçlu gibi ayrılıyorum," diyordu.

Fikriye arabadan indi, Ankara'nın ılık havasını içine çekti, etrafına baktı, tanıdık kimse yoktu. Bir yılda Ankara ne çabuk değişmiş, diye düşündü. Ali Metin, otelin kapısından girerken, eşyaları da getirmiş,

"Hanımefendinin odasına çıkartın lütfen," demişti.

Otel sahibi misafirin Ali Metin'in bir yakını olduğunu düşünerek;

"Ali Bey, kendisine en güzel odayı verdim. Burada istirahat buyurun," dedi. Ali Metin Fikriye ile birlikte odaya çıktı.

Levent Şahverdi Arşivi

Oda, bir yandan caddeye, bir yandan da köşk tarafına bakıyordu. Eşyasını yerleştirmesine yardım etti.

"Kızım, sen biraz dinlen. Bir ihtiyacın olursa aşağıya söyle onlar bana ulaşır," dedi.

Fikriye üzüntüden halsiz düşmüştü.

"Ben biraz uyuyacağım, bir şey olursa haber veririm," dedi.

Ali Metin, odadan ayrılırken gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Merdivenleri bir bir inerken;

"Bizim hanımefendimiz Fikriye idi, Latife Hanım birdenbire ortaya çıktı" diye söylendi. Sonra gözlerini kolunun yenine sildi, aşağıya talimat verdi. Eğer bir ihtiyacı olursa yardımcı olun, bana da mutlaka haber verin, deyip ayrıldı.

Fikriye o gece otelde kaldı. Ancak sabaha kadar uyuyamamıştı. Artık Ankara'da işim yok, diye düşünüyordu. Evet, İstanbul'a dönsem iyi olacak. Burada her gün bu acıyla zaten yaşayamam. Gazi ile aynı şehirde ama ayrı evde olamam, diyordu. Eşyalarını topladı, bir fayton çağrılmasını istedi. Aşağı indi, eşyaları faytona yerleştirildi. Otel resepsiyonuna anahtarı bırakmış;

"Ayrılıyorum," demişti. Faytona bindi ve "Köşke sür," dedi.

Fikriye yol boyunca etrafa bakıyor, açılan yeni caddelere, insanlara, binalara bakıp Ankara'yı özlediğini düşünüyordu. Az sonra köşke geldi, köşk kapısındaki nöbetçi askerler gelenin Fikriye olduğunu görünce, dış kapıyı açmışlardı. Ancak bahçede Resuhi Bey'e de bilgi vermişler, bir davet olup olmadığını sormuşlardı. Resuhi Bey yanına geldi;

"Hoş geldiniz Fikriye Hanım, biz sizi otelde biliyorduk," dedi.

Fikriye,

"Evet, otelde kaldım. Şimdi vedalaşıp İstanbul'a döneceğim. Gazi Paşa evde mi?" dedi.

Resuhi Bey,

"Gazi evde ama geldiğinizi haber vereyim," dedi.

Fikriye, elinde el çantası, yürümeye başladı. "Burası benim evim Resuhi, haber vermeye gerek yok, sadece vedalaşacağım," dedi. Ancak Resuhi Bey buna engel olacaktı.

"Fikriye Hanım, talimat böyledir. Lütfen ben haber vereyim. Öyle çıkın. Yoksa ben zor durumda kalacağım," dedi.

Fikriye Resuhi Bey'in ciddiyetini görünce durakladı. Köşkün kapısına gelmişlerdi. Resuhi Bey, "Lütfen burada bekleyin, ben yukarı çıkp bilgi vereyim," dedi.

Fikriye, bu sefer kabul etti. Kapıdan içeri girmiş, bekleme salonunda elinde çantayla ayakta dikiliyordu.

Resuhi Bey yukarı çıktı. Gazi ile Latife'nin kahvaltıda olduğunu görünce fazla içeriye girmeden;

"Paşam, Fikriye Hanım geldi, vedalaşıp gideceğim, diyor," dedi.

Gazi'nin gözleri bir an Ali Metin'i aradı. Ama bu sefer Latife Gazi'den önce cevap verecekti.

"Lütfen yukarı almayın. Vedasını oradan yapsın ve gitsin."

Gazi'den hiç ses çıkmamıştı. Resuhi Bey bunu Gazi'nin de onayladığını düşünerek odadan çıktı. Aşağıya indi. Bekleme salonunda ayakta duran Fikriye Hanım'a;

"Gazi müsait değiller. Bir notunuz varsa ben ileteceğim," dedi.

Fikriye deliye dönmüştü. "Ne demek Resuhi Bey, burası benim de evim. Ne demek müsait değil. Ben yukarı çıkacağım," dedi. Sesler yükselmeye başlamış, yaverle Fikriye arasında bir itiş kakış başlamıştı. Fikriye aşağıdan bağırıyordu. "Sizi rezil ederim. Bırakın beni, bırakın çıkacağım" diyordu.

Bu itiş kakış halinde Fikriye güç bela dışarı çıkartılmıştı. Tam faytona binip ayrılacağı beklenirken tekrar köşkün kapısına yöneldi. Kapıyı zorluyordu. Kapı açıldı, fırlarcasına çıkmaya çalıştı. Yaverler ve nöbetçiler kendinden geçen genç kadını zor zaptediyordu. Tam bu esnada bir silah sesi duyuldu. Gazi yukarıdaydı ve ne oldu, diye aşağı inmek isterken Latife buna engel oldu. "Hayır hayır, aşağı inme Kemal, ben ne olduğunu öğrenirim," dedi. Hemen aşağı indi. Aşağıdaki manzara dehşetengizdi. Ortalık kan gölüydü, yaverlerin kucağındaki Fikriye vurulmuştu. Telaşla yukarı çıktı.

"Paşam Fikriye vurulmuş, aman ne olur siz aşağı inmeyin. Üzerinize kalır. Size müsaade etmem" dedi. Gazi yukarıdan Resuhi'ye seslendi.

"Resuhi ne oluyor, ne oldu?" dedi.

Resuhi telaşla yukarı çıktı.

"Paşam, Fikriye Hanım'ı engellemek zorunda kaldık. Bizi çok zorladı. Çok bağırıyordu, vurduk," dedi.

Gazi, ayakta kalakaldı.

"Ne dedin, vurdunuz mu? Nasıl yaparsınız bunu Resuhi, nasıl yaparsınız. Durumu nasıl peki?" dedi.

"Ağır yaralı paşam."

"Derhal hastaneye kaldırın, derhal derhal! Ben şimdi Sağlık Bakanını arıyorum," dedi.

Resuhi, araca yerleştirdiği Fikriye'yi doğru Numune Hastanesi'ne götürdü. Muthiş kan akıyordu. Geç kadını hemen ameliyathaneye aldılar. Fikriye şoktaydı. Sesi çıktığı kadar bağırıyordu…

"Katilleeeeeerrrrr, vurdular benii, alçaklarrr!.."

Az sonra ameliyata alındı. Ancak durumun vahameti ortadaydı. Derhal kalacağı kat boşaltıldı. Sağlık Bakanı hastaneye gelmiş, Gazi başhekimi aramış;

"Elinizden ne geliyorsa yapın, Fikriye'yi kurtarın," demişti.

Köşkte yaşanan müessif olay basına yansıtılmadı. Gazi olayın yanlış anlamalara neden olacağı düşüncesiyle hadisenin gizli tutulmasını istiyordu. Latife, olayın şokunu üzerinden atamamış, "Evimizde bir insanı vurdular," diye sürekli bir korku halinde idi. Askerler girişteki kanı temizledi. Ancak Latife bir türlü yatışmıyordu. Gazi, Latife'yi yatıştırmak için çabalıyor, bir yandan da hastaneden Fikriye'nin durumu hakkında bilgi alıyordu. Ali Metin'i hastaneye göndermiş, her gelişmeyi haber vermesini istemişti. O gece Fikriye hastanede yattı. Ameliyat iyi geçmesine rağmen kurşun derine girmişti ve henüz hayatî tehlikeyi atlatamamıştı.

Gazi o kadar gergindi ki, aylardır ayrı kaldığı sigarayı bu stresin üzerine eline almış, birbiri üstüne yakıyordu. Elinden başka bir şey gelmiyordu. Bir ara Latife'nin yanına gitti. Uyuyordu Latife. Gazi tekrar salona geçti… Gergin bir halde sabaha kadar uyumadan öylece oturdu…

Fikriye'nin hasta bedeni, vuruluşundan on gün sonra iflas etti. Gazi'ye ölüm haberini mecliste çalışırken Ali Metin verdi.

"Paşam, Fikriye'yi kaybettik," dedi ağlayarak.

Gazi kalktı, eliyle gözyaşını sildiği Ali Metin'e;

"Fikriye benim gönlümün sahibiydi. Ona sahip çıkamadık Ali, sahip çıkamadık." Dedi. Bir süre sessizlik yaşandı odada. Sonra Gazi döndü;

"Peki Fikriye nereye defnedilecek? Bir abisi vardı İstanbul'da," dedi.

Ali Metin;

"Paşam, olay zuhur edince Fikriye'nin çantasından iki silah çıkmış. Bunun üzerine jandarma tahkikat yapmış, İçişleri Bakanlığı da abisini almış Ankara'ya getirmiş, ona bazı sorular soruyorlar," dedi.

"Peki, Fikriye'nin defin işiyle siz ilgilenin. Benim de rahat ziyaret edebileceğim bir yer olsun. Ancak bu yerden kimsenin haberi olmasın," dedi. Ali Metin, Fikriye'nin mezarının dahi garip kalacağını anlamış, bu talihsiz kızı sessiz sedasız, birkaç askerle defnetmişti.

Mezar yeri sadece Gazi'ye söylendi. Gazi, yol güzergâhında bulunan bu meçhul yerden ne zaman geçse Fikriye'yi anar, dualar ederdi.

BÜYÜK AŞKTA İLK HÜSRAN

Köşkte durumlar karışmıştı. Latife, uzak durmaya özen göstermesine rağmen Gazi'nin Fikriye'ye ilgisini görmüş, deliye dönmüştü. Her seven kadın gibi âşık olduğu erkeğin bir başkasına olan ilgisi kıskançlık duymasına yol açmıştı. Günlerce küs kaldı. Gazi, Fikriye'nin vefatının üzerinden geçen birkaç haftada Latife'yle konuşarak onun gönlünü kazanmış, ona olan sevgisini ifade ederek eski mesut günlerin yeniden gelmesi için çaba sarf etmişti. Ancak Gazi'nin yeniden başladığı sigaraya Latife, ne yapsa engel olamıyordu. Fikriye meselesini de artık unutmak istiyor, müessif olayın izlerini silmek istiyordu.

Gazi, bir süre sonra köşk davetlerine yeniden başladı. Ancak bu sefer Latife geceyi sınırlı tutuyor, alkol almasına izin vermiyordu. Davetlilerin eşli gelmesini şart koştuğu için bekâr olanlar gelemiyordu. Bu durum, bazılarının o kadar canını sıkıyordu ki, Latife hakkında dedikodu kazanı kaynamaya başlamıştı.

"Gazi'yi yönetmek istiyor" diyorlardı. "Türkiye Gazi'den, Gazi ise Latife'den sorulur." diye laflar çıkarıyorlardı. Bu laflar

hem Gazi'yi hem de Latife'yi rahatsız etmeye başladı. Latife, bazı geceler bu müdahaleleri yumuşatma eğilimine girdi. Tek İstediği huzurlu bir yuvaydı.

Bir akşam yine davet veriliyordu. Latife her zamanki gibi davetin tüm ayrıntılarıyla ilgilenmiş, çalacak müzikleri bile belirlemişti. Yemekten sonra uzun süre sohbet edildi. Vakit gece yarısını geçeli epeyi olmuştu. Latife, sohbeti bitirmek için;

"Kemal artık istirahate geçelim," dedi.

Davetlilerin önünde yaşanan bu emrivâkiye Gazi'nin canı sıkıldı. Aldırmaz bir halde, sohbete devam etti. Bunun üzerine Latife ayağa kalktı;

"Kemal, artık yeter, vakit ilerledi," dedi. Gazi'nin canı iyiden iyiye sıkılmıştı. Davetliler masanın havası kaçınca müsaade isteyip köşkten ayrıldılar. Ancak bu sefer tartışma Gazi ve Latife arasında çıkacaktı. Gazi öfkeliydi.

"Davetliler önünde beni rezil ediyorsun Latif," dedi. "Tamam anladık, erken uyuyalım. Ama bunu bu şekilde yapman beni rencide ediyor. Lütfen bir daha böyle bir ikazı davetliler önünde yapma, seni uyarıyorum," dedi.

Latife bu sözler üzerine deliye döndü.

"Ya ne yapayım, gece geç saatlere kadar âlem yapmana izin mi vereyim. Sağlığın düzeldi diye bu aile düzenini bozalım mı?" dedi. Gazi tartışmak istemiyordu. Kalktı, kütüphaneye çekildi. Latife de kızgındı, yatak odasına geçti.

Gergin geçen gecenin ardından sabah ikisi de yumuşamıştı. Bahçeye hazırlanmış kahvaltıda tatlı tatlı konuşuyorlardı. Geceden eser yoktu. Bir ara Gazi'nin dili sürçüp

"Bak Fikriye" deyince Latife, masadan hışımla kalktı.

"Hâlâ unutamadın Fikriye'yi, iyi o halde git Fikriye ile kal," dedi. Ayaklarını sert vurup yukarıya çıktı. Gazi de şaşırmıştı ama laf çıkmıştı ağzından bir defa. Bu kadar sert tepki vermesini anlayamamıştı.

Ancak Latife odasında bir sinir buhranı içinde "Yeter, artık yeter!" diye bağırıyordu.

Gazi köşkte kalıp yeni bir tartışmaya girmekten kaçındı.

"Salih hadi biz biraz çıkalım," dedi.

Salih aracı hazırladı, köşkten beraber ayrıldılar. Ancak Latife'nin duracağı yoktu. Yaver Ali Metin'i çağırdı.

"Ali yaver, hemen İzmir'e bir telgraf çekelim. Ailemi burada istiyorum. Onlara mühim bir meselenin olduğundan bahisle tez elden Ankara'ya gelmelerini bildiren bir telgraf çek," dedi.

Latife çok gerilmişti. Bir yandan akşamki tartışma, bir yandan sabah Gazi'nin dilinde Fikriye. "Artık yeter, ben katlanamıyorum, dayanamıyorum" diye bağırıyordu.

Ali Metin Latife'nin istediği telgrafı çekmişti. Ancak bu telgraftan Gazi'nin haberi yoktu. Peki Gazi'ye haber vermeli miydi? Dönüş yolunda Meclis'e geçti. Gazi'nin yanına geldi, kulağına fısıldadı;

"Paşa Hazretleri, eşiniz Latife Hanım ailesine bir telgraf çekmemi istedi. Acil bir meseleden bahisle acele Ankara'ya bekliyorum, diye yazdırdı."

Gazi biraz durdu, düşündü.

"Demek bizim Latif ailesini çağırıyor. İyi peki buyursunlar gelsinler bakalım," dedi.

"Ne vakit geleceklerini öğren de karşılayın," dedi.

Latife, Gazi'nin hiçbir şeyden haberi olmadığını sanıyordu. Latife'den önce misafirleri gardan karşılattı ve köşke nakillerini sağladı. Latife, köşkte ailesini görünce öyle mutlu olmuştu ki. Kaç zamandır onları özlüyor, ancak bir türlü ne onların gelmesi, ne de kendisinin İzmir'e gitmesi mümkün olabiliyordu.

"Canın annem hoş geldin," dedi. Sonra babasına sarıldı. Rukiye'ye, Vecihe'ye… hepsini nasıl da özlemişti. Köşke buyur etti. Adeviye Hanım merak içinde sordu:

"Kızım nedir bu kadar acele olan?"

Babası da merak içindeydi. Acaba kızının evliliğinde ters giden bir şeyler mi vardı?

Latife, annesini ve babasını odasına aldı. Gazi ortada yokken bu konuşmayı yapmak ve kararını bildirmek istiyordu.

Önce babasına döndü;

"Babacığım sen haklı çıktın," dedi. "Ben bu adamı kaldıramıyorum. Artık bana öyle bir yük gibi geliyor ki. Sağlığı için kendimi paralıyorum, ama karşılığını bulamıyorum. Kendini de önemsemiyor, beni de önemsemiyor. Gece geç gelmeler yine başladı. Sigaraya da başladı. Bir türlü engel olamıyorum. Üstüne bir de eskiden köşkte beraber kaldığı kadın, Fikriye geldi. Kızı yaverler vurdu, kadın öldü. Ben de çok korktum, anne." dedi. Annesi olanları sessizce dinliyor, ara ara ya, demek öyle diye tepki veriyordu. Muammer Bey hiçbir şey söylemedi. Tepki vermeden dinledi. Latife sonunda; "Ben ayrılmak istiyorum anne," dedi. "Kararımı sizinle görüşmek için gelmenizi istedim."

Annesi şok olmuştu. Muammer Bey ise bu karara hiç şaşırmamıştı.

"Kızım ben sana daha başında bazı şeyler söyledim. Seni uyardım. Sana normal bir hayatının yaşayamayacağını söyledim. Sen ne dedin bana? Baba ben âşığım, evleneceğim. Şimdi ne oldu? Aşk bitti mi?" dedi kızarak…

Latife babasından bu tepkiyi beklemiyordu. Devreye annesi girdi.

"Kızım bak," dedi. "Sen ülkenin reisicumhuruyla evlisin. Ondan baban gibi normal bir hayat yaşamasını nasıl beklersin. Baban sabah kalkar, kahvaltısını yapar, işine gider. Akşam da hava kararınca evine döner. Bize vakit ayırır. Ama senin kocan bir devlet başkanı, onun milletin işlerinden vakit bulup, normal bir hayat sürmesi imkânsız. Böyle bir şeye asla izin vermeyiz. Sen Paşa'yı sevdin, hâlâ da seviyorsun. Şimdi bu ayrılık da nereden çıktı. Sakın bir daha ağzından böyle bir söz işitmeyeyim."

Latife annesinden de azar işitmiş ve nasihat almıştı. En azından annesi kendisinin haklı olduğunu düşünür, yanında olur diye ummuştu.

Az sonra Gazi'nin köşke giriş yaptığı bilgisi geldi. Adeviye Hanım;

"Hadi kızım in aşağı kocanı kapıda karşıla," diye tekrar çıkıştı.

Latife gönülsüz halde aşağı indi, kapıyı açtı. Gazi, içeri girdi. Sanki misafirlerden haberi yokmuş gibi,

"Ooo, hoş geldiniz, Latife neden bana haber vermedin ailenin geleceğini, daha erken gelirdim," dedi.

Latife, aksi bir yüzle;

"Yemek hazır Kemal, hadi buyurun masaya," dedi.

Gazi, misafirleriyle beraber yemek masasına oturduğunda neşeli ve keyifliydi. Muammer Bey'le sohbet ettiler. Yemeğin ardından da kahveyi beraber içip İzmir'de neler olup bittiğini konuştular. Gazi, Latife'nin ailesini çağırdığını kendisine söylememesinden şüpheleniyordu. Ne olmuştu? Neler konuşulmuştu acaba?

Nitekim daha fazla beklemek istemedi. Muammer Bey'e sordu;

"Muammer Bey bu ani ziyaretinizi neye borçluyuz," dedi.

Mauammer Bey bir şey gizlemek niyetinde değildi.

"Latife, Paşam. Genç bir kız. Aile içinde ufak tefek yaşanan sorunlarından söz etti bize. Ama bunların ehemmiyet teşkil etmediğini, her ailede bu tür olayların yaşanabileceğini söyledik. Herhalde Fikriye meselesine çok içerlemiş. Benim kızım kıskançtır Paşam," dedi.

Gazi, sonunda Fikriye mevzusunun fitili ateşlediğini anlamıştı.

"Muammer Bey, Fikriye Kurtuluş Savaşı'nda bize çok yardımı dokunmuş bir hanım. Ben onunla değil, Latife ile evlenerek zaten bir irade ortaya koydum. Latife hâlâ bundan şüphe mi duyuyor?" dedi.

Muammer Bey,

"Şüphe değil Paşam. Kadınları bilirsiniz. Eşlerini başkalarına yakıştıramazlar. Latife de size olan sevgisinden dolayı kıskançlık göstermiş. Tabii ki sizin ortaya koyduğunuz irade mühim.

Ayrıca o hâlâ genç bir kız Paşam. Sizin normal bir hayat süreceğinizi beklememesini söylemiştim," dedi.

Gazi, meselelerin aile içinde konuşulduğunu ve anne ve babasının da kendisinden taraf olduğunu öğrenince memnun oldu. Böylece, Latife'nin ailesi bir süre köşkte kalarak hem eşiyle arasının düzelmesini sağladılar, hem de kızlarının bunu kabullenmesi yönünde nasihatte bulundular.

Ayrılık lafı ilk kez köşkte geçmişti. Latif, evlenme yolunda nasıl kendi iradesini ortaya koymuşsa ayrılık konusunda da iradesini açıkça ortaya koyabilmişti. Ancak kardeşleri dahi bu fikre destek vermemişti. Gazi'nin de ayrılma eğiliminde olmadığı ortaya çıkınca aralarındaki romantik duygular yeniden öne çıktı.

Paşa;

"A çocuk, ne sebepten ayrılacakmışız"? diyor, Latife'ye onu ne kadar sevdiğini söylüyordu.

ORDULAR İDARE ETTİM, BİR KADINI İDARE EDEMİYORUM

Gazi ile Latife arsında ateşkes hâsıl olmuştu gerginlikler ve tartışmalar sona ermemişti. İşte yaklaşık iki ay sürecek Dumlupınar–Anadolu gezisi böyle bir atmosferde başladı. "Sonbahar Gezisi" adını verdikleri gezi aslında bir Karadeniz gezisiydi. Dumlupınar'dan; Bursa, İstanbul, Trabzon, Rize, Giresun, Ordu, Samsun, Havza, Tokat, Sivas, Erzincan, Erzurum, Kars, Sarıkamış, sonra tekrar Erzurum, ardından Şebinkarahisar, Sivas, Kayseri, Yozgat ve Kırşehir üzerinden yeniden Ankara'ya dönülecekti. Yine kalabalık bir heyetle yola çıkılmıştı. Heyette, Gazi, Latife, Başbakan ve Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, bakanlar ve çok sayıda milletvekili vardı. İsmail Hakkı Tekçe ve Başyaver Resuhi Bey, heyete daha sonra katılacaktı.

Bunlara ilave olarak Latife Hanım'ın tanıştığından beri çok sevdiği Salih Bozok ve eşi Pakize Bozok ile Sabiha Hanım vardı. Sabiha Hanım Fuat Bey'in eşiydi. Yola 29 Ağustos günü özel bir trenle çıkıldı. Dumlupınar istasyonunda aralarında çok sayıda

kadının olduğu bir kalabalık tarafından karşılandılar. Tören yerine arabayla giden Gazi ve Latife, özel olarak hazırlanmış zafer takının altından geçerek kendileri için hazırlanmış çadıra geçti. Devlet erkânı da eşleriyle gelmişti. Gazi, böylece Latife Hanım'la seyahat ederek amaçladığı hedefe ulaşıyor, törenlere herkes eşiyle birlikte geliyor, böylece kadınların da sosyal ve siyasi hayatın içinde yer almaları sağlanıyordu. Zafer Anıtı'nın temel atma törenini karı koca beraber yapmışlar, alkışlar eşliğinde kalabalığı selamlamışlardı.

Dumlupınar'dan çok mutlu ayrıldılar. Gazi, ertesi gün heyetle birlikte Bursa'ya geçecek ve burada yaklaşık 12 gün kalarak bazı toplantılara başkanlık edecekti.

Herkesin aklında aynı soru vardı. Bursa'dan İstanbul'a uğrayacaklar mıydı? Çünkü Gazi, büyük zafere rağmen hâlâ İstanbul'a gitmemişti. Gezi programına göre Boğaz'dan İstanbul selamlanarak geçilecek ve doğruca Trabzon'a gidilecekti. O sırada çalışır durumdaki birinci sınıf tek savaş gemisi Rauf Orbay'ın zaferleriyle ünlü Hamidiye idi. Heyet yoluna böyle devam edecekti. Bursa'dan 12 Eylül'de yola çıktılar, aynı gün İstanbul'dan geçerken herkes çok duyguluydu. İstanbul'u büyük bir hüzün ve duygu seli altında seyrettiler, Gazi ve yanındakiler için İstanbul'un çok büyük hatırası vardı. 15 Eylül'de Trabzon'daydılar. Şehir bayraklarla donatılmıştı. Gerçekten gösterişli bir karşılamaydı, devlet erkânı çok etkilendi. Gazi her gittiği yurt gezisinde yaptığı gibi yanında eşi olduğu halde Belediye'ye uğruyor, Vilayet Konağı'nı ziyaret ediyor ve sonra Türk Ocağı'na geçerek burada toplanan gençlikle bir araya geliyordu.

Türk Ocağı en yaygın örgütlü gençlik teşkilatı haline gelmişti. Gazi'nin verdiği destek büyük ilgi uyandırıyordu. Gazi'nin amacı da burada gençlikle buluşarak yeni hedefler ortaya koymak, gençlerle bir araya gelmek ve düşüncelerini öğrenmekti. Gezilerinin 26. günüydü, Tokat'ta bir gece kalacaklar ve buradan Sivas'a hareket edeceklerdi. O gece Tokat Milletvekili Mustafa Bey Gazi'yi kendi evinde ağırladı. Akşam olduğunda yine sofra kurulmuş, Gazi ve arkadaşları keyifli bir sohbete başlamışlardı. Masada herkes eşiyle beraber yemeğe katılmıştı. Latife Hanım bir ara masanın altından kendi ayağına değen bir şey hissetti. Masa örtüsünü azıcık kaldırıp bir baktı; Gazi'nin ayağı. Sinirlendi. Gazi masa altında diğer hanımların ayağına da vuruyor mu, diye düşündü. Kıskançlığın verdiği hırçınlıkla;

"Paşam ayağınız havada geziniyor," dedi, kulağına eğilerek.

Gazi şaşırmıştı. "Affedersin," dedi. Sohbete devam etti…

Heyet yoldan gelmişti, yorgunluk vardı ama Gazi Paşa bu tür yorgunluklara pek aldırmıyordu. Latife bir işi ne kadar engellemeye kalksa, iş o kadar ters gidiyordu sanki. Ancak asla pes etmeyen bir kadındı Latife, akşam başlayan yemek ziyafeti gecenin belli bir vaktine geldiğinde;

"Artık kalkalım," dedi.

Gazi, Latife'ye baktı, ama bir şey söylemeden anlattığı meseleye devam etti. Az sonra Latife, yine bildiğini yapacaktı, Paşa'ya tekrar kalkalım dedi, ancak yine cevap alamayınca bu sefer izin isteyerek tek başına kalktı ve topuklarını ahşap merdivenlere vura vura yukarı çıkmaya başladı. Başarılı olamamıştı, Gazi'yi o masadan kaldıramamıştı. Yine önemsenmediği fikrine kapıldı. Çok sinirlendiği belliydi. Masadakiler de

şaşkındı. Gazi, anlattığı konuya biraz duraklayarak devam etti. Sonra yaver Salih'e döndü ve;

"Salih git bak bakalım bu terbiyesizliği yapan hangi müstahdemdir." dedi.

Salih Bey baktı ama ne cevap verecekti ki? Gazi de biliyordu bu sesi kimin çıkarttığını. Çok gerilmişti. Latife'yi bu konuda birkaç kez uyarmıştı da. Bana iyilik yaptığını düşünürken asıl bu kadar zevatın içinde beni küçük düşürüyor, diye düşünüyordu. Gazi bu düşüncelerle masadan kalktı ve ilk kez bir itirafta bulundu;

"Hayatımda yaptığım en mühim hatalardan biri de evlenmektir. İşte görüyorsunuz. Ordular yönettim, meclisler yönettim, savaşlar yaptım, kazandım ama bir kadını yönetemiyorum. Okumuş da olsa, iyi bir aileden de gelse, sonunda kadın, kadındır! Bir devlet adamına eş olmak, belki zor bir sanat. Fakat bir devlet adamının eşi olarak kendisine ne yapmak düştüğünü bilmemek tamamen acıklı bir şey," diyerek masadakileri şaşkınlığa uğratacak ve yukarıya çıkacaktı. Odaya girdiğinde karısına;

"Latif nedir bu yaptığın. Sana yakışıyor mu?" diye kızdı.

Latife, sanki Gazi yanına geldi diye zafer kazanmış gibi güldü;

"Sen de söylediğim zaman kalksaydın," dedi.

Gazi bu söze çok sinirlenmişti. Bir şey demek istemedi. Ama Latife durmuyordu.

"Maaşallah ayakların masanın altında geziniyordu," dedi. Gazi yine tuttu kendini. Ama sinirleri adamakıllı gerilmişti.

Ertesi gün yolculuk Sivas, Erzincan ve Erzurum istikametinde devam etti. Ancak Sarıkamış'ta yeni bir tartışma daha

çıktı. Tartışma yine Latife'nin yemek masasına yaptığı müdahale yüzündendi. Ancak Gazi bu sefer sinirden küplere binmişti ve seyahat boyunca bu duruma nasıl katlanacağını düşünmeye başlamıştı. Sarıkamış'tan Kars'a geldikleri gece yine yemek masasında Latife'nin müdahale edince Gazi patladı. Odalarına çıkar çıkmaz;

"Latife, ben anladım ki bu seyahate beraber devam edemeyeceğiz. Yarın sabah erkenden kalk, Resuhi ile Ankara'ya gideceksin, ayrılıyoruz," dedi.

Latife, Gazi'den böyle bir tepki beklemiyordu.

"Nasıl yani? Anlamadım," dedi. "Şimdi beni senden ayrı Ankara'ya mı gönderiyorsun?"

"Evet, hem ayrı gönderiyorum, hem de senden ayrılıyorum, artık yeter!"

Latife, çok müteessir olmuştu. "Ayrılık ha, hem de beraber seyahatteyken… Bu nasıl olur," diye ağlamaya başladı.

Ancak Gazi çok kararlıydı.

"Evet, Latif, artık bu müdahalelerinden sıkıldım. Zevatın yanında çocuk gibi muamele yapıyorsun. Ben seni bu yüzden kim bilir kaç kez uyardım. Ama sen hâlâ aynı hatayı yapmaya devam ediyorsun. Madem öyle şimdi bu hatalarının cezasını çek bakalım," dedi.

Latife hüngür hüngür ağlıyordu.

"Affedin Paşam."

Ancak Gazi kararından dönmemeye ahdetmişti.

"Hazırlan, sabah Resuhi ile dönüyorsun," dedi.

Latife, "Beni Resuhi ile göndermeyin. Ben Salih ile gideyim," dedi.

Gazi yeni bir tartışma istemiyordu. Bu sefer Salih'i çağırdı;

"Salih, sabah erkenden Latife ile Ankara'ya dönüyorsun. Hazırlığını ona göre yap, şu mektubu da İsmet Paşa'ya ver," diye talimat verdi. Mektupta Latife Hanım'la boşanma kararı yazılıydı. Ertesi sabah Latife'yi yolcu ederek, kapıya kadar uğurladı Gazi. Salih'e talimat vererek, "Geçtiğiniz yerlerde resmî karşılama yapılsın. Vilayetlere bildirin," dedi.

Gazi, Latife'yi boşamayı kafasına koymuş olsa bile törenle karşılanması onurunu elinden almayı düşünmemişti.

Ve Latife, çok sevdiği Salih'le beraber Ankara'ya doğru yola çıktı. Yol boyunca sürekli gözyaşı döktü. Yaver Salih ne kadar teskin etmek istese de buna imkân yoktu. Bunun üzerine Salih ile Gazi'nin yanında bulunan Kılıç Ali arasında şifreli bir mesaj trafiği başladı. Bu kavgayı tatlıya bağlayacaklardı. Şifreye göre Kılıç Ali Gazi'nin keyifli olduğu bir vakitte Latife ile ilgili kararını yumuşatma eğilimine girecekti. Latife, yolculuk esnasında Gazi'ye bir mektup yazmayı düşündü. Salih bu fikri olumlu karşıladı.

"Gazi'nin kızgınlığı geçmiş. Belki bizi geri çağırır," dedi.

Latife, mektubunda Tokat'ta yaşanan akşamdan başlayarak yaşadıkları tartışmalardan dolayı pişmanlık duyduğunu beyan ediyor, Kemal diye hitap etmesinin ona saygısızlığından değil, eş olmasından ve sevgisinden kaynaklandığını belirtiyordu. Mektubu güzelce katladı, zarfa koydu. Şimdi iş bunu Gazi'ye ulaştırmaktaydı. Salih hemen Kılıç Ali ile irtibata geçti ve nerede olduklarını öğrenerek mektubu gönderdi. Sonra, Kayseri'de

mektubun Gazi'ye ulaşması için beklemeyi muvafık buldu. Nitekim mektup Erzincan'a ulaştırıldı ve Gazi'ye teslim edildi. Gazi, mektubu okuyunca Latife'yi affettiğini beyan eder gibi Kılıç Ali'ye dönerek;

"Sor bakalım Salih'e, neredelermiş?" dedi.

Kayseri'de olduklarını öğrenince, "Orada beklesinler bizi." diye emretti.

Gazi ve Latife arasındaki ayrılı rüzgârları böylece bir kez daha tatlıya bağlanmış oldu. Yaver Salih ve Kılıç Ali ayrılık kararını ciddi bir virajdan döndürmüşlerdi. Kayseri'de buluştuklarında ilk kez gerginliğin yaşanmadığı bir gün geçirdiler. Bu güzel ortama rağmen kancanın ucuna takılı dev bir soru işareti vardı ve neyi ifade ettiğini anlamak kolay değildi. Latife'yle barıştıklarına göre İsmet Paşa'ya teslim edilmek üzere hazırlanan mektuba lüzum kalmamıştı. Gazi yaverini çağırdı ve o mektubu ne yaptığını sordu. Salih,

"Yanımdadır," dedi.

Gazi;

"Onu yırt, at" dedi. Salih, gözleri önünde mektubu yırttı. Bunun üzerine Gazi, yırtılmış mektubu geri alıp muhafaza etmesini söyledi.

Dumlupınar-Karadeniz gezisi bu kırık fay hattıyla tamamlanmıştı. Pişmanlığını dile getiren bir mektupla Gazi'nin gönlünü alan Latife, gece geç vakitlere kadar süren yemeklerin devam ettiğini gördükçe, yine eski müdahalelerine devam edecekti.

Gazi'nin etrafında Latife Hanım'a cephe alanlar, bu seyahatte meydana gelen tartışmalardan hoşnut oldular. Ve ayrılık ihtimali ilk kez herkesin diline düştü. Bazıları, hanımefendinin aşırı kuralcı ve uyumsuz olduğunu söyleyerek zaman zaman Gazi'nin düşüncelerine yön vermeye bile kalkıştı.

YETİŞİN GAZİ ÖLÜYOR

Evliliğinin tehlikeye girdiğini gören Latife, eskisi gibi herkesin önünde Kemal diye bağırmaktan vazgeçmiş, bunun eşini rencide eden yanlış bir hitap olduğunu kabul etmişti. Aynı şekilde yemeklere müdahalesini de daha yumuşak bir tonda yapıyor, Gazi'nin tepkisinden çekiniyordu. Köşkte yine davetler başlamış, gecelere kadar süren yemekler yenmeye devam ediliyordu. Latife de eskisi gibi müdahale etmiyordu. Latife'den hoşlanmayan grup, bazı geceler Gazi'ye kadeh kaldırıp;

"İçelim Paşam, içelim. Karı sözüyle iş tutulmaz," diyecek kadar işi ileri götürdüler.

Latife, bu üzücü sahneleri balkondan için için üzülerek izliyordu. Ama eskisi gibi tepki veremiyordu. Yine bir akşam yemekler yenilmiş, içki eşliğinde sohbetler ediliyordu. Gazi, tabağına yiyecek almak için uzanmıştı ki, çatalı elinden düşürdü. Latife masadaydı, durumda bir anormallik olduğunuz hissetmişti. "Paşam, ne oluyor," demeye kalmadı, Gazi oturduğu sandalyeden yere yuvarlandı.

Latife canhıraş bağırıyordu. Hemen yetişen yaverler Gazi'yi yerden kaldırıp içeri aldılar. Kısa sürede doktor geldi ve kötü haberi verdi.

"Kalp krizi geçiriyor, hemen hastaneye yetiştirelim."

Latife'yi öyle bir korku sarmıştı ki, "Eyvah, Paşa elden gidiyor" diye feveran ediyordu.

Gazi'yi hemen acile aldılar. Doktorlar başında toplandılar, müdahale ettiler Gazi'ye. Kalp yorulmuş, yoğun alkol ve sigara tekrar kalbe basınç yapmıştı. Müdahale tam zamanındaydı, Gazi'ye serum takıldı, ilaçlar verildi. Durumu kurtarmıştı. Bu ikinci krizi de atlattığını söyledi doktoru. Ancak alkol ve sigara artık hayatından çıkmalıydı. Eğer çıkmazsa…

"Çıkmazsa ne olur," dedi Latife…

Doktor;

"Çıkmazsa eğer Gazi Paşa fazla yaşamaz", dedi ve Gazi'nin yattığı odaya geri döndü

Latife tekrar ağlamaya başladı. "Ben masasına karışsam herkes bana düşman oluyor, karışmasam kocamı kaybedeceğim. Annesi yine haklı çıktı," dedi Salih'e. Zübeyde Hanım'ın ona vasiyetini anlattı. Salih de şaşırmıştı. "Demek Zübeyde Hanım böyle vasiyet etti."

Latife,

"Evet," dedi. "Benim tüm müdahalem bu yüzden. Ben kocamı kaybetmek istemiyorum. O benim her şeyim."

Salih, Latife'yi teskin etmek için onu bir koltuğa oturttu.

"Siz rahat olun Latife Hanım. Gazi iyileşecek. Bunu da atlatacağız. Ancak bu sefer hepimiz size bu konuda yardımcı olacağız." dedi.

Yaver Salih, doktorla konuştuktan sonra, Latife'yi rahatlattı

"Paşanın durumu iyiymiş. Ancak bu geceyi hastanede geçirmesini istiyor," dedi.

Latife, biraz sevinmişti. Hemen Gazi'nin kaldığı odaya gidip başında beklemeye başladı.

Hastane bir anda devlet erkânıyla dolmuştu. Gazi'nin durumunu öğrenen hastaneye geliyordu. O gece ve bir gece önce masasında beraber kadeh tokuşturduğu adamları da camlı odadan gördü.

"Sizin yüzünüzden kocamı kaybediyordum, onu size feda etmeyeceğim," diye geçirdi içinden…

Ertesi gün Gazi gözlerini açtığında yanı başında Latife vardı yine.

"Ne oldu bana Latif," dedi.

Latife,

"Paşam, canım, sevgilim." dedi önce. "Yine kalp krizi geçirmişsin. Fakat doktorlar bunu da atlattığını söylediler. Kendini iyi hissettiğin anda evimize gidebiliriz," dedi.

Akşama doğru özel bir araç hazırlandı ve Gazi yeniden köşke nakledildi. Odasına getirildi, az sonra ilaçların etkisiyle uyumaya başladı. Uyandığında bir şeyler yemek istediğini söyledi Latife'ye… Latife hemen sıcak bir şeyler hazırladı, getirdi. Yatakta doğrultulmak istedi, hemen doğrulttular. Gazi, olanlardan pişmandı.

"Ah Latif, seni dinlemedim, eşeklik ettim, şu başımıza gelene bak," dedi.

Latife, hoşuna giden bu itirafa rağmen, "Estağfurullah Paşam. Takdir böyleymiş, siz afiyette olmanıza bakın. Bundan sonra dikkat edeceğiz," dedi.

Latife yaşananların bir daha tekrarlanmaması için her şeyi kontrolü altında tutmaya kararlıydı. Bu sefer, kimse beni engelleyemez, diyor ve Gazi'yi herkesten sakınıyordu.

HER ŞEY BİTERKEN

Gazi'nin kalp krizinin üzerinden birkaç ay geçmişti. Kimse o üzücü geceyi bir daha hatırlamak istemiyordu. İyi bakım ve düzenli hayat Gazi'nin bünyesini kuvvetlendirmişti. Akşam davetleri kısa sürede sona eriyor, Gazi akşamları kütüphaneye çekilip not alarak bol bol kitap okuyordu. Köşkte baş başa geçirdikleri vakit arttıkça, Latife gidişattan memnun bir halde;

"Benim kocam işleri yoluna koyduktan sonra bir köşesine çekilecek," diye konuşuyordu. Hilafet kaldırılmış, hanedan üyeleri yurt dışına yollanmış, yeni bir Cumhuriyetin halka dayalı siyasi zemini işlemeye başlamıştı. Anadolu, yeni bir toparlanma hamlesine başlamalıydı. Ancak Kurtuluş savaşını yönetmiş komutanın sağlık durumu buna müsaade etmiyordu. Artık eskisi kadar yurt gezilerine çıkamıyordu Gazi. Karadeniz gezisinin üzerinden aylar geçmişti. Bu süreçte sürekli, Ankara'da bulunarak, kendi sağlığı ile ilgilenmek zorunda kalmıştı. Gazi, mecliste sürdürdüğü diplomatik temasların bir kısmını köşke taşımaya başladı. Bu yeni durum, köşkteki hayatı yeniden canlandırdı. Akşam saz heyetleri gelmeye başlamıştı yine. Latife Hanım saz

heyetine icra edecekleri parçaların listesini veriyor, yemek organize ediyordu. Yabancı heyetlerin katılımları da aralar sıklaşmıştı. Ayrıca edebiyat sohbetleri başlatılmış, önemli yazar ve şairler bu sohbetlerin gediklisi olmuştu. Latife'nin edebiyat merakına şahit olan davetliler, köşk gecelerinin şiirle donatılmasına çok sevinmişlerdi. Köşkte bazı akşamlar Latife'nin piyano çalmasıysa nicedir dillere destandı.

Ancak her şeye rağmen bazı akşamlar yine gerilim dolu geçiyordu. Paşa'nın eski dostları, eski alışkanlıkları bir türlü bırakmak istemiyor, sanki Gazi'nin ölümünü hızlandırmak için gayret ediyorlar, diye düşünüyordu Latife. Gazi, birkaç aylık itinadan sonra yine çok rahat davranmaya başlamış, iyileştiğini düşünüp sigara kullandığı gibi alkolü de bol miktarda tüketmeye başlamıştı. Latife, böyle gecelerin ertesinde Gazi ile konuşuyor, Gazi de ona hak veriyordu. Ancak dostlarıyla bir araya geldiğinde yine aynı şekilde davranıyordu.

Latife, yine böyle konuştukları bir akşam gözyaşlarını tutamamıştı.

"Kemal, canım, doktor sana alkol ve sigara, aç karnına kahve yasak demedi mi? Ben seni kaybetmeyi göze alamam."

Gazi, kendisi için gözyaşı döken Latife'yi öptü. "Benim gonca gülüm, çiçeğim. Ben yine kendime dikkat edeceğim, söz," dedi.

Gazi, bir sigara yaktı ve köşkten ayrılarak meclise doğru hareket etti. O akşam yine bir davet olacaktı. Davette İsmet ve Kâzım Paşalar, Alman ve ABD maslahatgüzarları ile birkaç yakın dost bulunacaktı. Latife bütün gün akşam için hazırlıkla uğraştı. Masada herkes yerini aldığında, saz heyeti de eser icra etmeye başlamıştı. Gece çok güzel başladı. Sohbet gittikçe

koyulaşıyordu. Gazi, yeni cumhuriyetin dünyanın gittiği istikamette gideceği, aydın ve modern bir ülke olacağından bahisle, "Almanya ve ABD bizim için iki önemli dost, kadehimi bu dostluğa kaldırıyorum," dedi. Gecenin ilerleyen saatlerine kadar sohbet devam etti. Bir ara Latife kalktı ve sofrada eksilen mezelerin yenilenmesini isteyerek tekrar masaya döndü. İşte o gece ayrılmalarına Gazi'nin sabah treniyle Latife'yi İzmir'e göndermesine neden olan sözler az sonra söylenmişti:

"Latife bize bir piyano çal," demişti Gazi.

Latife, İzmir yolunda başladığı yolculukta, trenin Afyon'a geldiğini gözünü açtığında anlayacaktı. Gazi ile yaşadıkları bir film şeridi gibi gözünün önünden akıyordu. Gözlerini ovuşturdu, bir rüyada olduğunu düşünmek istedi. Ama yaşadıkları gerçekti, Melahat ve İsmail yanındaydı. Gazi ile o kötü gece yaşanmış ve boşanma kararı alınmıştı. Şimdi İzmir'e, baba ocağına geri dönüyordu. Babasının yurt dışında olduğunu öğrendi İsmail'den. Bu onu bir parça rahatlattı.

"Sakın haber vermeyin," dedi. Babası, seni uyardım dememiş miydi? Tekrar gözlerini kapattı. Uyumak bir daha uyanmamaktı isteği. Bir an önce İzmir'e varmak, annesine sarılmak ve ağlamak istiyordu.

DUL KADIN LATİFE

İzmir İstasyonu'na ulaştıklarında gün henüz ağarıyordu. Son gelişlerinde nasıl karşılanmışlardı aylar önce. Şimdiyse nasıl da mahzun, yalnızdı.

"Bunun bir önemi yok," diye düşündü Latife. Ben hayatımın aşkını kaybettim.

Trenden iner inmez kendisini almaya gelen Ahmet Ağa'ya ve annesine sarıldı. Ağlamak istiyordu ama yeri değildi. Tuttu kendini. Tek gözyaşı dökmedi. Göztepe'ye geldiklerinde, merdivenleri ağır ağır çıkarken kendini bıraktı.

Nasıl bir ağlamaktı. Bu merdivenlerde karşılaşmalarını, o ilk günü hatırlamıştı.

İsmail, kardeşini kucakladı, doğru yatak odasına götürdü.

"Kardeşim artık ağlama, bak evine geldin. Biz her zaman yanındayız," dedi. Latife, yüzü sapsarı bir halde yatağın kenarına büzülmüştü. Annesi geldi yanına, birlikte gözyaşı döktüler.

İsmail, bu hazin manzaraya dayanamadı. Odadan çıktı. Hüzün, konaktaki herkese bulaşıcı bir hastalık gibi sirayet etmişti.

Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Gün yeni başlıyordu ama daha şimdiden hepsi yorgun düşmüştü. Mutfağa geçip bir şeyler hazırladılar, Latife'nin uyanmasını beklediler. Bir süre sonra Latife aşağı indi.

"Biraz dinlendim ama müthiş başım ağrıyor. Rukiye bana bir ilaç verir misin," dedi. Salonda bir koltuğa çökercesine oturdu. Odayı aydınlatan güneşe bakarak,

"Hava da ne kadar güzel bugün. Bizim acımıza inat güzel bir gün yaşanacak," dedi.

Adeviye Hanım kızına sarıldı;

"Hadi kızım bir şeyler yiyelim." dedi. Latife'yle beraber masaya geçtiler. Kimse neler olup bittiğini sormaya cesaret edemiyordu. Latife de bir şey söylemiyordu. Büyükanne masaya geldiğinde sükût bozuldu. Büyükanne;

"A benim canım kızım, güzel gözlüm ne oldu sana? Bu genç yaşta dul mu kaldın?" dedi. Herkesin canı tekrar sıkılmıştı.

Evet, bu genç yaşta dul kalmıştı, herkes bu gerçeği biliyordu ama kimsenin bunu hemen şimdi söylemeye cesareti yoktu. Büyükanne, belki yaşının verdiği cesaretle böyle konuşmuştu. Latife büyükannesine sarıldı, tekrar ağlamaya başladı.

Büyükanne sözlerinin genç kadını ne kadar sarstığının farkındaydı.

"Kızım, daha yaşın çok genç. Üzülme, senin gibi biri ne zaman isterse hayatını yeniden kurabilir. Sen bu yaşında istediğin vakit kendine yeni bir Kemal bulursun da, o senin gibi bir Latife'yi bir daha bulabilir mi hiç?" dedi. Sonra konuyu değiştirdi.

"Şimdi şu güzel sofradan ben de biraz nasipleneyim", dedi ve Latife'nin yanına oturdu.

Masadakiler, büyükanneyi o gün kendilerinden daha cesur ve âkil gördüler. Onun bu nasihatleri, kötü haberle dağılan tüm zihinleri yeniden bir aile hissiyle birbirine kenetlemişti. Zaten bugünden sonra Uşşakizade Ailesinin birbirine kenetlenmekten başka bir yolu kalmış mıydı?

Muammer Bey ayrılık haberini Avrupa'da aldı. Baştan beri tahmin ettiği gelişmeleri itidal ile karşıladı. Kızını teskin etti, Gazi'ye de bir telgraf göndererek, aile olarak kendisini tanıdıkça sevdiklerini, ayrılık kararına rağmen kendisine olan sevgi ve saygılarının değişmeyeceğini bildiriyordu. Çünkü Gazi'yi, ülkenin Kurtuluş Savaşı'nı yöneten, muzaffer komutan olarak görüyordu ve hiçbir şey bu tarihî gerçeği değiştiremezdi. Ancak İzmir'e döndüğünde hiçbir şeyin onlar için eskisi gibi olmayacağını anladı. Çünkü Gazi'nin boşadığı kadının ailesi olarak, hükümetin gazabından çekinenler onlarla işbirliğini sonlandırmasa da ilerletmekten kaçınacaklardı.

BAĞRI YANIK BÜLBÜLE DÖNDÜM

Gazi, boşandığı günün sabahında Yozgat'a hareket etti. Yozgat ziyareti planlanmış değildi. Tamamen kafası dağıtmak için çıktığı günübirlik bir seyahatti. Ertesi gün Ankara'ya döndü, hiçbir şey olmamış gibi Meclis'e gitti. Elinde sigara, masasında yığılı dosyaların arasında kaybolmuş, nefes almadan çalışıyordu. Bu kadar yorgunluk sağlığı için bir tehditti. Çünkü kalp krizi riski her zaman için mevcuttu. Ancak bugün hiçbir şeyin önemi yoktu onun için. Çalışma odasının ışıkları söndüğünde saatler gece yarısını gösteriyordu. Köşke gitmek içinden gelmiyordu, ama orası eviydi.

Köşke girdiğinde, yaverler etrafında dört döndüler, ama içeride onun kalbini titreten sevgili eşi yoktu.

"Bir kahve yapın çocuklar," dedi. Çalışma odasına geçti. Masasına oturmasıyla kalkması bir oldu. Perdeleri açtı, bir süre karanlığı seyretti. Gece olanları düşünüyor, verdiği kararı yeniden gözden geçiriyordu.

"Evet, yalnızlık yine geldi, beni buldu," diye mırıldandı. "Onca kalabalığa rağmen yalnızım."

Masasına döndü, bir sigara yaktı. Ama zaten tablada yanan bir sigarası olduğunu gördü. Az sonra Salih sade kahveyle içeriye girdi.

"Paşam kahveniz," dedi.

Gazi, kahve fincanını aldı,

"Çocuk bak yine yalnız kaldık," dedi.

Salih, hemen atıldı.

"Paşam bütün bir millet arkanızda. Yalnız değilsiniz," dedi.

Gazi, acı bir tebessümle;

"Bütün bir milletle aynı evde yaşanmıyor." dedi.

Salih de burulmuştu;

"Paşam biz her zaman emrinizdeyiz," dedi.

Bir süre sonra Gazi gramofonu çalıştırdı. Plaklara göz attı, birini seçti.

Önce cızırtılar, sonra sazlar duyuldu. Seçtiği şarkı onun ruh halini yansıtıyordu.

"Bağrı yanık bülbüle döndüm."

Latife Hanım'sız ilk günler Gazi için de çok zor bir süreçti.

Köşkte yine saz heyeti kuruluyor, sevdiği şarkılar, türküler birbirini izliyordu. Gazi, rakısını yudumlarken sıra,

"Vardar ovası, Vardar ovası"na ve hemen arkasından,

"Manastırın ortasında var bir havuz, canım havuz" türküsüne geldiğinde o da söylüyordu artık.

Gazi'nin saza katılmasına ara verdiği bir anda, "Karşıyaka'da İzmir'in Gülü"nün notaları doldurdu salonu. Birden yüzü asıldı.. Susturdu sanatçıları:

"Biz o gülü çok kokladık!" dedi. Sonra şarkıya devam edildi.

Gazi, köşkte Latife'siz olmanın verdiği boşluğu sabahlara dek süren eğlencelerle dolduruyordu. Ancak sabaha karşı herkes evine geçiyor, Gazi ise koca köşkte yapayalnız kalıyordu.

Bu yalnızlık onu o kadar üzmüştü ki, bir akşam eve gelen misafirlerle bu yalnızlığını paylaştı.

"Şimdi siz buradan ayrılır, istediğiniz yerde gezer dolaşırsınız. Benim gözümde bunun ne büyük mutluluk olduğunu bilemezsiniz. Halime bakın, sahip olduğunuz bu hürriyetten mahrumum, Reisicumhur olabilirim ama hürriyeti mahdut bir insanım. Bütün eğlencem, akşamları soframa topladığım siz sevgili dostlarıma ayrılmış. Haydi, şimdi buradan ayrılıp bol bol dolaşın, istediğiniz yerlere girip çıkın, arzu ettiğiniz gibi eğlenin. Ben de bunun hayaliyle avunurum." dedi.

Masada bulunan dostlarına da bir hüzün çökmüştü.

Gazi bir yandan hastaydı, bir taraftan da evde manevî evladım dediği küçükler vardı. Şimdi bunlar ne olacaktı? Gazi ile kim ilgilenecekti?

Fahrettin Altay köşkteki ortama dayanamamış, Gazi için İsviçre'den bir bakıcı getirmeye karar vermişti. Fransızca konuşan bu kadın, hem Gazi'nin özel hizmetini görecek, hem çocuklarla ilgilenecek hem de köşke Avrupai bir düzen getirecekti. Ama beklenildiği gibi olmadı. Bu sefer de her gece kurulan içkili sofralara işinin ehli bakıcı karışmaya başladı.

Gazi Paşa yalnız ve mutsuzdur. Şarkıdaki gibi bağrı yanıktır ama bu kendi kararıdır.

BİR ÇOCUKLUK ETTİM, AŞKIM

Latife, ayrılığın ruhunda yarattığı tahribatı, zamanın hafifleteceğini umuyordu. Ancak birdenbire boşluğa düşmüştü. Derdini kâğıtlara sığınarak aşmaya çalıştı. Ayrılığın üzerinden bir ay geçmemişti ki, Gazi'nin de pişman olduğunu umarak Salih'e bir mektup yazmaya karar verdi.

29 Temmuz 1925
Göztepe/ İzmir

Salih Bey,

Tanıştığımız ve içinde günlerce bütün bir samimiyetle yaşadığımız Beyaz Evden yazıyorum. Gerçi en elemli dakikalarımı yaşarken beni aramadınız. Sizi Mahmut Bey'den birkaç kere sordum. Hatta veda vazifesini de kendisine tevdi ettim. Belki bu lakaydinizden dolayı sizi Ankara'da aramak cesaretini kendimde bulamadım. Fakat alnında bir tek leke olmayan ecdad evinde, siz en uğurlu, en hayırlı bir misafir olarak mukayyetsiniz. Burada sizi hatırlamamak, güzel bir maziyi gömmek demektir. Hâlbuki ben nankör değilim.

Levent Şahverdi Arşivi

Salih Bey, sen kızarsın, söylenirsin, fakat büyük meziyetlerin vardır. Samimisin. Ve daima hakikati söylersin. İnsanların yüzüne söyleyemeyeceğin şeyi de arkadan söylemezsin. Babasın. Evlatların için ağlarsın. Zavallı annem mütemadiyen seni sayıklıyor. Çünkü o kara ruhlu herifin yerine sen olsaydın, beni bir cambaz gibi ipte oynatmazdın. Bana hakikati söylerdin. Fakat zararı yok. Bu dünya elbette ona da kalmaz.

Bundan üç yıl önce bana karşı babalık vazifesini ifa edeceğini, babama vaat etmiştin. O şimdi Avrupa'da; işlerine mani olmamak için, burada olduğumu haber bile veremedim. Artık bir teessür yığını gibi her tesadüf ettiği koltuğa çöken bir annem ve ihtiyar halinde benim yüzümden fena bir muameleye duçar olmuş bir büyükannem var. Öksüzüm. Kimsem yok. Onun ikinci babalık vazifesini deruhte eden ve sözünün eri olarak bildiğim bir Salih Bey'e yazıyorum:

Git Paşa ile görüş. Ben kocamdan eminim. Çünkü kadirşinastır. Yüksek ruhludur. İnsandır. Aramızdaki gerginliğe nihayet vermesini, güzel bir mazinin vereceği kuvvetle rica et. Ben kendisine yazdığım mektupta seni refikanla göndermesini rica ettim. Bir haftadır uykusuz, gıdasız, idama mahkûmum. Esbabı çocukluk... Hâlbuki çocuklar bu ağır cezadan muaftır. Salih'sin... Salâh ve sulh getireceğine eminim.

Latife Gazi Mustafa Kemal

Ne var ki Latife Hanım'ın ümitleri Kaf dağının ardındaydı. Çünkü kesin emir verilmişti, "Latife'nin kâğıtları okunmayacak!"

Levent Şahverdi Arşivi

Bunun üzerine Kasım ayında Salih Bey'e yeni bir mektup yazdı. Bu mektubunda Salih Bey'i taltif edercesine güzel sözler söyledi ve "İkinci babalık vazifeni yerine getir" talebinde bulundu. Latife, mektuplarında hâlâ evlilermiş gibi 'Gazi Mustafa Kemal' imzasını kullanıyor, tüm saffetiyle barışacaklarını ümit ediyordu.

Ancak ayrılık pusulası adresine gönderildiğinde bir daha "Mustafa Kemal" soyadını kullanması yasaklandı ve Gazi'nin özel ricasıyla "Uşşaki" soyadını kullanması istendi.

Derin bir sessizlik hüküm sürüyordu artık. Ama bir gün Gazi Paşa'dan haber geldi. Haberde, rahat okuyabilmesi için İzmir'e gönderdiği ve Uşşakizade'lerin konağında misafir edilen Abdürrahim'i tekrar Ankara'ya çağırıyordu. Bu haber tam anlamıyla kopuştan başka bir şey değildi. Latife, İzmir'in kurtuluşunda karargâh konakta bırakılan 3-4 askerin bir süre sonra çekilmesiyle nasıl hüzünlenmişse, Abdürrahim'in tekrar Ankara'ya çağrılmasından da o kadar hüzünlenmiş ve ümitleri tamamen tükenmişti. Bu esnada yabancı basın özel mülâkat talebinde bulundu. Hiçbir görüşmeyi kabul etmeyen Latife, bu kez konuştu, ancak "neden ayrıldıklarına dair" tek kelime etmedi.

Latife, mektuplarına verilmeyen cevapların Gazi'nin emri olduğunu tahmin ettiğinden, bu kez aracı olarak Time dergisinin mülâkatını kullandı. Yaşadığı büyük aşkı özlemle anlattı; "Napolyon ile Josephine'in hikâyesi yeniden yaşanıyor. Kocama çok âşıktım ve bütün gücümle onun ülkesi ve kendisi için amaçladığı her şeyi gerçekleştirmesi uğruna elimden geleni yaptım. Bizim birlikteliğimiz onun daha fazla ilerlemesinin önünü kesiyordu. Aynen Josephine olayındaki gibi kadın

kurban edilmeliydi. Hiçbir şikâyetim yok. Eğer ayrılmamız onun mutluluğunu sağlayacaksa, ben bununla iftihar edeceğim. Ancak yaşadığım güzel günleri hatırladıkça yüreğim elbette sızlayacak. Allah'ın, mutlu olsunlar diye bir araya getirdiği bu iki kişi ayrıldı. Çok yazık oldu. Bizimki, sizin Batı'da anladığınız şekilde tam anlamıyla bir aşk evliliğiydi. Kocamla ben cennet bahçesinde bir kadınla bir erkeğin olabileceği kadar mutluyduk. Tâ ki yılan çıkıp gelene kadar... Yılan kim diyeceksiniz? Sorunun kafanızda şekillendiğini görebiliyorum. Ancak bu soruya cevap veremem. Bu benim sırrım ve benimle birlikte mezara gidecek. Dünya şu kadarını bilsin yeterli: Kocam geleceği ile karısı arasında bir seçim yapmasının gerekli olduğuna inandırıldı. O da seçimini yaptı."

Dergideki mülâkat Gazi'nin önüne geldiğinde, yazılanları satır satır okudu. Gözleri doldu. Ancak verdiği karardan artık geri dönüş yoktu. Bu kararın sonuçlarına ikisi de katlanacaktı.

İzmir, genç yaşta dul kalan Latife için, artık anlamını yitirmiş ve ıstırap doluydu. Mektuplarına cevap verilmiyor, hatta komşuları yüz çeviriyor, ailesi de onunla beraber büyük bir yalnızlığa gömülüyordu. Bu durum babası Muammer Bey'i derinden etkiledi. Hiç karşılaşmadığı şeylerle karşılaşır olmuştu. İzmir'de gördüğü yüksek itibar bu olaydan sonra neredeyse yerlere düşmüş, ticaretinde bile kaybetmeye, zarar etmeye başlamıştı. Bu duruma fazla dayanamadı. Önemli gördüğü emlâkini sattı, işlerini devretti ve ailesini de alıp İstanbul'a yerleşmeye karar verdi. Bu karar ailenin tümden İzmir'den ayrılış kararıydı. Muammer Bey için İstanbul'da yeni bir hayat başlayacak, ancak

önemli olan kızının bu yeni hayatta, küsmeden, ıstırap çekmeden tutunması olacaktı. Böylece Ayaspaşa'da bir konak buldular ve yerleştiler. Artık yeni evleri Ayaspaşa'daki bu konaktı.

Adeviye Hanım da bu önemli kararı destekledi. "Her şeyi götürelim Muammer," dedi.

"Buraya ait hatıralarımız çok. Kızımızın bu hali beni derinden üzüyor. Bazen yemeden içmeden kesiliyor. Ona yeniden hayata tutunacak bir şeyler yapalım."

Kızını yaşadığı çöküntüye tanık olduktan sonra yumuşayan Muammer Bey;

"İstanbul ona iyi gelecektir. Benim canım kızım. Onun üzülmesine asla kıyamam. Burada tüm ailemiz bir ve beraber olacak. Kimsenin sizi üzmesine izin vermeyeceğim Adeviye. Gerekirse Avrupa'ya gideriz. Ama yeter ki siz mutlu ve mesut olun," diyordu.

Konağın en üst katında kule gibi bir oda vardı. Latife, bu odaya Gazi ile beraber geçirdiği iki buçuk yıla ait ne kadar fotoğraf varsa asmış, odayı âdeta bir mazi kütüphanesine dönüştürmüştü. Zamanının çoğunu burada geçiriyordu. Saatlerce kitap ve gazete okuyor, ülkede yaşanan tüm gelişmeleri yakından takip ediyordu. Yazıştığı tek kişi İsmet Paşa'ydı.

Paşa, her mektubuna cevap veriyor, bir ihtiyacı olup olmadığını soruyordu. Latife ise sadece saadetler dileyip, Gazi'den haberler vermesini istiyordu.

1926'da İstanbul'daki işgal resmen son bulduğunda Gazi'nin İstanbul'a gelişi de kesinlik kazanmıştı. Ankara başkent ilan edilmişti ama İstanbul'un her zaman, her koşulda önemliydi.

Bir gün konağa bir buket beyaz gül gönderildi. Buketi getiren delikanlı, bunları yalnız Latife Hanım'a verebileceğini söylüyordu. Latife aşağı indi, çiçekleri aldı.

"Nerden geliyor bu?" dedi.

Delikanlı;

"Gazi Paşa'dan" dedi. Latife öyle mutlu olmuştu ki. Gazi'den ayrı geçirdiği süre bir yılı aşmıştı. Gazi'den gelen güllerin, kendisine olan derin sevgisinden kaynaklandığını düşünüyordu. Ancak aynı gün kapısı ikinci defa çalınacaktı. Bu defa gelen Gazi'nin kardeşi Makbule'ydi. Latife, İstanbul'da geçecek günlerinin en yakın sırdaşını bulmuştu. İki kadın, her zaman çok iyi anlaşmışlardı.

Makbule,

"Bir hengâme içinde ayrıldınız. Ne olduğunu anlamadık. Abimle konuştum, nasıl üzgün biliyor musun?" dedi.

"Tahmin ediyorum Makbuş, ama bu artık geri dönülmez bir yol. Bu kararı o verdi."

"Tamam, karar bir kızgınlık ânında verilmiş. Sen burada yalnız, o orada. Ne olacak. Böyle şey olur mu?"

Latife, beyaz gülleri gösterdi,

"Bak bugün yolladı çiçekleri, nasıl mutlu oldum bilemezsin," dedi.

"Ben biliyorum. Abim sensiz yapamaz. Sana âşık." dedi Makbule.

Latife, kendi elleriyle hizmet ettiği Makbule ile İstanbul'u ve İstanbul'daki yaşamı konuşmak istiyordu. Çünkü Makbule

uzun zamandır buradaydı. Akşama kadar konuştular. Ayrılık vakti, Makbule'nin de Latife'nin de yüzünde güller açıyordu.

Latife ve Makbule İstanbul'da Gazi'yle ilgili konuşurlarken, Ankara'da Latife'yi sevmeyenler teyakkuz halindeydi. Teyakkuzun nedeni Armstrong'un yazdığı 'Bozkurt' kitabıydı. Kitapta Gazi hakkında "diktatör" gibi tanımlar kullanılıyor, Ankara'da yürütülen inkılâpların halka zorla dikte edildiği yazıyordu. Latife'nin Lord Kinross'la dostluğunu bilenler hemen Gazi'ye yanaşıp,

"Kitabın siz Latife Hanım'la ayrıldıktan sonra neşredilmesi tesadüf olamaz. Bu kitapta Latife'nin izleri var Paşam," diyorlardı. Oysa Gazi, kitabı birkaç defa satır satır okumuş, hakkında yapılan eleştirileri olgunlukla karşılamıştı. Yine de yakın çevrenin dedikoduları etkili oldu. Gazi, Latife'nin arkasına bir hafiye takılmasına müsaade etti. Acaba kimlerle görüşüyor, kimlerle temas kuruyor, bunları öğrenmek istiyordu. Aynı günler o da bir gazete aracılığıyla Latife'ye haber verir gibi bir mülâkat verdi. Mülâkatta, yalnızlığı nasıl sevdiğini anlatıyordu.

"Çocukluğumdan beri bir tabiatım vardır, oturduğum evde ne ana, ne kızkardeş, ne ahbapla bulunmaktan hoşlanmam. Ben, yalnız ve bağımsız olmayı, çocukluktan kurtulduğum günlerden başlayarak daima tercih etmiş ve sürekli olarak öyle yaşamışımdır. Tuhaf bir halim daha var: Ne ailemin ne de dostlarımın kendi tutum ve düşüncelerine göre, bana şu veya bu tavsiye ve nasihatte bulunmasına tahammülüm yoktur. Aile arasında yaşayanlar pekâlâ bilirler ki, sağdan soldan, pek saf ve samimî uyarmalardan yakalarını kurtaramazlar. Bu

durum karşısında, iki davranıştan birini seçmek zorunludur; ya baş eğmek, ya da uyarı ve öğütleri hiçe saymak... Bence ikisi de doğru değildir. Baş eğmek nasıl olur? En aşağı bizimle yirmi, yirmi beş yaş farkı olan ana babamızın uyarılarına baş eğmek, geçmiş zamana dönmek değil midir? Başkaldırmak, faziletine, iyi niyetine, yüksek kadınlığına inandığım anamın kalbini, görüşlerini altüst etmektir. Bunu da doğru bulmam."

Latife, Gazi'nin bu beyanatını okuduğunda çok üzüldü. Ancak ortada bir şeylerin döndüğünü düşünüyordu. Nitekim onu sevenlerden birisi, bir mektup yazarak Gazi'ye kendisi hakkında yapılan isnatlar hakkında bilgi verdi.

Latife mektubu okudukça hayretler içinde kalıyordu. Kendisine güven duymuyor muydu? Bu kadar yıldır eşi olan bir kadına karşı bu nasıl bir güvensizlikti bu? Ayaspaşa'daki konağın etrafında dolaşan hafiyeler, evine girip çıkanı takibe almış, her gün rapor ediyorlardı. Ancak kayda değer bir şey bulamadılar. Bir gün Latife, yalnız başına dışarı çıktı, Taksim'e indi, geri geldi. Birinin kendisini takip ettiğini hissetmişti. Bu durumdan öyle rahatsız oldu ki, derhal Gazi'ye telefon açtı. Gazi Dolmabahçe'de ikametindeydi. Telefon bağlandı, Latife ile Gazi nihayet, telefonla da olsa görüştüler. Latife, hal hatırın ardından, arkasındaki hafiyeden şikâyet ederek;

"Acaba Gazi eski karısından şüphe mi duyuyor?" dedi. Gazi o sırada bir şey demedi. Ancak telefonu kapattıktan sonra talimat verecek, takip işi sona erecekti.

Latife, bu yalnız günlerinde konaktan dışarı pek sık çıkmıyordu. Özel günlerde dostlarıyla bir araya gelmek için çıktığındaysa, çok geçmeden dönüyordu. Ailesi birbirine kenetlenmişti.

Muammer Bey işlerini toparlamış, burada yeni bir düzen kurmuştu.

Latife, babasına verdiği söz gereği onun yanında hiçbir zaman Mustafa Kemal'in adını ağzına almadı. Ama bazen öyle şeyler olurdu ki… İrmik helvası Mustafa Kemal'in çok sevdiği, konakta da sık sık yapılan bir tatlıydı. Anılarıyla yaşayan Latife'nin böyle durumlarda boğazına bir yumru oturuverirdi.

Ailede sadece Latife'nin sofraya geç katılma hakkı vardı. Öyle nizam içinde bir sofraydı ki, öğle yemeği için bire beş kala herkes sandalyesinin başında Muammer Bey ve Adeviye Hanım'ın sofraya oturmasını bekler. Bazen herkes sofraya oturduktan sonra gelirdi Latife. Çünkü o, bir zamanlar reisicumhur eşi olmuştu. Latife, en üst kattaki odada çok vakit geçirdiği için, çalışma odası ve kütüphane de oraya taşınmıştı. Paşa'nın fotoğrafları her yandaydı ama kim bilir neden, birlikte çekilmiş fotoğraflarını ortaya çıkarmıyordu.

BİR EŞEKLİK ETTİK VECİHE

Çankaya'da hayat, Latife'nin daima karşı olduğu düzende, geç saatlere kadar süren içkili davetlerle devam etti. Latife'den boşalan makamda bu sefer yine bir İzmir seyahatinde tanıştığı Afet İnan vardı artık. Afet İnan, Gazi'nin seyahatlerinde onu hiç yalnız bırakmayacak, köşkte ve Dolmabahçe'deki günlerinde ona eşlik edecekti. Afet, Gazi'nin evlat edindiği ve okuttuğu bir öğrenciydi. Köşkteki hayat Dolmabahçe'deki ikametine kaymıştı. Gazi, hem İstanbul'a olan özlemini gideriyor, hem de Osmanlı'nın mirası olan sarayda daha rahat ve konfor içinde yaşıyordu. Rahatsızlığı ara sıra nüksetse de, sağlığı fena değildi. Makbule zaman zaman saraya geliyor, ağabeyiyle beraber vakit geçiriyor, ancak akşam hava karardığında eşinin yanına dönüyordu. Gazi, koca sarayda, hizmetliler haricinde yapayalnız bir hayat sürüyordu. Haftanın belli günlerinde saraya davetler başlatmıştı. Sarayın en önemli daveti sanat ve edebiyat dünyasının önemli isimleriyle olan yemek davetleriydi. Bu davetlerde doyasıya sanat, şiir, edebiyat konuşuluyordu.

Sarayda hayat, halkın bazı taleplerinin ele alındığı günlerde farklılaşıyordu. Gazi, halkla buluşuyor, bazen yaverleri atlatıp İstanbul sokaklarında geziyordu.

Bir gün Paşa'yı ziyaret eden bir mebus eşi, "Ne olur kocama söyleyin Paşam, beni boşamasın." diye yardım istedi.

"Ben bu yaştan sonra, bir başıma ne yapabilirim, bu ıstıraba nasıl tahammül edeceğim?"

Atatürk, acı içindeki kadıncağızı teselli etti, teessür duymamasını söyledi.

Bay (K), Mustafa Kemal'in huzuruna çıktığı vakit, kendisine özgü ve anlamlı bir hitapla:

"(K), dedi, sen karını boşuyormuşsun, doğru mu?"

Gazi'nin hadiseden haberdar oluşu, mebusu bir anda şaşırttı. Fakat kendini çabuk topladı ve inkâr edemedi.

"Evet, doğrudur Paşam." dedi.

"Buna neden lüzum gördün?"

Bay (K)'nın bu suale verebileceği makbul bir cevap yoktu

"Cevap versene, neden lüzum gördün? Karının bir kabahati mi vardı?" dedi.

"Hayır, Paşam, hiçbir kabahati yok,"

"Peki, o halde? Neden boşuyorsun onu?"

Mebus, Gazi'den o zamana kadar gördüğü iyi muameleden cesaret alarak:

"Paşam, siz de Latife Hanım'ı boşadınız," dedi.

Bay (K), bu sözünü zor bir anda imdadına yetişen parlak bir buluş telakki etmişti. İleri süreceği bütün nedenleri Ata

çürütebilirdi, fakat bu dediği, meselenin daha fazla kurcalanmasını önleyecekti. Mebus, bu sözü ile ne derece gaflete düşmüş olduğunu biraz sonra dehşetle öğreniyordu.

Ata, karşısındakinin gösterdiği cesarete, dudaklarında hâsıl olan bir gülümsemeyle mukabele etti ve sordu:

"Sen ne kadar yıl önce evlenmiştin?"

"Sekiz yıl önce."

"O zaman neydin?.. Mebus muydun?"

"Hayır."

"Bugünkü kadar şöhretin var mıydı?

"Yoktu, Paşam."

"Ve tabii o zaman yırtık çoraplarını yamatıyordun. Kirli gömleklerini yıkatıyordun. Fakat ben, evlendiğimiz zaman neysem, ayrıldığımız zaman da oydum. Beyimize şöhret ve servet gelince, yıllar yılı kahrını çeken çocuklarının anasını def edecek, belki daha başka, genç ve güzel bir kızla evlenerek yaşayacak! Hayır, işte bu olmaz," dedi.

Gazi, sarayda cemiyet hayatını buluşturan davetler verdiğinde Latife'nin kız kardeşi Vecihe'yi de davet ederdi. Vecihe bir defasında loğusa yatağından kalkarak gitti. O geceki baloda Kılıç Ali ile karşılaştılar, Vecihe ona elini vermedi. Bunun üzerine Paşa güldü;

"Bak Kılıç Ali, ablasının kız kardeşi. Sen yanımda gördüğün için ona iade-i itibar ediyorsun, elini uzatıyorsun. Ama o sana hak ettiğin dersi veriyor," dedi.

Daha sonra birlikte balkona geçtiler. Gazi, "Bak Vecih, şu halime bak," dedi.

Vecihe, "Ne var Paşam," diye cevap verdi.

"Şu halime bak, bana bakan hiç kimse yok," dedi. Vecihe de "Paşam bu ayrılığı siz arzu ettiniz. Kimsenin bir suçu yok," dedi.

"Haklısın, eşeklik ettim," diye yanıtladı Gazi.

AYRILIK VEREM ETTİ

Latife o kadar içine kapanmıştı ki, yaşadığı konak, onu bir canlı cenazeye dönüştürmüştü. Bazı gazetelere "Fatma Saliha" takma ismiyle tercüme yaparak hayata bağlanmaya başladı. Ama ne yapsa ayrılık acısı dinmek bilmiyordu. Düşüncelere dalıyor, bazı sabahlar kâbuslu rüyalardan uyanıyordu. Ağır bir rahatsızlık geçirdi. Hastalığına verem teşhisi kondu. Tedavi için yurt dışında bir hastane uygun görülmüştü. Fakat Latife, "Hemen gidelim" diyemedi. Doktorlar muayenesinin süratle yapılması gerektiğini rapor etmişti. Önce durumunu özetleyen ve halini anlatarak yurt dışına gitmek için Gazi Mustafa Kemal'den izin isteyen bir mektup yazdı.

"Paşa hazretleri, hastalığım sebebiyle tedaviye muhtacım. Bu nedenle izninizle yurt dışına çıkmak için talimatınızı bekliyorum,"

Gazi, Latife'nin rahatsızlığını merak etmiş, derhal izin vererek, özel olarak ilgilenmesi için Vasıf Çınar'ı görevlendirmişti.

Bunun üzerine Latife, çok sevdiği Vasıf Çınar'a uzun bir mektup yazdı.

Bir yıl sonra, yani ayrılığının üzerinden bir yıl geçtiğinde kendisini İstanbul'a götüren Çınar'a…

"İstanbul'un bir köşesinde elem ve ıstırap içinde yuvarlanan güzel İzmir'in bedbaht kızını bu suretle hatırlamanız, ahlâkınızın, hissiyatınızın, nezahet ve asaletine en büyük delildir. Seyahat meselesini neredeyse unutmuştum. Saadetimden, yuvamdan, kıymetli emellerimden öyle feci şekilde uzaklaştırıldım ki, kendimi çok sevdiğim Türk dilini ve beklemekte canımla başımla merbut olduğum Türk yurdunu seyretmekten de mahrum bırakmak istemiyordum. Samimi ve mucip bir lüzum olduğu halde, memleketimden ayrılmaya karar veremiyorum. Belki Latife Hanım'ı azim sahibi, benlik sahibi bilirdiniz. 'Bu ne zaaf.. Kendini niçin bu kadar derin bir eleme kaptırdın? Onun yüksek izzet-i nefsi, kadınlığı, şerefi nerede diyeceksiniz?' Çok rica ederim, beni sakın tağyir etmeyesiniz. Hayatta öyle muammalara, öyle müthiş fırtınalara tesadüf edilir ki, bazen en kuvvetli dimağ bile muvazenesini kaybedecek kadar sarsılır. Böyle vaziyetlerde, bence yakın bildiğimiz insanların, hazan yaprakları gibi titreye titreye, çırpına çırpına kızarıp sarardıklarını, solduklarını ve nihayet merbut oldukları dala tutunamayarak düştüklerini ve toprağa karıştıklarını görürüz. Fakat bazen elem, yine o kahhar pençe, tefrik ettiği bir ruhu kuvvetli yumruğu içinde sıkar. Bir gün dünyanın her acısını küçük görecek kadar kudretli olarak, yepyeni bir zihniyetle beşeriyetin içine atar. Öyle zannediyorum ki, mensup oldukları heyet-i ictimaiyeye en büyük hakları sebkat etmiş olanlar, bu mektuptan çıkanlardır. Elem büyük

mürebbiyedir. Bilseniz bana ne hakikatler öğretiyor. Bana sıhhatli ve neşeli bir hayat temenni ediyorsunuz. Mutlaka bir hakk-ı hayat edebilmek için, evvelâ sıhhatli olmak lazımdır. Bilhassa dimağ ve his meselesi mühimdir. Maalesef hem manen, hem maddeten hastayım. Çok mustarip bir haldeyim. Neşeyi unuttum."

Bu karamsar mektubun ardından Latife, "Fatma Sadık" takma adıyla yurt dışına çıktı. Vasıf Çınar'ı bilgilendirmek için yeni bir mektup yazdı;

"Bugün karşınıza kemal-i cesaretle çıkıyorum. Çünkü beni düşünenlerin, beni yaşatmak isteyenlerin sözünü dinlemeye, kendimi ciddi surette tedavi ettirmeye karar vermiş bulunuyorum. Son zamanlarda fazlaca rahatsızdım. Sonunda seyahate çıkıp, dışarıda tedavi olmaya razı oldum. Seyahatimde iz'ac edilmemek için incognito (gizli kimlikle) kalacağım. Mamafih, sizi bizzat haberdar etmekten men-i nefs edemedim. Pazartesi günü hastabakıcı ile Viyana'ya müteveccihen hareket edeceğim. Otel Bristol'e inmeyi düşünüyorum. Orada azami bir hafta kalacağım. Mütehassıs profesörlerin fikrini aldıktan sonra, bir sanatoryuma çekilip bir an evvel iyileşmeye gayret edeceğim. Karpatlar'daki meşhur Tatra'nın eteğinde, son sistem inşa edilmiş bir müesseseyi çok methettiler. Adı Sontag Sanatorium Palace. Benim, sirayet devresine dâhil olmuş hastalarla bulunmaklığımı tasvip etmediklerinden, bu sanatoryumu bilhassa tavsiye ediyorlar. Karar Viyana'daki profesörlerindir…" diyordu.

Bir hafta sonra kendisine uygulanan tedavileri anlatan bir mektup daha yazdı;

"Bir haftadan beri yatıyorum. Hafif bir enflüanza geçiriyorum. Bu sabah ikinci bir radyografi yapıldı. Beş haftalık ciddi bir tedavi geçirdiğim için, müstefid olduğumu temin ediyorlar. Şimdilik yegâne emelim bu muhitten uzaklaşmaktır. Maarif Vekili Necati Bey'in seyahatini gazetelerden öğrendim. Eğer sıhhatim avdet ederse, kendilerine uzun zaman çalışarak vücuda getirdiğim ve memleket için çok müfid olacağını zannettiğim mini mini bir eser hediye edeceğim. Tabii eserim kendim kadar küçüktür. Fakat yavrularımıza, vatan ve millet aşkını telkin hususunda, mürebbiyelere çok yardım edecektir. Yeter ki Vekâlet-i Celile bizlerin tahassüsatından affı ehemmiyet etmeyi faideli bulsun."

Latife, her hafta tedavisiyle ilgili gelişmeleri aksatmadan Vasıf Çınar'a yazıp bildiriyordu.

"Muhterem Muazzez kardeşim,
Bu ayın sonuna kadar buradayım. Kalan altı ayın üç ayını da, başka bir memlekette sahilde geçireceğim. Viyana'daki profesörlerle böyle görüşmüştük. Benim gibi sonsuz ve mühlik boşluk içinde yuvarlanan felaketzede bir kadın, hayatta yalnız başına mücadele ederken, fazla teessür ve heyecan gösterirse, ince ve asil ruhlu insanlar, onu anlamak mecburiyetindedir. Burada gayet müteessir yaşıyorum. Tatra'nın havası cidden nefis, fakat muhit itibariyle, emsaline nadiren tesadüf ettiğim bir yer," diye anlatıyordu."

Tedavisinin bitiminde ise şu mektubu yazdı;

"Muhterem Muazzez Kardeşim,

Telefonda vaat ettiğiniz habere intizar ettim. Geciktiğini görünce yine rahatsız etmeye mecbur oldum. Geldiğim günden beri sıhhatime, istirahatime çok itina eden Doktor Sintag, Mart ve Nisan aylarını, bu rahatsızlık için pek ziyade tavsiye edilen ve ilkbaharda letafetine doyulmayan Meran'da (İtalya) geçirmekliğimi istiyor. Kardan, yeşillik ve çiçek içine gitmek benim de hoşuma gidiyor. Esasen Mart'ın onundan sonra burası çok ratib olurmuş. Mart'ın beşinde Doktor Sintag'ın refikası gelecek. Arzu ettiğim takdirde bana refakat edeceğini söyledi. Hakiki bir anne olan yaşlı ve tecrübekâr madamın refakatinden istifade etmeyi doğru buluyorum. Sıhhatim çok iyileşti.. Dört kilo aldım. Güneşte de yattım. Meran'ın güzel ilkbahar havasını 6-7 hafta teneffüs etmekle, keder hayatına nihayet verebileceğimi söylüyorlar. Sevgili yurduma avdet edeceğim gün yaklaşıyor demektir. Bilseniz nasıl seviniyorum. Bazen çocuk gibi ağlıyorum. Artık hastane hayatı yaşamaktan sıkıldım."

Tedavisi bitip ülkeye döndüğünde kendisini daha iyi hissedecekti. Ancak yurt dışından ve özellikle Amerika'dan konferans davetleri alıyordu. Bazı dernekler Türk kadınının sosyal hayattaki yeri konusunda görüşlerini dinleme üzere Amerika'ya davet ediyordu. Ama hiçbirisine gidemedi.

İstanbul'a dönünce en sık görüştüğü kişi yine Makbule oldu. Makbule, ağabeyinden haberler veriyor, onun yalnızlığından şikâyet edip,

"Bu hayatta kimimiz kaldı Latife, ben, sen ve ağabeyim," diyordu.

Latife, bu ayrılığın ikisine de mutluluk vermediğinin farkındaydı.

"Bu ülke, onun verdiği hizmetlerle kaderini değiştirirken, onu kendi kadrine müdahale edemez hale getiriyor," diyordu.

KÜÇÜKSU'DA BİR MERHABA

1932'de Armstrong 'Gri Kurt' kitabını çıkarttı. Latife'ye diş bileyenler, kitaptaki bazı bölümlerin Latife tarafından yazıldığını ileri sürdü. "O da biyografi yazacaktı ya," diyorlardı. Latife'nin bir biyografi kaleme almak istediği doğruydu. Ancak daha sonra vazgeçmişti.

Mustafa Kemal, "Şu kitabı getirini bir bakalım" dedi. Tercümesi hemen sofrada yapıldı. Paşa, içkisi ile ilgili söylenenleri hiç umursamadı.

"Az bile söylenmiş. Bu kitabı ithal edin, millet görsün sefamızı. Eksiği varsa biz tamamlayalım. Padişahlar gizli gizli yapardı, biz açık açık yapıyoruz," dedi.

Paşa'nın bu kitaptan haberdar olmasının sebebi, kitabın çevirisini Latife yapmış olmasıydı. Latife, piyasaya çıkar çıkmaz kitabı özel olarak Paşa'ya göndermişti.

Kitabı götüren Rıza Nur'un kayınbiraderi, Turing'in kurucusu Reşit Saffet Atabinen'di.

Latife, 1930 yılında Londra'dan, Armstrong'un yayıncısından bir mektup almıştı. Dolayısıyla o tarihte böyle bir kitap

yazılacağını biliyordu. Latife, davet üzerine Londra'ya gidip yayıncıyla görüştü. Londra'da hem Halide Hanım hem Rauf Bey ile de buluştu ve kitabın çevirisi için anlaştı. Ortalığı bulandırmak isteyenler, Paşa'ya "Tercümeyi yapmış, bir de size göndermiş. Açıkça hakaret ediyor. Üstelik bu kitabı kendisi yazmıştır. Tercüme filan değildir, Armstrong'a bütün bilgileri o vermiştir," dediler.

Paşa çok müteessir olmuştu. Bunun üzerine Akşam Gazetesi'nde tefrika halinde "Atatürk'ün Armstrong'a Cevabı" adıyla bir dizi yayımlandı. Necmettin Sadak'ın ifadesiyle Paşa'nın kendisine birebir dikte ettiği bir cevaptı bu. Yazıda, Armstrong'un doğruları yazmadığı, Latife Hanım ile Mustafa Kemal arasında hiçbir zaman aşk olmadığı, sadece Paşa'nın İzmir yangını sonrası şefkat hissiyle evlenme teklif ettiği ve Latife Hanım'ın o çok övündüğü eğitimiyle ilgili hiçbir diploma gösteremediği ileri sürülüyordu.

Bütün bunlar Latife'nin hassas dünyasını tamamen yıkmıştı. Yazı dizisinde talihsiz Fikriye için söylenenler de çok ağırdı. Fikriye'nin Milli Mücadele sırasında Ankara'ya kendisinin gelmediği, Paşa'nın onu aldırttığı, zaten hastalıklı olduğu ifade edilmişti.

Ankara'dan gönderilme sebebinin ise "Gazi'nin annesine hakaret etmek" olduğu, buna rağmen Paşa'nın ona bol para verdiği belirtilmişti. Latife, söylenenleri tekzip etmek istedi. Gazeteye bir cevap yazıp, gönderdi. Fakat o cevap gazete tarafından neşredilmeyecekti.

Gazi ile Latife arasındaki ilişkiler bir kez daha gerilmişti. Makbule, her ne kadar ilişkilerin yumuşadığını beyan etse de,

bu olaylar sebebiyle geriliyordu. Ama kader onları Küçüksu'da bir tekne gezisinde buluşturacaktı. Latife ve ailesi sandal sefasındayken, Mustafa Kemal bir çatana ile geliyordu. Başında panama şapkası vardı. Uşşakizade Ailesini görünce ayağa kalkıp şapkasını çıkartarak, Latife'ye ve aileye selam veriyor, "Hanımefendi Hazretleri," dedi reverans yaptı. Latife Hanım da kalkmıştı, "Paşa Hazretleri," dedi ve eğildi.

Sonra hiçbir şey olmamış gibi ayrı yönlere devam ettiler. Tesadüf Latife'yi harap etmişti.

Bu karşılaşma Gazi'nin sağlıklı olarak geçirdiği son günlerde olmuştu. Gece geç saatlere kadar uyuyamıyor, sabah ise zor bela gözüne uyku girdiğinde uyanması günün sonunu buluyordu. Yalnızlık onu öyle bir hale sokmuştu ki, alkol ve sigara vücudunu günden güne eritiyordu.

Mustafa Kemal'in vefat haberini aldığında Latife yurt dışında tedavi görüyordu. Cenazesine gidememişti. Yurda döndüğünde, bir dosttan, bir beyaz gül ile mezarına gitmesini istedi. Beyaz gül, Latife'den ona bir hediye olarak kabri başına konuldu.

ATATÜRK'TEN SONRA LATİFE...

(HER ŞEYİ YAZDI, AMA OKUNMASINI İSTEMEDİ)

Gazi'nin beklenmedik vefatıyla Latife, hayata daha da yabancılaşmıştı. Ama ailesi onun hayata tutunması için her şeyi yaptı. Evin içinde bir reisicumhur eşi gibi muamele görüyordu. O da bu durumun farkında olarak hareket ediyor, aileye karşı en güçlü hisleriyle bağını tutuyordu. Yurtdışında cemiyet hayatı içinde herhangi bir sıkıntı yaşamıyordu. Yurt içinde konserlere ve tiyatroya çok sık gitmeye başladı. Dormen Tiyatrosu'na büyük katkıları oldu, Kenterlere her zaman giderdi. Devlet Senfoni Orkestrası Filarmoni Derneği'nin kurucuları arasında yer aldı. Türkiye'de çıkan her gazeteye abone oldu, yabancı mecmuaların çoğu da evine gönderilirdi. Yabancı kitap kulüplerine de üyeydi, düzenli olarak listeler gelir, o da istediği kitapları kitap sipariş ederdi.

Briç ve bezikte ustaydı. Özellikle bezik çok moda bir oyundu. Oldukça heyecanlı karşılaşmalar olurdu. Napolyon falı da denilen, üçlü fal gibi zekâya dayalı fallar açardı. Küçük kartları vardı. Küçük, yeşil çuhanın üzerinde o kartlar dizilir ve belli bir

sırayla açılırdı. Göz ve beyin kombinasyonu ile açılan kartların nereden alınıp nereye konacağının belirli bir sistemi vardı. Bunlar faldan ziyade kartlarla oynanan tek kişilik zekâ oyunlarıydı.

Okuma tutkusu hayatının sonuna kadar devam etti. Bunca yabancı dil bilmesine rağmen Rusçayı boşandıktan sonra öğrenmişti. Rus edebiyatına çok meraklıydı. Özellikle Çehov'u çok seviyordu, onu aslından okumayı dert edinmişti. Tolstoy okurdu. İnsan karakterinin gizli yönlerine eğildiği için Dostoyevski'ye tutkundu. En sevdiği romanlar, Karamazov Kardeşler ile Suç ve Ceza'ydı.

Klasik Batı Müziği'ne meraklıydı. Klasik Batı Müziğine, tabi piyano da çaldığı için. Donizetti'nin Aşk İksiri en sevdiği operalardan biriydi. Wagner'i, Beethoven'ı dinlerdi.

Boşandıktan sonra piyanoya bir daha elini sürmemişti. Bir kere Beethoven'ın Ay Işığı sonatının giriş bölümünü çalmaya başlamış, ama birden kederleniş ve devam edememiş. Mustafa Kemal'le piyano başında yaptıkları kavganın anısı dolayısıyla piyanodan uzak durduğu söylenmişti.

Bütün bayramlarda aile bir araya gelirdi. Bütün aile ilk olarak onun evinde toplanırdı ve öğle yemeğine muhakkak kalınırdı. Çok önemliydi bayramın ilk günü onda toplanılması. İkinci günü muhakkak o kalkar kardeşlerine giderdi. Latife Hanım'ın iftar davetleri ailede ve cemiyette çok meşhurdu. Sofra düzeninden yenilecek her şeye kadar kendisinin hazırladığı iftarlardı. En büyük üzüntüyü Gazi'nin ve babası Muammer Bey'in vefatında yaşamıştı. Babasının ve annesinin vefatı onun hayattan daha bir kopmasına neden oldu. Ancak kardeşlerinin ve çocuklarının varlığıyla yeniden toparlandı.

İsmet Paşa Cumhurbaşkanı olunca Dolmabahçe Sarayı'na gitmeye başladı. Hatta İsmet Paşa İstanbul'a geldiği zaman, Latife Hanım hafta sonlarında sarayda kalırdı.

Yüzünde keratozik denilen bazı benler vardı, cildin yaşlanmasından kaynaklanıyordu.

Evliliği ve ayrılığı hakkında asla konuşmadı. Sorulduğunda, 'Gazi'ye asker sözü verdim,' diyordu.

Ondan ayrı kaldığı elli yılı, odasına astığı fotoğraflar ve hatıralarıyla yaşadı. Her gün tuttuğu günlükleri vardı. Ayrıca hatırası olan her şeyi saklamış, gönderdiği mektupları, aldığı yazı ve mektupları bir sandukaya koymuştu.

Atatürk'ün vefatından sonra Latife Hanım'ın bazen daha zor ve kalıcı üzüntüler, bazen de tarifsiz mutluluklar yaşayarak geçirdiği dönem oldu. İstanbul'da önce Ayaspaşa'da bir apartmana, ardından Harbiye'deki eve taşındı. Harbiye'deki evinin balkonundan görülen Gazi Paşa heykeli, sanki onun hatıralarının her sabah yeniden filizlenmesine yol açıyordu.

Tekrar evlenmeyi düşünmeden ilk aşkına sadakatiyle yaşayıp öldü. "Bu hatıranın üzerine, hatıra konmaz…" demişti… Koymadı da, sır gibi sakladı her şeyi… Hayata gözlerini yumduğunda tarihler 12 Temmuz 1975'i gösteriyordu, çok sevdiği İstanbul'da, mutluluk ama daha çok acı ve kederle dolu bir hayat sona ermişti. Vefatıyla ilgili çıkan haberde "kalp yetmezliğinden" vefat ettiği yazılmıştı. Ancak Latife'yi ölüme götüren veremdi… 13 Temmuz 1975'te, İstanbul Edirnekapı Şehitliğindeki ebedî istirahatgâhına çekildi. Teşvikiye Camii'nden uğurlandı. Cenaze için devlet töreni yapılmadı. Hatta cenazesinde devlet erkânından sadece İstanbul Valisi bulunuyordu.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Genelkurmay Başkanı Semih Sancar, Millet Meclisi Başkanı Kemal Güven, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Belediye Başkanı Ahmet İsvan, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Birinci Ordu Komutanlığı çelenk göndermişti. İstanbul Valisi Namık Kemal Şentürk'ü aile İzmir'den tanıyordu. Şentürk, yetkisini kullanarak kara, hava ve deniz birliklerinden oluşan bir şeref kıtası gelmesini sağladı. Son dakikada bulunan bir Türk bayrağı Latife Hanım'ın naaşının üzerine örtüldü.

Latife Hanım öldükten sonra, Atatürk'ten ona kalan hatıra eşyalar Harbiye'deki Askerî Müze'ye bağışlandı. Hediye edilenlerin içinde bir yağlıboya Mustafa Kemal tablosu, evlenme teklifinin yazılı olduğu resim, İkisi Trikopis'in olmak üzere 4 tabanca, Kuva-yı Milliye askerlerinin İzmir'e giderken çektikleri sancak ve bir de vasiyeti vardı. Bir sürü mektup, evrak, fotoğraf ve günlüklerinin yer aldığı belgeleri bir sandukaya koymuş ve Ziraat Bankası'nda bir kasada saklamıştı. Vefatıyla bu emanetler Türk Tarih Kurumu'na teslim edildi.

Latife Hanım'ın ölümünden sonra dökümü yapılan evrak-ı metrukesine ilişkin iki ayrı tutanak tutuldu. Tutanaklarda, Latife Hanım'a ait her şey teker teker tespit edilip numaralandı. Tanıklar ve aile fertleri tarafından imzalanıp kasaya kaldırılan tutanaklara göre, Latife Hanım bir de Fransızca roman yazmış. Sandukada bulunan evraklar arasında Mustafa Kemal'in Latife Hanım'a yazdığı "aşk mektupları" da vardı.

Bazıları bu evraklardan politik bir sonuç çıkmayacağını ısrarla vurgularken, bazıları konunun sıcaklığını korumasından dolayı evrakların açılmasına karşı çıkıyor.

NOTLAR

"benim zarif ve güzel Latife'ciğime..."

Mustafa Kemal

Levent Zahverdi Arşivi